

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Almudena Grandes

JULES VERNE

OKURU

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey>

ALFA | EDEBİYAT

JULES VERNE OKURU

ALMUDENA GRANDES

7 Mayıs 1960 doğumlu İspanyol yazar. Doğduğu şehir olan Madrid'deki Complutense Üniversitesinde coğrafya ve tarih eğitimi aldı. Genç yaşlarından itibaren İspanya Komünist Partisi'nin faal üyelerinden olan şair ve edebiyat eleştirmeni Luis García Montero'yla evlendi ve üç çocukları oldu. Türkçe dahil çeşitli dillere çevrilip yazarına uluslararası bir ün kazandıran erotik romanı *Lulu* ile 1989'da La Sonrisa Vertical ödülünü kazandı. Güçlü bir gerçekçilik ve yoğun psikolojik içgözlemler yansıtan kitaplarında genellikle 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılın ilk yıllarında yaşayan İspanyol halkını anlatır.

Türkçede yayımlanmış kitapları: *Kadın Modeller* (Gendaş Kültür, 2003), *Lulu* (Okuyan Us Yayınları, 2007), *İnsan Coğrafyası Atlası* (Alfa, 2017).

PINAR SAVAŞ

Saint-Benoit Lisesini, ardından Boğaziçi Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümünü bitirdi. 1998 yılından beri İspanyolcadan çeviriler yapıyor. Çevirdiği başlıca yazarlar arasında G. Garcia Marquéz, Ernesto Sabato, Carlos Fuentes, Umberto Eco, Javier Marias, Alvaro Mutis, José Saramago, Julio Cortazar, Antonio Skármeta, Osvaldo Soriano, Paco Ignacio Taibo II, Rosa Regas, Maria Barbal, Almudeña Grandes sayılabilir.

Jules Verne Okuru

© 2014, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

El Lector De Julio Verne

© 2012, Almudena Grandes

İlk baskısı İspanya'da Tusquets Editores, Barcelona'da yayımlanmıştır.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Kitap Editörü Seda Çakmakiçioğlu Şan

Kapak Tasarımı Füsün Turcan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Zuhâl Turan

ISBN 978-605-171-493-6

1. Basım: Mayıs 2017

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemдар Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Luis'e,
Bir kez daha ve hiçbirisi yeterli olmayacak.

Bugün gerek duymasan da,
Kahramanlık hikâyelerine
Bulabilirsin onları hâlâ bu kitaplarda;
Senin için gerekli ve değerlidirler.
Bugüne kıyasla daha gerçek ve
Daha fazla senin vatanın olan yer,
Üzerinde yaşadığın bu toprak değil,
Atalarının yaşamış olduğu ve
Galdós'u okuduğunda sana anlattığı topraktır.
Cervantes'in zengin geleneğine uyarak,
Herkesin karanlık, uğursuz bir geçmiş için değil,
Sahip oldukları gelecek için,
Kahramanca yaşayıp kahramanca savaştığı.

Kanı bozukların hüküm sürdüğü,
Bu edepsiz ve kahredici İspanya değil
Senin gerçeğin,
Galdós'un kitaplarında anlattığı
O canlı ve daima soylu İspanya'dır.
Bizi teselli edip iyileştiren de budur.

Luis Cernuda "Diptico Español"
Desolación de la Quimera –
Kimera'nın Umutsuzluğu (1956-1962)

Almudena Grandes
JULES VERNE
OKURU

Gerilla Cencerro ve Korkunun Üç Yılı
Jaén, Sierra Sur, 1947-1949

ALFA | EDEBİYAT

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

I 1947, 11

II 1948, 143

III 1949, 287

IV Bu Bir Savaş ve Asla Bitmeyecek, 431

NİNO'NUN HİKÂYESİ

Yazarın Notu, 445

Çocukluğunu
Fuensanta de Martos'taki
askeri lojmanda geçiren
Cristino Pérez Meléndez'e.
Çok bücürdü, büyüdüğünde her şeye yetti boyu,
yine de jandarma olmadı.

Ve Alcalá Realli arkadaşım
Angeles Aguilera Moya'ya,
Portekizli Pepe'yle neredeyse aynı
soyada sahip olması boşuna değilmiş.

(Kötümserin yorumu)

Hiçbir şey aynı değil.

Hiçbir şey dayanmıyor.

Sadece tarih ve toprağımın parçası:

Bu ikisi kanla yaratılıyor ve tekerrür ediyor.

Angel Gonzáles, "Glosas a Heráclito"

Bazı edebi süreçlerin ve alışıldık duygusal davranışların düzeltilip genişletilmiş metni

(1976)

I

1947

Endülüs'te havanın daima güzel olduğu söylenir, ama köyümde kışları soğuktan donardık.

Kardan önce don başlardı. Bir haine benzerdi. Günler henüz uzunken ve öğle güneşi henüz ısıtıyorken, akşamüzeri oynamak için ırmağın kıyısına inerdik ve hava birden buz keser, tertemiz olur, ardından da rüzgâr çıkardı ve o kadar zalim ve narin bir rüzgârdı ki, sanki camdandı, malzemesi hava olan şeffaf bir cam sokakların tozunu bile kaldırmadan ıslık çalarak inerti dağdan. Ekim, birazcık şanslıysak kasım gecesinin sınırında, daha eve varamadan bizi yakalardı ve anlardık ki güzel havalar sona ermiş. Don Eusebio'nun okulun duvarlarına asmaktan hoşlandığı renkli posterlerde her sabah kışın 21 Aralıkta başladığını okuyabilirdik, ama bu durum hiç değişmezdi. Madrid'de öyleydi herhalde. Benim köyümdeyse kış rüzgârının canı ne zaman isterse o zaman başlardı, o sokak aralarında bizi kovalamaya, aramızda halledilmemiş, şafağa kadar çözölmeyecek, ta eskilerden kalma kapatılmış bir hesap varmışcasına cam tırnaklarıyla yüzümüzü tırmalamaya başladığında başlardı; rüzgâr yorulmak bilmeden kapıların, kapalı pencerelerin

dışında ıgıllıklar atar, sonra gözüne uyku girmeyenlerin bile uyudukları bir saatte kendi öfkesine yenik düşmüş gibi aniden kesilirdi. Bu kurnaz ve gizemli sükûnet sırasında, takvimlere ve kitaplara rağmen, hiçbir posterde belirtilmese de, ilk don inerdi üzerimize. Ondan sonrası hepten kıştı.

Buz, avluyu beyazımtırak ve kirli bir örtüyle kaplar, kuyuyu çevreleyen ağaçların raşitik gövdelerinde eski bir sargı bezini andırır, şafağın belli belirsiz aydınlığında her bir çakıl taşına gizemli bir görünüm kazandırır, soğuktan sertleşmiş toprağın üzerindeki keskin profiller. Yüzümde buzdan bir çıkıntı oluşturan kendi burnum bile bana yabancıydı sanki. Ona dokunmak için elimi uzatır, burnumu yerinde, gözlerimle ağzımın arasında bulunca neredeyse şaşırır, parmaklarıminin ucuyla burnumun arasındaki sıcaklık farkından canım yanardı. Bu duygudan kurtulmak için başımı sıcak, sıcaktan yumuşamış yorganın altına sokar ve yeniden uykuya daldım, bu uyku ilkinden daha tatlıydı, ama yaşamdaki her iyi şey gibi kısıydı. Kız kardeşlerimle paylaştığım odayı bölen yeşil perde kapının tam ortasına denk geliyordu ve kapı benim tarafımdan açılıyordu, böylece annem her zaman önce beni uyandırır. Işığı görmemle birlikte onun sesini de duyardım, hadi bakalım Nino, ayağa, kalkma vakti, bir an sonra alnımda onun hafif, aceleci öpücüğünü hissederdim ve sabah başlardı çaresiz.

Her sabah aynı şekilde başlardı, aynı adımlar, aynı sözcükler, kepenkleri açan parmaklarının çıkardığı ufak tefek gürültüler ve o minicik öpücük, annemin tenime şöyle böyle değen teni, bu kez aceleci, geceleri iyi geceler dilerken sonsuza dek

yanaklarımda iz bırakmak istermiş gibi davranan dudaklarının ısrarcı, o bildik baskısıyla ilgisi olmayan bir hafiflik. Her sabah aynı başlardı ama ilk don, hiçbir şeyi değiştirmeksizin her şeyi değiştirirdi. Köyün diğer evlerinde yaşayanlar kaşlarını çatarak dağa bakarlardı, bir sürü farklı yüzde tek bir kaygı ifadesi. Evimde, Fuensanta de Martos garnizonunun askeri lojmanındaki üç odada, hepimiz daha iyi davranmaya başladık çünkü kışın başlamasıyla annemin neşesini yitireceğini bilirdik.

“Hangi akla hizmet bu adamla evlendim, kim söyledi?.. Kim! Köyümde keyfim yerindeydi benim, lanet olsun!..”

Bu hem doğrudu hem de değil. Annem deniz kıyısında bir balıkçı köyünde doğmuştu, Almería’ya o kadar yakındı ki, kentin bir banliyösü gibiydi. Orada hiç soğuk olmazdı. Bunu biliyordum, çünkü kız kardeşi mart başında evlenmişti ve bizi düğüne davet etmişlerdi. Başta bu haber beni etkilememişti, çünkü daha önce de böyle davetler almışlığımız vardı ve hepsi boşa çıkmıştı, ama bu kez farklıydı. Öncelikle annem gitmeye, on yıldan fazladır görmediği köyünü ziyaret etmeye karar verdiği için. Sonra bizi de yanına alacağı için. 1947 yılında Sierra Sur’da yaşayan her aile için tam anlamıyla bir olaydı bu yolculuk.

“Peki babam niye gelmiyor?” diye sormuştum bizi Fuensanta’dan Martos’a kadar götürecek olan araca bindiğimizde, kaldırımında dikilen ve bize eliyile veda eden babama bakıyordum.

“Çünkü olmaz.”

“Peki neden olmaz?”

“Gelemez.”

“Çalışması mı gerek?”

“Elbette!”

O sabah benim köyümde gün karlı başlamıştı. Martos'ta kar tutmamıştı ama hava çok soğuktu. Bunu biliyorum çünkü otobüs bizi istasyonun önüne yirmi dakika gecikmeyle bırakmıştı ve trene koşarak yetişmiştik, ama koşmamıza, terlememize, gelin ve ailesi için götürdüğümüz hediyeleri koyduğumuz bohçaları taşımamıza rağmen hiç ısınamamıştık.

Annem vagonlarda ilerliyor, elinde daktiloyla yazılmış bir kâğıt tutarak, konvoyla birlikte gidecek bir çift jandarmayı arıyor, bir yandan da bizi koyun gibi güdüyordu. İlk kez babam olmadan trene biniyordum, yokluğu nedeniyle ailedeki tek erkek olduğum için belli etmemeye çalışsam da her şeyden korkuyordum. O geldiğinde farklıydı. O üniforması, üç köşeli şapkası ve bölüğünün armasıyla önde yürüdüğünde öbür yolcular bize yol verir ve kontrolörler biletimizi sormak yerine birlikte oturabilmemiz için kimi gerekirse kaldırırlardı, ama bu kez babam gelmemişti ve ben askeri aracın kapısında bize veda ederken bir zarf içinde elimize tutuşturduğu daktiloda yazılmış iki sayfaya güvenemiyordum. Her şey yolunda gitti elbette. Annem bu trenle yolculuk eden iki jandarmadan birini tanıyordu, Jaén'deki komutanlığa transfer olmadan önce Fuensanta'da kalan bir onbaşydı, kontrolörü çağırmadan önce kâğıdı okumadı bile, adama bir arkadaşının ailesi olduğumuzu, bizi yerleştirmesini söyledi, bana bir avuç çok keskin nane şekeri verdi, şu hem dili hem damağı yakanlardan.

“Kardeşlerinle paylaşman için,” dedi gülümseyerek, ama Dulce ilk şekeri ağzına atar atmaz tü-

kürdü, Pepa da şeker vermeye çalıştığım sırada annemin kollarında uyuyakalmıştı, ben de hepsini tek başıma yedim.

Huzurlu, sakin, dönüşte yapacağımızdan çok farklı bir yolculuktu, tren yola çıktığında ben hâlâ soğuktan titriyordum. Bir saat sonra gökyüzü maviydi, güneş parlıyordu, farkına bile varmadan paltomun düğmelerini açmışım. Kısa bir süre sonra tahammül edemez oldum.

“Terliyorum anne,” dedim, kazağımı da çıkartarak, “Bu trenin kazanlarından mı, yoksa...”

“Hayır,” dedi annem gülümseyerek, sanki üzerinden bir yük kalkmıştı.

“O zaman hava sıcak.”

“Daha da sıcak olacak.”

Sonra çiçekleri görmeye başladık, kış vakti açan çiçekler, kızıl, pembe, mor lekeli dev çalılar, dükânlarda satılanlar gibi büyük ve güzel çiçekler tren rayları boyunca uzanıyorlardı. Annem parmaklarıyla gösteriyor, gizemli, güneşli adlarını söylüyordu, zakkum, hibiskus, begonvil diyordu, onun sözlerini dinlerken ben gelincikleri, papatyaları, adı bile olmayan minicik mavi çiçekleri düşünüyordum, köyümde başkaca çiçek yoktu, olanlar da sadece ilkbaharda açardı. Duraklarda insanlar ya üstleri çıplak, ya gömleklerinin kolları sıvalı ya da düğmelerini iliklemedikleri ince ceketlerleydiler ve ben onlara, o bahçeye, bu sürekli yaza bakıyordum ve birden her şeyi kavradım: Her yıl don geldiğinde ve onunla birlikte zor günler başladığında annemin Fuesanta de Martos'taki keyifsizliğini, umutsuz, içermiş sövgülerini, kendi kendine yüksek sesle sorduğu sorudaki acı dolu saskınlığı. Ama hiçbir

şey görüldüğü gibi değildi ve bunu da o yolculukta keşfettim.

Zakkumlar, hibiskuslar, begonviller. Üç gün sonra beni Jaén'e, Martos'a, sıradağların karlarına götüren demiryolu boyunca onları yapayalnız, olanca güzellikleri ve yararsızlıklarıyla yeniden gördüğümde isimlerin yenilemediğini, çiçeklerin karın doyurmadığını öğrenmiştim. Denizi, ama aynı zamanda dalgaların nasıl birer birer annemin neşesini alıp götürdüklerini görmüştüm. Annemin, köy halkının gün boyunca bir domates ve bir salkım üzümle çalıştığını söylerken abartmadığını keşfetmiştim. Yoksuldular, bizlerden çok daha yoksul. Babam sımsıkı giyinmiş bir halde bizi istasyonda bekliyordu. Onu gördüğüme o kadar sevindim ki, pencereyi indirip adını haykırdım, havada ellerimi kollarımı sallarken burnumu, kulaklarımı ısırarak hükümranlılığına dönüşümü kutlayan soğuğu fark etmedim bile. Annem babama neden durakta beklediğini, onu bulmayı umduğumuz gibi köyde değil de orada olduğunu sormadı. Babam bizi çok özlediğini söyledi, annem hâlâ iki sevgiliymişler, daha evlenmemişler, biz doğmamışız, orada durup onları izlemiyormuşuz gibi babama sarıldı, annemin hayır, hayır, dönmüyorum, Antonino, sana yemin ederim dönmüyorum dediğini duydum...

"Peki sen Nino," diye sordu babam Pepa'yı yere bırakırken, omuzlarımdan tutup beni öptü, "Deniz hoşuna gitti mi?"

"Çok baba, o kadar büyük ki ... devasa."

Böyle söyleyince sanki duymak istediği tam da buymuş gibi gülümsedi. O zaman ona başka bir şey söylemeyeceğimi anladım. Kuzenlerimin ayakka-

bılanımı çaldıklarını, sahilde onlar gibi çıplak ayak oynamak için ayakkabılarımı çıkarttığımı, sonra bulamadığımı, annemin olanı duyunca beni azarlamak yerine öfkeyle dışarı fırladığını ve her ikisini de kayığın yanında bıraktığım gibi içlerinde çoraplarımla geri getirdiğini anlatmayacaktım. Teyzem María del Mar'ın tavuklarının yumurtladığı yumurtaları sattığını, çünkü çocuklarına yediremeyeceği kadar pahalı olduklarını, annemin ikinci vakti nimeninden istemeyelim diye arasına peynir koyduğu bir parça ekmeği bize gizlice verdiğini anlatmayacaktım. Düğün günü kilisenin kapısında oradaki herkes gibi esmer ve sıska bir adamın yanıma yaklaştığını, bana jandarmanın oğlu olup olmadığını sorduğunu, sonra da bunu boşuna sormadığını, babam olmadığı için sevindiğini söylediğini de anlatmayacaktım. Bu adam eskiden annemden hoşlanırmış, kötü niyetli, gergin bir gülümsemesi vardı, ağzı bir yana kaykılıyordu ve ürkütücüydü, ama bunu da kimseye anlatmadım.

Dönüş treninde bizimle yolculuk eden adam da esmer ve sıskaydı, ama çok kirliydi. Gömleğinin bir yanı sökülmüştü, alnının bir köşesinde üzerinde çizgi halinde kurumuş kan olan eski bir yara vardı. Bakışlarını yere dikmiş ayakta gidiyordu, arada bir son derece üzgün bir ifadeyle camdan dışarı bakmak için başını sola çeviriyordu, sanki o manzaraya veda ediyormuş ama kimsenin bunu fark etmesini istemiyormuş gibi çekingendi. Arada bir sol eliyle pantolonunun cebinden bir izmarit çıkarıyor, başının bir hareketiyle annemin yanında oturan jandarmadan ateş istiyordu, ona bakınca her yerinin titrediğini fark ettim, eli, kolu, sigarasının

dumanını içine çekerken dudakları. Tüm yolculuk boyunca konuşmadı. Yanında ayakta giden jandarmaya hiç bakmadı, adamın sağ eli jandarmanın zeytin yeşili üniformasının yeninden görünen sol bileğine kelepçelenmişti.

Mahpustu, belki de henüz değildi, onu yeni tutuklamışlardı ve daha hapse girmemişti. Bunu biliyordum, çünkü bir kez babamla Jaén'e giderken benzeri bir sahneye tanık olmuştum, ama o zamanki tutuklu kadındı, oturarak yolculuk ediyordu, başını kollarının arasına gömmüş sessizce ağlıyordu. Bu nedenle beni adamdan daha az etkilemişti. Hem bu nedenle hem de o yolculukta kimsenin çışı gelmediği için.

"Tuvalete gitmem gerek Macario, artık tutamıyorum."

Kelepçeli jandarma, elleri serbest olan ve anemle sakın sakın sohbet eden arkadaşının sözünü kesti. Beriki memnuniyetsiz bir hareketle başını çevirerek anlayamadığım bir terslik söz konusuymuş gibi yanıt verdi.

"Biraz dayan be adam..." Ses tonu neredeyse yalvarıyordu, "bir sonraki istasyonda..."

"Hayır Macario, olmaz, altıma işeyeceğim." "Hadi ya, lanet olsun, o kadar su içersen..."

"Ne yapmamı istiyorsun? Doktor söyledi." Genç bir jandarmaydı, sevimliydi ve yüzündeki kaygı ifadesine bakılırsa içinde bulunduğu acil durum son derece gerçektir. "Çok su içmem gerekiyor, çünkü böbreğimde taşlar var."

"Öyle mi? Birini kafana indirebilsem keşke." Macario, Fuensanta'da görevli teğmenin yaşındaydı, kel ve göbekliydi, ama enbası arması bile yoktu.

“Söyle bakalım ne yapacağız. Onu da tuvalete götüremeyeceğine göre...”

“Ben mi? Söz konusu bile olamaz. Bir bu eksikti, bunun beni işerken görmesi!”

Bunun üzerine Macario çevresine bakındı ve gözleri bana takıldı.

“Ben senin yerini alamam,” dedi arkadaşına, “emirler çok açık, ama ... neyse, daha fazla tutamayacaksan, acaba çocuğa ayıp olur mu?”

“Ayıbın sözü mü olur!” Annem bana baktı ve gülümsedi, ben ne sözlerini ne de gülümsemesini anlayabildim. “Bize o kadar iyi davrandınız ki!.. Hadi Nino, git...”

“Nereye?” diye sordum, ama annem başka hiçbir şey söylemeden beni öne doğru itti, ben farkına bile varamadan yaşı daha büyük olan jandarma arkadaşını serbest bırakarak beni titreyen adama kelepçeledi.

“Bunu yapmamam gerektiğini biliyorsunuz, değil mi?” Macario anneme doğru döndü, ben de hayatımda hiç terlemediğim kadar terlemeye başladım. “Ama tuvalette, yani...”

“Kaygılanmayın, bana bir şey açıklamana gerek yok,” annem gülümsemeye, ben terlemeye devam ediyorduk, adamın elinin dokunuşunu, gömleğinin yeninin tenime sürtündüğünü hissediyor ve terliyordum, kalp atışlarını duyar gibi oluyordum ve terliyordum, öylesine terliyordum ki sanki içim kuruyordu. “Oğlum askeri bir lojmanda doğdu, başka hiçbir yerde yaşamadı.”

“Anlaşıyor, inanmazsınız, son derece uslu, söz dinleyen, terbiyeli bir çocuk, öyle yetişiyor değil mi?” İşte o zaman Macario ilk kez benimle konuş-

maya başladı: “Sen de büyüyünce baban gibi jandarma olacaksın, öyle değil mi?”

Her zaman ben büyüyünce jandarma olacağım derdi Paquito, Romero’nun oğlu. Şansım yaver giderse her şeyi bedavaya alacağım, trene para ödemedem binceğim, bilet almadan sinemaya gireceğim, maça da, öyle değil mi? Hele boğalar, boğa güreşlerine gideceğim, bir kuruş bile ödemeyeceğim ... efendiler gibi... Ben kesin jandarma olacağım. Başıyla onaylar ve alnının üzerinde üç köşeli şapkası varmış gibi öyle kendinden emin konuşurdu ki, “Arada bir karıma birkaç kilo patates, bir iki kavun götürebilmek için, mahallelinin lojmanın kapısına bıraktıklarından, karım da tıpkı annem gibi sevinecek; panayır kurulunca da çocuklarım her şeye binecek ve tek kuruş ödemeyeceğim, bana ikramda bulunacaklar, bundan iyisi can sağlığı, babamın dediği gibi...”

O gün Macario’ya, “Büyüyünce ne olmak istediğimi henüz bilmiyorum,” yanıtını verdim ve söyleyişimdeki bir şeyin, belki vurgulamamın, belki sesimin alçak, neredeyse fısıltıya benzeyen tonunun, solumdaki kelepçeli adamın bana bakmasına neden olduğunu fark ettim. Ben de ona baktım ve tuvalete giden jandarma kadar genç olduğunu fark ettim. Gözleri koyu renk, burnu kemerli, teni beyaz, yanakları pembe, dudakları çok ince, gergin, sıkılıydılar ve benimkine kelepçeli elinin yüzük parmağında, parıltısından yeni olduğu anlaşılan alyansı vardı.

“Elbette jandarma olacaksın be oğlum!” Macario gülmeye başladı ve tutuklusu tekrar pencereden bakmadan önce gözlerini yumdu. Ben hâlâ profiline,

ensesine yapışmış çamur lekeli saçına, beyaz gömleğinin yakasına bakıyordum, o kadar kirliydi ki, gri görünüyordu. “Bundan daha iyi meslek var mı?”

Arkadaşı tuvaletten döndü, bir an sonra tekrar kardeşlerimin arasında oturuyordum, o da sanki hiçbir şey olmamış gibi tutukluyu kendine kelepçelemişti. Olmuştu elbette, ama önemi yoktu, çünkü Jaén’e varmıştık, eve dönmüştük, bu nedenle babama hiçbir şey anlatmadım.

Almería’da her şeyin görüldüğü gibi olmadığını öğrenmiştim, sıradağların eteklerinde, manzara henüz kıvrıla kıvrıla ilerlerken ve dağların toprağın derinliklerinden gelen heybeti zeytin ağacından zeytin ağacına ululanırken bunu tekrar düşündüm. “Hindi,” artık evimizdeydik ve garnizonun arabasını ona taktığımız adla çağırabilirdik, sürekli yokuş yukarı tırmanıyordu. Ben pencereden bakıyor ve düz, taşlık, hiçbir şeyin yetişmediği bir çölü çevreleyen çiçeklerin görkemli güzelliğini düşünüyor ve denizden böylesine uzakta doğduğum için seviniyordum. Yoldan bakınca tepeler sadece taş ve çalıdan ibaretmiş gibi görünür, kayalar haşın bir göğün altında uzanır, ama bu kayaların arasında doğmuş olan bizler onları iyi tanırız, bulmasını bilenler için gizledikleri zenginlikleri iyi biliriz.

Dağlarda zakkumlar, tropikal hibiskuslar ve kırmızı, pembe, beyaz, mor çiçekli begonviller yoktur, ama keklikler, tavşanlar ve yabantavşanları, bildiriciler, göllerde yüzen ya da uçan ördekler vardır. Sanki kar arkalarından kovalıyormuş gibi aceleyle doruklardan boşanan derelerin soğuk ve tatlı sularında şişko alabalıklar yüzer ve suların olanca coşkularıyla boşaldıkları göletlerde gürültücü yengeç

aileleri yaşar. Kıyılarında yetişen şifalı bitkilerin arasında kabuklu su hayvancıkları bulunur ve her yerde ilkbahar sonunda olgunlaşan gümüş renkli kuşkonmazlar biter, sonbahar her yeri yenilebilir mantarlarla kaplamadan önceki yaz aylarında karadutlar olur. En kötüsü kıştır, ama kışın da buzdan kaçan yaban domuzları dağdan iner, kuzgunlar yollarını şaşırır, kaybolur ve avcılarının karşısına çıkar. Dağlarda serinliğini koruyan mağaralar, sıcaktan kaçmak için gölgeli korular, ağaçların kovuklarında bal dolu kovanlar vardır, içecek, yıkanacak, hatta yüzecek su boldur. Bulmasını bilenler için dağlarda bir sürü şey vardır. Belki bunun için, belki farklı bir nedenle kimse bunu yüksek sesle söylemez. Herkes benim köyümün dağlarının insanlarla dolu olduğunu bilir.

Fuensanta de Martos annemin köyünden çok daha küçüktü, ama orada bir onbaşı ve iki erden başka jandarma yoktu, daha fazla yaşam alanına sahiptiler ve bizlerden daha iyi yaşıyorlardı. Bizim lojmanımız onlarınkinden pek büyük değildi, ama durmadan başka bölmeler eklenmesini gerektiren emirler yağıyor, giderek odalar, hatta ofisler, nezarethaneler ve bayrak odası bile küçülüyordu. Böylece garnizona tam sekiz aile sığılabiliştik: Beş er, bir onbaşı, bir çavuş ve bir teğmen. Teğmen buradaki personelin, ayrıca Los Villares ve Valdepeñas de Jaén'deki jandarmaların da amiriydi. Benim köyüm dağdaki en büyük ya da en önemli köy değildi, ama bölgenin coğrafi merkeziydi.

Kuramsal olarak Don Salvador önemli bir insan ve Sierra Sur'daki en önemli askeri yetkililerden biriydi, ama Fuensanta'da onu pek ciddiye

alan yoktu. Karısının burnu havadaydı, kocasının basit bir jandarma olmadığını, Kara Kuvvetlerinin bir teğmeni olduğunu ve burada düzeni sağlamak adına bulunduklarını açıklamak için hiçbir fırsatı tepmezdi. EşkİYaların işini bitirince, diye eklerdi, başkent Málaga'ya dönüp denize bakan bahçeli bir villada bey gibi yaşayacağız. Kimse yüzüne gül-meye cesaret edemezdi, ama bu meyhaneci Cuel-loduro'nun¹ kocasını Michelin takma adıyla vaftiz etmesine engel olamamıştı, çünkü adam kısacık ve şişmandı, lastik markasının bebeğinin tıpkısıydı. Ben bunları ezelden beri biliyordum, ama annemin köyüne gidene kadar benimkinde her iki yüz kişiye bir jandarma düştüğünü hesaplamamıştım, ancak bu bile eve döndüğüm için duyduğum sevince göl-ge düşürememişti elbette!

Hindi'den indiğimde karnım acıkmış ve uyku-m gelmişti, saatler süren yolculuğun yorgunluğu üze-rime çökmüştü, ama yine de karnın kirlenmiş oldu-ğunu fark ettim. Birkaç gün önce bana veda eden o göz kamaştırıcı sonsuz kusursuzluğundan geriye, kuzeye bakan ve hiç güneş görmeyen duvarların kı-yılarında çamura dönüşmeye mahkûm koyu leke-ler kalmıştı sadece. Birkaç kez daha yağacaktı, ama soğuk üzerimize çökerken pek bahşetmediği bir nezaketle yavaş yavaş yumuşayacak, yerini uzun, sıcak ve kuru bir yaz alacaktı. Bunu çok iyi hatırlı-yorum, tıpkı uzun süre hayatımın en önemli dö-ne-mi olacak o bir yılın öncesindeki olayların hepsini hatırladığım gibi. Belki bunu önceden sezmiş oldu-ğu, belki de çelişkilerin zalimliğiyle bu kadar erken

¹ Boynu sert anlamına gelen bir takma adı olan Cuello'nun kızı Cueloduro'dur.

tanışmama neden olduğu için kendini affettirmek amacıyla, 1947 takvimlerin belirsizliğinde yitip gitmeden önce bana bir armağan verdi.

Don aralık ayını beklemedi, ama annem onu bekliyordu. Soğuktan çok şaşkınlığım nedeniyle titreyerek mutfağa girdiğimde, ilk pençe darbesinin getirdiği bocalamaydı bu, onu ateşin yanında oturmuş, kaşlarını çatmış, her zamanki gibi söylenirken buldum. Babamın eski bir gocuğuna sarınmıştı, ne yaptığını göremiyordum, ama yanına gittiğimde bana gülümsedi. Elinde yeni bir kılıf vardı, iki kalın kumaş parçası üst üste konmuştu, bir gazlı içecek şişesi boyundaydı ve çok sık, sağlam dikişlerle yünü bir iplikle dikilmişlerdi. Tabanından yuvarlak bir parça sarkıyordu, kapak gibiydi, bir ilik ve bir düğme kapanmasını sağlayacaktı; böylece yanma riski olmadan şişenin içindeki suyun sıcaklığı korunacaktı.

“Bak bakalım, hoşuna gitti mi?” Annemin gülümsemesi genişledi ve bir şekilde gözlerinde parlamaya başladı.

“Evet, çok güzel,” işte o zaman anladım, “benim mi?”

Başıyla onayladığını gördüğüm zaman deli gibi sevindim, bu aynı zamanda gurur, şükran, mutluluk beklentisi, kılıfına konmuş kendi şişemle okula gittiğimde hissedeceklerimin önsezisiydi. Bu kadar karmaşık bir duyguyu ifade edecek sözleri bilmiyordum, bu nedenle annemin üzerine atıldım, onu olanca gücümle kucakladım ve o kadar çok öptüm ki, iskemleyi ikimizle birlikte yere devirecektim.

“Bırak beni Nino, düşeceğiz!” derken gülüyordu. “Teşekkür ederim anne,” diyebildim sonunda, “Teşekkür ederim, binlerce teşekkür.”

“Bir şey değil, ocakta on yaşına basacaksın, öyle değil mi? Benim büyük çocuğum sensin, kız kardeşinden çok daha fazla sorumluluk sahibisin, ona da senin yaşındayken aynısını yapmıştım... Ama bana, ona çok iyi bakacağına söz vermen gerek. Gözünün önünden ayırmayacaksın, bir köşeye fırlatıp oynamaya gitmeyeceksin, düşebileceği bir yere bırakmayacaksın. Kırarsan ya da çalarlarsa bir daha ki yıla kadar bir yenisini vermeyeceğim. Bu şişeler pahalı, biliyorsun.”

“Kaygılanma anne, ona çok iyi bakacağım. Nerede?”

“Daha satın almadım, kılıfını bile bitirecek zamanım olmadı. Ne iliğini açabildim ne de düğmesini dikebildim, ama istersen bu gece ilk kez kullanabilirsin. Şimdilik okula gitmek için...”

Başıyla ocağı işaret etti ve son kez, hiçbir kin ya da özlem hissetmeden orada duran düz, kara taşa baktım. Gerçek çocukluğumun sonunu belgeliyordu.

“Gerek yok. Eminim ki bugün o kadar soğuk değil.”

Bizler, köyümün okulundaki öğrenciler sadece iki grup çocuk bilirdik, küçükler ve büyükler, sınıflandırmamız da Don Eusebio’nun bizi derslere ve notlara göre sınıflandırmasından çok farklıydı: Taşlar ve şişeler. Yaş, boy ve bilginin üzerinde, en üst seviyedeki yasa buydu. Evlerinden paçavraya sarı bir taşı iki eliyle göğsüne bastırarak çıkan tüm çocuklar küçüktü. Büyüklere gelince, içi kaynar suyla dolu bir gazlı içecek şişesinin sahibi olmaya hak kazananlardı, çok hoş bir sıcaklık kaynağı olan bu şişenin, kullanıla kullanıla yumuşamış kaba kumaştan,

eski bir battaniyeden evde yapılma kılıfı olurdu. Şişeler taşlardan çok daha uzun süre sıcak kalırlardı, sıraya oturunca bacakların üzerine koymak insana zevk verir, yukarı aşağı yuvarlanabilirler ya da ayak bileğinin çıkıntısıyla dengelenecek şekilde yere konabilirlerdi. Ben böyle yapıldığını birçok kez izlemiştim, bu arada artık ılık bile sayılmayacak taşın sıcaklığını hissetmeye çalışırdım, taşımı her öğleden sonra eve geri götürürdüm, annem onu çıkartıp tekrar ocağın ağzına koyar, küçüklerin büyüklerden taş ve şişe kuralına göre ayrıldığı bir başka yer olan yatağa gitmeden önce bir kez daha eski çarşafıya sararak elime tutuştururdu.

O gün kategorimin değişecek olması beni o kadar heyecanlandırmıştı ki ellerimi ceplerime sokup evden çıktım, Don Eusebio'nun, sahip olduğumuz tek küçük sobayı yakma vaktinin geldiğini söylemesine rağmen okulda üşümedim bile; öğretmenimiz sobanın yanına oturur, bizi de hakkında kötü düşünmememiz konusunda uyarırdı, çünkü bencil olan kendisi değil, bir türlü ısınamayarak yaşlılığı hissettiren kemikleri idi. O gece yaşamımda ilk kez annemin hem ocağı, hem ateşin küllerini hem de mangalı birlikte kullanarak ısıtmayı öğrendiği ve bunu herkesten iyi becerdiği cennet gibi mutfaktan çıktığıma sevindim, çünkü ellerimin arasında yeni şişemi tutuyordum. Annem onu bir huniyle doldurmuş, kusursuz oturması için babamın çakısıyla oyduğu mantarı bastırarak ağzını kapatmış ve yanan bir mumun altında çevirerek mühürlemişti. Balmumu şişenin ağzının çevresinde donup beyazlaşınca onu kılıfına koymuş, düğmelemiş ve bana vermişti, neredeyse yere düşürüyordum, içindeki

su o kadar sıcaktı ki soyunmadan önce çarşaflarımın arasına koydum ve onunla buluştuğumda tüm yatağım çoktan ısınmıştı.

O gece uyuyamadım elbette. Belki gerginlikten, belki bacaklarımdaki ayaklarımdaki buz gibi çılgınlığı ısıtmemenin yeniliği nedeniyle, belki de kader, ama annemler masadan kalktıklarında ben hâlâ uyanıktım. Işığı söndürüşlerini, kapıyı kapatışlarını, benim odamın bitişiğindeki odalarına girişlerini dinledim çünkü lojmanın bölme duvarlarının yerini o kadar sık değiştirmişlerdi ki, artık incecik ve sünger gibi delik deşiktiler, sır saklamayı bilmezlerdi. Böylece annemin yatağa giysileriyle girdiğini öğrendim, babamın istemeyerek yerine getirdiği karmaşık talimatlarını bir bir dinledim, sonra da onun benim duymamam gereken bir şey söylediğini işittim.

“Antonino, sırtüstü yat da sana sokulabileyim. Öyle değil be adam, hah böyle çok iyi... Ay ne şanslısın, soba gibisin, şimdi de ayaklar... Hayır, dizlerini bük...”

“Ay! Ayakların buz gibi Mercedes.”

“Elbette. Yoksa neden sana bu kadar jimnastik yaptırayım. Biraz dur be adam... Şimdi soyunmaya başlayacağım.”

“Zamanı gelmişti.”

“Ne bekliyordun ki! Kışı çok zor geçiriyorum Antonino, ben Almeríalıyım, bu durum canını sıkıyorsa önceden düşünecektin!”

“Işığı söndürebilir miyim?”

“Tamam, söndür.”

Bu konuşmaların ardından oluşan sessizlikte yatağım bana daha yumuşak, daha kibarlık gelme-

ye başladı, bedenim ılık, pembe bir köpükle doluyormuşçasına içine gömülüyordum. Dıştan kapalı olan gözlerim içimde de kapanmaya başladı, ama bu durum tam anlamıyla eşitlenmeden önce babam yeniden konuştu ve sözlerini duydum.

“Mercedes,” babam tam anlamıyla uyanıktı.

“Ne var?” diye sordu annem ağır, uykulu bir sesle.

“Nino beni kaygılandırıyor.” Ve bu andan sonra üçümüz de gözümüzü kırpmadık.

“Nino mu? Neden? Don Eusebio okulda çok başarılı olduğunu söylüyor.”

“Hayır, oğlan akıllı, zihni son derece açık, bunu biliyorum. Ama pek uzamıyor.”

“Daha uzayacaktır.”

“Ya da uzamayacaktır. Beni korkutan bu ... böyle giderse boyu kısa kalacak, boyu uzamazsa da birliğe katılamaz.”

“Neler diyorsun Antonino? Unutma ki oğlun henüz dokuz yaşında!”

“Ne olmuş? Durumu bilmek sonradan dizini dövmekten daha iyi değil mi? Boyu bir altmış olursa jandarma olabilir ama kısa kalırsa ... bu nedenle daktilo öğrenmesinin iyi olacağını düşündüm.”

“Ne?”

“Daktilo yazmak Mercedes, sonra da Fransızca öğrenebilir ve okulu bitirince de ... ne bileyim, muhasebe mesela ya da benzeri bir şey. Böylece belediyede sekreterlik işlerine başvurabilir, devlet memuru falan olabilir. Kısa boylu ama akıllıysa, boyu yeterince uzamasa bile kimse onunla alay edemez ve hayatını benden daha iyi kazanabilir, öyle değil mi?”

“Bak Antonino, kafana bu fikirleri kim soktu bilmiyorum ama sana bunu söyleyeceğim ki...”

"Bir şey söyleme Mercedes, sadece sözlerime kulak as ve bana öğüt vermeye kalkışma!"

Babamın tüm tartışmaları sonlandırdığı bu kesin ve ateş püskürten cümlesiyle birlikte yatak odalarını –benim içime yerleşmesi çok uzun süren– bir sessizlik kapladı; bir sürü tatlı acı, çelişkili fikir uçuşuyordu kafamda, sol elime değen bir kelepçenin soğuğu, esmer ve sıska, kirli ve yaralı, alnında kurumuş kan izi, sağ elinde yepyeni evlilik yüzüğü olan adamın biraz ötemdeki soluğu.

Zor zamanlarda çocuklar hızlı büyür. Benim çocukluğumun zamanları en kötüsüydü ve daha dokuz yaşında jandarma olmak, bir kez daha bir tutukluya kelepçeli olarak yolculuk yapmak, askeri lojmanda yaşamak ve insanlara korku salmak istemediğimi biliyordum; arkamı döner dönmez insanların yere tükürmesini, mahkemede görevli polisin ve eczacının benimle dalga geçmesini, Don Justino'ya ve belediye başkanına yağ çekmeyi, dar görüşlü ve suratsız bir çavuşun saçmalıklarına boyun eğmeyi, bir karım olursa ayakları kokan şişko bir teğmenin karısının burnu büyüklüğünü sineye çekmesini istemiyordum. Ben jandarma olmak, öbür yedi ailenin götleriyle aynı tuvaleti paylaşmak, komşularımı tutuklamak, onları kelepçeleyip sokaklardan geçirmek, ertesi gün çocuklarıma okulun nasıl gittiğini sormak ve iyi, çok iyi dediklerini, yalan söylediklerini duymak istemiyordum.

Ben dokuz yaşında yarış arabaları kullanmak, Granada'ya ya da Madrid'e taşınmak, taşınamazsam Portekizli Pepe gibi yaşamak, sıradağların eteğinde küçük bir eve, bir bostana, bir ata, birkaç hayvana ve birkaç arkadaşına sahip olmak istiyor-

dum; köyün uzağında, çok uzağında, teğmenin ve karısının uzağında, belediye başkanının ve Don Justino'nun, mahkemede görevli polisin ve eczacının çok uzağında olmalıydım ki gün ortasında ve canım ne zaman isterse dağa çıkıp alabalıklar avlayabileyim, mantarlar toplayabileyim, şafak vakti üzerimde buz tabakası, bıyığımda kırağı ve dudaklarımda küfürlerle eve dönmek ya da hiç dönmek zorunda kalmayayım. Ben bunları istiyordum ve jandarma olmamayı seçme fırsatımın olmayacağı aklıma bile gelmemişti.

Romero, babamın çalışma arkadaşı bir jandarmanın oğluydu. Michelin, Málaga'ya döndüğünde karargâhın komutanı olacak olan Çavuş Sanchís bir garnizon lojmanında büyümüştü, ondan pek hoşlanmazdım, çünkü savaş kahramanı olarak ünlendiği geçmişinin kendisine garanti ettiği dokunulmazlıktan insanları tehdit etmek için yararlanan bir küstahtı. Curro da aynı durumdaydı, daha yirmi iki yaşındaydı, henüz evlenmediği için kendisine fazla gelen, bizimkine bitişik üç odada yaşardı, bu nedenle ders çalışmaya ona giderdim. Ama babamın hikâyesi farklıydı.

Babam Fuensanta de Martos'a çok yakın olan Valdepeñas de Jaén'de doğmuştu, Melilla'ya askere gidene dek oradan hiç ayrılmamış. Orduda adası olan bir başka erin, Antonio'nun kız kardeşiyle yazışmaya başlamış. En baştaki bir yanlış anlama nedeniyle zor duruma düşmüş. Kız dünyada Valdepeñas adında tek bir köy olduğunu düşünüyormuş ve oradaki kadar bağ ve şarap mahzeniyle işsizlik olmayacağına karar vermiş. Bu nedenle babam ona daha en başından tıpkı öz babası, dedesi, büyük-

dedesi gibi, hatta neredeyse ta Adem ile Havva'nın zamanından beri toprak sahibi olmadığını, gündelik işçi olduğunu açıklamış olsa da, kız babamla iyi geçineceğini söylemiş. Askerlik bitince, babam yanımadaya dönmüş, annem de aynı gemiyle gelen erkek kardeşini karşılama bahanesiyle babamla tanışmak için Almería limanına gitmiş. Annem gerçeği, yani babamın geldiği yerin Ciudad Real değil, Jaén olduğunu, bağlar yerine zeytin ağaçları ve şarap mahzeni yerine zeytin depoları olduğunu öğrendiğinde, babam çoktan annemi öpmüş ve annem de ondan hoşlanmıştı, böylece evlenmişler ve denizle dağ arasında bir seçim yapmamak için ikisine de eşit uzaklıkta ve ikisi için de yeni bir yere gitmişler.

Buraya kadar hikâyeyi biliyordum. Annemin komodininde sakladığı bir fotoğrafı defalarca görmüştüm: Annemle babam pazar giysileriyle, ikisi de çok genç, ikisi de gülümsüyor, yeni doğmuş kardeşim Dulce gün ışığına rağmen battaniyelere sarılmış, güneş ışığı bir çatı aralığından küçük ve temiz, kare bir avluya süzülüyor. Annem bana bu fotoğrafı ilk kez gösterdiğinde Granada'nın şeker pancarı çiftlikleriyle çevrili bir köyü olan Valderubio'da kiraladıkları evin nasıl olduğunu, ciddi ve işini zamanında bitiren bir işçinin emeğinin karşılığını vermekte Valdepeñas'taki toprak ağalarından daha iyi davranan şeker fabrikalarını anlatmıştı. Her gün köyün meydanına giden ve işçileri eliyle işaret ederek aşağılayan amele çavuşları da yokmuş: Bugün sen çalışıyorsun, bugün sana iş yok ... O fotoğrafı ilk gördüğümde annem bana her şeyi çok iyi açıklamıştı, orada hayatlarının başka hiçbir

anında ve hiçbir yerde olmadıkları kadar mutlu olmuşlar. Belki bu nedenle, belki de o mutluluk çok kısa, ancak iki yıl kadar sürdüğü için bana hiçbir zaman ayrıntıları anlatmadı; bakmak için fotoğrafı her çıkardığımda sadece orada ne kadar iyi olduğumuzu, ne kadar mutlu olduğumuzu söyler, o anının tadını daha iyi çıkarmak istiyormuş ya da daha sonra yaşadığı zamanlar ona acı vermiş gibi gözlerini bir an yumardı.

Hikâyeyi buraya kadar biliyordum. Daha sonra yaşananlar hakkında bildiklerimse yarım yamalak cümlelerden, bir sonuca varmayan akıl yürütmelerden ibaretti ve bilmece kategorisine bile dahil edilemezdi, çünkü çözmek için yeterince ipucu yoktu. İspanya'yı ikiye bölen bir savaş patlamıştı ve ebeveynlerim bir tarafta, aileleriyse diğer taraftaydı. Babam karısına ve küçük kızına bir şey olmaması için gönüllü askere yazılmıştı, jandarma birliğine gönderilmiş, sonra da teskere bırakmıştı. Savaşın tam ortasında, hiçbir anım olmayan Granada'daki o evde geçirdiği bir izin nedeniyle, beklenmedik, vakitsiz bir oğul olan ben doğmuştum. Ve babam doğumumdan bir yıl kadar sonra, onu kendi köyünden uzağa tayin etmeleri için her şeyi vermeye hazır olduğu halde, amirlerinin Sierra Sur'u avucunun içi gibi bildiğini öğrenmesine engel olamamıştı, böylece babamı, Don Eusebio istediği kadar bir takım tarihler de verip avaz avaz bağırarak barış yıllarından söz etsin, savaşın hâlâ bitmediği Valdepeñas de Jaén'den iki adım uzakta olan Fuensanta de Martos'a göndermişlerdi.

Babam rastlantı eseri jandarma olmuştu, dem jandarma olduğu için değil; bu nedenle hiçbir

zaman onun adımlarını izlememi isteyeceğini düşünmedim, benim için bu kadar kaygılanacağı da aklıma gelmezdi. Hem dokunaklı hem de sıkıntılı kaygısı beni şaşırttı, onu dinlediğim sırada sanki bir tatlının acı dolgusunu ısırmış, yeşil bir meyvenin çürük yerini yemiştim. Babam beni düşündüğü için uyuyamıyordu, ben de uyuyamıyordum; çünkü uykusuzluğunun nedeni benim babam olması ve boyu kız kardeşinininki veya okuldaki diğer jandarma çocuklarınıninki gibi uzamayan bir oğlu olduğu için kapıldığı hayal kırıklığıydı.

Bunda benim bir suçum yoktu. Ben de Romero'nun oğlu Paquito kadar uzun olmak isterdim, geçen yazdan beri iki renkli pantolon giyiyordu çünkü annesi paçalarını çoktan uzatmış, sonunda da babasının eski bir üniformasından ek yapması gerekmişti ki paçaları ayak bileklerine erişsin. Benim paçalarım tüm tatil boyunca yerlerinden pek oynamamışlardı. Annem şanslı olduğumuzu söylüyor ve gülümsüyordu, ama ikimiz de onun yeşil bir kumaş parçasıyla gri pantolonumun paçalarını uzatmaya hevesli olduğunu, benim de Paquito gibi iki renkli pantolon giymeye bayılacağımı biliyorduk.

Bu durum benim suçum değildi, ama o gece kendimi suçlu hissettim ve nasıl denizin enginliği kara insanı olmaktan duyduğum sevinci onadıysa, babamın acı çekmesine neden olmamın getirdiği yürek sıkıntısı da onun bana olan sevgisinden emin olmamla iç içe geçti; bu ciddi, somurtkan, karısının hiç tükenmeyen kucaklayışlarına ve öpücüklerine fazla yüz vermeyen, az gülümseyen ve gülümsemesi hiçbir zaman mutlu olduğu zamanlarda çekil-

miş o fotoğraftakine benzemeyen adamın yüreğine sığabilecek sevgisinin tamamıydı.

Babamın sevgisinin kafa karıştıran keşfi, kaygısının karanlıkları ile benim santimetrelerim arasında yanan gizli alev, şişe, benim bedenimin-
kinden başka bir sıcaklığı korumaz olduğunda da yatağımı ısıtıyordu. Nihayet uyudum, uyandığımda o gece yine de donmuş olduğumu fark ettim. Kahvaltımı bile bitirmemiştim ki Paquito yeni şişesini göstermek için koşarak bizim eve daldı. Gri üzerine mavi-beyaz çizgili benimkinden çok daha çirkin bir kılıfı vardı. Bir gün önce bu sahneyi bir delikten izlemiş olsaydım, Romero'nun oğlunun meydan okumasına, düşmanından daha hızlı bir nişancının küstahlığıyla kendi şişemi ellerimle havaya kaldırarak karşılık verdiğim anda kendimi görebilmiş olsaydım, zevkten ve gururdan tüylerim diken diken olurdu. Ama bir gece önce asla duymamam gereken bir şeyi duymuştum ve o sabah kendimde hak gördüğüm her şey güne kötü başlamıştı.

Ben kısaydım, kısacıktım, bücür, Almería'daki kuzenlerimin ayakkabılarımı çalmadan önce söylemiş oldukları gibi bücürün biriydim, arkadaşlarımda beni böyle çağırdıklarını bilmiyordum bile. Onlar hiç et yemiyorlardı, ama benden uzundular. Babam bunu kimse söylemeden de biliyordu, annem de biliyordu ve hiç beklemediğim bir zamanda beni taştan şişeye terfi ettirme inceliğini göstermişti. Her ne kadar birinin itirafının ötekinin kararıyla aynı zamana denk düşmesinin rastlantı olduğuna kendimi ikna etmeye çalışsam da, içime rahatsızlık veren, küçük düşürücü bir kuşku yerleşmişti ve Paquito'yla okula gittiğimde kollarının arasında sıkıttığım şişenin

benim kazandığım bir ödül değil, kendimi başkalarından aşağıda hissetmemem için annemin verdiği sevgi dolu bir armağan olduğunu düşünüyordum.

O güne kadar benim için gelecek diye bir şey yoktu. O günden sonra, üzerinde durdurucu topuzuyla kafadan kafaya yükselip alçalan, garnizona yeni gelen acemilerin boylarını ölçmek için kullandıkları cetvelin şeklini aldı. Öğretmen birkaç kez “Bugün neredesin Nino?” diye sordu. Ben sıramda doğrulup başımı kaldırdım, tahtaya bakarak aklım başka yerde olduğu için özür diledim, ama ona gerçeği söylemeye; çaresizce geleceğin tuzağına düştüm yanıtını vermeye cesaret edemedim.

“Don Francisco Romero, ayağa kalkın.” Fuentasanta de Martos’un en bilgili adamı sadece kendi seviyesinde olamayacağımızı sezdiği zaman bize “siz” diye hitap ederdi. “Beş kere yedi.”

“Otuz.”

“Hayır.”

“Otuz altı.”

“Sıfır.”

“Hayır hayır bekleyin, o zaman otuz beş olmalı.”

“Ay öyle mi?.. Peki altı kere yedi... Altı kere yedi?..” Don Eusebio sabırsızlandı, umutsuzluğa kapıldı, sükûnetini kaybetti ve yumruklarını masaya indirirken, “Parmakla sayma, hayvan, seni görüyorum! Ellerini ortaya çıkar, altı kere yedi? Don Antonio Pérez, arkadaşınıza fısıldamaktan vazgeçin ve ona yüksek sesle yardım edin. Altı kere yedi?..”

“Kırk iki.”

“Yedi kere yedi?”

“Kırk dokuz, yedi kere sekiz elli altı, yedi kere dokuz altmış üç, yedi kere on yetmiş.”

“Çok iyi. Ama tüm sabahı bulutların üzerinde gezinerek geçirdiğinizi fark etmedim sanmayın, ne oldu, iş kopya vererek suç işlemeye gelince mi kendinize geldiniz? Size bir beş vereyim de...”

Paquito çarpım tablosunu bilmiyordu ama umurunda değildi çünkü boyu çok uzundu ve tıpkı babası gibi, dedesi gibi jandarma olmasına yetiyordu. Miguel, eczacının oğlu ne onun kadar mankafa ve uzun boyluydu ne de benim kadar çalışkan, ama eczanenin varisiydi ve onu Don Miguel diye çağıracaktı ve aspirin dağıtarak huzur içinde yaşayacaktı. Ve ben... Ben belediyede sekreter olmak istemiyordum, ne de devlet memuru, ben yanış arabaları sürmek peşindeydim, yapamazsam Portekizli gibi bir değirmen işletmek ve bir bostanla at sahibi olmak, canım istediği zaman mantar toplamaya ya da alabalık avlamaya dağa çıkmak istiyordum, daktilo yazmayı öğrenmem gerekiyordu kuşkusuz ve Fransızca konuşmayı, matematikle aram iyiydi, dil bilgisi ve fen bilgisiyle de öyle, ama daktiloyla aramın iyi olup olmayacağını bilmiyordum, iyi olmak zorundaydı kesinlikle, çünkü babamı art arda iki kez hayal kırıklığına uğratamazdım, boyum yetseydi ve jandarma olmak istemediğimi söyleseydim muhtemelen bir şey olmazdı, ama yetmeyeceği için istemesem de bir büroda çalışmam gerekecekti ve belki beni de Don Antonino diye çağıracaktı ve babam hayatımı ondan daha iyi kazandığım için benimle gurur duyacaktı, ama aslında daha kötü kazanıyor olacaktım, çünkü hiçbir şey görüldüğü gibi değildir.

Okuldan çıktığımda kafam kazan gibiydi, saatlerdir aynı şeyi düşünüyordum. Eve dönünce anemin gülümseyeceğine, her zamanki gibi beni

öpücüklerle boğacağına, bu kez belki daha da fazla öpeceğine, babamın bir fikrinin olduğunu bildireceğine, sonra babamın geleceğine ve fikrini birkaç cümleyle açıklayacağına, benim de hiçbir şey bilmiyormuşum gibi yapacağıma, düşüncesini beğendiğimi söyleyerek teşekkür edeceğime ve farkına bile varmadan kendimi bir daktilonun önünde otururken bulacağıma emindim. Bunlar olacaktı, ama hiçbir şey olmadı, çünkü dünya tersine döndü.

Bu daha önce de olmuştu, o kadar sık olurdu ki, bunu sanki bazı yüzlerde, yaz öncesinden beri görmediğim gülüşlerde gözüme çarpmasından önce havada soluyabiliyordum. Cuelloduro'nun meyhanesi dolup dolup boşalıyordu, müşteriler sokaklara taşmıştı ve ellerinde kadehleri, gelene geçene içki ısmarlıyorlardı. Başka bir şey bilmeye gerek yoktu, çünkü Paquito'nun annesi bizi aramaya çıkmıştı, ikimizi de ellerimizden tutarak hâlâ küçük çocuklarmışız gibi çekiştirdi, bir açıklamada bulunmaya tenezzül etmedi.

"Eve, hadi, acele edin, itiraz istemiyorum!"

"Ama ne oldu anne?"

"Size itiraz istemiyorum dedim!"

Dünya tersine dönmüştü, o gece babam eve akşam yemeği saatinden çok sonra geldi. Ne konuşma yapıldı, ne daktilo vardı, ne sözler, ne de bilmezden gelmeler, sadece bir kereliğine olsun soğuğu unutmış görünen annemin söylenmesinin mırıltısı.

"Ne demeye bir jandarmayla evlendim ki, ne zorum vardı... Köyümde rahatım yerindeydi benim, üç çocukla dul kalmak için mi evlendim?.."

O gün akşam üzeri oynamak için avluya bile çıkmadık. Mutfak masasında oturarak ödevlerimi

yaptım ve hiçbir şey sormadım çünkü annemin Paquito'nun annesinden daha fazla konuşmayacağından emindim, ama kız kardeşim Dulce her şeyi öğrenmişti, fısıldayarak anlattı bana:

“Öğlen saat birde, günün ortasında, dağdakiler yüzlerinde maskelerle, iyi zamanlarında yaptıkları gibi Alcaudete belediye başkanına saldırmak için yolu kesmişler.

“Biri onlara belediye başkanının üzerinde kayınpederinin yeni evinin inşası için anlaştığı müteahhite ödemek üzere yirmi beş bin peseta olduğu haberini uçurmuş.

“Tam parayı aldıklarında, yoldan açlıktan ölü gibi görünen bir adamın geldiğini görmüşler, oralarda ne aradığını sorduklarında, adam gündelik iş aramaya geldiğini, ama zeytinlerin toplanmaya başladığı hiçbir zeytinlikte ona iş vermediklerini açıklamış.

“Adamın patlamış sandaletlerine, dışarı fırlamış şiş ayak parmaklarına, ateşli sarı benzine bakan dağlılar, hasta olduğu için kimsenin ona iş vermediğini anlamışlar.

“O zaman şefleri Cencerro'nun defalarca yaptığı bir hareketi yapmış, belediye başkanının cüzdanındaki desteden kırk duro¹ çıkarmış ve adamdan bu olanı hatırlamasını rica etmiş, bağırarak onlardan daha fazla ihtiyacı olduğunu söylemiş ve adama tam iki yüz peseta vermiş.

“Gündelik işçi uzaklaşınca, belediye başkanını ve sürücüsünü belediye başkanının arabasına kilitleyerek anahtarı yere atmışlar, her ikisini de olanla-

¹ 5 pesetalık para birimi. <https://rantey.org>

rı anlatabilmeleri için hayatta bıraktıkları uyansını yaparak ‘Yaşasın Cumhuriyet!’ diye haykırmışlar ve beş dakika içinde ortadan yok olmuşlar.

“Jandarmalar geldiğindeyse belediye başkanı herkes gibi, her zaman söyledikleri gibi, kendisini soyanların hiçbirini tanımadığını, aksanlarından anladığı kadıyla yöreden olmadıklarını söylemiş.

“Alcaudete’nin jandarmaları buna inanmamışlar elbette.

“Saat beş buçuğa doğru, Castillo Locubínli bir lokantanın sahibi öğle yemeği servisinin ardından masaları toplarken bir köşede bir taşın altına sıkıştırılmış yirmi peseta bulmuş, üzerine hiçbir zaman silinmemesi için tükenmez kalemle tüm Jaén ilinde ünlenmiş bir cümle yazılıymış: ‘Cencerro böyle der.’”

“Ama Cencerro öldü Pepe, bunu biliyorsun.”

“Öldü mü? Hadi canım...” Yalnızdık ve kimse bizi duyamazdı, ama bir kere daha arkama baktım, gerçekten bundan söz ettiğime inanamıyordum. “Evvvelsi gün yolu kesip kışı geçirmek için gereken-den fazla para ele geçirdiğini duymadın mı? Sana bir dükkânda eskiden yaptığı gibi bahşış bıraktığını anlatmadılar mı?”

“O olamaz,” diye ortadaki çok az kesinliğin sağ-ladığı bir güvenle ısrar ettim; çünkü ölüm bu kesin-liği her zaman sağlardı.

“Elbette oydu, parayı imzalamış öyle değil mi?” Bunu söyledikten sonra gülmeye başladı, sanki bana bir iyilik yapıyormuş gibi açıkladı gülmesini. “Cen-cerro bir isimden çok daha fazlasıdır Nino, o bir sim-ge. Tomás Villén Roldán öldü, bunu senin kadar ben de biliyorum, 17 Temmuzda Valdepeñas’ta intihar etti, ölüsünü köyüne götürdüler ve cesedi köy aha-lisine sergilediler. Bu doğru, ama doğru olan sade-ce bu. Tomás Villén Roldán Cencerro idi, ama artık Cencerro ondan çok daha büyük. Dağdakilerden biri onun adını taşıdığı sürece yaşayacak. Görünüşe göre de iki gün önce canlandı. Bunu biliyorsun.”

“Seni gören de buna sevindiğini sanır.”

“Ben mi?” Bana doğru dönerek işaret parmağını göğsüne bastırdı, kaşları iki soru işareti gibi havaya kalktı. “Başımıza gelecekleri düşünürsek böyle bir şeye nasıl sevinebilirim?”

Bu söylediğinde haklıydı, ama Pepe söz konusuysa insan hiçbir şeyden emin olamazdı. Portekizli Pepe benim tanıdığım en özel insandı, ama çevremde bunu fark eden yoktu sanki. Başta gerçekten Portekizli olduğunu sanmıştım çünkü geldiği yerin adı, Torreperogil bana çok tuhaf gelmişti. Ama babam öyle olmadığını, biraz düşünürsem bunun Torre de Pedro Gil anlamına geldiğini keşfedeceğimi, burasının da bizim köyümüz gibi Jaén eyaletinde, ama kuzeyinde, Ubeda'nın üstünde bulunduğunu açıkladı. Görev yerlerini seçme şansları olmayan jandarmaları ve öğretmeni saymazsak, böyle bir mesafe onu Fuensanta de Martos'taki tek yabancı yapıyordu, ama özel olmasının tek nedeni bu değildi.

Baş başa sohbet ettiğimiz ilk günlerden birinde “Peki sana neden Portekizli diyorlar?” diye sordum.

“Ah! Bunu bilmiyorum, ailemin takma adı bu. Dediklerine göre dedem bir keresinde satıcılardan biriyle köy şenliklerine gelen bir kızı dansa kaldırmış ve kız Portekizliymiş... Ya da dedem Portekizliymiş, ne bileyim, hatırlamıyorum. Satıcıyla anlaşamamış, dalaşmışlar, dedemin de lakabı böyle kalmış.”

**“Biliyormuşsun işte!” diye itiraz ettim, çok şaşır-
mıştım.**

“Hayır,” bir an durup bana baktı ve o çok sevdiğim ani kahkahalarından birini patlattı. “Ben sade-

ce insanların anlattığını biliyorum, bu her zaman doğru olmayabilir.”

Pepe dünyada çok yer görmüştü. Hiç Portekiz’e gitmemişti ama Fransa’ya, Madrid’e, Valencia’ya, Barcelona’ya ve Fas’a gitmişti. Denizi birçok kez görmüştü, ama bundan söz etmeyi sevmez ve her yerin aynı olduğunu söylerdi. Ben haklı olmadığını biliyordum, ama ona karşı çıkmazdım; çünkü bir konudan söz etmek istemediğini söylediğinde ağzından laf çıkmazdı. Bunu hemen öğrenmiştim, onunla tanıştığım gün.

“Dur! Eller yukarı!”

Paquito’yla ırmak kıyısında oturuyorduk, ayaklarımızı suya sarkıtmıştık. Oraya kadar yürüyerek gitmiştik. Katolik (İsa Bedeni) Yortusu alayına katılmıştık, o gün okul yoktu ve değişiklik olarak hava çok sıcaktı. Eski değirmen tam da terk edilmiş olduğu için en sevdiğimiz yerlerden biriydi. Sahibi Bayan Angustias Mariamandil köyün en zenginlerindendi, biraz daha yukarıda bir evde tek başına yaşıyordu, değirmeni kiralamayı dert etmemişti, çünkü paraya ihtiyacı yoktu. Köyden değirmene giden yol çok dik bir yokuştur, öbür göletlere varan patikalara kıyasla çok rahatsızlık vericiydi ve kimse olmadığı için çıplak yüzebilir, giysilerimizi ıslatmadan eve dönebilirdik. Bundan daha ciddi ve daha tehlikeli bir şey yapmışlığımız yoktu. Ellerimiz havada, çok yavaş bir şekilde arkamızı döndüğümüzde tüfeğini bize doğrultmuş bir adam gördük.

“Peki ama, siz burada ne arıyorsunuz?” Portekizli Pepe çocuk olduğumuzu görünce silahını indirdi.

“Yaylanın! Burası özel mülkiyet!”

“Yalan!” diye bağırdım, bağırmayı tek o biliyor sanmasın diye. “Değirmen terk edilmiş, ama Mariamandillerin! Ve ırmak da herkesin!”

“Ah! Öyle mi?”

Tam o anda, adam silahını bir kayaya dayamış ve tehditlerine de son vermiş olmasına rağmen, Paquito tabanları yağladı. Ben durup bekledim, çünkü trene binmiştim, denizi görmüştüm, boyum çok kısa olsa bile korumam gereken bir ünüm vardı, belki de kaçmamamın nedeni boyumun kısalığıydı.

“Peki ya öteki?” Pepe yanıma gelince çevresine bakındı ama arkadaşım öyle bir topuklamıştı ki, gözden yitmişti bile.

“Ödleşin biri o.”

“Ya...” yanıtlam onu çok eğlendirmiş gibi gülümsedi, “Sen değilsin, öyle mi?”

“Elbette değilim.”

“Kaç yaşındasın?”

“Dokuz.”

“Dokuz...” Beni baştan aşağı süzdü. Yaşına göre pek uzun sayılmazsın.”

“Değilim, ama ödelek de değilim!”

“Tamam, tamam...” dedi ve ellerini havaya kaldırdı, sanki bu sefer de ben ona silah doğrultmuş-tum. “Sizi korkuttuğum için çok özür dilerim, ama değirmeni kiraladığımdan beri burada geçirdiğim üç gün boyunca hiç kimseyi görmedim. Söylediklerine göre bu dağlar eşkıyalarla doluymuş, öyleyse...”

“Öyle, ama köyde onları bu şekilde adlandırmayanlar da var.”

“Deme!” Dağdaki insanlar için başka bir adın mümkün olması hiç aklına gelmemişcesine gözle-rini fal taşı gibi açtı. “Ne diyorlar peki?”

“Gerilla ya da direnişçi. Bunu kızıklar diyor.”

“Sizin ev kızıl değil sanırım.”

“Ne diyorsun!” Byalesi bir saçmalık karşısında kendimi tutamayıp gülmeye başladım. “Ben askeri lojmanda yaşıyorum. Babam jandarma.”

“Hale bak...” Yeniden gülümsedi, “amma esaslı arkadaş buldum kendime. Adın ne?”

“Antonino ama babamla karştırmamak için Nino derler, adlarımız aynı.” Başka bir şey söylemeye niyetim yoktu, ama hemen öğreneceğini düşündüm, çünkü bizim köyde kimse kimseyi gerçek adıyla çağırmaz, “Bücür de diyorlar.”

“Benim adım Pepe,” bir yetişkine uzatırmış gibi elini uzattı, sıktığımda parmaklarım büyük ve güçlü parmakları zor işlere alişkın insanların nasırlı teniyle buluştu. “Artık tanıştığımıza göre ben yukarı ıkıyorum. Yapacak çok işim var.”

“İstersen sana yardım edebilirim.” Evine doğru tırmanmaya başlamıştı ama durdu ve bana baktı. “Bugün okul yok, yapacak işim yok.”

Onunla iki saatten fazla zaman geçirdim, evindeki ve değirmendeki döküntüleri sınıflandırdık, kurt yeniği içindeki eski mobilyaları ateşte yaktık, pencerelere yeni camlar taktık. Aslında ancak birini takmıştık ki, Paquito koşarak yanımıza geldi ve tüm öğleden sonrayı evden uzakta geçirdiğim için azar yemeye hazır olmamı söyledi. Yolda ne yaptığımı sordu, anlattım, neden zgr olduğum bir öğle sonrasını karşılığında hiçbir şey almadan çalışarak harcadığımı sordu, verecek yanıtım yoktu. Ona pek bir şey anlatamadım. Pepe’yle birlikteyken sürekli sohbet ettiğimiz hissine kapılmıştım, ama Paquito’nun soruları sürekli benim konuştuğumu anla-

mama yardım etti. Pepe sadece dağdan hoşlandığını, insanlardan ve köyden uzakta yaşamanın onu rahatsız etmediğini, nişanlısıyla büyük bir tatsızlık yaşadığı için biraz hava değiştirmek istediğini, ama bundan söz etmekten hoşlanmadığını söylemişti. Ağzından bir sözcük daha alamamıştım.

Annemden yediğim azar Paquito'nun uyarılarını haklı çıkardı. Beni yatağa göndermeden önce o aksini söylemedikçe evden çıkmamın yasak olduğunu bildirdi, ama bir sonraki pazar yeniden Pepe'nin yanına gittim kuşkusuz. Babam Romero'yla birlikte haftada birkaç kez köyden uzakta yaşayanları devriye gezerdi, değirmenin yeni sakininden hoşlanmıştı.

"Çok ciddi, çok resmi bir genç," dedi, canı konuşmak istiyordu ve bunu soğuk çorbayı tatmadan önce yaptı, "ve inanmazsın ama sevimli. Senin için kaygılanmış Nino, Paquito annenin fena kızdığını söyleyince... Söylediğine göre zeytin ağacından da zeytinden de anlıyor. Köyünde bu işi yapıyormuş, anlattığına göre keyfi de yerindeymiş çünkü nişanlısı varmış, ama evlilik kâğıtları kilisede askıya çıktığında kız gidip başkasıyla kaçmış."

"Ya eminim öyledir!" yanıtı verdi, kafasında üç köşeli şapkası olmasa da kocasından çok daha kuşkucu olan annem.

"Evet öyle, şu bildik kaltaklardan. Ne sandın, hakkında bilgi istemedik mi sence? Olanları unutmamış, nasıl terk edildiğini dün gece gibi hatırlıyor. Bu nedenle köyünü bırakmış. Şimdi sakın bir yaşam istiyor. Ondan gözlerini fal taşı gibi açmasını ve dikkat kesilmesini istedik, her zamanki terane... İzlerle, farklılıklarla, ateş kalıntılarıyla karşılaşırса haber

vermesini istedik... Bunları anlatınca zavallının nasıl korktuğunu görmeliydiniz! Sonunda belki de buraya yerleşmenin iyi bir fikir olmadığını söyledi,” sonra babam hemen sönüveren kendine özgü kahkahalarından birini patlattı, “Daha iyi düşünmeliymiş!”

“Ne bekliyordun?” Annem de gülümsedi, “İşiniz gücünüz insanlara korku salmak.”

“Korku değil Mercedes, önlem, ayrıca boşuna da değil, çünkü Cencerro’nun kampının Valdepeñas taraflarında olduğundan eminiz, tabii eski değirmen her şeyden o kadar uzak ki, orada kimseyi görmeden tüm yaşamını da geçirebilir. Nino’ya gelince ... pazar günü yanına gidersen annene getirmen için birkaç alabalık verebilirmiş, ha?” Bana göz kırptı ben de gülümseyerek karşılık verdim. “Katolik (İsa Bedeni) Yortusu’nda seni oyaladığı için onu bağışlamayı istiyor. Ona çok yardım ettiğini söyledi ve zavallılığın gerçekten de yardıma ihtiyacı var.”

“Başka yerde bulsun yardımı,” karısı direnmeye çalışıyordu, “Nino cezalı.”

“Ama anne, bana alabalık verecekmiş!”

“Doğru ya!.. Çok alabalık gördüm de, iş yemeğe gelince daha ağzıma bir lokmasını koymuş değilim, bu nedenle de...”

“Mercedes, bırak gitsin.”

“Hayır Antonino, olmaz, geçen hafta ne kadar korktuğumu bilebilseydin...”

“Mercedes!” Babam sesini yükseltti, annem de cümlesini tamamlamaktan vazgeçti, “Sadece sözlerime kulak as ve bana öğüt vermeye kalkışma!”

“Sen öyle diyorsan!”

Annem öfkelenmişti, ama babam yemeğini yemeye devam etti, ben de işime geldiği için sesimi

çıkarmadım, ama daha o zaman bile Portekizli'nin zavallıdan başka her şeye benzediğini düşündüm. Zamanla, kendisine ait hiçbir ipucu vermeden insanları konuşturabileceğini, ayrıca herkese duy-mak istediğini söylemek gibi bir yeteneği olduğunu keşfedecektim. Bana nişanlısıyla ilgili hikâyeyi anlatmamıştı, ama babama ayrıntılarıyla anlatmıştı; buna şaşırmadım, çünkü ben bir çocuktum, babam-sa yetişkindi, ama Fuensanta de Martos'taki askeri lojmanda yetişen hiç kimse bir korkağın yabancı-ları dolu bir tüfekte karşılaşmasını yutmazdı. Ödlek köyümde çoktu ve yollarına bir yabancı çıktığında evlerine girer, kapıya kol demirini takar, yataklar-daki şilteleri pencerelere siper eder ve tüm ışıkları söndürürlerdi. Sonra da dua etmesini bilenler dua ederdi, etmesini bilmeyenler de öyle. Portekizli Pepe'de dua etmesini bilen biri havası yoktu, dağdaki eşkiyaların varlığı konusunda jandarmaların uya-rısına ihtiyacı varmış gibi de durmuyordu. Ben ona bir şey sormadan kendisi konuyu açmıştı.

Pazar günü, onu temiz giysilerini giymiş, taran-mış bir halde öğle ayininde görünce kendi kuşku-larımdan kuşkulanmaya başladım. Onu orada gö-rünce o kadar şaşırdım ki dönüp dönüp baktım, çok dikkatli olduğunu, kendisine sıra gelince rahibe ya-nıt verdiğini, şapşallar gibi bir araya toplanıp yeni bir bekârın ortaya çıkışını kutlayan genç kızların gülüşüp fısıldaşmalarına pek aldırmadığını görün-ce şaşkınlığım arttı. Sonra annem bana bir çimdik attı ve bir daha dönmedim, ama Pepe çıkışta beni bekliyordu.

"Dün dört alabalık yakaladım, hepsi de etli," dedi, annemi selamlamak için çıkardığı başlığını

bana göre fazlaca törensel bir tavırla tekrar takarken. “Yedi, yedi buçuk gibi gelersen vereceğim.”

“Daha önce gelebilirim,” diye teklifte bulundum, “yemekten sonra, sana yardım ederim.”

“Gerek yok ki!” Başka konuşacağımız bir şey kalmamış gibi döndü ve yürümeye başladı. “Her şeyi topladım, daha önce çok sıcak olur.”

Arkasından gitmeye niyetlendim, ama kaygan derili, pembe etli alabalıkların tüm hesaplarına rağmen bir varsayım olmaktan çıkıp da gerçek olması karşısında dönüşüm geçirmiş olan annem engel oldu.

“Yorgun değil misin oğlum ... yedide gel demedi mi? O saatte gidersin işte!”

“Uzun zamandır mı bekliyorsun?”

Yediye çeyrek kala, beni evinin verandasında otururken buldu, neredeyse iki saattir oradaydım.

“Hayır,” diye yalan attım, “şimdi geldim.”

“Öyle mi?” Güldü. “Memnun oldum. Benimle içeri gir, yürü, sana balıkları vereyim.”

Alabalıklar mağara gibi geniş ve karanlık bir kilerin dibinde soğuk su dolu bir kovadaydılar. O en etlilerini seçip temizler ve bir tele geçirirken evde dolaşacak, içersinin de dışarıdan bana görüldüğü kadar düzenlenmiş olduğunu keşfedecek zamanım oldu, bir banyodan ötekine gittim, zaman öldürmek için pencerelerden baktım.

“Kim temizledi burayı?”

“Kimse.”

“Kimse mi?”

“Hayır, çünkü temiz değil...” Ellerini bir bezle silerek bana teli uzattı. Sert ve parlak alabalıklar bir devin boğazındaki üç tespih tanesi gibiydi. “Sadece

derli toplu. Bu yalnız yaşayan erkek hilesidir, bilmiyor musun? Az eşyan varsa ve her zaman derli topluysan her şey temiz görünür ve temizlemene gerek kalmaz..." Parmağını Katolik Yortusu'nda yaktığımız ateşten kurtardığımız az sayıdaki eşyadan biri olan büfenin üzerinde gezdirdi, bana baktı ve parmak ucundaki kara lekeyi göstererek gülmeğe başladı. "Gördün mü?"

O anda, onunla birlikte gülerken belki de Granada ya da Madrid'de yaşamanın ve yanış arabaları kullanmanın görüldüğü kadar iyi bir fikir olmadığını düşünmeye başladım. Belki de derli toplu tutup hiç temizlemediğim azıcık eşyama yalnız bir adam olursam daha mutlu olacaktım. Tanıştığımızda Portekizli Pepe otuz yaşında bile değildi. Zayıf ama kuvvetliydi, esnek ve çevikti, günlerini açık havada geçiriyor, bostanda, zeytinliklerde çalışırken ya da dağlarda gezerken üstü çıplak oluyordu. Güneşin parmakları, ışıktaki esmer cildi kadar parlayan saçına sarı, belli bir modeli olmayan çizgiler çizmişti, gülümsediği zaman, üst ön dişlerinden birinde bir bıçağın keskin ağzına benzeyen ve ona çok yakışan çapraz bir kırık olmasa kusursuz diyebileceğim bembeyaz dişleri görünüyordu.

"Beni biraz bekle tamam mı, biraz yıkanayım, temiz bir gömlek giyeyim de köye beraber inelim."

Onu ilk ziyaret ettiğim gün evdeki tek pahalı eşya olan iyi cins kahverengi deriden, büyük bir bavul dikkatimi çekmişti, hâlâ yatağın yanındaki aynı yerinde duruyordu. Yürümeye başlayınca ona doğru gittiğini sandım, ama şilteyi kaldırdığını, somyanın üzerinde duran iki gömlekten birini aldığını gördüm, sonra çarşafı çekistirerek, yastığı

yerine yerleştirerek her şeyi düzenledi ve yatağın yapılı görünmesini sağladı.

“Hepsi yalnız yaşayan erkek hilesi, öyle mi?”

“Kesinlikle. Böyle gömlekler çok iyi olmuyor tabii, ama fena da olmuyor ve t istemiyor.”

Birlikte yokuş aşağı inerken onu babamla, öbür iki jandarmayla, tanıdığım erkeklerle kıyasladım ve hiçbirine benzemediğini anladım. Bir şeyi daha anladım: Kendimi hiç kimseye o akşam zeri Portekizli Pepe’ye yakın hissettiğim kadar yakın hissetmemiştim, içimde olanlar engin ve öyle karmaşıktı ki, nasıl adlandıracağımı bilemiyordum. İdoller ile modelleri ayıran mesafeyle ilk kez karşılaşıyordum, biri bana yanımda yürüyen adama hayran olup olmadığımı sorsaydı, evet yanıtını verirdim, ama tüm gerçeği söylemiş olmazdım. Uzaktan ve gizlice başka adamlara da hayrandım, geri bunu dile getirmektense ölmeyi yeğlerdim, kendime bile itiraf edemezdim çünkü kötü olduğunu, bunu yapmamam gerektiğini, bir gnahtan bile daha kötü olduğunu biliyordum. Onlara hayrandım ama kendi hayatımı onlarınkiyle değiştirmek istemiyordum. Pepe bana karısı olmadığının, onun gibi adamların asla evlenmediklerini söylemiş olsa da, ben ona benzemek değil o olmak istiyordum; onun yaşamına yerleşmek için kendiminkini terk etmek, eski değirmende yaşamak, giysilerimi üzerinde uyu-yarak ütülemek, günlerimi açık havada gömleksiz geçirmek, kırık bir dişle gülümsemek; insanları kendime hayran bırakma, dillerini çözme, kendi gölgesine bile gvenmeyenlerin bana güvenmesini sağlama yeteneğimin nereden geldiğini kendime sormak zorunda kalmamak istiyordum.

“Bir de bana şimdi bak,” Pepe köyün ilk evinin önünde durdu ve parmağıyla gövdesini işaret etti. “Yolda buruşunca neye benziyor?”

Gülmeye başladım, o da beni gazoz içmeye davet etti, meydandaki barın kapısına iki arkadaş, iki eşit, huzur içinde bir mayıs pazarının son gün ışığının tadını çıkartan iki dost gibi oturduk, eve alabalıklarla dönünce annemin beni neşe içinde karşılayışı orada yaşadığım sevincin anısına kıyasla sönük kaldı. Portekizli Pepe hayatımın en önemli insanlarından birine dönüşmüştü bile; bana ürkütücü gelen bir mesafeyi kendime dayatabilmem için tüm sınırları aşan bir göz kamaşmasıydı. Bu nedenle, o yaz eski değirmene sık sık gittim, her zaman yalnızdım, ona hiç seslenmedim ya da haber vermeden evine girmedim. Beni bulması için beklerdim, şansım yaver gitmediğinde de, arkadaşlarımın yanında onu taklit etmekle yetinirdim.

“Miguel kız kardeşine çıkmasını söyle...”

On yaşını tamamlayan ve yaşına uygun olarak boy atan Paquito, her öğle sonrasında arkadaşımı yakıp kül eden ve ertesi gün küllerinden aynı şekilde doğan hislerine en küçük bir ilgi bile göstermeyen on iki yaşındaki ve kendisiyle hemen hemen aynı boydaki Encarnita’ya âşık olmuştu.

“Hayır, bana seni görmek istemediğini söyledi.”

“Sen söylesene be Bücür, ablanla ve öbür kızlarla çıksın, hep birlikte bir şey oynarız.”

“Beni rahat bırak Paquito!”

“Öyle mi, bir kızdan hoşlandığın zaman anlar-sın...”

“Neyi anlarım?” Yerden kalkmadan ona çok yüksekte bakmayı başardım. “Benim gibi erkekler, biz asla evlenmeyiz.”

“Nereden çıktı bu abuk sabuk laflar şimdi!”

Arkadaşlarım hâlâ bana gülerken Portekizli Pepe sokağın sonunda belirdi ve yavaş yavaş yaklaştı, baş parmaklarını pantolonunun ceplerine takmıştı. Çenesi havadaydı. Piriñaca’nın sattığı romanların kapaklarındaki silahşorlardan birini andırıyordu, her zaman verdiklerinden fazlasını vaat ederlerdi bu romanlar, Curro hepsini satın alır ama bana vermek istemez, seyrek olarak birini vermesi için kandırabilir, kitaplarının içine gizler ve ders çalışıyor gibi yaparak okurdum. Sabırsızlanarak Curro’nun kitapları vermemek için bahane ettiği korseli kadın betimlemelerini arardım ama asla bulamazdım, sadece kurşunlar, kurşunlar, tuzaklar, düellolar, o kadar benziyorlardı ki, sanki hep aynı şey anlatılıyordu. Portekizlinin yürüyüşü Jack ya da Billy adındaki bu maceraperestlerinkine benziyorsa da, kendisi onlar gibi değildi, beni hiç hayal kırıklığına uğratmamıştı.

“Seni anyordum Nino. Yapacak önemli bir işin var mı?”

Anında “Hayır,” yanıtını vererek altımda yay varmış gibi yerimden fırladım, Paquito ve Miguel’in bana gıpta eden bakışlarını görmek için başımı çevirmedim bile.

“O zaman benimle gel. Sana bir şey vereceğim. Ama önce arkadaşlarına veda et, olur mu?”

“Hoşça kalın,” dedim ve nihayet dönüp onlara baktım, artık gülmüyorlardı.

Biraz yürüdükten sonra bana dönerek hayallere kapılmamamı söyledi.

“Sadece bir sepet incir, annen için, arkadaşlarının böylesine önemsiz bir şeyi duymalarını istemeyeceğini düşündüm.”

O 15 Temmuz 1947 günü, Carmen Bakiresi Günü arifesinde, henüz her şey yerli yerindeydi. Çok iyi hatırlıyorum, çünkü Sierra Sur'da oturan hiç kimse ertesi gün olanları, ertesi geceyi, bir sonraki günü asla unutmuyacaktı. Eski değirmene vardığımızda beyaz, kuru, güneşte sertleşmiş bir çarşafın ipte asılı olduğunu gördüm, pencerelerde aşına olmadığını gölgeler vardı.

“Bu ne?”

“Ah!” dedi bana bakmadan kapıyı açarken, “Perde taktım.”

“Perde mi?” diye sordum bu sözcüğü ilk kez duyuyormuşum gibi. “Burada yalnız yaşıyorsan neden perdeye ihtiyacın var ki?”

“Bazen yalnız olmuyorum ve kimsenin beni gözetlemesini istemiyorum.”

Önümden içeri girdi ve beni kızarmış yüzümle baş başa bırakmak istermişcesine doğru mutfığa gitti, utancın şiddetli yangını suçumu ilan etmek ister gibi bir kulağımdan ötekine, alnımdan enseme bir anda tüm başımı tutuşturdu, çünkü ben de birkaç kez onu gözetlemiştim, rastlantıydı, kötü niyetim yoktu, bir kere o içeride yalnızken bir süre camdan bakmıştım, başkaca bir şey değildi, evde yalnızken ne yaptığını, neyle uğraştığını görmek içindi ve pek bir şey keşfedememiştim. Bir öğleden sonra masasında sırtı bana dönük oturuyor, arada bir önünde açık duran birkaç kitaba bakarak bir kâğıda bir şeyler yazıyordu. Bir başka seferinde yanında tanımadığım iki kişi, bir kadınla bir erkek vardı, tam oraya vardığımda vedalaşıyorlardı, yalananmamak için kaçmak zorunda kaldım ve izleyemedim. O devirde biz Fuensanto sakinleri, ister

ödlek olalım ister cesur, yabancılardan pek hoşlanmazdık, ama bu nedenle değil de, Portekizli beni dedikoducu bir komşu gibi bir taşın arkasına sinmiş görmesin diye kaçmıştım.

Belki Portekizli her şeye rağmen o gün beni görmüştü, belki de hiç görmemişti, ama içi incir dolu hasır sepetle mutfaktan döndüğünde günahımı ele veren kırmızı rengimin tadını çıkarmak istemedi, bunu göstermek için de meyveleri masaya bıraktı, bir pencereye doğru gitti ve gün ışığının deniz mavisi kaba kumaşta parladıktan sonra sönmesi için parmaklarıyla perdeyi biraz araladı.

“En azından hoşuna gidip gitmediklerini söyle.”

“Evet,” dedim, ama sesim bir başkasına ait gibi çıktı gırtlığımdan, zayıf, sancılı, duyulur duyulmaz, ama onun gülümsediğini görünce boğazımı temizledim ve devam ettim, “fena değil, ama çok koyu.”

“Öyle olması gerek, değil mi?”

“Sen mi yaptın?”

“Ben mi? Hayır, ben dikişten anlamam. Filo diki.”

“Filo mu?” Şaşkınlıktan öyle buz kestim ki, daha bu adı söylemeyi bitirmeden yüzüm kızarıklığın anısını bile unutmuştu. “Rubiaların Filo mu?”

“Elbette! Başka kim olacaktı?”

“Ah! Tanıyor musun onu?”

“Pek değil, ama evet, tanıyorum... Bana yumurta satmaya buraya geliyor, bazen alıyorum, bazen de bir şeyle değiş tokuş ediyorum. Kümesten pek bir şey kazanamadığı izlenimine kapılınca dikiş dikmeyi bilip bilmediğini sordum, bildiğini söyleyince de perde işini ona havale ettim.”

“Güzel kız, öyle değil mi?”

“Hayy!” Gülmeye başladı ve ben de onunla güldüm. “Evet, güzel...”

Rubiaların Filo’nun saçı siyahtı, yeni zeytinyağına bulanmış gibi duran kara buklelerden pırl pırl bir yele ta beline kadar uzanırdı. Belki bu nedenle, belki o sırada hâlâ küçük bir kız olduğu için, o zamanlar on iki yaşındaydı ve gözleri öyle büyük, boynu öyle uzun, burnu öyle güzel ve dudakları o kadar dolgundu ki, dokunmak ürkütücüydü, savaş bitince annesine, kız kardeşlerine, teyzelerine, kuzinlerine, eltilerine yaptıkları gibi başını tıraş etmemişlerdi. İçinde yaşadığı çiftlik evine hâlâ Rubiaların evi deniyordu, ama hiç erkek kalmamıştı, hepsi ya ölmüş ya da kaçmıştı, hatta söylediklerine göre birkaçı ta Amerika’ya gitmişti. Ama erkeklerin olmadığı yerde Filo vardı, ertesi gün köyde mutfak makasıyla doğradığı yoluk buklelerle dolu tıraşlı kafasıyla geziyordu, kimsenin onu başka biriyle karıştırmasını ya da berberliğe soyunan hiçbir falanjiste gönül borcu duymayı istemediğini bildirdi, ama tek elde ettiği meydanda bir sandalyeye oturularak tüm kafasının gerçekten kazınması oldu. Dul ve yetim Rubia kadınları yalnız kalınca zorla çiftliklerinin adını da değiştirdiler, ama onlar böyle kadınlardı, başlarına gelen talihsizliklere rağmen her zaman güçlü, cesur ve gururluydular. Son derece aksiydiler, ama Filo’yu görmek insana zevk verirdi.

Annem, babamın tüm yasaklarına karşın gizlice Filo’dan yumurta satın alırdı, babam bu yumurtaları yemekten o kadar hoşlanırdı ki, ekmeğini sarısına banıp da rengini, turuncu kraterin çevresin-

de beyaz, yoğun bir krema gibi kabarmış beyazını görünce tüm karşı çıkmalarını boşa çıkartan bir tatminle başını sallardı. Yine Filo'dan yumurta almışsın Mercedes demekle yetinirdi, annem de hiç rahatsız olmadan kabul ederdi, evet, çünkü Piriña-ca'nınkilerle kıyası mümkün değil, ayrıca kızın bir biçimde hayatını kazanması gerek, öyle değil mi? Babam ağzı dolu itiraz ederdi, evet ama ben jandarmayım, böyle yaparsan başımıza iş açarsın... Filo, Fuensanta de Martos'ta satın alınabilecek en iyi yumurtaları satıyordu çünkü gün doğmadan kalkar, tüm sabahı bir çiftlikten ötekine kilometrelerce yürüyerek geçirir, tavukların yumurtladıklarını satın alır, öğleden sonra da köyde satardı. Bu nedenle, sarıları sarı değil de turuncu olduğu için, akları kaynar yağa dökülünce dağılacağına kabardığı için, tatları diğer yumurtalarla aynı hayvandan değillermiş gibi son derece farklı olduğu için Filo'nun getirdiği yumurtaları bir tezgâhta satılanlardan ayırt etmek çok kolaydı. Bu nedenle de, babama karısının bir kızıyla ticaret yapmasına göz yummaktan başka çare kalmazdı.

Yumurta satıcılığı, en yoksulların, yaşamlarını sürdürebilmek için bacaklarından ve patikalardan başka bir şeyi olmayanların bu mütevazı ticareti her zaman olagelmişti. Zafer ortalığı kuruttuğunda, dışlanmışların kafalarını henüz kazıdıkları dönemde, başkent'in ofislerinde çalışan ve kafası tıraşlı kadınlara hayatı daha da zindan etmeyi aklına koymuş biri, yumurta peşinde koşanları asilerden ayırmanın zor olduğu bahanesiyle bu işi yasaklamaya karar verdi. Çiftçiler bu işe isyan ettiler, çünkü birileri gelip de yumurtalarını satın almazsa tü-

ketmedikleri tüm yumurtalar bozulacaktı. Çiftçiler yumurta satmak için tarlalarını, hayvanlarını başıboş bırakıp yollara düşemezlerdi, ama jandarmalar yine de yollarda yürüyen kadınları durdurdular, kendi ceplerine dolduramadıkları yumurtaları yerlere saçtılar, kadınları tutukladılar ve bir süre yumurtalar kümeslerde çürüdü. Ta ki günün birinde açlık ve umutsuzluk korkuya baskın çıkana kadar.

O gün öğleden sonra, Catalina la Rubia dinlenmek için Fuente de la Negra'nın yanına oturmuştu. Yanında üzeri bir örtüyle örtülü sepeti, içinde de borca aldığı iki düzine yumurta vardı. Köyden geçmedi, malını satmak için sokaklarda bağırmadı, ne eskisi gibi kalitesinden ne de fiyatından söz etti, ama kısa sürede hepsini sattı ve ertesi gün hem borcunu ödedi hem de bir o kadar daha yumurta aldı. Böylece söylenti yayıldı, bir süre sonra kadınlar kimsenin onları izlemediğinden, altı köy yumurtası satın alma suçuyla gidip ihbar edemeyeceğinden emin olmak için karmaşık yollar izlemeye alıştılar, ama işler zorlaşmıştı, çünkü yollardan kaçınmak, tarlalardan geçmek, her öğleden sonra başka bir taşta oturmak gerekiyordu. Bir süre sonra dağdakiler o kadar sık çarpışmaya başladılar ki, jandarmalar yumurta işini gevşetmek zorunda kaldılar, Catalina işi küçük kızı Filomena'ya devretti, o da Fuensanta de Martos'un en çok kazanan yumurta satıcısı oldu, çünkü ertesi gün için sipariş alıyor, bazen de eve patates, domates ya da o öğleden sonra Portekizli Pepe'nin bana verdikleri gibi incirle dönüyordu.

"Annen inciri çok sevdiğini söylemişti, benim ağaçlar da geç ürün verdi... Yarın sepeti geri getir, Filo'ya iade etmem gerek."

Bu kez bana köye kadar eşlik etmedi. Sanki gittiğime emin olmak için kapıda durdu, tekrar çarşafı gördüm.

“İpten alayım mı?” diye teklif ettim yanından geçerken, “Kurumuş.”

“Hayır hayır,” sanki itirazına güç katmak istermiş gibi bana doğru birkaç adım attı. “Orada kalsın. Şiltemin altında başka çamaşıra yer kalmadı.”

Gülümsedim, eve dönerken halimden çok memnundum, çünkü onu görmeye gitmek için bahannem hazırды. Ertesi gün sepeti törene götürdüm; ama Bakire’nin heykeli henüz şapelin çok uzağındaiken, garnizonda nöbete kalmış olan Sanchís yoluna çıktı ve tören alayını durdurdu. Sonra her şey çok hızlı gelişti, babamın iki kelimedenden fazlasını söyleyecek zamanı olmamıştı, ama kocasının sözlerinden birini duymak, annemin üçümüzü de yakalamasına ve koşarak eve dönmeye mecbur bırakmasına yetmişti.

Eşarbını, ayakkabılarını erken bir yorgunluk belirtisiyle çıkartırken, “İçeride kalacağız” diye bizi uyardı, uzun bir işe hazırlanıyordu sanki. “Evden çıkmak, hatta avluya bile çıkmak kesinlikle yasak, anlaşıldı mı?”

“Ne oluyor anne?” Dulce benden önce atılmıştı, her zamanki gibi neler olup bittiğini ertesi güne dek öğrenemeyeceğimizi düşündüm, ama bu kez yanılmışım.

“Cencerro’yu bulmuşlar. Valdepeñas’ın dışındaymış, Crispín adında biriyle birlikteymiş. Görünüşe göre Gregorete adındaki yandaşlarının evindeymişler.”

“Kaçacaktır!” Haber beni o kadar şaşırtmıştı ki,

yüksek sesle konuştuğumu fark etmedim, “Onu yakalayamazlar!”

Annemin bana nasıl baktığını, kız kardeşimin bana nasıl baktığını görünce, ikisi de ağızları açık, şaşkınlıktan dilleri tutulmuş haldeyken, kehanetlerimi kendime saklamamın hayırma olacağını fark ettim.

“Yani demek istediğim...” diye toparlamaya çalıştım, “umarım yakalanır, ama sanmam, her zaman ellerinden kurtuluyor, öyle değil mi?”

“Hiçbir şey sonsuza dek sürmez Nino.” Annem meseleyi uzatmayacağını belli eden bir tonla yanıt vermişti. “Cencerro sadece bir adam, baban gibi, diğerleri gibi. Hiçbir insan sonsuza dek kaçamaz.”

O kaçabilir, diye düşündüm, ama başka bir şey söylemedim.

Babamın çarpışmak için dağa çıkması gerektiğinde annem o dönene dek yatmazdı. Böyle gecelerde ben de uyumazdım. Gözlerim açık yüzüstü uyanık yatar, tavana bakar, babamın adımlarını, Romero’ya iyi geceler dilerkenki yorgunluktan boğuk çıkan keyifsiz sesini, annemin yakınmalarla karışık öpücüklerinin şapırtısını: Buna dayanamıyorum, bu gecelerden birinde endişeden öleceğim, bu böyle devam edemez Antonino... diye duyana kadar en küçük sese kulak kesilirdim. Bazen kalkar ve kapının aralığından onlara bakardım. Babam kışın tir tir titrer, sonbaharda sırlıslıkla, yazın da ter içinde olurdu, ama yılın hangi mevsiminde olursak olalım yorgunluktan bitip tükenmiş dönerdi, bir iskemleye çöker, botlarını çıkarması için ayaklarını karısına uzatır, her zaman aynı şeyleri söylerdi, yok, yok, yer yarılmış içine girmiş sanki, Cen-

cerro'yu doğuran orospunun da, tüm sülalesinin de ağzına sıçayım; böyle konuşmak için nedenleri olduğunu bilirdim, sövmekte haklıydı, sonradan söyleyeceği gibi bok gibi bir kaderi, bok gibi bir ma- aş, bok gibi bir hayatı vardı, ama yatağıma döner dönmez uyuyakalırdım, çünkü ikisi de hayattaydı, babam ve düşmanı, böyle düşünmemem gerektiğini, bunun kötü, çok kötü olduğunu bilirdim, ama elimden başka türlü gelmezdi.

Cencerro'ya hayrandım, çünkü tanıdığım adamlar arasında en güçlüsü, en kurnazı, en cesuruydu. Ona hayrandım çünkü Sierra Sur'da yaşayan tüm kadınlar onun için iç geçirir, öyle sarşın, öyle yakışıklı, öyle güçlü ki, derlerdi. Ona hayrandım çünkü canı ne isterse onu yapar, evine, köyüne, benim köyüme ve diğer köylere canının istediği gibi girip çıkardı, jandarmalar onu yakalayamazlardı, ordu onu yakalayamazdı, kellesi tüm Jaén ilinin en pahalı kellesiydi, o da saklanacağına kellesine konan ödül arttıkça bahşişlerini artırır, elli, yüz, hatta beş yüz pesetalık banknotlara imzasını atardı, bunlar ortalıkta dolaşmazdı çünkü sahipleri ya bir hazine gibi saklar ya da en büyük adamın imzası için en yüksek fiyatı ödemeye hazır olana satarlardı, sivillerin kâbusu, dağın efsanesi, "Cencerro böyle öder." Ve öyle öderdi, çekilen ıstırabı, kovalamacayı, yandaşlarının yedikleri dayağı, ağızlarını açmadan ya da sadece yalan söylemek için açarak katlandıkları baskınları, darbeleri öyle telafi ederdi ve ertesi gün başkentin gazetelerinin manşetinde ölü bir adamın fotoğrafı görülürdü. "Tehlikeli haydut jandarmaların kurşunlarıyla ölü ele geçirildi." Babam, Romero ve Sanchís umutsuzluğa kapılır-

ken Malagalı teğmen bir salak gibi gülümseyerek Fuensanta'de Martos sokaklarında dolaşırdı, ne Tomás Villén'in, ne kız kardeşlerinin, ne karısının, ne de kızı Virtudes'in, ki o da çoban kılığına girer ve babası gibi canı ne zaman isterse dağa çıkardı, yüzünü görmüşlüğü vardı; ayrıca salaktı da çünkü bir şeyler bilen herkes onun bir kez daha aldaandığını ve gazetedeki adamın Cencerro olmadığını, hatta o ölünün gerillaya hiç benzemediğini bilirdi, bu durum hiç komik değildi elbette, ama Cuelloduro'nun müdavimleri gülmekten kınırlılar, avaz avaz yasak şarkıyı söylerlerdi, masum ezgi tüm İspanya'da modaydı gerçi, ama Sierra Sur'da Enternasyonel'den daha bozguncuydu.

"Hadi bakalım," meyhaneci ellerini havaya kaldırmadan önce barın arkasından koroyu yönetmek için boğazını temizlerdi. "Üç deyince ... bir, iki üç, bir süt ineğim var..."

"Süt..." diye yanıt verirlerdi ikinci ses olma görevini üstlenenler.

"Sıradan bir inek değil..."

"Sıradan..."

"Kırlarda dolaşır, sinekleri kuyruğuyla avlar, şaşkın, şaşkın..." Burada herkes katılırdı: "şaşkın, şaşkın..."

Bazen bu kadar saçma sözleri bir silaha, bir marşa, efsanevi bir adam için söylenen aşk şarkısına dönüştüren ikinci dörtlüğü bitirecek zamanları olmazdı.

"Ona bir çingrak¹ aldım..."

¹ İneklerin boynuna takılan çingırağa cencerro denir. Efsanevi gerillanın takma adı. Şarkının orijinali şöyledir: "... Un cencerro le he comprado / comprado... -çn.

“Aldım.”

“İneğimin hoşuna gitti.”

“Hoşuna gitti.”

“Kırlarda dolaşır, sinekleri avlar...”

Bir ispiyoncunun Cuelloduro’nun meyhanesinden koşa koşa garnizona varması için geçen zaman, Fuensanta de Martos’un sevilen güzergâhları arasında en çok katedilen mesafe, daha fazlasına izin vermezdi. Şarkının tam buralarında Michelin, Sanchís, Romero ya da babam eli tabancasında ve dudakları öfkeden titreyerek içeri daldı.

“Susun!” Şarkıcılar müthiş bir tehditmiş gibi çevresini süzerdi.

“Kuyruğuyla...”

“Susun dedim! Duymadınız mı!”

Bir keresinde, dağa çıkmadan önce Enrique Fingenegocios “şaşkın, şaşkın”a kadar gelebilmiş, Sanchís de tabancasını ateşleyerek meyhanenin damına bir mermi saplamıştı. Cuelloduro iş yerindeki bu hasarı savaş yarası diyerek tamir etmeyi reddetseyse de, müdavimlerinin işitme duyusu o günden beri son derece keskinleşmişti.

“Bu şarkı yasak! Bunu çok iyi biliyorsunuz!”

“Nasıl yasak olabilir ki!” diye diklenirdi barın arkasındaki koro şefi, “Durmadan radyoda çalınıyor!”

“Radyo umurumda bile değil. Bu boktan sözleri bir kez daha duyarsam tüm koro dosdoğru hapsi boylar! Benden uyarması!”

Sonra da onları gözden kaybetmemek için geri geri yürümesine rağmen dudaklarda belli belirsiz gülümsemeler belirir, bir dakika sonra da bu tatsız ve gülünç sahnenin dedikodusu tüm köye yayılırdı; tüm saygıdeğer jandarma kuvvetleri Süt İneği’ne

karşı ayakta ve savaşta, Fuensantalılar tek tek ya da birlikte bu saçma müzikali ıslıkla söylemeye, mırıldanmaya devam eder ve kahkahalara boğulurlardı ve bunun tek nedeni ağlamaktan bıkmış olmalarıydı, Cencerro hayatta ve dağda olduğu, yukarıdan diğerlerinin yüzüne tükürdüğü sürece her şeye razıydılar.

Arada bir tükürmekten fazlasını da yapardı, bunu da biliyordum, bir cenazeye katılmam gerekmişti, ölen jandarmanın benim yerimdeki çocukları yetim, annemin yerindeki karısı da dul kalmıştı. Sadece jandarmalar da ölmezdi, bu nedenle annem bizi eve kapatır ve avluya bile çıkmamıza izin vermezdi; çünkü bir başka cenaze daha olmuştu ve ben anneme babamın bu cenazeyle bir ilgisi olup olmadığını hiç sormamıştım. Bunu düşünmek istemiyordum, çünkü onlar fazlalıktılar, her zaman sırtlarına yedikleri kurşunla sinek gibi düşerlerdi, her zaman silahsız olurlar ve her zaman arkadan vurulurlardı, sonra da kaçmaya çalıştıkları söylenirdi, ama bunu ne duyan vardı, ne gören, ne de yaşamış olan. Düşünmemek daha iyiydi, çünkü Curro'nun Piriñaca'dan aldığı romanlardan, cesur insanların düşmanlarını yüzüne bakarak öldürdüklerini öğrenmiştim, silahsızları öldürmek korkaklıktı, arkadan vurmak daha da kötüydü, ama benim köyümdekiler hep böyle ölürdü, Pesetilla'nın oğlu Laureano hariç hepsi. On yedi yaşındaydı ve gırtlığından başka bir silahı yoktu, yüzünü dönmüş, yüzüne bakarak vurmalarını haykırmıştı, her durumda öldürüleceğini biliyor olmalıydı.

Bunu biliyordum çünkü akşam yemeği yiyor-duk, çığlıklar duyduk, yetişkin bir adamın öfke-

den değişmiş boğuk sesi, “Yaşasın Cumhuriyet, Franco’ya Ölüml, Kahrolsun Falanj”... Sonra bir el silah sesi, bir tane daha ve sessizlik. Babam olan biteni öğrenmek için kalktı, annem dua eder gibi kendi kendine mırıldanmaya başladı, buralı değil, buralı değil, o sesi tanımıyorum, buralı olamaz... Babam döndüğünde yüzü bembeyazdı ve dudaklarında bir ad vardı, Laureano. Annem hayır dedi, hayır, olamaz, Laureano çocuktu, o Cumhuriyet’i hatırlayamaz, savaşı bile pek hatırlayamaz, olanaksız... Babam anneme baktı, annem sustu. Aynı şeyi düşünüyorlardı, Dulce gibi ... benim gibi. Bir yıl vardı yoktu, Pesetilla’yı kaçırmaya çalışırken arkadan vurmuşlardı, aynı gece oğlu Elías, kuzeni Juan el Pirulete, Arturo Salsipuedes ve kız kardeşi Fernanda’nın kocası Nicolás Saltacharquitos’la dağa çıkmıştı. Laureano bu olayı hatırlıyordu işte, Dulce’yle babam da hatırlıyordu ... ben de. Annem de hatırladı ve kocasına dönüp beni gerçekten etkileyen bir şey söyledi.

“Bu asla bitmeyecek Antonino, beni duyuyor musun? Asla. Öldürdüğünüz her biri için yedi kişı dağa çıkacak, o yedisini öldürdüğünüzde, dağda on dört kişı olacak...”

Babam annemden susmasını istedi, ama o başını sallayarak itiraz etti, çünkü daha söyleyecek sözü vardı.

“Bu savaştan da kötü bir savaş Antonino, hepimiz öleceğiz, bak bu söylediğime kulak ver. Hepimizi öldürecekler ve bu iş henüz bitmedi.”

Sonra biz Almería’ya gittik ve kısa bir süre sonra don zamanı geldiğinde, Cencerro’nun yandaşları bir yol baskınında Sanchís’in devriye arkadaşını

öldürdüler. Martínez adında bir onbaşıydı, karısı, iki çocuğu ve çavuş hariç tüm jandarmaların böbürlenmekten çok hoşlandığı konusunda hemfikir oldukları bir Falanj karnesi vardı. Cenaze günü, kiliseye giderken Laureano'nun annesi erkeksiz evinin kapısında duruyordu, tepeden tırnağa siyahlar içindeydi, kollarını göğsünün altında kavuşturmuş bize bakıyordu, dönerken de aynı yerdeydi ve o kadar sessizdi ki sanki soluk almıyordu, sanki ayın süresince gözlerini bile kırpmamıştı. Bize hiçbir şey söylemedi, en küçük bir harekette bulunmadı, evinin kapısına yaslanmış, kollarını göğsünün altında kavuşturmuş, ağlamadan, gülümsemeden, kımıldamadan bize bakıyordu ve sakın, bir heykelinkiler kadar durgun gözlerine nefretin ve sevginin, ıstırbın ve kinin, zayıflığın ve gücün, umutsuzluğun ve inancın, imanın, intikamın tüm dünyası sığmıştı. O zaman, henüz Martínez'in yerine Izquierdo gelmeden önce annemin haklı olduğunu düşündüm, bu bir savaştı ve hiçbir zaman bitmeyecekti, sadece Cencerro'nun dağdan indiği gün bitebilirdi ve o da, Laureano gibi, ondan önce ölmüş ve daha sonra ölecekler gibi, öldürülmemek için inmeyecekti.

Bu bir savaştı ve asla bitmeyecekti. 16 Temmuz 1947 günü, Bakire Carmen şenlikleri gününde, yatağıma uzanmış ne yapacağımı, nasıl zaman öldüreceğimi bilemeden Cencerro'nun bir kez daha kaçmasını ve nihayet eski değirmene gidebilmeyi, Filo'nun sepetini Portekizli Pepe'ye verebilmeyi beklerken, Valdepeñas de Jaén'deki bir evde, yoldaşlarıyla birlikte Fransa'ya gidebilmek için topladıkları yüz elli bin pesetayla birlikte kısıtlanmış iki yalnız adam silahlarıyla tüm bir jandarma birliğine

karşı çılgınca mücadele veriyorlardı. Tomás Villén Roldán ve José Crispín Pérez, ama uzun yıllardır, sekiz yıldan fazla, onları gerçek adlarıyla çağıran yoktu.

“Yemeğe!” gözlerimi açınca anneminkilerle karışlaştım, tatlı tatlı bana bakıyordu. “Nasıl uyuyakalabildin böyle, saat daha dokuz buçuk bile değil.”

“Ne bileyim, ne dışarı çıkmama ne de bir şey yapmama izin veriyorsun. Peki babam?”

“Daha dönmedi.”

Silah sesleri siesta saatinde başlamıştı. Gerillalar şafak vakti dağdan inmişler, onları satan hainin jandarmaya ihbar ettiği saatte ve söylediği patikadan gelmişler, evin ırmağa bakan arka yüzündeki açık pencereden içeri girmişlerdi. Yolda, uzaktan mavi giyimli, değirmenin çarkını dallardan ve yapraklardan temizleyen iki değirmenci görmüşler, ama varlıklarından rahatsız olmamışlardı çünkü onları görmeye ve onlar tarafından görülmeye alışıktilar, asla sorun çıkmazdı. Ama o gün gördükleri değirmenci değil, çoktan tutukladıkları değirmencilerin kılığına girmiş jandarmalardı. Saatler geçmiş ve hiçbir şey olmamıştı, öğleden sonra saat dört civarında bir jandarma kapıyı çalmış ve kimse açmamıştı. O zaman çarpışma başladı. Jandarmalar konumlandılar, evi sardılar ve yaklaştırmaya çalıştılar ama yapamadılar. İçeride sadece iki adam vardı, dışarısı giderek kalabalıklaşıyordu çünkü destek kuvvetleri, yerel polis, silahlı siviller, silahlı falanjistler, sonunda da ordudan bir birlik geldi. Ama zaman ilerliyor ve değişen bir şey olmuyordu. Gerillalar yolu geçmeye niyetlenen herkese ateş ediyorlardı. Operasyonu yönetmeye ta Jaén'den ge-

len mağrur Yarbay Marzal astlarını keyfinin gide-
rek kaçtığı konusunda uyardı.

“Tatlı istemiyor musun?”

“Hayır, aç değilim.”

“O zaman yatağa!”

“Ama anne, yeni sofradan kalktım, nasıl hemen yatağa gideyim? Birazcık burada kalayım...”

Gece olmaya başladığında kuşatmacılar her şeyi denemişlerdi, hatta Cencerro’yu ele veren aynı hain sayesinde yakalanan dört gerilladan oluşan bir elçi heyetini beyaz bayrakla içeri göndermişlerdi, teslim olmaksızın ölmeyi yeğledikleri haberiyle geri döndüler. Onlar da içeriden bağırarak aynı şeyi söylemişlerdi zaten, bu esnada elçiler vakitlerinin dolduğunu anladılar, o gece köyün çevresinde gece yürüyüşü yapmaktan kurtulmuşlardı en azından, kapıyı her açışlarında bedenlerinden önce beyaz bayrağı uzatsalar bile dışandakiler ateş ediyorlardı. Bir süre sonra ev havaya uçtu. Jandarmalar dinamitli benzin bidonlarını evin ön yüzüne ulaştırmayı başarmışlardı, ancak yıkıntıların ve cesetlerin arasında ilerlerken kurşunlarla karşılaştılar. Hiçbir şey anlamamışlardı. Cencerro ve Crispín’in duvarda bir delik açarak yandaki eve saklandıklarını anlamaları epey sürdü, bu arada gece oldu.

“Yat artık Nino, sabahın biri oldu.”

“Peki babam?”

“Ben nereden bileyim? Ne olursun sorma artık!”

Annem çok sinirliydi ve sorularım sakinleşmesine fayda etmiyordu. Ben de çok sinirliydim ve ilk kez korkuyordum. Olacaklardan o kadar çok korkuyordum ki, bir kez daha sormayı göze aldım.

“Peki sadece bir şeyi söyle. Babam Valdepeñas’ta mı?”

“Hayır, Tannı’ya şükür, teğmenin gitmesi gerekti elbette, Sanchís ve Izquierdo da onunla, amirler böyle işler içindir, öyle değil mi, ama sanırım baban gitmedi. Buralarda olmalı, eski yolda devriye geziyordu.”

17 Temmuzda çarpışma gündüzü bulmuştu.

Şafak sökerken jandarmalar benzin bidonlarını ve dinamitleri bu kez ikinci evin ön yüzüne yerleştirdiler ve her şey yeniden başladı, patlamalar, alevler, yıkıntı. Ve yine kurşun sesleri, onlarla birlikte şaşkınlık, inanmazlık, reflekslerde Cencerro’nun defalarca kaçmasına olanak tanıyan uyuşma. Bu evin sonunda bir ağıl vardı, içinde de çıkışı olmayan bir mağara, yeşil banknotlardan bir ırmak oraya kadar akıyordu. Bunu da başta anlayamadılar, anladıklarında da inanmaları zaman aldı. Yüz elli bin pesetanın üzerinde yürüyorlardı, her biri on altı parçaya bölünmüş yüz elli banknot ve Cencerro ile Crispín’i asla Fransa’ya götüremeyecek olan pasaportlar, para ne onları satan orospu çocuğuna ödeme yapmakta kullanılabilecekti ne de ölümlerini şampanyayla kutlamakta.

“Annem kalkmanı söyledi, saat on biri geçti.”

“Kalkıyorum,” yatakta dönmeye yeltendim, ama Dulce beni sarsmaya devam ediyordu. “Şimdi kalkıyorum, bir şey belli oldu mu?”

“Hayır, daha belli değil. Babam çok geç geldi, dörde geliyordu, yattı, sekize kadar uyudu, ama Cencerro’dan haber yok.”

Silah sesleri birkaç saat daha sürdü, sonra kuşatmacılar bir kez daha benzin ve dinamitle

geri döndüklerinde aniden kesildi. Yol sonunda açılmış gibi görünüyordu, ama kimse ilerlemeye cesaret edemiyordu. Mağaradaki adamların yaşadığına ve bunun bir tuzak olduğuna emindiler. Bunda da yanılıyorlardı. “Yaşasın Cumhuriyet!” diye cınladı tek ses halinde iki ses, sonra marşa başladılar: Uyan artık uykudan uyan, Uyan esirler dünyası, Zülme karşı hıncımız volkan... Cencerro ve Crispín çığlık çığlığa *Enternasyonal*’i söylemeye başladıklarında Yarbay Marzal donuna etti. O anda bu savaşı daha kazanmadan kaybettığının farkına varmıştı çünkü bazı ölümler bir sürü canlıdan daha değerlidir. Cencerro ve Crispín öleceklerini anlamışlardı, veda ediyorlardı, ama onların işini bitirememişti; çünkü adı Tomás olacak bütün o çocukların José Crispín adlı kardeşleri doğacaktı ve er ya da geç kendilerine neden bu adın koyulduğunu öğreneceklerdi. Düşmanlarının ölümü seçmelerine izin vermemeliydi, ama engelleyemezdi de, bu nedenle yapabileceği tek şeyi yaptı ve ateşkes emri verdi, ama zamanını ayarlayamamıştı. Yarbay bu marşı hiç söylememişti, bu nedenle zamansız bir ateşkes emri vermekte acele etti, böylelikle marşın son dizesinin duyulmasını sağladı, ardından mağaranın içinde iki el silah sesi cınladı, dışında değil, kurşunlar onun adamlarına yöneltilmemişti.

“Anne karnım aç.”

“Beklersin, zamanında kalksaydın.”

“Bir parça ekmek ver, yağa ya da başka bir şeye gerek yok.”

“Hayır efendim! Güveç kaynıyor görmüyor musun? Şimdi karnını doyurursan sonra yemezsin,

yemen gerek çünkü büyüme yaşındasın. Biraz süt iç ve git buradan.”

“Tamam ama avluya bile çıkamazken nereye gideceğim?”

Tomás Villén Roldán ve José Crispín Pérez birlikteydiler, mağaranın dibindeki duvara dayanmışlardı. Kalan son kurşunlarını şakaklarına sıkarak intihar etmeden önce sarılmışlardı. Jandarma yırtılmış banknotlar ve boş kovanlarla çevrili cesetlerinden başka bir şey ele geçiremedi, daha iyi bir şey bulamayınca da ölülerinden fayda sağlamaya çalıştı. Önce cesetleri Valdepeñas meydanına taşıdılar, orada tüm köylülerinin önünde kimse kimlikleri konusunda yalan söyleyemesin diye bir hortumla kafalarını yıkadılar. Orada, jandarmaların onay veren bakışları altında, köyün falanjistlerinden biri, söylenti doğru mu, gerçekten her zaman cebinde kaliteli bir saat taşıyor mu diye görmek için Cencerro’nun ceplerini karıştırdı. Doğruydu, saati buldu ve cebine attı. Cesetler bedenlerinden başka bir şey vermez olunca da onları bir kamyonu atarak önce Cencerro’nun köyü Castillo de Locubín’e, ardından da Crispín’in köyü Martos’a götürdüler. Yolda cesetlere eşlik eden askerler ve siviller Süt İneği şarkısını söylüyorlardı.

Bu sırada saat öğleden sonra ikiyi bulmuştu, biri çevre köylerdeki kuvvetleri de harekete geçirme emri verdi. Valdepeñas’takileri, Alcaudete’dekileri, Alcala Real’dekileri, hepsinin Castillo de Locubín’e gitmesi gerekti. Torredonjimeno’dakilerle Los Villares ve Fuensanta’dakiler de Martos’a gideceklerdi. Bu bir emirdi. Babam bunu duyunca çorbamı bitirmeme bile izin vermedi.

“Antonino!” Onun eve girdiğini gören annem yerinden öyle bir fırladı ki iskemlesini devirdi, kaldırmak için durmadı bile. “Tanrı’ya şükürler olsun!”

Babam annemin sarılsına uyduruk bir karşılık verdi, yüzü çarpılmış, dudakları sıkılı, bakışı tuhaf, kaygılıydı, neredeyse sıvı gibiydi. Ve çok acelesi vardı.

“Herkes dışarı,” diye fısıldadı hepimize teker teker bakarak, önce ablama, sonra bana, en sonunda da küçük kardeşime. “Hemen çıkın. Dulce sen Encarnita’nın evine git, kimse buna şaşırmasın, çünkü oradan çıkmıyorsunuz. Sen Nino, Pepe’yi yanına al.”

“Ama nereye?” diye sordum, öyle aptallaşmıştım ki, sanki o anda dünya ters yönde dönmeye karar vermişti.

“Ne bileyim, değirmene, ırmağa, öğretmenin evine, nereye olursa, gidiyoruz.”

“Ama baba, yemeğim bitmedi, çok açım...”

O ana kadar onu ciddiye alamamıştım, yapamamıştım çünkü yaşanan sahne sadece akıl almaz değil, hiç değiştirmeden defalarca yinelediğinin, hiçbir farklılığı olmayanın da tam tersiydi. İşte o zaman babamın bir emre ilk kez karşı gelmediğini hatırladım.

Bir yıldan biraz daha fazla oluyordu, babamla Romero’yu dört günlük bir devriye görevine göndermişlerdi, dört gün dört gece köyün en uzağındaki çiftliklere gideceklerdi. Bu hem rutin hem de o dönemde, o yerde iki jandarma için en tehlikeli görevlerden biriydi. Ama seçme şansları yoktu, görev onlara verilmişti, ben yataktan kalktığımda çıkınları, mataraları ve yol için birkaç sandviçle birlikte çıkmaya hazırıldılar. Yanlarında bir de belge vardı,

ben görmemiştim ama bu çiftçilere gösterecekleri resmi belgeydi, babamlara yatacak yer ve yiyecek vermek, geldikleri tarihi ve saati imzalamak zorundaydılar, böylece her görev noktasına uğradıkları da teyit edilecekti. Pazartesiydi, biliyorum çünkü babam çıkmadan bana bir öpücük verdi ve cumaya kadar veda etti. Bilmediğim bu görevi nasıl yerine getirecekleriydi çünkü kimse bana anlatmamıştı; ama yemek için eve döndüğümde onu tüm kepenkleri kapatılmış yatak odasında saklanırken buldum, annem ağzımı açarsam beni sonsuza dek evden atacağını ve evlatlıktan reddeceğini, beni doğurduğunu bile unutacağını söyledi. Korktum, çünkü hiç böyle konuştuğunu duymamıştım, kimseye bir şey söylemeyeceğime söz verdim. Paquito'ya bile söylemeyeceksin diye ısrar etti. Ben Paquito'ya bile söylemeyeceğim, ama ya onun babası? Onun babası da seninkiyle aynı durumda, tamam mı, dudaklarını mühürle, anladın mı? Cumaya kadar bir şey olmadı, cuma günü babam giyindi, üç köşeli şapkasını taktı, gocuğunu giydi, matarasını ve tüfeğini aldı, saat sabahın altısında evden çıktı. Dokuza beş kala Paquito ile okula gitmek için lojmandan çıktığımızda onları kapıda, gocukları toz içinde bulduk, bizi öperken iyi ama çok yorgun olduklarını söylediler.

Bu olalı bir yılı geçmişti, o sırada ortalık sakindi, gerillaların yaşam belirtisi göstermedikleri dönemlerden biriydi. Ben bu sırrı o kadar iyi sakladım ki, belki de tüm kepenkleri kapatarak eve tıklamakla, yemeğimi ziyan eden silah sesleriyle, beni defalarca uykumdan uyandırmış olan çığlıklarla kıyaslandığında pek de olaydan sayılmayacağı için kendim

bile unuttum. Vahşi Batı romanlarında silahşorlar Saloon'da kankan dansı yapan kızlardan birinin yatak odasında saklanırlar; ama korkak olduklarından değil, kurnaz oldukları için ve insanları arkadan vuranlardan çok daha iyidirler. Ama Cencerro'nun kendini öldürdüğü gün, kaşığımı bırakıp ayağa kalkmakta geciktiğimde, işte tam o anda babamın o gizemli itaasizliğini hatırladım ve her şeyin çok farklı olduğunu kavradım.

Benim köyümde dağda bir hareket olduğunda, hareket ne kadar uzakta başlamış olursa olsun kadınlar çocuklarını bulur, eve kilitler ve üzerinden en az bir normal gün geçene kadar avluya bile bırakmazlardı. Herkesin evinde, ister komünist olsun ister falanjist aynı sahne yaşanır ve olabileceklerin ihtimaliyle çocuklara dışarıya yasaklanırdı; çünkü bu bir savaştı ve hiç bitmeyecekti. Annem hiçbir zaman açıklama yapmazdı, ama bu kez kocası yaptı, sesi çok ciddiydi:

“Sizi orada bulamazlar. Bu kendi iyiliğiniz için. Anladınız mı?”

Babama baktım gözlerinde sadece yoğunluğuyla değil, üzüntü, öfke, utanç karışımı karmaşık doğası nedeniyle de hiç tanımadığım bir karanlık vardı. Babam bana hiçbir zaman ne o kadar küçük, o kadar büyük, o kadar aşağılanmış ne de o kadar gururlu görünmüştü. Hiçbir zaman o öğle sonrasında beni sandalyemden çekip aldığındaki gibi bir otorite sergilememişti, bir saniye bile beklemedi.

“Kapıdan çıkamazsınız, camdan çıkın daha iyi. Dışarıda kimse var mı diye bakacağım.”

Babamın yatak odasına girdiğini görünce Pepa'nın elini tuttum ve anneme yaklaşıp elbise-

sinin kolunu çekiştirdim, kulağına fısıldayabilmek için parmak uçlarıma yükselmem gerekti, neler olup bittiğini anlamama yardım edecek çılgın bir varsayımı dile getirebilmek için suç ortağı bir ses tonuyla konuştum:

“Babam kızıl mı anne?”

O zamana kadar korkusundan aklı pek başında olmayan annem birden kendini topladı, gözlerini fal taşı gibi açarak bana bir şamar indirecekmişcesine eline havaya kaldırdı, sesini hiç yükseltmeden öfkeli, sert bir fısıltıyla yanıt verdi.

“Saçmalama Nino! Baban jandarma, nasıl kızıl olabilir!”

Kavrayışımı bir anda ürkütücü ve yoğun bir görkemle aydınlatan bu saçma fikir doğduğu hızla söndü, ama o öğleden sonra sanki bir kızılın çocuklarıymışız gibi öndeki avluya değil de evin arka tarafına bakan tek pencereden kaçtık. Bu taraftaki kilere ve ağıllara sadece büyük avludaki büyük kapıyla ve iki pencereyle ulaşılabilirdi. Biri bize bitişik daireninkiydi ve Curro’nun hemen hiç kullanmadığı bir odadaydı. Babam kendi odasındaki diğer pencereden atlamamıza yardım etti, sonra sokağa açılan kapıyı anahtarıyla açmak için bizimle birlikte çıktı.

Bana veda öpücüğü verdiğinde elimdeki sepeti fark ederek “Peki bu ne?” diye sordu.

“Portekizli’nin,” yanıtını verdim, “Geçen gün vermişti, içinde anneme gönderdiği incirler vardı, geri vermem gerek.”

“Biri sorarsa böyle söyle. Kız kardeşine dikkat et, gelip de sizi alana dek oradan bir yere kımıldamayın.”

“Ya Pepe evde değilse?”

“Yine de orada kalın.”

Eski değirmene giden yokuş hiç bu kadar zor gelmemişti. Sadece dört yaşında olan Pepa çok yavaş ilerliyor, ikide bir sızlanmak için duruyordu, ama mesele sadece bununla kalmıyordu. Dünyanın, o ana kadar yaşadığım hayatın, bildiğim her şeyin sonu gibi görünen Cencerro’nun ölümü, yolun yarısında olduğu yere çakılıp kendisini kucağıma almaya zorlayan kız kardeşimin bedeninden daha ağır geliyordu bana, ama yine de kızıl olsun olmasın delirmiş gibi davranan babamın gizemli davranışı kadar değildi, üstelik dahası da vardı. Hava o kadar sıcaktı ki güneş beynimi kaynatıyor, midem gurulduyordu, aç ve susuzdum, Pepa mızıldanıyor, kollarımın arasında doğru dürüst durmuyordu, nereye gittiğimizi bilmiyor, olanları anlamıyordu ve hiçbir şey yolun sonunda Portekizli Pepe’yi bulamama ihtimali kadar ağır, karanlık ve ürkütücü değildi.

“Nino?” Sesini duyunca kız kardeşimi yere bıraktım, gülümsedim ve gözlerimi yumdum. “Nino? Sen misin?”

“Evet, benim!”

Yokuşun tepesinde elinde tüfeğiyle belirdi, neden kuşkulandığımı, neden onun için korktuğumu anlamadım. Belki yabancı olduğu, yalnız yaşadığı, bizimle aynı köklere sahip olmadığı içindi, ama bunun da bir anlamı yoktu ki. Tam o anda, benim köyümdeki, komşu köylerdeki bir sürü ailenin yıkık dökük evlerindeki insanlar, özellikle erkekler ve birkaç kadın yanlarına dört parça eşya, bir kat temiz çamaşır, yiyecek bir lokma, bir fotoğraf ya da kitap alıyorlardı. Bazıları, en çok korkanlar, belki de siestanının reha-

vetinden, kapalı kapıların ve pencerelerin üzerinde öfkeyle kaynayan güneşten, ıssız sokaklardan yararlanacaklardı. Ötekiler havanın kararmasını bekleyeceklerdi, ama gece olup da birileri onları aramaya gittiğinde o evlerde kimseyi bulamayacaklardı.

Her zaman böyleydi, hiç farklı olmamıştı, dağ ve ova birlikte soluk alırlardı, tek bir hava vardı ve yukarıda işler kızıştığında, hiç inmeyecekleri bir bayırı tırmanabilecek kadar hızlı, kurnaz ve cesur olmayan aşağıdakiler öderdi bedelini. Dağda hayat zordu ama ovada daha da berbat olabilir, hatta durabilirdi, o anda kaçanlar henüz gerilla değillerdi, ama gerillalar aşağıdakiler olmadan yaşayamazlardı, jandarmalar bunu bilirlerdi, onlara erzak, giyecek, ilaç sağladıklarını bilirlerdi, bu nedenle yanlarına geceleri gider, sadece ifade almak için götürceklerini söyler, önden yürümeye, birkaç adım ileri gitmeye cesaretlendirirlerdi, gidebilirsin artık, ama şu taraftan yürü, gözümüzün önünden ayrılma, sonra da arkalarından vurur ve ertesi gün kaçmaya yeltendiklerini söylerlerdi. Ben tüm bunları bilirdim tıpkı Paquito gibi, Miguel gibi, onların babalarının, annelerinin, kardeşlerinin, komşularının bildiği gibi, hepimiz bilirdik ama bilmezden gelirdik, her şeyi bilirdik, o gece olay çıktığını, ertesi gün gerillalara vadiden giden desteğin birkaç ev azaldığını ve dağdaki insan sayısının birkaç kişi arttığını. Farkında olmadan Portekizli Pepe'nin de onlardan biri olmasından korkmuştum, ama değirmenindeydi ve bizi gördüğüne çok memnun olmuştu.

“Peki ya bu güzel kız?” Boş ellerle yanımıza geldi ve yokuşun son kısmını çıkarmak için Pepa'yı kucağına aldı.

“Benim küçük kardeşim. Babam onu da getirmeye mecbur etti.”

“Öyle mi?” Başını çevirip bana baktı, alnı kınışmıştı. “Neden?”

“Bilmiyorum... Onun Martos’a gitmesi gerekti, garnizonda kalmamızı istemedi. Cencerro’ya olanları biliyorsun, değil mi?”

Pepe evindeydi, son derece sakindi, kardeşimi kollarında tutuyordu, yine de ona dikkatle baktım ve bana yanıt verebilmek için gerekenler hariç yüzünde tek kas kılmadığını gördüm.

“Valdepeñas’ta öldürmüşler. Duydum.”

“Hayır öldürmediler,” diye düzelttiğimde bana dikkatle bakan Pepe oldu, “O kendini öldürdü, aynı şey değil.”

Bir an sustu, yüzümü beni tanımazmış gibi süzdü, neredeyse neşeli bir ifade takınacak havasındaydı ama dudakları yukarı doğru kıvrılmadı bile.

“Sen öyle diyorsan.”

Kardeşim karnı aç olduğu için sızlandı ve benim, “evet öyle, bunu ne zaman tekrarlamam gerekirse tekrarlayacağım, Cencerro yaşadığı gibi öldü, Şeytan ile Tanrı’nın toplamından bile taşaklıydı” diyecek vaktim olmadı. Sonradan pişman olacaktım elbette, ama Pepe sözümü kestiğinde söylemek üzere olduğum tüm bu sözcükleri Cuelloduro’nun meyhanesinin önünden geçerken duymuş, daha fazlasını da hayal etmiştim. Ama o sırada ısrar edecek gücüm yoktu, çünkü ben de açlıktan ölüyordum.

“Yemek yemediniz mi? Ben de yemedim. İçeride biraz ekmek ve sucuk var. İsterseniz burada dışarıda kızartabiliriz, üçümüze de yeter sanırım.”

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra tam da kısa süre içinde olanları kışkırtacak bir ortam hazırladığını anladım, ama o sırada, ateşi yakmadan önce ipten aldığı, temmuzun ortasında kurumması için asılmış olması hiç mantıklı olmayan kırmızı battaniyeyi fark ettiysem de, bu kadar parlak bir fikrin ancak Portekizli'nin aklına geleceğinden fazlasını düşünmedim. Odun almak için kilere girince patatesi ve biraz domuz yağı olduğunu gördüm, masanın üzerinde çeşnisi katılmış bir çoban salatası duruyordu, ateşin közlenmesini beklerken bizimle paylaşmak için dışarı çıkarttı. O kadar hızlı mideye indirdik ki, ilk sucukların hazır olmasını yine de beklememiz gerekti. İkincilere başlarken bir motor sesi ve gürültüler duyuldu.

"Ayağa!" Silahlı Kuvvetlerin bir yüzbaşı tabancasını üzerimize doğrultmuştu. "Neler oluyor burada?"

Düşmanın silahsız bir adamla sucuk ekmek yiyen iki çocuk olduğunu görünce silah tutan elini indirdi.

"Hiçbir şey," Pepe yerinden kalkarak yanına gitti, "sucuk kızartıyoruz..."

"Sucuk ... görüyorum." Silahını kılıfına soktu ve azarlamaya başladı. "Başka bir şey yeseydiniz ya, bugün ateş yakacak gün mü? Sizi eşkıya sandık."

"Özür dilerim, ben ... aklıma bile gelmedi." Portekizli masumiyet simgesiydi adeta. "Çocuklar açtı, ben de yemek pişirmemiştim ve..."

"Senin çocukların mı?"

"Hayır, arkadaşımın, Antonino Pérez, Fuensanta garnizonunda jandarmadır. Buraya kalmaya geldiler. Burası çok sakın, aşağıda da yüzülecek harika göletler var."

Yüzbaşı bize baktı ve seslendi:

“Sempere! Buraya gelsene bir dakika!”

Bir arabanın buraya kadar ilerlemesine uygun tek yol dik patikanın öteki tarafında aniden bitiyordu. Orada Castillo de Locubín'den olduğunu sandığım bir jandarma belirdi, belki bir kez görmüş olabilirdim, ama bana sanki sık sık bir araya geliyormuşuz gibi gülümsedi.

“Emirleriniz yüzbaşım.”

“Bu çocukları tanıyor musun?”

“Elbette, Antonino'nun çocukları.”

“Çok iyi.” Yüzbaşı Sempere'ye susmasını emretmek için elini kaldırdı ve Pepe'yle farklı, neredeyse sevecen bir tonda konuştu. “Tamam, yemeğinize dönün, ama bir daha bunu yapmayın, oldu mu? Ortalık sakın olsa sorun değil, ama işler kızışınca dağda ateş gördük mü, bu kadar alçakta bile olsa sinirlerimiz bozuluyor. Ben gelip ne yaptığınızı sordum, ama benden sonra gelen sormayabilir.”

“Anlaşıldı yüzbaşım, unutmayacağım.”

“Umarım. Afiyet olsun.”

“İster miydiniz...”

Portekizli'nin daveti geriye dönmelerine neden olana kadar birkaç adım uzaklaşmışlardı.

“Hay be adam, canım da çekti.” Yüzbaşı ilk kez gülümsedi. “İnsan kokusuyla bile doyuyor, ama ... olmaz, bir arkadaşın çocuklarını yiyeceksiz bırakamayız, ha Sempere?”

Sempere başıyla heyecansız bir şekilde onayladı.

“Neyse,” dedi Pepe üçümüz tekrar başbaşa kaldığımızda, “istememeleri iyi oldu, değil mi?”

Güldükten sonra bıkana kadar sucuk yedik, anem bizi almaya geldiğinde yaşamımızın en güzel

ögle sonralarından birini geçirmiştik. Gecenin berbat olacağını anlamak için annemin yüzüne bakmak yeterliydi.

O sonsuz, dehşet verici gecenin sonradan sadece sonunu hatırlayacaktım, o da kötü, acı, hüznüydü ama geri kalanı kadar değildi, askeri lojmanın duvarları sır saklamayı bilmiyorlardı ve dehşet saatlerinin o mutlak sessizliğinde, boğazlar korkudan tıkanmışken, incecik, neredeyse sünger gibi delik deşik duvarlar çığlıkları, keskin itirazları, köşelere çarpan bedenlerin sesini, daha fazla çığlığı, henüz anlamlı cümleler kurabilen tanıdık sesleri geçiriyorlardı. Sonra sadece ulumalar, her türlü anlamdan arınmış sesler, başka bir dünyaya ait hayvanların inlemelerini andıran, uzun, esnek, vahşi harfler kaldı, sonra da sadece gürültü, yere devrilen bedenlerin çarpma sesi, bohça gibi, mobilya gibi, taş gibi; inleyen, ağlayan, sadece bir tek yalnız, uzun, sonsuz ses çıkartabilen taşlar ve bir anlık sessizlik, teğmenin sesiyle bozulan huzur serabı, bunu götürün ve bana öncekini getirin, sesinin duvarı aşan ve bir lanet, bir tehdit, hemen gerçekleşecek bir cehennem vaadi gibi kulağıma dolan tiz vurgusu, daha fazla çığlık, daha fazla darbe, her defasında daha da çıplaklaşan bir acının yankısı, daha fazla çöküş, daha fazla ıstırap, daha vurmayın, hiçbir şey bilmiyorum, size bir şey bilmediğimi söyledim, artık vurmayın; derken farklı, hafif, tatlı ve çok daha korkunç bir başka ses duydum, kız kardeşimin yer döşemesine basan ayakları, neler oluyor Nino, ne yapıyorlar, bu nedir, uyuyamıyorum, küçük sesinde titreyen gözyaşları, benimkini büyüten korkmuş, kirli, belli belirsiz bir tını, hiçbir

şey Pepica, şu her yaz kamyonla gelen adamların meydanda gösterdikleri filmler gibi bir film bu, sesim yalan söylerken daha iyi çıkıyordu, sadece bir film bu, tıpkı birkaç yıl önce Dulce'nin bana söylediği yalanlar gibi, gel, sümüklerini temizleyelim, o zamana kadar o kadar çok dayak sesi duymuştum ki, birini ötekinden ayırt edebiliyordum, bu gerçekten bir film mi Nino, elbette, başka ne olabilir ki, ne zaman yumruk ne zaman tekme attıklarını anlayabiliyordum, burada yanında yatabilir miyim? Ne zaman devriliyorlar, onları ne zaman sürüklüyorlar, evet, hadi, gel, hatta yerde sürünen kumaşın sesini işitebiliyordum, pantolonlar ya da etekler, ta ki bir duvara, bir köşeye çarpına ve artık gerileyemez olana kadar, şarkı söyleyelim mi, ister misin, kız kardeşim ağlıyordu ve ben duymaya devam ediyordum, her şeyi biliyordum, şimdi yavaş olacağız, ama bu imkânsızdı, çünkü nezarethaneler uzak değillerdi, ama duvarlar vardı, kapalı kapılar, şimdi yavaş olacağız, artık neyi duyduğumu, neyi hayal ettiğimi bilmiyordum, şimdi yalanları sayacağız, tralala, ama ne zaman kulaklarımdan şüphe etmeye başladım, şimdi yalanları sayacağız, tralala, sonra her şey baştan başlıyordu, yalanları sayacağız, artık vurmayın, ben bir şey bilmiyorum, lütfen, ananızın hatırına, daha fazla vurmayın, tavşanlar denizde koşarlar, denizde koşarlar ve dağlarda sardalyalar, kız kardeşim bir kazazedenin tahta parçasına tutunması gibi bedenini bedenime yapıştırarak bana sarılıp uykuya dalana kadar, ama ben alçak sesle bildiğim en uzun şarkıyı söylemeye devam ettim, ben kendi kampımdan ayrıldım, kendi sesimi duyabilmek için kendi kampımdan

ayrıldım, babaminkini duymamak için, altı haftadır açım, tralala, sen kendini ne sanıyorsun, erkek kardeşin burada olanları bilmiyor mu, altı haftadır açım, tralala, umurunda olsaydı başına bunların gelmesine izin verir miydi, verir miydi ha, altı haftadır açım, o zaman, neden onu koruyorsun, bir erik ağacına rastladım, neden bize bildiklerini anlatmıyorsun, bir erik ağacı buldum, neden ağabeyinin nerede olduğunu söylemiyorsun, üzeri elma doluydu, tralala, o orospu çocuğu annen sana anlatır, hayvan, üzeri elma doluydu, tralala, daha fazla gürültü, yere devrilen bedenler, boğulan sesler, üzeri elma doluydu, ve o yalnız, uzun, sonsuz ses, ağaca taş atmaya başladım, bir tane, bir tane daha ve bir tane daha, her şey sona erene kadar, ağaca taş atmaya başladım, gözyaşları ve şarkılar ve fındıklar dökülüyor, tralala, gerçekler ve yalanlar ve fındıklar dökülüyor, tralala, dayak yiyenlerin ve dayak atanların direnci ve fındıklar dökülüyor ve ben bir türlü uyuyamadım.

Sonra birinin avluda, penceremin altında kustuğunu duydum, babam sandım ama Curro olmalıydı, bir süre sonra kapı açıldı, ağır, yavaş adımlarını duydum, her zamanki gibi mutfak masasında oturmuş onu bekleyen anneminkileri duymadım, o gece babamı karşılamak için yerinden kalkmadı ve botlarını çıkarmak için önünde diz çökmedi.

Saz gibi kuru, haşın bir ses tonuyla “Memnun olmalısın,” demekle yetindi.

“Bir şey söyleme Mercedes, lütfen. Bu gece bana hiçbir şey söyleme.”

“Bir şeyler yemek istiyor musun?”

“Hayır.”

“Böyle yaşanmaz Antonino, böyle yaşanamaz, yarın bayram, sonra alışverişe gitmem gerekecek, erkeklerinin tüm kemiklerini kırdığınız o insanlarla, o analar, o kadınlar, o kız kardeşlerle birlikte kuyruğa girmem gerekecek, yüzlerine bakacak cesaretim yok, beni duyuyor musun? Cesaretim yok! Çocukların oynamak için sokağa çıktığında kimse yüzlerine bakmayacak, onlara vebalı gibi davranacaklar, senin hiçbir şeyden haberin olmayacak tabii, sırtında üniforman var ya...”

Bu söylevi, birbirinin peşi sıra gelen her hecede çözölen o tekdüze sesi ilk kez duymuyordum, her sözcüğün sonuna ancak varabiliyor, ama bir sonraki sözcüğün ilk hecesini telaffuz edebilecek ve yeniden ıstırapla, çok yavaş söylenecek gücü koruyabiliyordu. Daha önce de buna benzer söylevler dinlemiştim, ama hiçbirisi bunun gibi sonlanmamıştı.

“Neyin var Antonino?” Aniden annem kendine gelmişti, kendisi gibi konuşmaya, adımları yer döşemesinde yankılanmaya başlamıştı “Neyin var?”

Yanıt gelmedi, sadece hırıltılı, gırtlaktan gelen, o ana ait olmayan bir ses, sanki nezarethanelerin güröltüsü kendiliğinden canlanmış ve evimin, annemle babama kimsenin eşlik etmediğı mutfağına yerleşmişti. Bu nedenle kalktım, kız kardeşim Pe-pa’nın üzerinden atlayarak onu yataktan düşmesi için duvar tarafına ittim, parmak uçlarımda yürüyerek şans ya da şanssızlık eseri tam olarak kapanmamış kapıya gittim. Orada hayatımda ilk ve son kez babamı ağlarken gördüm.

“Sen Martos’ta değildin Mercedes, sen olanları görmedin...” O zamana kadar masanın üzerinde kavuşturduğu kollarının kovuğunda sakladığı ba-

şını kaldırdı, tıraşsız yüzündeki gözyaşı izleri beni sesinin geldiği mağaradan daha çok etkiledi. “Ben oradaydım, ayakta dikiliyordum, sessiz, susuyordum, hiçbir şey yapmıyordum, bok soylunun tekiyim ben...”

“Sus Antonino,” annem gözlerini kaldırdı ve sanki kulaklar fişkirabilirmiş gibi duvarlara baktı, ama beni görmedi, “Seni duyabilirler.”

“O meydanda iki taşaklı adam vardı, sadece iki ve ben onlardan biri değildim.”

“Tanrı aşkına kıs sesini Antonino!”

“Sadece iki tane taşaklı adam vardı, biri ölmüştü, öteki de müziği susturmayı emreden yüzbaşıydı...”

“Sus Antonino, sus, sus...”

Annem kocasının ağzına gem vurmaya başladı, onu kollarına alarak çocuklarından biriymiş gibi yatağına götürdü. Ben yatağıma dönmedim, kulağımı duvara yapıştırsam da uyuyakaldığımda hâlâ devam eden kesik kesik bir fısıltının kimi sözcüklerinden başkasını anlayamadım. Ertesi gün babamı görmedim, annem en kötü gecelerin o şişmiş gözleriyle sanki öbür dünyaya ait şeyler yaşanmamış gibi yaptı. O gün de bizi dışarı bırakmayacağından emindim, belki avluya çıkmamıza izin verebilirdi, ama ayine gitmek için pazar giysilerimizi giydirmekten başka çaresi kalmadı çünkü o gün, 18 Temmuz, ulusal bayramdı, Ayaklanma’nın on birinci yıldönümü.

“Neler kaçırdığını bir bilsen Bücür!”

Annem evden tam zamanında çıkarak hiçbir tanıdığıyla selamlaşmak zorunda kalmamak için neredeyse koşar adım kiliseye gitti. Daha yavaş

gitseydik de aynısı olacaktı çünkü sokaklar ıssızdı, evlerin yansıının kapısına kilit vurulmuştu ve kaldırımlarda oyalanan kimse yoktu. Ama kimi evlerin ön cepheleri söz söylemeden çığlıklar atıyordu. Bayram nedeniyle Fuensanta de Martos'un bayraklarla iki renge boyanması gerekiyordu, her yerde havada dans eden kâğıt bayrakların kırmızısı ve sarısı, meydandan neşeli, şenlikli bir örümcek ağı gibi her tarafı kaplıyorlardı, ama o gün üç renk vardı. Yas tutan tüm aileler tam o sabah çamaşır yıkamaya karar vermişlerdi ve kuruması için balkonlara asılan kara yas giysileri Valdepeñas de Jaén kahramanları için giriştikleri düelloda, açıkça ve gizlice renkli kâğıt bayrakların neşesine galip geliyorlardı.

“Peki siz...” Romero geçişimizi izlemek için dışarı çıkmaya cesaret eden tek kişi olan Pesetilla'nın karsısının önünde durarak sordu: “Bugünün bayram olduğunu bilmiyor musunuz? İpe asacak daha iyi bir şey bulamadınız mı?”

“Hayır,” yanıtını verdi kadın sanki bu soruyu bekliyormuş da, sözlerini çoktan kurgulamış gibi dingin bir sesle. “Benim evimde başka renkte çamaşır olmadığını çok iyi biliyorsunuz.”

“Bakın size ne diyeceğim...”

Ama bir şey diyemedi çünkü Sanchís onu kolundan çekerek ilerlemeye mecbur etti. Bunu görünce çok önemli bir şey olduğunu anladım, muhtemelen asla öğrenemeyecektim, ama Paquito ayin sırasında arkama geçerek, “Dün neler kaçırdın bir bilsen Bücür, neler kaçırdın...” diye mırıldandı. Martos'a gidip gitmediğini sordum, babası ve erkek kardeşleriyle orada olduğunu söyledi. Gece de açık hava dansı sırasında olanları anlattı.

“Hepimiz oraya gidip de sıraya girdiğimizde, yani babam jandarmalarla sıradaydı, bizler de ilk sırada, yakındaydık, bir kamyon geldi ve Crispín’i meydanın ortasına bıraktı. Castillo de Locubín’e gitmemiş olmamız yazık, çünkü orada aynısını Cencerro’ya yapmışlar. Teğmen babama, sarışın olmasına sarışın da, ne yakışıklı ne de iri yanı, sıradan, kısa boylu, neredeyse ellisinde bir adam dedi. Gel de kadınlara inan... Onu görebilmek daha çok hoşuma giderdi, ama bize Martos’a gitmek ve Crispín’i görmek düştü. Cesedi yerde yatarken komutan başıyla bir işaret verdi ve müzik çalmaya başladı. Bandoyu getirmişler, paso doble çalıyordu, inanabiliyor musun? İnsanlar eşkıyanın cesedinin çevresinde dans etmeye başladılar, kadınlar, çocuklar, biz edemedik, çünkü annem izin vermedi, nedenini anlamadım, belki hoş bir manzara olmadığı içindir, babam orada güneş altında ayakta falan, ne bileyim... Derken Karlist üniforması giyen bir adam Crispín’in üzerine çıktı ve ritmi tutturdu, gülmekten yerlere yattık, çok komikti... Ama başka biri, yine üniformalı biri, bu kez Silahlı Kuvvetlerin üniformasını giyen bir yüzbaşı meydanın ortasına gelerek kollarını salladı ve bando şefinin duyabilmesi için bağırarak müziği susturdu. O kadar çok bağırdı ki sonunda bando sustu. Komutan kudurdu tabii, çünkü adamın orada emir vermeye yetkisi yoktu, istediği kadar ordunun yüzbaşı olsun, tatildeymiş, yani görevde bile değilmiş, ama o salak bu davranışın yakışsız olduğunu, sefil bir gösteri olduğunu, hepimizin ödleğ olduğunu, böyle eğlenmemize izin vermeyeceğini söyledi ve ikisi çılgılık çılgılığa birbirlerine girdiler, bir görseydin, her

şeyin keyfi kaçtı tabii, elbette ki yüzbaşmayı tutuklayıp götürdüler ve müzik tekrar başladı ama eskisi gibi olmadı... Babam o askerin canına okunacağını söyledi. Adam gelip de bir jandarma komutanına bir eşkıyanın cesedine saygı göstermelerini söyledi yahu, öldürmeyi bile beceremediniz dedi! Kesin kovulacak ordudan, itaatsizlikten. Çavuş hapse de atılacağını söyledi, bana pek inanılır gibi gelmese de, hâlâ her yerde kızıklar varmış...”

O gece babamın döktüğü gözyaşları bu kez benim gözlerimi yaktı çünkü ben de Paquito'ya bir şey söyleyememiştim, bizi o gösteriyi izlemekten kurtardığı için babama teşekkür etmeye de cesaret edemedim. Ertesi gün Castillo de Locubín'de sıradan bir adamın kaderinde yaşamının ve ölümünün yarattığı efsaneye uygun mütevacı, trajik bir ağırbaşlılığın farklı ve örnek sonsözünü işittik: Tomás Villén Roldán'ın kızları, yirmi yaşındaki Rafaela ve on yedi yaşındaki Virtudes mezarlığın duvarının dışında bulunan, intihar edenlerin gömüldüğü arazide babalarının mezarını elleriyle kazmışlar. Önce onu yıkayıp öpmüşler, sonra bir komşunun verdiği beyaz çarşafı kefenlemişler. Sonra üzerini toprakla örtüp gümüş renkli çiçeklerle kaplamışlar, kol kola girip hiç yorgunluk belirtisi göstermeden evlerine gitmişler, çalışırken kollarını kavuşturup onları izleyen ve merhumu aile mezarlığına gömme izni vermemek için fırsat kollayan rahibe dönüp de bakmamışlar bile. Din görevlisinin yanındaki meraklılar da aynı umutla beklemişler, ama Cencerro'nun kızları onlara bu zevki bahşetmemişler, kutsanmış toprak babaları için yeterli değilmiş gibi ona, intihar edenlerin eşlik etmesini uygun görmüşler.

“Cesur kadınlar,” dedi babam bize bunu anlatır-ken.

Annem elinde güveçle, “Cesaretin kimde olduğu belli olmaz,” diye meydan okudu.

Yazın geri kalanı uzun, sıcak ve kuraktı, dağdakiler için de, ovadakiler için de iyiydi. Art arda üç ölüm, Cencerro’nun ve adamın ona ihanet eden iki suç ortağının ölümleri, gerçekten dünyanın, ezel-den beri bildiğimiz her şeyin, avluya bile çıkamadan içeri hapsolmaların, evlerin ön cephelerine asılı kara çamaşırların, nezarethanelerdeki dayakların, ağlamaktan usananların gülümsemelerinin sonu gibiydi. Yaz böyle geçti ve sonbahar geldi. Sonbahar da böyle geçti ve don geldi. Mavi-beyaz çizgili iki battaniye parçasının birbirine dikilmesinden yapılmış kılıfının içindeki ilk şişeme, bir soda şişesine sahip oldum. Ve o gün dünya eskisi gibi, her zamanki gibi olmak için yeniden alt üst oldu.

Portekizli Pepe bir konuda haklıydı. Cencerro canlanmıştı. Adı ister Tomás Villén Roldán olsun, ister başka bir yüzü, adı, yaşı, görüntüsü olsun, kimse kim olduğunu ya da nereden çıktığını bilmiyordu. O Cencerro’ydu, yaşıyordu, Alcaudete belediye başkanı bunu biliyordu, Castillo de Locubín’deki bir dükkân sahibi de biliyordu. Bizi birer küçük çocuk gibi ellerimizden çekiştirerek lojmana götürmek için okula gelen Paquito’nun annesi de biliyordu, bizi bir buçuk gün eve hapseden benim annem de biliyordu.

Dışarı çıkmama izin verdiği zaman ilk yaptığım yeni şişemi göstermek için Portekizli’yi aramak oldu. Onu köyün dışında buldum, sipariş verdiği kazmayı almaya demirciye gittik. Sonra eski yol-

dan dolaşarak dönmemizi önerdi, bir kütüğe oturduk ve Cencerro'nun ikinci yaşamının sırrını çözebilirmişiz gibi bakışlarımızı dağa diktik, ama çok farklı bir şey gördük.

Bir askeri araç konvoyu bu çukurlarla, tümseklerle dolu terk edilmiş yoldan çok yavaş yaklaşıyordu, sanki hepimizi gafil avlamak ve bunun bir savaş olduğu ve asla bitmeyeceği meşum haberini bildirmek için geliyorlardı.

Yüzüme bakmadan, "Bunun anlamının ne olduğunu biliyorsun, değil mi?" diye sordu Portekizli Pepe, alnını kınştırmıştı.

"Hayır, bilmiyorum," diye itiraf ettim, "sen biliyor musun?"

"Elbette. Gidelim, seni garnizona bırakacağım, kısa bir süre sonra kimse sokaklarda dolaşamayacak. Buraya geldilerse, biri gidip onlara yeni Cencerro'nun Fuensanta'dan olduğunu anlatmış besbelli."

Bu sözleri duyunca tepeden tırnağa ürperdim, öyle bir ürperdim ki, onun hem yoksul bir adam gibi durup hem de nasıl sürekli her şeyden haberdar olduğunu sormayı akıl edemedim.

Cemseler kasımın ortasında geldiler ve üç farklı silahlı birlikten, yirmi kadar adam bırakarak dört gün sonra boş döndüler. Olaylar 17 Temmuzdaki kadar sertti ama bu kez sonuç kınlan pencereler ve kapılardan, ufalanan kemiklerden, dört komşumuzun, Fingenegocios'un iki erkek kardeşiyle Lorenzo ve Enrique'nin Sanchís'in elinden kıl payı kurtulmalarından ve yeni evli bir çift olan Celestino Cabezalarga'yla Asun la del Machillo'yu Fuensanta de Martos'un kaybetmesi ve dağın kazanmasından ibaret oldu. Portekizli Pepe bir kez daha haklı çıktı. İktidar baş düşmanının, Cencerro'nun adını ve tarzını benimseyerek Cuelloduro'nun önceden eşi benzeri görülmemiş bir cömertlikle tam üç tur şarap ve jambon ısmarlamasına neden olan adamın Fuensantalı olduğuna ikna olmuştu ve kellesine ödül koyabilmek için kimliğini ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Para olmazsa hainler olmaz, hainler olmazsa kimse yakalanmazdı, ama kimse bilmediği bir şeyi itiraf edemezdi ve köyümde babamın tüm boş zamanlarını adadığı komplo teorilerini saymazsak kimsenin bir şey bildiği yoktu.

“Regalito olmalı. İlla ki odur, çünkü o olmasaydı...”

“Saçmalama be adam! Saçmalama! O daha çocuk!”

“Hadi be Mercedes, sen de hep aynı şeyi öne sürüyorsun! Kardeşi Laureano daha çocuktuk öyle değil mi, olanları hatırlasana!.. Elías yirmi bir yaşında olmalı, bir tek o geliyor aklıma, Pirulete parlaktır, ama aklına böyle bir şey gelecek kadar değil, Salsipuedes’in sözü bile edilemez, Saltacharquitos... bilmiyorum. Azimlidir ve huysuzdur, ama asıl kurnaz olan Regalito’dur, hep öyleydi, değil mi?”

“Bence bu yenisi Yakışıklı Antonio, herkes öyle diyor, sözüme kulak ver!”

“Yakışıklı Antonio, Yakışıklı Antonio!” Babam alaycı bir sesle ve boş bakan gözlerle annemi taklit etti, çünkü ne zaman bu adı duysa çileden çıkıyordu. “Bana bak Mercedes, siz kadınlar topunuz şapşalsınız, laf anlamıyorsunuz! Yakışıklı Antonio, Cencerro olamaz çünkü Yakışıklı Antonio diye biri yok! Anladın mı?”

“Yaa, sen öyle dediğin için mi yokmuş! Paquita Miracielos dedi ki, tanıdığı bir kadın onu geçen gece köydeki evlerden birinde görmüş, veee...” annem sağ elinin parmaklarını birleştirip ağzına götürdü ve öptü, “haberin olsun!”

“Ah! Bu şanslı hatun kimmiş öğrenebilir miyim?”

“Söyleyeceğimi mi sanıyorsun! Bir sana anlatmam ve Romero’yla gidip kadıncağızı tutuklamanız eksikti...”

“Bak sana ne söyleyeceğim...” Jandarma Pérez ciddileşti ve söyleyeceği sözlerden önce bacaklarının çıkaracağı cızırtı annemi çileden çıkarsın diye sandalyesini geriye kaydırды. “Bu köyün sorunu genç erkek olmaması, sorun bu. Yarısı dağda, sol-

cular da sağcılarla yatmıyor, dolayısıyla tüm kadınlar kızışmış durumda ve hayaller görüyorlar. Bu günlerde Paquita Miracielos abazalıktan ölürse hiç şaşırma!”

“Antonino!” Annem ortalıkta çocuklar olduğunu haber veren, artık Pepa’nın bile keşfetmiş olduğu gizli işareti bize fark ettirmemeye çalışarak söylemeden önce şaşkınlığını belli etmesine engel olmadı, “Asılı çamaşırlar var...”

Karısının itirazlarının tek farkında olmayan olmuş gibi babam sözlerine devam etti.

“Ayrıca Cencerro da Regalito ve nokta. Başkası olamaz!”

Jaén’den gelen uzmanlar geleneksel tekniklerin, hatta en gelişmiş olanların bile başarısızlığa uğradığını görünce, bu hem yeni hem de eski savaşta yeni bir durumla karşı karşıya olduklarını anladılar. Bunun üzerine Madrid’den başkaları geldi, hatta görünüşe göre çok ünlü olan Politik-Sosyal Tugaydan bir komiser bile geldi. Kulakları nedeniyle olmalı diye dalga geçti annem çünkü yüzünün iki yanına yapışık dana pirezolası gibi devasa kulakları vardı, ama babam hayır dedi, komünist grupları dağıtmaktaki başarısı nedeniyle bir sürü madalya kazandığını söyledi. Puerta del Sol’da olmuş olmalıydı bunlar, çünkü benim köyümde bir şey yapamadı.

Dağ ve ova aynı havayı solurlardı, yukarıdakiler karılarını görmeye, çocuklarına sarılmaya, seyrekle de olsa kendi yataklarında uyumaya arada bir aşağıya inerlerdi, aşağıdakiler de yukarı çıkarlardı, kadınlar kimse onları tanımasın diye erkek kılığına girerlerdi ve hepsi, şu ya da bu nedenle, bu buluşmaların yalan, dedikodu, efsane olduğunu dile

getirirlerdi, ama hepimiz buluştuklarını bilirdik, erkeği olmayan, evlerinden çıkmayan kadınların mucizevi hamileliklerinin hesabını tutardık, bu namuslu kadınlar sahip olmadıkları bir özgüvene sahipmiş gibi yaparken renkten renge girer, komşularına artık dayanamadıkları ve kapıya gelen bir seyyar satıcıyla yattıkları masalını anlatırken dilleri dolanırdı. Dul kaldığı sırada doğruyu söylediği için altı yıldır hapiste olan Cencerro'nun karısı Carmen la Rosa hariç hepsi böyle yapardı.

"O herkesten farklı," annem yüksek sesle hatırlamak için fırsatı kaçırmadı, "namuslu olduğu için bir kadını hapse tıkmak ha!"

"Bu nedenle değil be Mercedes, yıkıcı propaganda yaptığı için."

"Yıkıcı propaganda mı? Kocanla yattığını söylemek mi yıkıcı propaganda? Peki kocanı boynuzlamak!.. Franco'yu desteklemek anlamına mı geliyor? Bu kadar rahip, bu kadar ayin, sonra tut..."

"Kapat çeneni Mercedes, ne dediğini bilmiyorsun!"

"Susmayacağım çünkü canım istemiyor! Tamam mı! Rosa'nın tek yaptığı kocasından hamile kaldığını söylemekti. Bunun için hapse girilir mi? Namuslu olmak, kocanı sevmek, sonra da onunla yattığın için hapse tıkmak! Bu mu Antonino!" Babam yanıt vermeye cesaret edemedi ve suskunluğu annemi daha da cesaretlendirdi, "Kadın öncelikle gerçeği söyleyerek çok doğru bir şey yaptı, ayrıca bunu hepinizin duyması gerekiyordu ki kocasına gereksiz yere boynuzlu diyemeyesiniz!"

1941 yılında, Castillo de Locubín jandarmaları tarafından bazı olaylar sırasında tutuklandığında,

Carmen la Rosa bir süreden beri köyde ortalıkta görünmüyordu. Sekiz aylık hamileydi, sordukları zaman başını havaya dikerek çocuğunun babasının Cencerro olduğunu söyledi. Başka kimden olacaktı ki, diye sordu ve o günden sonra bir daha sokağa adım atmadı. Tek oğlunu hapishanede doğurdu ve tüm bunlar yetmezmiş gibi adını da babasının adı olan Tomás koydu. Hiçbir kadın bu kadar ileri gitmemişti. Benim köyümdeki kadınlar namussuz görünmeyi yeğler, Nuh der peygamber demezler ve sonunda yüzü kocalarınıninkinin tıpkısı olan bir bebek doğururlardı.

1947 yılında hepimiz olup bitenleri biliyorduk, Madrid'den gelen komiser kendisinden önce gelen cemseler gibi boş, elleri bomboş dönene kadar biliyorduk. Ama kimse bilmediği bir şeyi anlatamaz ve köyümde kimse bir şey bilmiyorsa, nedeni dağdakilerin ağzından bir şey alamamalarıydı. Ancak çok akıllı biri bu kadar küstah bir gösteri düzenleyebilir ve kimliğini yoldaşlarına bile açık etmezdi, babam-sa Fuensanta de Martoslu Cencerro'nun Elías el Regalito olduğuna inanmıştı bir kere.

"Alcaudete belediye başkanını soydu," dedi, söyledikçe daha fazla inanıyordu, "Başkası işine gelmezdi çünkü geçen yıl Noel'deki ölümünün intikamını almak istiyordu. Aman aman bir para değildi, bir başkasına da saldırabilirdi, artık kimin parası varsa, ama hayır. Alcaudeteli biri olmalıydı ve belediye başkanı iyyinin de iyisiydi, dağda yeni bir şef olduğunu hepimiz öğrenelim istedi."

"Pleitista diyenler peki?" Yakışıklı Antonio'yu saf dışı bırakan annem umutsuzca ve öyle bir inatla ısrar ediyordu ki, bunu Carmela la Pesetilla'nın beş

oğlundan sadece ikisinin hayatta olmasıyla açıklayabiliyordum, Regalito ve Fernando, en büyük oğlu Sevilla'da tutukluydu ve Gualdalquivir kanalında çalışıyordu. "Onun da liderlik vasfı olduğu söyleyen sen değil miydin?"

"Ama o Alcalalı."

"Ne olmuş yani! Neden Fuensantalı olmak zorunda ki? Bir şey bilmiyorlarsa, bu köyden olduğunu nasıl biliyorlar?"

"Biliyorlar işte."

"Yaa... Cristobita da olabilir, Lopera'da doğdu ama burada yetişti."

"Kim?" Babam artık köylüleri gerçek adlarıyla çıkartamıyormuş gibi kaşlarını çatı. "Haa, Pocarro-pa! Yok, olmaz ... cesurdur, ama akıllı bir kanş havadadır, ayrıca uzun zamandır dağda, ta en başından beri ve hiç dikkatimizi çekmedi. Hayır, Regalito olmalı, bak sana söylüyorum, hem de şeydeki de oydu..."

"Neredeki?"

"Boş ver."

Öğretmenimiz Don Eusebio ikinci dereceden kuzenlerin çocuğu olan Elías Sánchez Sánchez'in hayatında tanıdığı en iyi ve en kötü öğrenci olduğunu her zaman söylerdi. Kafası bir sihirbazın parmakları kadar hızlı ve becerikli olduğu için en iyi öğrenciydi, konuları derinlemesine inceler, kusursuz kavrar ve büyük bir hızla hazmederdi. En kötüsüydü çünkü okuldan atması gereken tek öğrenciydi, hem de son derece saçma bir şekilde diye eklerdi, ama ona fikrini soran olmamıştı.

Don Eusebio, Fuensanta'ya saçları kazınmış kadınların ve mezarlıklar dansının zamanında

gelmişti, benim köylülerimi Martos'ta kurşuna dizerlerdi, Martosluları Torredonjimeno'da, Torredonjimenoluları Los Villares'te ve Los Villareslileri de benim köyüme getirirlerdi. Öğretmen kendi köyünden gelmişti, Palencia'da küçük bir yerleşimdi, İspanya'nın geri kalanında bir savaş olduğunu sadece gazetelerden öğrenmişlerdi. Belki de bu nedenle, şafak vakti olup bitenleri görmemek, bilmemek, duymamak onun için kolay oldu, yoldan geçen cemseler, duvar önlerinde boşaltılan tüfekler, sonradan ölülerini almaya gelen kadınların ayakkabılarının aceleci ve sessiz yankısı, üstelik hiçbir zaman aradıklarını bulamaz, evlerine daha yorgun, daha yavaş, canlıdan çok ölü gibi dönerlerdi. Elías'ın yakındığı aslında buydu işte, bu yolculukta bir kardeş kaybettiğini söylemişti, öğretmen de ondan bir daha okula gelmemesini istedi.

O dönemde Regalito sadece en iyi değil, aynı zamanda en tuhaf, en özel öğrenciydi. Pesetilla'nın oğlu sadece iki yıl okula gitmişti, küçükken, sonra savaştan önceki öğretmenin öğleden sonraları tüm köyün ortak kullandığı bir merkezde verdiği ücretsiz derslere katılmaya başladı, bir süre sonra ikisi de bunun zaman kaybı olduğunu anladılar. Ondan sonra kendi kendine çalışmaya başladı. Öğretmen ona kitaplar veriyor, tartışıyorlar, anlamadığı yerleri aydınlatıyor, sınav yapıyor, her yıl haziran ayında Jaén'e götürüyor, oradaki enstitüde öğrencisi açık öğretim sınavlarına giriyor ve her zaman iyi notlar alıyordu. Ta ki her şey sona erene kadar. O öğretmeni diğerleriyle birlikte Martos mezarlığında kurşuna dizdiler, Elías da o enkazdan bir mobilya kurtarmaya çalışma hatasını işledi.

Oğlan bir pazar günü ayin çıkışında yanına geldiğinde Don Eusebio o kadar şaşırdı ki, zar zor tepki verebildi. Bunu beklemiyordu, kimse onun gibi bir delikanlıdan bunu beklemiyordu, görünmezler ailesinden bir görünmezdi, sadece birer gölgeymiş gibi yaşayabilenlerin bu yeni kastından bir görünmezdi o, sanki istemedikleri halde beden sahibi olan, kimse onları tanımasın, kimse yaşadıklarını hatırlamasın, bazı evlerde ve giderek ağırlaşan, tek bir sözcüğün, yani ceza sözcüğünün çevresinde kızlaşan, sivrilen, keskinleşen karanlık gecelerde kimsenin aklına adlarını söylemek gelmesin diye bukalemunların mutlu tözüne sahip olabilmek için her şeyi verebilecek, bir duvarın yanından geçerken duvar, ağaçların gövdeleriyle ahşap, sokaktan geçerken hava olmak isteyen silik kadınlar ve erkekler. Kimse böyle bir şey beklemiyordu, ama Elías Don Eusebio'yu bekliyordu ve kendini tanıttı, olgunluk sınavını geçmeyi istediğini, ama bunu tek başına yapamayacağını söyledi. Kendi kendime kaydolmama izin vermiyorlar, dedi sanki öğretmen bunu bilmiyormuş gibi, ama siz beni takdim ederseniz... Çevrelerinde, kollarında beni taşıyan annem de dahil şaşkın şekilde, olacakları bekleyen bir kalabalık oluşmuştu. Annem sonradan birçok kez Don Eusebio'nun susup kaldığını, önce çevresine sonra Elías'a baktığını, sağına, soluna, yere ve göğe baktığını ve bu sorundan kimsenin hayal etmediği, kimsenin anlamadığı bir başka kapıdan çıktığını dile getirmişti, diğer tarafta bulunan hariç.

Sadece Otuz Yıl Savaşı, dedi ve anneme göre, Elías savaşı baştan sona anlattı, ne zaman başladı, ne zaman bitti, nedeni neydi, kimler savaştı ve bir

alay muharebe adı. Sonra, yine annemin anlattığına göre, iki üzeri n nedir gibi bir şey sordu ve Elías çok tuhaf bir şeyin formülü olduğu yanıtını verdi, sonra ona İspanya'nın nehirlerini ve bir sürü şey saydı, sonra Aziz Anselmo hakkında bir şey bile söyledi, ki evindekiler ateistti, hiç dini eğitim almamış, zamanı geldiğinde komünnyona katılmamıştı, ama bunu bile biliyordu. Don Eusebio öğretmendi, önünde on dört yaşında her şeyi bilen bir genç vardı, onu reddedemez, hayır diyemezdi. Tamam diyerek razı geldi sonunda, yarın öğleden sonra evime gel, ne yapabileceğimize bakalım. Birkaç ay boyunca çok şey yaptılar ve Don Eusebio oğlana sonsuza dek babasının koyduğunun yerini alacak olan takma adını verdi, Regalito,¹ biri nedenini sorduğu zaman, Elías bir ödül derdi, evet, ama görelî bir ödül ve ikisi de kahkaha atarlardı.

Köylüler onları akşam üzerleri eski yolda, soruların ve yanıtların ritmine göre el değiştiren bir kitapla volta atarken görmeye alıştılar. O sıralarda elli yaşını geçmiş olan Don Eusebio ceketli ve kravatlı, Elías da temiz, düzgünce taranmış, tarlada çalışırken giydiğinden farklı bir gömlek giymiş olurlardı, sanki yürümekten ve konuşmaktan, konuşmaktan ve yürümekten hiç yorulmazlardı, bazen de sanki zamanı ölçme becerilerini yitirmişçesine çoktan gece olduğunu görerek şaşırırlardı.

Don Eusebio en iyi öğrencisini bulmuştu ve Regalito da ihtiyacı olan öğretmeni, ama o günler ikiyüzlülük günleriydi, ikiyüzlü gülümsemelerin ve taş gibi suskunlukların karmaşık günleriydi,

¹ Regalo armağan, ödül anlamlarına gelir –çn.

kendini kollama günleriydi, sabahları yataktan kalkmanın, gece sağ salım yatağa girebilmenin birer zafer olduğu günlerdi. Yetmezmiş gibi altın kural korkunun iradesine saygı duymak ve boyun eğmek, hayatı asgariye indirgemek ve hiçbir şey yapmamak, hiçbir şey bilmemek, hiçbir şey söylememek, görmeden bakmak, dinlemeden duymak ve anlamamaktı. Belki kentlerde farklıydı durum, ama Fuensanta de Martos gibi bir köyde ancak hayatta olmak, hissetmeden yaşamak canlı kalmalarını kimsenin ve hiçbir şeyin garanti edemeyeceği insanların elinin altındaki tek çareydi. Regalito gibi bir delikanlının belki bir kentte bir tür geleceği olabilirdi. Belki eğitimine devam edebilir, olgunluk sınavını verebilir, üniversiteye gidebilir, kendine bir meslek edinebilirdi, belki, ama bu benim köyümde olanaksızdı, o da bunu biliyordu ve her şeyi heba ettiği gün durup da bir an düşünmedi kesinlikle.

1941 yazı yaklaşıyordu ve çok sıcaktı, bunu annem anlattığı için biliyorum. Gerisini sonra öğrendim, haftada üç kez öğle sonraları Rubiaların çiftliğine gitmeye başladığımda. Bayan Elena biliyordu çünkü ona da o sırada kız okulunun öğretmeni olan ve Elías oturduğu sırada bir eşekansı sokmuş gibi kıvranmaya başladığında orada bulunan Bayan Rosa anlatmıştı. Don Eusebio olanların farkında değildi çünkü o sırada hâlâ o gün okula köyümün yoksullarının yaz üniformasıyla, yani tek omzundan çapraz askılı şortuyla ve gömleksiz giden Potajilla'nın oğlunu azarlıyordu, çünkü annesi daha uzun süre dayanması ve gelecek kışa da giyecek giysisi olması için gömleğini kaldırmıştı.

“Sizce okula böyle yarı çıplak gelmeniz uygun mu bayım?” Severino el Potajillo çok küçüktü. Altı yedi yaşlarında olmalıydı, neden öğretmenin kendisine siz diye hitap ettiğini, neden azarladığını anlamıyordu. “Annenize deyin ki sizi buraya uygun kılıkta göndermek onun umurunda değilse bile benim için önemli, sizi bu kılıkta bir daha sınıfıma kabul etmeyeceğim, durum açık mı?” Açık olmazdı, çocuk hiçbir şey anlamadığı için ağlamaya başladı. O sırada Regalito hiç kuşkusunun olmadığı bir şeyi keşfetmişti. O hiç okula gitmiyordu çünkü sabahları tarlada çalışıyordu, ama sınav tarihi çok yaklaştığı için Don Eusebio, Pesetilla’yı oğlana bir gün izin vermeye ikna etmiş ve masasının yanında, öbür öğrencilerden uzakta bir sıraya yerleştirmişti. Bayan Rosa bir önceki yılın final sınavı arşiv sorularını elde etmişti ve Elías’a nasıl yanıtlanmaları gerektiğini göstermek için küçüklerin sınıfına girmişti, ama bitirecek zamanı olmadı çünkü Don Eusebio’nun en iyi öğrencisi yerinden kalktı, öğretmene yaklaştı ve sesini yükseltmeden, bağırmadan, kızmadan ona neden bunları söylediğini sordu. Bu oğlanı tanıyorsunuz, nasıl yaşadıklarını biliyorsunuz, babasını kurşuna dizdiler, annesi eşek gibi çalışır ama gerektiği gibi besleyip giydiremez çünkü dört çocuğu daha var. Sizi tanıyorum, iyi bir adam, iyi bir öğretmen, onurlu bir insan olduğunuzu biliyorum, siz böyle yapacak biri değilsiniz, o zaman neden bu çocuğa kötü davranıyorsunuz?

Kendisi de öğretmen olan ama ders vermesine izin verilmeyen Bayan Elena, Don Eusebio’nun Elías’ta asla affedemediğinin bu olduğunu söylemişti. Bu kadar sakın bir şekilde konuşacağına avaz avaz

bağırarak Potajillo'yu savunmuş olsaydı ve susmasını emretseydi, öğretmen sırasına dönmesini isteyecekti ve hiçbir şey olmayacaktı. Ama Eliás'ın şefkati, kibarca sorduğu sorularında sakınmadığı hayal kırıklığı, dupduru eleştirisi onun gibi ancak akşamları eski yolda çok akıllı bir delikanlıyla tarih ve felsefe, şiir ve etik konuşabilmek için kendi sözcüklerine sahip olabilen zayıf, küçük ve herkesin önünde gerçekte olduğu gibi görünmeye cesaret edemeyen biri için fazlasıyla aşağılayıcıydı ve delikanlı öğretmeniyle yaptığı gezintilerde öğrendiği gerçeklerin ikilemli, parçalı, yanıltıcı doğasını tahmin edememişti kesinlikle. Don Eusebio, Eliás'ın bakışına tahammül edemedi. Onu okuldan atmaktan başka bir şey yapamazdı ve yaptığı da bu oldu, yüzünün kırmızısı kızgınlıktan çok utançtandı. Bir daha buraya gelme diye uyardı ve Regalito gözlerine bakarak endişelenmemesini asla geri dönmeyi düşünmediğini söyledi. Sonra çoktan kaydını yaptırmış olduğu için Jaén'e gitti, sınava girdi, tüm soruları doğru yanıtladı, ama notu hiç gelmedi.

Bu olaydan sonra bir yerde karşılaştıklarında Don Eusebio eski öğrencisinden kaçmaya çalışır, başaramazsa ikisi de sanki hiç tanışmıyorlarmış gibi selamlaşmadan geçip giderlerdi. 1947 ilkbaharında jandarmalar Eliás'ı aradılar, onu evde bulamayınca Pesetilla'yı aldılar. O gece oğlu dağa çıktı ve o zamandan beri de dağdaydı.

Babam aradan bir buçuk yıl geçtikten sonra hâlâ, "O olmalı," deyip duruyordu. "Regalito olmalı hem şeyde de değil miydi..."

Buradan öteye geçemiyor, bu noktada tıkanıyor-du, annem sorarsa da sağ elini havada sallayarak

başka bir şey söylemeye niyeti olmadığını açıkça belli ediyordu. Biz de neredeyse hiçbir zaman sormuyorduk, çünkü ne düşündüğünü biliyorduk ve ben kendi nedenlerimden kimseye söz edemesem bile, hepimizin konu değiştirmek için nedenlerimiz vardı.

Kaptan Grant'ın Çocukları. Cildi kırmızı bezden kalın bir kitaptı ve kapağında renkli bir resim vardı, kafalarına tüyler takmış yerlilerin durduğu bir dağın önünde birkaç sarışın çocuk, yolunu kaybetmiş bilge görünümlü bir bey, ayakkabılarına taktıkları demir aletlerle buz üzerinde yürüyen bir kaptan ve iki denizci, arka plandaki palmye ağaçları, martılar ve uzaktaki demirli gemiyle imkânsız bir manzaraydı.

Kendi kendime konuşarak “Bu ne?” diye sordum, ama yanıt evine giren Portekizli Pepe'den geldi.

“Bir kitap.”

Herkes Endülüs'te havanın güzel olduğunu söyler, ama benim köyümde ağustosta sıcaktan pişerdik. Güneş üzerimize eski bir intikamın aracısıymış gibi inerdi, damla damla akıtmaya niyetlendiği kireç duvarlarda yansıyan ışıktan daha fazlasıydı sanki, sokağa adım atar atmaz üstümüzü başımızı sınırlıklam eden sıcaktan daha fazlasıydı sanki, sert, katı, metalik bir şeydi, kafamıza inen alevden bir çekiç, tenimizi hem üstten hem alttan aynı zalimlikle yakan bir ateş banyosuydu. Annem bizi böylesi bir işkenceden korumak için öğle yemeğinden sonra dışarı çıkmamızı yasaklamıştı, ama ben dağdaki fareler ve garnizondaki kediler yüzünden o kadar çok günümü avluya bile adım atamadan geçiriyordum ki, annemin benim hiçbir zaman zevkli

bulmadığım siestanın keyfiyle horlamaya başladığını duyar duymaz on beş dakika bekler ve odanın bana ayrılan kısmında bulunan ve bu işe yarayan pencereden kaçırdım.

“Nereye gidiyorsun?”

Görevde değilse beni tek gören Curro’ydu. Bayan Angustias’nın torunu Isabel Mariamandil’e sınırlı-
lam âşıktı; o çok tuhaf, sessiz ve temkinli bir kızdı, rahibe havası nedeniyle yaşından büyük gösterirdi ve Curro’ya hiç umut vermezdi. Isabel yirmi yaşındaydı, ama ihtiyar bir kadın gibi yaşardı, hayatını evde geçirir, ninesine bakar, köyde hemen hiç gezinmez, kız arkadaşlarıyla çıkmaz, topuklu giymez, saçını örmez, ne dansa ne de sinemaya giderdi. Hepimiz yaşamını bekâr geçirmenin umurunda olmadığını düşünürdük, bu nedenle âşığı öğle sonraları iç geçirerek lojmanda kalır, teğmenin sıcak nede-
niyle yatak odasına çekilmesini fırsat bilir ve ortak yaşam alanının dekoruna, biri kendi evinin ön cephesinde, öteki tüm avluyu kateden verandanın sütununda bulunan iki çiviye astığı hamakla saldırırdı. Sonra silahşorların romanlarını okumak için gölgeye uzanır ve yanından geçerken bana bakmak için tembel tembel gözlerini kitabından kaldırırdı.

“İrmakta yüzmeye gidiyorum,” diye fısıldardım evdekiler duymasın diye.

“Bugünlerde eriyeceksin Bücür.”

“Şişşt!” Bir parmağımı dudaklarıma götürerek sessiz olmasını ister, adımlarımı sıklaştırırdım, ama ispiyoncunun biri olmadığını biliyordum. “Görürsün, erimeyeceğim.”

Erimedim, ama bazen yokuşun yansına geldiğimde benzer bir şey hissederdim, artık kendimi

ne yapacağımı bilemezdim, gömleğim sıcak gelirdi, çıkarsam güneş beni öldürecekti, bileklerim ağrır, şiş ayak tabanlarım sandaletlerimin kenarlarına gömülür ve her adımımı ıstıraba dönüştürürdü, giderek daha fazla yokuşu tırmanmamaya, bir ağacın gölgesinde uzanmaya ve hiçbir şey yapmadan serinliği beklemeye ayartılırdım; ama ırmağa girince alacağım zevki, dağın tepesinden inen soğuk suya değen bedenimden çıkan hayali buhar perdesini düşünerek karşı koyardım ve bacaklarımdan çok hayal gücüm sayesinde tepeye ulaşırdım. Sonra sadece inmem, ağaçların gölgesindeki birkaç metrelik hoş eğimi aşmam ve bir saniyede soyunmam gerekirdi. Çok yavaşça soğuk suya girerdim, başımı sona saklardım, o kadar sıcaktı ki, o mutluluğun bu hayali boğasını,¹ zamanlarını bir ter havuzunda uyuyarak kaybedenlere adamak için suya dalmadan önce ıslak ve buz gibi ellerimle başıma dokunmaktan hoşlanırdım. Arada bir sanki aynı kumaştan dokunduğumuzu göstermek istermiş gibi üzerinde donu, omuzunda havlusuyla Portekizli Pepe ortaya çıkardı, dudaklarındaki gülümseme bu göletlerin ona ait olduğunu söylemek isterdi, ama benimle paylaşmaya aldırılmazdı. O gün ben ırmağa vardığımda o çoktan sudaydı.

“Öğlenin ikisinden beri buradayım,” dedi, suyun gizlediği bir taşa oturmuş, sırtını yassı bir kayaya yaslamış ve bacaklarını uzatmıştı, tahtında oturan bir imparatoru andırıyordu. Parmaklarını nohut gibi buruştu, ama önce çıkan ne olsun...

¹ Matadorun öldürdüğü boğayı birine adamasına gönderme -çn.

Sudan çıktığımız zaman ben de yeni pişmiş bir sebzeye benziyordum, daha da iyisi soğuktan titriyordum. Bu nedenle hâlâ çok kızgın olan güneşin altına uzandım, on dakika bedenimin kızmasına yetti, ama beş dakika daha bekledim ve tekrar suya girdim, tekrar çıktım, Portekizli bu gerçekten kısırdöngüyü parlak bir fikirle bozana kadar böyle devam ettim.

“Acıktım,” onu duyunca midemin gurultusunu da işittim, “yukarı çıkıp bir şey atıştıralım mı?”

Ordunun bir devriye birliğinin tümünün dikkatini üzerimize çeken o sucukları paylaştığımızdan beri akşam üzeri atıştırmaları eski değirmene yaptığım ziyaretlerin protokolünün bir parçası haline gelmişti, ancak Pepe’nin ikramı bir daha o kadar ağız sulandırıcı olmamıştı. Yalnız yaşayan erkek hilelerinden biri olarak kuşkusuz kilerinde her zaman kurutulmuş et, ekmek ve şansımız varsa olgun bir domates bulunurdu. Portekizli bu malzemelerle, ekmek, biraz zeytinyağı, domates ve yanına katacak ne varsa, orduda Katalan bir çavuşun öğrettiği tarife uyarak leziz sandviçler yapardı. O öğleden sonra yıllanmış peyniri vardı ve sandviçleri o kadar lezzetliydi ki kendiminkini bitirdim, onunkinin de yarısını yedim ve Pepe’nin şapelin çöplerinin arasından kurtardığı kanapeye oturarak hazmetmeye giriştim. Sokakta bulduğumuzda ancak odun olacağını söylemiştim çünkü berbat durumdaydı ve bir kolu eksikti, ama Pepe ayaklarını tamir etti ve fena da olmadı. Oturma yerinin ortasından fırlayan yayın çaresi yoktu, ama her iki yanına oturmak mümkündü, yalnız yaşadığıma göre, demişti, bir taraf zaten fazla. Ayrıca çok da rahattı, hayatta kalan tek kolunun yanına yerleşir yerleş-

mez üzerime camdaki tıkırtıyla uyandığım tatlı, hoş bir ağırlık çöktü.

“Bu gelen salak da kim şimdi?..” Portekizlinin uykudan ağırlaşmış sesi camın öteki yanında bize askeri bir selam çakan babamın meslektaşısı Sanchís’i görünce toparlandı. “Lanet olsun! Bu ne istiyor şimdi?”

Beklemesini istemek için bir elini havaya kaldırdı, günlerdir bir iskemlenin arkılığına yakasından asılı duran, ama kesinlikle kirli olmayan gömleğini giymeden önce mutfığa gidip yüzünü yıkadı.

Gömleği iliklerken kendi kendine, “Bu heriften hoşlanmıyorum,” dedi.

“Ben de,” dedim ama bu gerçeğin sadece bir bölümüydü. Söylemediğim, ondan o kadar korkuyordum ki, pencerenin dışında görmeye devam etseydim ağzımı açmaya cesaret bile edemezdim.

“Sen burada kal.” Çıkmadan önce bana gerçeği biliyormuş gibi baktı. “Eminim canı biraz dalga geçmek istemiştir.”

Beni göremese de başımla onayladım, bu konuda da onunla hemfikirdim.

Miguel Sanchís jandarma oğluydu ve askeri lojmanda büyümüştü, ama meslektaşlarına benzemezdi. Otuz bir yaşında çavuş olmuştu bile ve herkes çok daha yükseleceğine emindi çünkü hiçbir akademi bitirmiş olmasa da hizmet karinesi göz alıcıydı, biri kızıl öbürü beyaz amblemlili iki Askeri Madalyası vardı, Vatanı İçin Acı Çekenler ödülüne layık görülmüştü ve savaş sırasında XV. Kolorduda, Madrid’de görev yaptığı sırada pek çoğunu kurtardığı için “kadınların meleği” olarak ünlenmişti. Babamdan daha uzundu, herkesten

yakışıklıydı; Sanchís, Fuensanta de Martos'un en çekici erkeğiydi.

Belki de bu nedenle, Paquita Miracielos ve arkadaşları köyün resmi yakışıklısının bir jandarma olmasına tahammül edemedikleri için Yakışıklı Antonio efsanesini uydurmuş ve kulaktan kulağa yaymışlardı, Antonio yaz sonunda Madrid'den gelen bir gerillaydı, kendini kaybedercesine âşık olduğu bir dansçı onu yıllarca koca kulaklı komiserin çalıştığı Puerta del Sol'un yanbaşındaki bir sahnede gizlemişti. Dulce bana bunları anlattığı zaman babamın haklı olduğunu düşündüm; çünkü Madrid'deki sahneyi, diyelim ki Wichita'daki bir Saloon ile değiştirirsek bu adam hakkında anlatılan her şey bir Vahşi Batı romanının kahramanından kopyalanmış gibiydi. Dediklerine göre ona bir kez bakmakla bile bir kızın soluğu kesilirmiş, şapşal kardeşim bana bunu sanki boğmak istiyormuş gibi yastığı göğsüne bastırarak anlatıyordu, onunla bir gece burada, elinde silahıyla karşılaşmış olmayı düşünemiyorum bile, hayal edebiliyor musun? Oh! Ne korkunç! Ne feci, öyle değil mi! Bunu dediği zaman yüzünde beliren aptal gülümseme askeri lojmanda yaşayan ablamın bile en yakışıklı erkeğin aynı zamanda Fuensanta de Martos'un en küstah adamı olmasını içine sindirememesiyle açıklanabilirdi, çünkü efsanevi kahramanlığına rağmen jandarmanın uzaktan yansıttığı korkunç imge bir eldiven gibi üzerine oturmuştu ve birbirlerine uymuşlardı.

Daima jandarmaların arasında yaşamış olan ben, bir fırıncının ekmek pişirmesi, bir çiftçinin daha sonra toplamak için patates ekmesi gibi, ken-

dilerini insanlara korku salmaya adanmış bu insanların zayıflıklarını ve çelişkilerini bilirdim, olaylı gecelerde Curro'nun yatmadan önce penceresinin altında kustuğunu, annem memnun olup olmadığını sorduğunda babamın başını eğdiğini, sıskacık, azıcık bir adam olan Carmona'nın teğmenin kaçma kuralını Laureano'ya uyguladığı gece altına doldurduğunu, o gecedan sonra aynı teğmenin Carmela la Pesetilla'yı artık rahat bırakmalarını sağladığını bilirdim. Ben onlarla yaşıyordum, garnizondakilerden biriydim, defalarca konuşmalarına kulak misafiri olmuş, birbirlerine hiç bıkmadan ağızdan ağıza dolaşan aynı öğütleri, aynı cümleleri tekrarladıklarını duymuştum, pişmanlık duyma, pişmanlık duymaya gerek yok, bizim suçumuz değil, onların suçu, yasadışı olanlar onlar, ama kusmaya, başlarını eğmeye, altlarına doldurmaya devam ederlerdi, buna hoşgörü gösterilemez, biz olmasak başkaları olacaktı, ne yapabilirdik ki, emir demiri keser...

Teğmen hemen her gece içerdi, Arranz her gece kesinlikle sarhoş olurdu, Romero onları yakından izlerdi, Izquierdo lejyonier olan bir kuzeninin sağladığı otu çekerdi, diğerleri de sadece emirleri yerine getirdikleri, sorumluluğun başkalarında, Madrid'de yaşayanlarda, kışları kaloriferli yazları havalandırmalı büyük ofislerde çalışanlarda, ayaklarını kayalarda parçalamayan ve ellerini kanla lekelemeyenlerde olduğu fikriyle teselli bulurlardı. Onlar tarihi işlerine geldiği gibi anlatırlardı, her nisan ayında alevler içindeki kiliseleri, bağırsakları deşilmiş rahipleri, tecavüze uğramış rahibeleri, kutsal ve kurtarıcı müdahalelerini hızlandıran Marksist sü-rülerinin dehşetini hatırlayarak barış yıllarını kut-

layabilirlerdi. Madrid'de savaşın 1939 yılında bittiğine inananlar olabiliirdi, ama benim köyümde her şey farklıydı. Benim köyümde erkekler canlarını kurtarmak için dağa çıkarlardı, yetkililer yumurta satarak, dağda saz toplayarak ve örerek, hatta yollarda beyaz kuşkonmaz satarak geçinmeye çalışan kadınları izlerdi çünkü bu kadınlara her şey yasak her şey yasadışı, her şey suçtu ve çocuklarının hayatta kalması mümkün görünmeyen bir mucizeydi. Benim köyümde işler böyleydi, oğluna, erkek kardeşine, babana yiyecek verdiğin için bir gece arkadan vurularak öldürülebilirdin, sadece bunun için, bu bir ölümü meşru kılmaya yeterdi ve bu hayatında eline silah almamış olsa bile herhangi birini tehlikeli bir hayduta, vahşi bir halk düşmanına dönüştürebilirdi. Yasa buydu, haksız, nefret edilesi, vahşi ve barbar bir yasa, ama biricik yasa buydu ve yasayı uygulayanlar da jandarmalardı.

Onlar sadece emirleri yerine getirirlerdi, ama gerçeği bilirlerdi, gün gelir de işler tersine dönerse ofisteki amirin kaçacağı uçağın hazır olacağını bilirlerdi, ama onlar mezarı boylayacaklardı ve nedensiz de değildi, hiçbir zaman bitmeyecek bir savaşın nedeni. Bunu bilirlerdi ve pişmanlık duymanın yanı sıra korkarlardı da, misillemelerden, semiren intikam duygusundan, her an yok olup gitmekten korkarlardı. Onları zalimleştiren nefret bu korkudan doğardı, ama farklı bir korkuyla bir arada yaşardı, taciz ettikleri köylülerininkine benzeyen bir korkuydu bu, aldıkları emirlere karşı çıkmalarını, kendilerinin de çaresizce yakalandığı dehşet sarmalını bir noktada durdurmalarını, titreyen, silahsız bir adam ölü olarak yere yıkılmadan bir an

önce onlara sırtını döndüğünde tetiği çekmeyi reddetmelerini engelleyen korku. Martos'ta bir Karlistin, Crispín'in cesedinin üzerinde dans ederken müziği susturan yüzbaşı benzeri cesur bir adamın inanılmaz davranışı karşısında utanca dönüşen de bu korkuydu işte, benim bile farkında olduğum gibi illa da kızıl olmasına gerek yoktu, öyleyse de, yaptığı yine de hayranlık uyandırıcıydı kuşkusuz, konuşmadan izleyenlerden, gösteri bitene kadar mide bulantılarına engel olmaya çalışmaktan başka bir şey yapmayanlardan çok daha cesur, değerliydi. Babam kaderini değiştirmek için her şeye razı olacağını söylerdi ve bunun doğru olduğunu bilirdik. Tüm meslektaşları başka bir köyde yaşamayı tercih ederlerdi, düz ve sakın, sıradağları, tepeleri, gerillaları olmayan bir eyalette. Öldürülene kadar Martínez hariç hepsi. Sanchís hariç hepsi.

Sanchís simsiyah saçlı, yemyeşil gözleri, atletik bedeni, bronz teni ve bir Yunan heykelinden kopyalanmışa benzeyen profiliyle işinden öyle bir keyif alırdı ki, neredeyse çirkin bir adama dönüşmeyi başarırdı. Sırnı ağzındaydı, biçimli ve etli dudakları gerilir, ağzı karşısına çıkan her şeyi koşulsuz küçümseyerek ince bir çizgiye dönüşecek kadar şekilsizleşirdi, bu mekanik ve şiddetli bir jestti. Sanchís'in hiçbir şeye saygısı yoktu ve hiçbir şeyden korkmazdı, ama başkalarını korkutmaktan heyecan duyar ve bunu nasıl yapacağını bilirdi. Peki şimdi para ödemedi çıkıp gidersem ne olur, diye sorardı barlarda ve sonunda ona ısmarlamak zorunda kalırlardı; hiçbir neden olmadan herhangi birini yolun ortasında durdurur ve sanki tüm köylüler onun hizmetkânıymış gibi tütün almaya

gönderir ya da eliyle işaret eder ve gerçekte hiçbir anlamı olmayan bir uyanda bulunurdu, hey sen, adımlarına dikkat et... Korkuyla kaçtığını görünce de gülmekten yerlere yatar, ama gülüşü de sevimsizdi, bir kurbağanınki gibi kalın, kaygandı. Diğer jandarmaların ona saygı göstermekten başka çareleri yoktu çünkü çavuştu, ama teğmen onu gözünün önünden ayırmaz, her zaman çizgiyi aşmasından çekinirdi. Ufak tefek şakalar, ama dozunda Sanchís, derdi, o da bu öğüdü başını eğerek kabullenir, ama amiri arkasını döner dönmez yine havalara girer, sen, bana bir bira getir, sen, ayak-kabılarınımı temizle, sen, hemen buraya gel, sana da bir iş bulalım... Miguel Sanchís'in sadece bir zayıflığı vardı, adı Pastora'ydı ve o da onun kadar tuhaf, onun kadar özeldi.

Babam bazen onun avluyu geçtiğini görünce "Güzel parça..." derdi, annem çok sinirlenir, hatta onun koluna yumuşak, sinirli bir yumruk atardı.

"Nasıl iyi olsun Antonino, saçmalama! Topal, görmüyor musun, topal!"

"Bunun ne alakası var?"

"Nasıl ne alakası var? Bir bacağı ötekinden daha uzun be adam! Bu az şey mi?"

"Değil, ama güzel."

Pastora'nın yüzü güzel değildi, ama çok güzel gözleri vardı, siyah, kocaman, çok derin bir kuyudaki durgun su gibi parlaktılar, burnu ince ama çok uzundu, ağzı da büyüktü, dudakları ağzının büyüklüğüyle orantısız incelikteydi. Her zaman bir kurdelayla toplu olan siyah düz saçının bir özelliği yoktu, hatları çok keskin, yanakları çökük, elmacık kemikleri çıkık yüzünü çevrelerdi ve başını tam ola-

rak çevirmediği zaman onu gizemli biçimde güzel gösterirdi. Ama Pastora önlerinden geçtiği zaman Fuensanta'daki tüm erkeklerin gözlerinin takılmasına neden olan kanca başında değil, kusursuz olmasa da çok çekici olan bedenindeydi, annem haklıydı ama bu haklılık bir işe yaramıyordu.

Sanchís'in karısı iki muhteşem bacakla doğmuştu, biri ötekinden daha uzundu ve bir heykeltıraşın zevkine göre geri kalan beden ölçüleri de fazlalıklara sahipti, memeleri fazla büyüktü, beli fazla dardı, kalçaları fazla yuvarlaktı, poposu sürekli sağ bacağını çekmek için harcadığı çabadan fazla kaslıydı, sağ ayağında sürekli aynı tip siyah ve çirkin ayakkabı olurdu, bu ayakkabıyı sol ayağına giydiği gündelik ayakkabısıyla ya da süslendiğinde giydiği topuklu ayakkabıyla bir taban sayesinde eşitlerdi, ama tüm bunlara rağmen, ikisi de çok güzel kadınlar olan Filo la Rubia ile belediye başkanının kızının ya da Fuensanta de Martos'taki hiçbir kadının sahip olmadığı bir şeye sahipti.

Ben dokuz yaşında bunu açıklamak için çok küçüktüm, ama Filo ya da Milagros'a bir resme bakar gibi, müzik dinler gibi, tatlının tadına varır gibi, sevecen, özel ve kesinlikle barışçıl, temiz, ıslıl ıslıl bir hoşluk gibi bakıldığının farkına varmıştım. Ama Pastora'ya bakmak farklıydı ve annemin anlamadığı da buydu. Pastora yalpalayarak avluyu geçirdi, bundan kaçınması imkânsızdı ve ben de ona bakardım, ben de bundan kaçınamazdım, sıcaklık hissederdim, sanki onu hareket ederken görmek günahmış gibi suçlulukla kızanırdım ve onun bu tepkiyi kıskırtmak için hiçbir şey yapmadığını fark ederdim. Ne Ana la Doble gibi saçını sarıya boyardı,

ne göz kıyılarına rastık çekerdi, ne de Paquita'nın büyük ablası gibi daracık bluzlar giyerdi, onu defalarca gömleğinin patlamak üzere olan düğmeleriyle görmüştük, fırında tezgâhtarlık yaptığı için hiçbir zaman bir somunu tek kerede seçmez ve parmağımızı vitrinin üzerine koyarak onu elinde maşasıyla yalpalatırdık ki sola eğilsin, sağa ve sonra tekrar sola; bu, hayır, şu, hayır, çörek daha iyi, kumaş göğsünde gerilir de gerilirdi. Pastora bunların hiçbirini yapmıyordu. Onun karanlık, sıcak, aynı zamanda hem zevk hem de utanç veren bir etki yaratmak için saçını boyamaya, makyaj yapmaya, daracık giysiler giymeye ihtiyacı yoktu.

"Peki o kadar yakışıklı bir adamın neden hem total hem de çocuğu olmayan bir kadınla evlenmesi gereksin?" diye sorardı annem kocasıyla tartışmaktan yorulunca. "Sanki seçme şansı yokmuş gibi. Çünkü kötü niyetli bir adam, ürkütücü bir herif, o kadar tuhaf ki ... bu ikisi yalnızken neler yapıyorlar bilmek isterdim."

"Kadın..." derdi babam, "bunu hayal edebiliyorum."

"Senin düşündüğümü sandığını düşünmüyorum Antonino."

"Olabilir, ama diğerini de tahmin edebiliyorum." Sanchís karısına bir sürü topuklu ayakkabı armağan ederdi; açık, kapalı, tüm modellerde ve renklerde, karısıyla sokakta yürürken ağzının suyu akardı. Pastora bu dünyada onun yüzünü rahatlatan, her şeyin ve karısı hariç hepimizin sürekli esinlediği memnuniyetsizliğin ekşi ifadesini dudağının kenarlarından silebilen tek şeydi. Kocasıyla gezerken kadın da değişiyordu, herkes gibi

konuşan ve gülümseyen sosyal birine dönüşüyordu çünkü askeri lojmanda her zaman yalnızdı, öbür jandarmaların aileleriyle içli dışlı olmaktan hoşlanmazdı. Annem alışverişe ya da pazara gitmek, havalar iyi olunca akşamları yürüyüş yapmak için Paquito'nun annesiyle, Carmona'nın karısıyla randevulaşırdı. Izquierdo'nun karısının altı çocuğu vardı ve kayınpederi hastaydı, ama elinden geldiği kadar o da katılırdı. Teğmenin büyüklük hayalleri gören karısının daha havalı arkadaşları vardı, belediye başkanının ve doktorun eşleri. Ama Pastora her zaman evdeydi, her türlü daveti kocası da gitmiyorsa büyük bir kibarlıkla reddederdi. Köyde de arkadaşı yoktu.

Konu açılınca "Elbette," derdi annem ve diğerleri birbilerini dürterek, "bekârken öyle olunca..."

Sanchís ile Pastora'nın Fuensanta'ya geldikleri günü hayal meyal hatırlıyordum, Portekizli gelmeden dört ya da beş yıl önce. Birkaç ay sonra köye hayvan teslim etmeye bir at yetiştiricisi gelmiş, müşterisine Pastora'yı çocukluğundan beri tanıdığını anlatmış, onunkine yakın bir köydenmiş, Ciudad Real'de, nasıl olup da burada yerleştiğini sormuş. Adam da jandarmalardan birinin karısı olduğunu söylemiş, satıcının şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalmış. Şu işe bak diye mırıldanmış, işte bu kader, hayatını karakola girip çıkararak geçir, hâpiste çürü, hepsi bir askeri lojmanda yaşamak içinmiş... Başka bir şey söylemek istememiş. O adam bir daha köye gelmedi, ama dahası gerekmiyordu. Carmona'nın karısı ipuçlarını birbirine ekledi ve tüm arkadaşlarının Pastora'nın orospu olduğu, bu nedenle namuslu kadınlarla bir araya gelmekten

utandığı konusunda onunla hemfikir olmaları için iki kere tekrarlaması gerekmedi.

Orospu ya da değil Pastora seks sızdırıyordu sanki, adımlarının total ritmiyle çevresinde görünmez bir hale gibi yayardı seksi, ama kocasıyla tatmin oluyordu. Eski değirmende birdenbire ortaya çıkıp da bizi öğle sonramızı rezil etmekle tehdit etmeden önce onları öpüşürken gördüm, daha önce kimsenin öpüştüğünü görmemiştim sanki, dans pistinin ortasında, ampüllerin altındaydılar, sarı ışık huzmeleri kâğıt bayrakların çırpınışlarıyla pırıpırlanıyorlardı. Paquito Martos'ta olanları anlatmayı bitirmişti ve ben arkadaşına bakmamak için gözlerimi onlara diktim, bir duvara yaslanmış, birbirlerine sokulmuşlardı, sakın, suskundular. Sanchís'in elinde bir bardak konyak vardı, içti, karısına uzattı, o da bardağı geri vermeden önce büyük bir yudum aldı. Bu çok dikkatimi çekti çünkü köyümün kadınları içki içmezlerdi, belki yemekle şarap ya da en cüretkâr olanları pazarları ayın çıkışında olsa olsa bir bira, ama konyak, hayır, asla. Sanchís bardağı boşalttı, bir pencere pervazına bırakmak için döndü, tekrar döndüğünde Pastora'nın kendisine baktığını gördü. O da kadına baktı, sessizce bakıştılar, tek bir sözcük etmeden ikisi de başını öne eğdi ve dudakları birleşti, sanki onları içine çekip orada tutan bu öpüşten başka bir rotaları ya da anlamları yoktu, tümüyle bu öpüşe adanmışlardı, uzun süre, dakikalar boyunca gözleri kapalı, kolları kendi ağırlıklarıyla sarkmış, bedenleri hareketsiz, uğız olmayan her şeyi unutarak, bir ağız diğerinde, ve Pastora'nın boynu uzamış, başı profilini en güzel gösteren biçimde yana eğilmiş, kocasının dili

yanasının derisini bir gerip bir gevşeterek, müstehcen araştırmasını deriden ve etten sergileyerek birbirlerini yiyip bitirdiler. Ben kimsenin öyle öpüştüğünü görmemiştim. Hele de ışık altında, insanların arasında, Sanchís'in eli Pastora'nın bedenine doğru ilerledi ve kadın engel olmak için hiçbir şey yapmazken kaba etlerinden göğsüne kadar dolaşıp tam ben kendi kafamın üzerinde farklı bir el hissettiğim anda orada kapandı.

"Neye bakıyorsun utanmaz!" Annem bana bir şaplak indirdikten sonra koltuk altımdan kaldırdı, "Hadi dansa!"

Ben kalktığımda onlar birbirlerinin koluna girmiş gidiyorlardı, bunun devamında yapacakları ne olursa olsun ne babamın ne de annemin hayatta tahmin edemeyeceğini düşündüm.

O gece Sanchís karısıyla öpüşürken bana neredeyse sevimli gelmişti, ama Portekizli Pepe'yi aramaya geldiğinde ne Pastora yanındaydı ne de Martínez öldürüldüğünden beri görev partneri olan Curro. Jandarmalar her zaman ikişer ikişer devriye gezerlerdi, ama o eski değirmene yalnız gelmişti. Bu nedenle uyku mahmurluğundan düşünebilecek kadar sıyrıldığımda korktum. Babam her zaman Sanchís'in bir fanatik, kontrol edilemez ve tehlikeli bir deli olduğunu söylerdi, ama koltuktan kalkıp dışarıda ne olduğunu görmek için dolaşarak pencereye gittiğimde boşuna korkmuş olduğumu anladım. Pepe'nin sırtı bana dönüktü, ama kendini savunmak için konuşmadığı belliydi, çünkü jandarma yüzünde dingin bir ifadeyle başıyla onay veriyordu, dudakları rahat, elleri ceplerindeydi. O sırada Portekizli'nin belki bir işe yarar diye bir sepette sakladığı

mavi perdelerin artık kumaş parçalarının üzerinde kırmızı bir leke gördüm. Elime aldım, çevirince bir ad okudum Jules Verne, ve kitabın adı *Kaptan Grant'ın Çocukları*, renkli, aynı anda hem donmuş hem de tropikal görünen tuhaf bir bileşimden oluşan gerçek olması olanaksız bir manzara resminin üzerine altın yaldızlı harflerle basılmıştı. Resim o kadar aklımı karıştırmıştı ki, Pepe hiçbir zaman ortalıkta kitaplar bulunmayan evine geri döndüğü zaman hâlâ bakıyordum.

“Bunu nereden buldun?”

“Bunu...” eliyle çenesini okşadı, sanki durup düşünmesi gerekmişti. “Sanırım zeytinlerini işlediğim Torredonjimenolu biri bıraktı. Bence bohçasından düşmüş olmalı çünkü evvelsi gün dışarıda buldum.”

“Nasıl?”

“Ne nasıl?”

“Kitap,” diye ısrar ettim, söylediğimi anlamamış gibi yüzüme bakıyordu. “Kitap nasıl, iyi mi?”

“Haaa...” Gülümsedi, “Ne bileyim, iyi bakmadım, ben ... okumayı pek bilmiyorum, anladın mı, harfleri bir araya getirebiliyorum, ama çok çabalamam gerekiyor, bu nedenle kitaplardan hoşlanmıyorum.”

Bu doğru değildi. Doğru olmadığını biliyordum, çünkü evinde perdesi yokken onu bir kez pencereden görmüştüm, dolmakaleme benzeyen bir kalemle bir kâğıda yazı yazıyordu, masada duran açık kitaplar vardı, onlara hızlıca baktı, birini aldı, aradığını bulana kadar sayfalarını çevirdi, yazdı ve kitabı yerine bıraktı, sonra gözleriyle bir başkasını araya na kadar yazmaya devam etti, öbür kitabı aldı, tek-

rar bir şeye baktı ve yeniden yazdı. Bunu okumayı bilmeyen, kusursuz yazmayı bilmeyen kimse yapamazdı, benim dokuz yaşında yapabildiğimden daha iyi yapıyordu, ben de bunu biliyordum, ama yalanını yüzüne vurmak istemedim çünkü Pepe söz konusuysa insan hiçbir şeyden emin olamazdı ve onu doğruyu söylemeye zorlarsam bana anlatılabileceklerinin varacağı noktayı hesap etmekten de korkuyordum. Bu nedenle, Madrid’de değil de Fuensanta de Martos’ta yaşadığım için, babam jandarma olduğu için, 1947 Ağustosunda olduğumuz için kitaba tesadüfi sahibi okuma yazması olmayan biriymiş gibi bakmaya devam ettim.

“Bu bir roman,” demekle yetindim, “İyi görünüyor. Okumak hoşuma giderdi.”

“Öyle mi?” Bana bundan daha tuhaf bir şey duymamış gibi baktı. “Bu kadar kalın bir kitabı mı?” Başımla onayladım ve gülmeye başladık. “O zaman al götür. Biri geri isterse görmediğimi söylerim ... ama önce bana ver, bir şeye bakmak istiyorum.”

Kitabı elimden aldı, cildinden tutup ters çevirdi ve içinden değerli bir şey düşeyeceğine inanıyormuş gibi salladı.

“Bir şey yok,” belirsiz bir jestle geri verdi, gülümsemeye dönüşecek gibiydi, ama öyle olmadı. “İnsanlar kitapların içinde para saklar. İçinde bin peseta olabileceğini düşündüm, ama talihim yokmuş.”

O kitapta bir sürü insanın talihi yazılıydı kesinlikle, talih ve talihsizlik, tanıdıklar ve yabancılar için, ama ben bunu hemen o gece okumaya başladığım hikâyenin sonuna geldiğimde keşfedecektim ancak.

Portekizli'ye veda etmeden önce "Çavuş ne istiyormuş?" diye sordum.

"Bal," diye yanıtladı beni, her zamanki gibi sakin.

"Bal mı?"

"Evet, anladığım kadıyla kansı çok seviyormuş."

Jacques Panagel adında sıra dışı bir Fransız bilim insanı, deniz kazasında öldüğü zannedilen ünlü bir Britanyalı kaptanın çocukları Mary ve Robert Grant'ı ziyaret ederek dev gibi bir balığın karnında buldukları şişenin içindeki mesajı iletir. Kaptan Grant'ın kendi eliyle kaleme aldığı bu belge onun Güney Amerika'da bir yerde yaşadığının kanıtıdır. Bu nedenle profesörden öğüt alan ve kapıldıkları umut nedeniyle sevinçten çılgına dönen çocuklar Lord Glenarvan komutasında Bristol Limanı'ndan demir almak üzere olan muhteşem *Duncan*'a binecek bir kurtarma gezisi düzenler, tam buradayken evimin mutfağında Portekizli'nin sesini duydum.

"İyi geceler Mercedes, eşinizi görmeye geldim." "Pepe!" hiçbir armağan getirmemesine rağmen anem onu gördüğüne çok memnun oldu. "Buyurun, oturun lütfen, Antonino evde değil, ama birazdan gelir. Nino! Bak kim geldi..."

Onu iki gündür görmüyordum, kitabın başını anlatırken ancak iki kelime edebilmiştik ki babam geldi. Pepe babama sokuldu, anlayamadığım bir şeyler fısıldadı ve son derece ciddi bir ifadeyle hemen birlikte çıkıp gittiler. Olanları her zamanki gibi sonradan Paquito anlattı ve kuşkusuz Verne sayesinde öncekilere göre daha iyi anladım, daha renkli, daha yoğun, daha ayrıntılı. Benim yüzüme

ait olmayan bilgiler bilgisi iki göz sayesinde Patagonya ya da Avustralya'da bulunan sakin bir adamın iç dünyasını altüst eden kavgaları ve fırtınaları gördüğüm aynı doğrulukta. Hiçbiri.

Portekizli Pepe babama o gün öğleden sonra Pastora'yı memnun edecek bir kovan bulabilme umuduyla ağaçtan ağaca dağda dolaşırken hemen hemen Bakire Mağaraları'nın orada, ama çok daha yüksekte dimdik bir noktada iki yalnız ve silahlı adam gördüğünü anlatmış. Babam gördüğü her şeyi kendisine haber vermesini istediği için o da babama gelmiş, ama babam onu hemen teğmenin karşısına götürmüştü, teğmen de emrindeki yedi adamı bir araya toplamış, Portekizli'den gördüklerini bir kez daha, hatırlayabildiği tüm ayrıntılarla anlatmasını istemiş ve kimlerin gönüllü olmak istediğini sormuş. Sanchís ve Izquierdo, çavuş ve onbaşı bir adım öne çıkarak herkese örnek olmuşlar. Bunun üzerine teğmen geri kalanların da gitmesine karar vermiş, sadece Carmona ile emekliliğine çok az kalmış olan yaşça daha büyük jandarma Arranz köyde kalacak kadar şanslıymışlar. Teğmen başı çekecekmiş ve Portekizli de rehberlik etmek için onlara eşlik edecekmiş. Çıkmadan önce çavuş ona bir tüfek uzatmış sinekler için demiş, ama o almak istememiş. Bir şey taşımamayı tercih ederim demiş, çünkü ben ... bilmiyorum ... bu gibi şeylerde deneyimim yok... Korkudan öleyazmış, jandarmalar ona gülmüşler, sırtına şaplaklar indirerek ateş etmesine gerek kalmayacağına söz vermeden önce bir yudum konyak içirmişler.

O sakin, huzurlu ağustos gecesinde büyümekte olan ayın dörtte biri gökteymiş ve bir sürü yıldız

görünüyormuş. Ay ışığı Portekizli'ye yönünü bulmakta yardım etmiş. Bir dağ insanı olduğundan güvenle tırmanmak için patikalara ihtiyacı yokmuş. Onları kazasız belasız, kimse tökezlemeden, kimse düşmeden, düşmanın dikkatini çekebilecek bir gürültü çıkmadan, yere oturmuş iki silahlı adamın gölgelerini görebilecekleri bir noktaya hızla çıkarmış. Jandarmalar konumlanmışlar, tüfeklerini doğrultmuşlar, tüm dikkatlerini hedeflerine odaklamışlar, tam o anda, sanki kokularını almış gibi, hayvanlara özgü farklı bir yetenek sayesinde varlıklarını hissedebilirmiş gibi, adamlardan biri ne yöne bakacağını, nereye nişan alacağını, neye karşı kendini savunacağını pek de iyi bilemeyerek elinde silahıyla yerinden doğrulmuş.

Ondan sonra her şey çok hızlı, çılgınca ve karmaşık gelişmiş, havanın yoğunluğuna ölüm kokusu da sinince, olan bitenleri anlamak zorlaşmış. Teğmen kimliklerini sormuş, aldığı yanıt isabet etmeyen ama yakınından geçen bir kurşun olmuş. Bunun üzerine Fuensanta garnizonunda en iyi nişancı olma konusunda Carmona ile yarışan Sánchez ateş etmiş ve bir kurşunda ayaktaki adamı kafasından vurmuş. Michelín ona hayatını borçlu olduğunu belirtmek istemiş, ama dönüp de iki şükran sözcüğü söyleyene kadar, hayatı yeniden tehlikeye girmiş, çünkü adamlarına art arda iki el daha ateş edilmiş. Çavuş da yeniden ateş etmiş, bu kez ötekinin kafasına ve adam açık elleri havaya kalkmış bir şekilde düşmüş. Sonra ateş kesilmiş.

Birkaç saniye sonra, ciğerlerine yeniden oksijen dolduğunda, kanları damarlarında akmaya alışkın olduğu sükûnete kavuştuğunda ve şakaklarındaki

gümbürtü dindiğinde, gördüklerini, yaptıklarını, olanı biteni anlamaya başlamışlar. Bunu yüksek sesle ilk söyleyen Romero olmuş, bir başka nişancı daha var demiş, öyle olmalı, en azından üçüncü bir nişancı. O zamana kadar farkına varmadıklarını o anda anlamışlar, Paquita'nın babası haklıymış, ama hareket etmemişler. İlk ölü teğmene ateş eden olmalıymış, ama ikincisi isabet aldığı anda elleri havada olduğuna göre, bunun anlamı daha yukarıda, üzerlerine ateş edeceği anı keyfine göre seçecek kadar avantajlı konumda biri daha olduğuymuş.

Ne oldu diye soran Portekizli Pepe çok gerginmiş ama kimse ona açıklama yaparak zaman yitirmek istememiş. Neler oldu, diye ısrar etmiş, neden burada kısıldık? Kes sesini diye bağırmış teğmen ve sesinin çınlaması söndüğünde hepsi küçük bir tıkırtı duymuşlar, henüz çok uzaktaymış, ayaklar altında yuvarlanan taşların tıkırtısı gibi bir şey, bir tavşan, yabantavşanı da olabilirmiş ama onlar başka bir av düşünmüşler, kaçırdıkları halde, çoktan kaçırdıkları halde teğmen ateş emri vermiş, hepsi birden nereye nişan alacaklarını, neye ya da kime ateş edeceklerini bilemeden ateş etmişler, tek istisna babammış, başını sağa çevirdiğinde genç, hızlı, kâhküllü bir adamın bir kayanın arkasında gözden yittiğine hayatı üzerine yemin edip duruyormuş, ama diğerleri hiçbir şey görememişler.

Olabilir de, olmayabilir de, kaygılanma Antonino, demiş teğmen babama, hepimiz çok gerginiz, bu gibi durumlarda böyle şeyler olabilir... Ama gördüm teğmenim diye ısrar ediyormuş babam, çocukların üzerine yemin ederim ki gördüm. Sana inanıyorum Antonino, sana inanıyorum, ama ben

de aynı yere bakıyordum ve hiçbir şey görmedim. Teğmenim lütfen, diye söze karışmış Portekizli Pepe kimsenin beklemediği bir anda, şuraya işemeye gidebilir miyim? Herkes adama bakakalmış ve Sanchís gülmeye başlamış. Ne oldu, yardıma mı ihtiyacın var, diye sormuş. Michelín köylüsüyle alay ettiği için her zaman yaptığı gibi onu azarlamamış, çünkü o gece, ne olduysa olmuş ama o uğursuz onun hayatını kurtarmış. Elbette istediğin yere işemeye gidebilirsin Pepe, dağ senin... Sonra onu beklemeden ilerlemişler, iki cesedi incelemişler, ikincisini düşerken tanımışlar zaten. Sanchís'in silahsız kurbanı Sotero adında Valdepeñaslı bir gerillaymış, ama herkes onu Comerrelojes¹ diye bilirmiş çünkü her zaman acele eder ve her yere zamanından önce gidermiş. Teğmen onu görünce içini çekmiş çünkü Cencerro'nun adamlarından biriymiş, en sadık adamlarından biri, 39'da onunla birlikte dağa çıkmış. Paquito'nun başka bir şey anlatmasına izin vermedim.

"Bu yalan," diye sözünü kestim, son derece bozulmuştum.

"Yalan mı?" O da benim kadar bozulmuştu, "Git de babana sor bakalım yalan mı? Hadi be!"

"Eşküyalar ve çarpışma değil, onlara inanıyorum, ama Portekizli'nin silahı almak istememesi, işemek için izin istemesi... bunların hepsi..."

"Gerçek!"

"Olamaz, bilesin diye söylüyorum, ben onu senden çok daha iyi tanıyorum. Kesinlikle ödleğ değil!"

"Öyle görünüyor!"

¹ Saat yiyen, saatleri yutan anlamlarında -çn.

Tam yüzünde yumruklarımı konuşTURarak ısrar edecektim ki, gizemli bir temkinlilik beni boyun eğmeye yöneltti.

“Hayır ... yani evet... Sonuçta haklı olmalısın, bir ödleK olmalı. Değirmende elinde sürekli tüfeğı olduğu için falan...”

“Tavşan avlamak başka şey, eşkıyalarla çarpışmak başka şey, öyle değil mi?”

“Evet,” yanıtını verdim, aklım çok uzaklardaydı, “elbette öyle.”

Teğmen işbirliğı yaptığı için ona teşekkür etmiş ve örnek bir vatandaş olduğunu söylemiş olsa da, Portekizli Pepe’nin ispiyonculuk yapmasından hiç hoşlanmamıştım, bunlar hiç hoşuma gitmemişti. Yalnız bir adamdı, kendi işine gücüne bakıp başkalarınınkine burnunu sokmamalıydı, dağda iki adam görüp de yoluna devam edeceğine gar-nizona koşup onları ihbar ettiğı gerçeğini kabullenmem çok zor oldu. O ne böyle birisiydi ne de Paquito’nun alayla betimlediğı gibiydi. Portekizli benim arkadaşımdı, sucuk kızarttığımız gün onun yüzbaşıyla konuşmasını da görmüştüm, çarpışmadan birkaç gün önce Sanchís’le konuşmasını da; köydeki ödleKlerin yaptığı gibi dağılmamış, ne terler boşanmış ne abuk sabuk laflar etmiş, omuzlarını kısıp ezilip büzülmemişti. Ama bu gizemin sadece küçük bir parçasıydı. Daha büyük, daha karmaşık olansa Comerrelojes Sotero ile kuzeni Fermín Pilatos’un ölümlerini hızlandıran üçüncü nişancının varlığıydı, bu dağ adamları iki ateş arasında sıkışmışlardı ve görünüşe göre biri kendi taraflarından geliyordu. Babam ve arkadaşları onlara bir tuzak kurulduğı konusunda ısrar ettiler,

ama gerçekten ne olduğunu anlamaları bir buçuk günden uzun sürmedi.

“Gelmiş geçmiş tüm ecdadınızı, orospu ananızı, avradınızı, hayvanlar...” Babam henüz eve gelmemişti, başımızı kapıdan uzattık ve çavuşun kendini kaybetmiş bir halde avlunun ortasında deli gibi sövdüğünü gördük. “Orospu çocukları! Göreceksiniz gününüzü! Hepinizin işini bitireceğim, hepimizin, birer birer kafanızı patlatacağım!..”

Sonra üç kez havaya ateş etti. Silahını indirince Izquierdo elinden aldı, babam da yapacak bir şey olmadığını, evine girip sakinleşmesini söyledi. Sonra eve geldi.

“Merhaba Mercedes, çocukları dışarı bırak da başlarına bir şey gelmesin. Cuelloduro’nun meyhanesinde Süt İneği’ni söylemeye başladılar bile, dullar da katı dul siyahını biraz gevşetmeye karar verdiler.”

“Ama... yine ne?..”

Annem babamın sözlerinin bir kelimesini bile anlamamıştı, ben de anlamamıştım, ama başka birkaç evle birlikte Pesetilla’nın, Chapineslerin, Fingenegociosların ve Machilloların evlerinde ön cephede bulunan balkonlara kuruması için Cumhuriyet’in rengi olan mor çamaşırlar asılmıştı, önceden simsiyahtılar.

“Sanchís’i görmediniz mi?” diye devam etti babam. “Olan biten o işte! Evvelsi gece yaptığı Cencerro ile Crispín’i ele veren adamın iki yandaşını idam etmiş meğerse. Eşkıyaların işi elbette!”

“Comerrelojes mi?” Çavuş’un kurbanlarından birinin kimliğini duyan annem gözlerini fal taşı gibi açtı, babam da başıyla onayladı. “Olamaz... Yanlış

hatırlamıyorsam biz buraya taşındığımızda... Cencerro'nun dostu değil miydi o?"

"Evet, sadece bu kadar da değil. Dediklerine göre, Hojarasquilla'dan sonra, şu Frailes'te uçku-ru çözüken öldürülen, aklına orospuya gitmekten daha iyi fikir gelmemiş olan, hani kadınlardan biri de bunu ihbar etmişti ya, yukarıda daha eskisi kalmamış."

"Yani o zaman..."

"O zaman ... dur da anlatayım Mercedes, çünkü durum karmaşık..." Babam kendine bir kadeh şarap doldurdu, masaya oturdu ve sanki anlattıklarından hoşlanmıyormuş, ama kendisiyle de pek ilgisi yokmuş gibi büyük bir sükûnetle konuşmaya başladı. "İlk hain, özgün olan, aramızda böyle diyoruz, Comerrelojes değildi, yıllarca ikili çalışmış olan Castillo de Locubínli biriydi, birkaç ay önce dağa çıktı, Adı Toribio el Carambita. Dediklerine göre Cencerro ona babasına güvendiğinden daha fazla güvenirmiş, çünkü çocukluktan beri kapı komşusuymuşlar. Anladın mı nasıl bu işler? Peki ne olmuş? Her zaman olan. Comerrelojes ve bu adam aynı kadına âşık olmuşlar. Kocasını hapiste, Carambita evli, diğeri de dağda olduğu için kadın bunların hiç karşılaşmamasını sağlamış, ama belli ki dağdakinden daha çok hoşlanıyormuş çünkü Toribio kadına bir tomar para için Cencerro'yu satacağını ve ikisinin birlikte gidebilmeleri için geçmişini sildireceğini anlatınca kadın gidip durumu Comerrelojes'e anlatmış. Herhalde çenesini tutmasının karşılığı olarak paranın yarısını iste ve ikimiz kaçalım demiştir..."

"Hadi be!.. Carmen la Rosa da namuslu olduğu için hapis yatsın! Ben bunu bilirim, bak..."

“Mercedes! Bu konuyu açarsan bu hikâye asla bitmez!”

“Ya, ya! Bir şey dediğim yok! O kadın da bana kalırsa...”

“Evet öyle. Ama olan bu. Neyse, Comerrelojes durumu bir kuzenine anlatmış, ona paranın bir kısmını önermiş, belki de böyle değildir, kuzen bir şekilde öğrenmiş ve çenesini kapalı tutmak için o da para istemiştir ... ne bileyim...” Babam yeniden bardağını doldurdu ve sanki fıkra anlatıyormuş gibi son derece rahat bir tonda konuşmaya devam etti. “Sonuçta Carambita’ya gitmişler, adamı yukarıda, bir zeytinlikle yalnız yakalamışlar, planlarını kampta açık etmekle tehdit etmişler, ki bu ölüm cezası anlamına gelir ve çenelerini kapalı tutmak için ödülün yarısını istemişler. Carambita şantajı yutmuş gibi yapmış, ama köyünden iki jandarma aracılığıyla amirleriyle bir anlaşma yapmış ve bundan kimseye tek söz etmemiş, çünkü o kadar da salak değil... Carmen Bakiresi Gününde, görünüşe göre paranın yarısıyla ortadan yok oldu. Yarısını daha sonra bir yerden alacaktı muhtemelen, ama bize bu konuda bir şey anlata-madılar çünkü bir kuruş bile ödenmedi nedenini anlayacağınız gibi, ama asıl önemli olan Castillo de Locubín’den yok oldu ve bugüne dek ortaya çıkmadı. Sevgilisini de aramadı, çünkü kadın paranın kokusunu alabilirdi, böylece Comerrelojes kapana sıkıştı. Tüm bunları kuzeninin karısı anlattı, şu Sanchís’in onunla birlikte öldürdüğü öbür adam, adı Pilatos¹ imiş.”

¹ Platon -çn.

“Pilatos mu?” Annem gülümsedi. “Hay ben bazıların aklına... Bu adı taktılar öyle mi?”

“Yok be Mercedes, asıl adı bu. Şimdi takma ad takacak olsalar herhalde Judas¹ derlerdi.”

“Ay doğru! Haklısın!”

“Öyle mi? Sözümü kesme de dinle...” Babam 1947 yazının diğer büyük olayının kronolojisini tamamladı. “Pilatos’un kansı Cencerro ölünce nereye gizleneceklerini bilemediklerini de anlattı. Gelip bizden koruma isteyemezlerdi, ama kamplarına da dönemezlerdi; çünkü olanlardan sonra haklı olarak onlardan kuşkuluyorlardı. Yazı saklanarak geçirmeye ve daha sonra kaçmaya karar vermişler...” Babam burada sustu ve son noktayı koymaya davet eder gibi karsısına baktı.

“Dağdakiler bunu hemen keşfettiler elbette.”

“Bence öyle, bir şeyi bizden sonra keşfetmekte üstlerine yoktur... Demek ki bizimle aynı anda, belki de önce keşfettiler. Carambita ellerinden kaçtı bence, onu bulmuş olduklarına inanmıyorum, ama bu ikisini gözetliyorlardı belli ki, hesaplarını görmek için doğru zamanı bekliyorlardı. Bunu yapacak kadar iyi konumlanmışlardı kesinlikle. Bizim oraya gittiğimizi görünce, bırakalım işimizi bunlar görsün dediler... Yani, bunu bir kişi dedi çünkü bence orada bir kişi vardı. Bence Regalito’ydu, uzaktan koştuğunu gördüm, sadece bir an, ama kâhkülünden tanıdım.”

“Bunu bilemezsin Antonino! Gördüğünü sandın, ama belki de hayal ettin, çünkü gece karanlığında, o kadar uzaktan, koşan bir adam...”

¹ Yehuda -çn.

“Gördüm Mercedes.”

“Ya da görmedin! Çünkü senden başka bir şey gören yok!”

“Sana gördüm diyorsam görmüşümdür!”

“Bak Antonino...”

“Bakacak bir şey yok Mercedes, sadece sözlerime kulak as ve bana öğüt vermeye kalkışma!”

“Öyle diyorsan...”

O anda, ağustosun ortasında, annemle babamın tartışmasının karşılıklı alışıldık nakaratlarıyla son bulmasının benim için hiçbir önemi yoktu çünkü neredeyse yedi yüz sayfalık bir kitabın ellinci sayfasına bile gelmemişken sokağa çıktığımda kimsenin bir hain için asla ağlamadığını öğrendim. Comerrelojes ile Pilatos’un ölümleri ne dağdakilerin ne de ovadakilerin yazının tadını kaçıracaktı, Sanchís’in yarası bile çok çabuk iyileşti, kanayan sadece gururuydu neticede.

İkisi eksildi. Düşündüğü buydu, herkese böyle söylüyordu ve bir kereliğine Cuelloduro’nun müdavimleriyle garnizondakiler hemfikirdi. İki hain az, iki eşkıya az, herkes son derece memnundu. Bir kez olsun hesap tutuyordu, sayıların tüm hesaplamalardaki değeri aynıydı, Jaén’deki amirle riyle pazarlık yapan bu iki adam değildi, Cencerro’yu bu ikisi sayesinde ele geçirmemişlerdi, yine de jandarmalar düşmanları kadar az üzülmüşlerdi ölümlerine. Comerrelojes hayal kırıklığı içinde bir şantajcıdan, yatmış bir projeden ötesi değildi, ama o ya da kuzeni önemsiz bir çarpışma ya da bir misillemeye birini vurabilirlerdi pekâlâ. Böyle olmasa bile, yaşamlarında tek el ateş etmemiş olsalar bile, dünya en yakın dostlarını para karşılığı

satmaya yeltenen bu ikisi olmadan daha iyi bir yer olacaktı.

“Öyle değil mi yani?” diye sordum sokakta karşılaştığım Portekizli’ye.

“Olabilir ama babanla arkadaşlarının ne dediklerini de biliyorsun, para yoksa hain olmaz...”

“Hain olmazsa baskın olmaz, biliyorum...” O kadar çok duymuştum ki! “Bence dünyada bir hainden daha kötü, daha iğrenç bir şey yoktur.”

“Cencerro’nun avlanmasını sağlasa bile mi?”

“Bunu sağlasa bile.”

“Vay be...” gülümsedi, bana dikkatle baktı, gülümsemesi genişledi. “Sen öyle diyorsan.”

Elinde bir kavanoz bal vardı ve onu hâlâ kafası bozuk olan, ama Pastora’nın çok sevindiğini görünce yüzünün ifadesi değişen ve anlaştıklarından fazlasını ödeyen Sanchís’e verirken ona eşlik ettim. Kutlamak için beni gazoz içmeye davet etti, köy meydanındaki barın kapısında gülümseyişini, müdavimlerle selamlaşmasını izlerken dağdakilerin kandırmayı başardıkları devriye birliğinin en iyi nişancısının Miguel Sanchís olmasının büyük şans olduğunu düşündüm, böylelikle kimse Portekizli Pepe’den kuşkulanamazdı. Teğmenin ona teşekkür ettiğini, örnek bir vatandaş olduğunu söylediğini, tüm bunları biliyordum, ama onları tuzığa götüren de Pepe’ydi. Bilmek mi, bilmemek mi; düşünmek mi, düşünmemek mi; Pepe’nin harfleri zorlukla bir araya getirebilen bir ödlele olduğuna inanmak mı, inanmamak mı; onun için kaygılanmaya başlamak mı, başlamamak mı daha iyiydi acaba?

O öğleden sonra henüz hiçbir şeye karar vermek zorunda değildim ve vermedim. Neredeyse yedi

yüz sayfalık bir kitabın ellinci sayfasına bile gelmemiştim, okumayı çok sevsem de kışın okuduğum hızda ilerleyemiyordum çünkü ırmakta yüzmem, balık avlamaya gitmem, öğleden sonraları arkadaşlarımla futbol oynamam ve akşam yemeğinden sonra gece dışarıda olmanın saçma ama muhteşem hazzını duyabilmek için Paquito ile avluda oturmam gerekiyordu. Bu nedenle Duncan'ın okyanusu geçişi yazın geri kalanı kadar uzun sürdü, Robert ve Mary Grant sonunda babalarına sarılabildiklerinde eylülün yarısı gelmişti. Bu karşılaşmaya hüznle, çok hoşlandığım bir kitaptan ayrılırken kapıldığım öksüz kalmışlık duygusuyla eşlik ettim, en önemlisi de bir daha ne zaman böyle bir kitap geçerdi elime bilemiyordum, Curro sadece silahşorları, annem pembe dizileri okuyordu, babamın bir şey okuduğu yoktu. Don Eusebio okuldaki kitapları sadece büyüklere ödünç veriyordu ki başka şeylerle oyalanıp ödevlerimizi aksatmayalım, ama notlarım iyiydi, artık küçük değildim, onunla konuşursam kitabın iki iç kapağına da yazılı Jules Verne eserlerinden bazılarını okuyabilirdim belki, *Gizemli Ada, Ay'a Yolculuk, Seksen Günde Devriâlem...*

O zamana kadar beni çok mutlu eden hikâyenin kabuğu olan cildi incelerken arka kapağın ön kaptan daha kalın olduğunu fark ettim, içinde bir şey varmış gibiydi. Kitabı yatağımın üstünde dikkatle açtım ve kartona yapışık, rengi zamanla sarıya dönmüş beyaz kâğıdın bir köşesinin kalkık olduğunu fark ettim. Bir parmağımın ucunu sokarak kolayca kartondan ayırdım. Elime bir kâğıt değdi ve Portekizli Pepe'yi düşündüm, ona canı ne isterse ısmarlayacağımı söylediğimde ve hiçbir şey bu-

lamadığı yerde bulduğum bin pesetalık banknotu gösterdiğimde yüzünün gireceği şekli hayal ettim. Ama kitabın içinden çıkardığım para değildi, beyaz, dikdörtgen, ortasından ikiye katlanmış bir kâğıttı ve üzerine kurşunkalemle dört sözcük yazılmıştı: “Sotero López Cuenca, Comerrelojes.”

İlk düşündüğüm onun kitabı olmadığıydı, yazdan kalma hâlâ sıcak bir gecede üşümeye ve terlemeye başladım. Kitap onun değildi, zeytinlerini işlediği Torredonjimelolu biri düşürmüştü, başka birinin de olabilirdi, herhangi birinin, oralara uymaya inen bir haydutun bile olabilirdi, terliyor, daha çok üşüyor, bir sıcak basıyor, bir donuyordum, bedenim delirmişti sanki, kitap Portekizli Pepe’nin değildi çünkü Portekizli Pepe’nin kitabı yoktu, ama bir ara vardı ve bunu biliyordum, görmüştüm, ellerim terliyor, parmaklarım kitabın cildinin kırmızı bezinde nemli izler bırakıyordu, kitabı bıraktım ama kâğıt orada, yatağımda açık duruyordu; üzerinde hainlerden birinin adı, iki soyadı ve takma adı yazılıydı, ona bakmaktan vazgeçemiyordum, kurşunkalemle yazılmış bir kâğıttı, sadece ne anlam ifade ettiğinden emin değildim, ama iyi bir şey olmadığını biliyordum, ova sakinlerini dağdaki adamlarla ilişkilendiren hiçbir şey hayırlarına olamazdı, adlar yaralamazlardı, öldürmezlerdi, bir kâğıdın üzerindeki kurşunkalem izlerinden ötesi değildiler, ama dünyada hiçbir şey bir hainin eylemlerinden daha kötü, daha kirli, daha küçümsenmeye layık değildi.

Bunu hatırlayınca anlamaya başladım, derin bir soluk aldım, o kâğıt parçasını sekiz parçaya bölerken bir tarafı tercih ettiğimin bilincinde bile değildim. Arkadaş arkadaştı, değerliydi, uğruna risk

almaya değecek bir hazineydi ve ben risk almaya-caktım. Portekizli de almayacaktı çünkü kitap onun değildi, onun değildi ve onun değildi ve onunsa bile bundan kimsenin haberi olmayacaktı. Kendi-me annemin sözcükleriyle mesele kapanmıştır de-dim, tükürüğümle sararmış kâğıdı karton kapağa yapıştırdım, Pepe'nin suçunu cebimin en dibine sakladım, ertesini gün parça parça sekiz ayrı deliğe paylaştıracaktım ve her birinden kurtulurken kötü bir şey yapmadığımı düşünecektim; arkadaşlara inanmak, ödleğ, ispiyoncu, cahil olduklarını kabul etmek kötü bir şey değildi.

Dünya böyleydi, benim dünyam böyleydi, doğ-duğum yer, dokuz yıl yaşadığım yer cesurların, sadıkların, akıllıların genç ölmek istemiyorlarsa bu özelliklerinden vazgeçmeleri gereken bir ba-taklıktı, yetkililer ihaneti destekliyorlardı, hainler her zaman para uğruna haindi, kahramanlar hay-yan gibi yaşarken ödleğler, ispiyoncular, cahiller sıcak yemek yiyor, yataklarında uyuyor ve onur-lu insanların saygısıyla destekleniyorlardı. Dünya böyleydi, en azından benim için böyleydi, insan-ların cesetlerin üzerinde dans etmesini eğlenceli bulan, Laureano'nun kaçarken bağırdığına yemin eden, köyümdeki her ölünün bu sonu hak ettiğine inanan ve babasının bu ölülerle bir ilgisi olup ol-madığını kendine sormayı aklına bile getirmeyen Paquito gibi her şeyi apaçık göremiyordum. Onun gibi olmalıydım, onun gibi düşünmeli, onun gibi hissetmeliydim, ama yapamıyordum, nedenini bil-miyordum, ama bunun benim için kötü olduğunu biliyordum, Paquito daha iyi yaşıyordu, daha hu-zurlu, daha mutluydu, belki de babası olay gecele-

rinde eve körkütük sarhoş gelip mutfak masasında ağlayamadığı içindir.

Dünya böyleydi ve benim suçum değildi. Başka bir dünya bilmiyordum ve sadece ehveni şeri seçme olanağım vardı. Portekizli Pepe başkalarının önünde görüldüğü gibi zavallının biri olabilir ve hayatta kalabilirdi ya da benim gerçekten tanıdığım adamdı ve genç ölecekti, herhangi bir gün, çünkü köyümde zeytinden çok ihanet, ihbar, korku ve silah yetiştir. Hiçbir zaman bitmeyecek bir savaşın merkezinde yaşıyorduk, bu her şeyi açıklamaya, aklamaya, bir bataklığı yaşanabilir bir yere çevirmeye yetiyordu. Son kâğıt parçasını da posta kutusunun yarığından içeri attığımda, üzerindeki yazıları okunamayan iki parça, kendi kendime tanıdığım biricik dünyanın yasasına saygı göstermekten başka bir şey yapmadığımı söyledim. Ama hiçbir şey görüldüğü gibi değildir, hele Portekizli Pepe söz konusuysa asla emin olunamazdı.

“Şey, Nino...” okulun ilk günü onu çıkışta, beni kapıda beklerken buldum. “Şu eve götürdüğün kitap, bir buçuk ay kadar oldu, hatırladın mı?”

“Evet,” dedim fısıldayarak, konuşmadan önce kolumu tutarak beni arkadaşlarımdan uzaklaştırdı.

“Hâlâ sende mi?”

“Evet.”

“Neyse. Bana geri vermen gerek...” Kaşlarını çatarak bakınca beni bekletmedi. “Kimin olduğunu öğrendim, dün Maria Cabezalarga gelip görüp görmediğimi sordu. Kardeşininmiş, yazdan önce öğretmen vermiş, geri götürmeleri gerektiği için her yerin altını üstüne getirmişler. Julián bir arkadaşına ödünç vermiş, o da başka bir arkadaşına

vermiş... Sonuncusu benim evimin oralarda kaybetmiş, ama Cabezalarga'ya söylemekten utanmış, anladın mı? Zavallı Maria çok kaygılanmıştı, bugün götüreceğimi söyledim. Bitirdin mi?"

"Evet," ve tüm dişlerimi göstererek gülümse-dim, midemin boşaldığını hissediyordum, o kâğıt-ta Comerrelojes adını okuduğumdan beri gittiğim her yerde bana eşlik eden yumru bir anda erimişti sanki. "Çok hoşuma gitti. Bir kez daha okuyabilirim diye düşünmüştüm, eve kadar gelersen hemen ve-ririm."

"Tamam." Portekizli de gülümsedi. "O kadar hoşlandıysan belki bir tane daha bulabilirim, ha?"

Bir hafta sonra babam değirmene çıkmamı, ora-da benim için bir şey olduğu haberini aldığını söy-ledi.

"Ama onlara dikkat et, Filo ödünç verdi, geri ver-memiz gerek."

Gizemli Ada'ydı. Mavi bez kaplı iki ciltti, üzerinde son derece çarpıcı bir resim vardı, ama ne dumanı tüten yanardağ silueti ne de balta girmemiş bir or-manın yeşil labirentinde yüzlerinde tehlikeyi kok-luyor gibi görünen bir ifadeyle ilerleyen iki kurnaz adam, kendime her şeyi ve hiçbir şeyi ve Portekizli Pepe için en iyisini düşünme iznini verdiğimde orta-ya çıkan belirsizlikle kıyaslanabilecek bir armağan sunuyordu, Paquito onunla alay ettiğinde bir daha sesimi yükselterek savunmadım. İlk don indiğinde, Cencerro dirildiğinde, cemseler geldiğinde ve elle-ri boş döndüklerinde, Julián ile Maria'nın Cuello-duro'nun meyhanesine bir kez bile adım atmamış olan ağabeyleri Celestino Cabezalarga yine de kar-ısıyla birlikte dağa çıkıp herkesi şaşırttığında ve bu

durum kayıp ve bulunan kitap hikâyesinde bir anlam ifade ettiğinde bile bunu yapmadım. Fuensanta de Martos'ta Comerrelojes ile Pilatos'un tuhaf ölümlerini hatırlayan kalmamıştı. Sonsuza kadar ortadan yok olmuş gibi duran, ancak ne kadar küçük ve önemsiz görünse de, birbiri ardına tomurcuklanarak direnmekten asla vazgeçmeyecek ve en küçük kök parçasını dahi toprakta bırakmadan söküp yok edemeyeceğiniz yaşlı zeytin ağaçlarının inadıyla canlanan karanlık bir dünyanın sonsözüydü bu. Kimse hatırlamıyordu, yılmayan babam hariç.

“Bak sana söylüyorum Cencerro Regalito'dur.” Her gece karısının sessiz sansürüne aynı şekilde saldırıyordu. “Ağustosta bize tuzak kuran da oydu, başkası değil, onu gördüm ve kâkülünden tanıdım, çok iyi hatırlıyorum...”

Kasımda inadı başka bir anlama büründü, belki de bu nedenle annem ona itiraz etmek için artık sesini yükseltmiyordu. Cencerro ölmüş, Cencerro dirilmiş, Alcaudete belediye başkanına yapılan saldırıdan sonra başka hiçbir şeyin önemi kalmamıştı. Dağdaki disiplin garnizonlardakinin aynısı değildi, komutanlar her zaman adamlarının önünde giderlerdi. Bu nedenle başkalarının önünde babama hak veren, ama yanılma payını da gözden kaçırmayarak kendine saklayan mesai arkadaşları, belki de haklı olabileceğine yavaş yavaş ikna olmaya başladılar. Yazın onları kandıran Elías ise kışın başında onlara meydan okuyan da yine Elías'tı. Ben her an birinin çıkıp Portekizli'nin tüm bunlarda oynadığı rolü sormasını bekliyordum, ama bazı adların kendisi o adı taşıyan kişiden daha değerlidir ve eski Cencerro'nun, gerçek Cencerro'nun prestiji Pepe'nin lehi-

ne, benim korkularımın aleyhine çalışıyordu. İlkini yakalamaları sekiz yıl sürdüyse, ikincisinin işini de pek kolay bitiremeyeceklerdi demek ki. Cemseler boş gitmişti, dağdakilerin kışı geçirmek için bol bol parası vardı, günler giderek kısalıyordu ve don her şafakta öğle güneşinin deviremediği görünmez bir duvar dikeydi. Güçleri ters yüz edene kadar oyun masadaydı. Daha önce böyle olmuştu, şimdi de böyle olacaktı, çünkü dünya tersine dönmüştü ve henüz kimse onu düzeltecek bir yöntem bilmiyordu.

Böylece, şiddet yatıştıktan sonra süt üzerindeki kaymak gibi tutmuş zor bir barışta 1947 yılı sona erdi. 1948 böyle başladı, Noel tatili bitti ve sonunda on yaşıma girdim. O gün annem çikolata yaptı ve domuz yağında ekmek kızartarak arkadaşlarımı ikinci kahvaltısına davet etti, babamla adım aynı olduğu için bana adını verdikleri azizin gününde sadece babamın doğum gününü kutladık. Miguel bana renkli boya kalemleri, Paquita da topaç hediye etti. Izquierdo'nun on bir yaşında olan ama bizimle gelen oğlu Alfredo da bir hediye getireceğini söyledi ama hiç getirmedi, daha sonra babam buna aldırmanmamı, çok kalabalık olduklarını ve tüm çocukların her arkadaşına hediye alamayacaklarını açıkladı. Portekizli Pepe geç geldi, biz avluda yeni topumla oynuyorduk, nizami değildi, hiçbirisi öyle olmazdı, ama bu yılki neredeyse nizami görünüyordu, beyaz kauçuğun üzerine çok iyi çizilmiş siyah sekizgenleri vardı. Pepe bana iki hediye getirmişti, eski balık oltasını ve yeni bir kitap, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, her şeyiyle tam bir armağandı, selofan kâğıda sarılmıştı.

Paketi açıp da Nautilus'u ve artık kadim dostum olan Kaptan Nemo'yu soluksuz bırakan dev gibi bir ahtapotun öfkesini keşfettiğimde boynuna atlamamdan son derece memnun kalarak, "Senin için geçen gün Martos'ta satın aldım," dedi. "Bana kalırsa ... şey ... yani bana söylediklerine göre bu en iyisiymiş. Senin olduğuna göre her zaman sende kalabilir ve istediğin kadar okuyabilirsin."

"Ama daha ötekini bitirecek zamanı olmadı ki!" Babam yanıliyordu, bitirdiğime çok şaşırdı, başını nasıl yorumlayacağımı bilemediğim bir şekilde oynattı ve aynı gece akşam yemeğinden sonra onunla birlikte dışarı çıkmamı istedi.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordum annemin tek söz söylemeden bizi izlediğini görünce tahmin ettiğimi yutabilmek için.

"Buraya," dedi beni kapının karşısındaki direğe yaslayarak. "Şimdi kıpırdamadan dur,ölçeceğim... Çok iyi."

O çakısını çıkartmadan önce gözlerimi yumdum ve her yıl on dört ocakta yaptığım gibi o tahtaya bir çentik atana kadar geçen sürede büyük bir hızla bildiğim tüm duaları ettim. Yararsızdı. Biliyordum, babam da biliyordu, yine de direktten ayrılınca sanki iki çentik arasındaki mesafeden o kadar etkilenmiş ki, gözkapaklarını kontrol edemiyormuş gibi gözlerini açtı.

"Bak," dedi, babam olmasının getirdiği kaygıyı gizlemeyi pek de başaramayan bir gülümsemeyle, "Ne kadar uzamışsın Nino!"

Ama bu doğru değildi. Az uzamıştım, her zaman az uzuyordum, kısacık olmaya, çok kısa olmaya, arkadaşlarımin ve Almería'daki kuzenlerimin beni

çağırdığı gibi bücür olmaya devam ediyordum. O günlük o kadardı. Yemek masasında neşeli ve memnun, ama sahteliği nedeniyle yine de titrek bir sesle uzun süredir beni düşündüğünü, okumaktan çok hoşlandığıma göre aklına daktilo yazmayı öğrenmemden daha iyi bir fikir gelmediğini bildirmek için bir hafta daha bekledi.

“Çünkü büyüdüğünde baban gibi basit bir jandarma olmak istemezsin, öyle değil mi? Sen o kadar akıllısın ki, daktilo yazmayı öğrenirsen ve bir şeyler daha kapabilirsen devlet memuru bile olabilirsin, daha ne söyleyebilirim ki?..” Bana göz ucuyla baktı, hoşnut bir yüz ifadesi takınmaya çalıştım, ama aklıma söyleyecek bir şey gelmiyordu. “Dilini mi yuttun? Bir şey desene be adam! Bu fikrimi nasıl buldun?”

“Çok iyi baba,” elveda yanış arabaları, elveda eski değirmen gibi bir ev, elveda yalnız yaşayan ve hiç evlenmeyen erkeklerin hileleri. “Bence çok iyi bir fikir.”

Gülümsedi, o kadar memnun olmuştu ki, kendimi böyle sevinçle kurban ettiğime pişman bile olmadım.

“Bence yaşamını değiştirebilecek bir şey.” Bunu o sırada bilmeseyse de, bu konuda haklıymış.

Ben de bilmiyordum.

II

1948

Marisol kendinden söz ederken her zaman adını iki soyadıyla tamamlardı, Rodriguez Peñelva, ama köyde onu herkes Mediamujer¹ diye bilirdi. Bu takma adı meyhanesinin kapısına yaslanarak zaman öldürdüğü ve kötülük ürettiği boş öğle sonralarından birinde Cuelloduro koymuştu. Tam o anda tembellik zekâsını bilemiş olmalıydı, Marisol'u süslenmiş püslenmiş kardeşiyle birlikte kol kola, köyümün yuvarlak döşeme taşları için değil de kentlerin kaygan kaldırımları için üretilmiş, onlardan başka kimsenin giymediği sipsivri topuklu ayakkabılarıyla zorlukla adım atarken ve zerafetten çok aldıkları risk nedeniyle kıvrıta kıvrıta yokuştan inerken gördüğünde takmıştı. Ben onları görmedim, ama yumurtaya basar gibi yürüdüklerini, tahminimce krem rengi, açık pembe ya da gök mavisi renkte giyindiklerini, sırtlarındaki küçük puantiyeli inci düğmeli ceketlerini, minicik incilerden kolyelerini ve yine inci küpelerini, düşmana kolaylık sağlamamak için havaya diktikleri çenelerini ve başka yöne dönük yüzlerini hayal edebiliyordum. Ama o gün

¹ Yarım kadın anlamına gelen takma ad -çn.

sataşmak için Cuelloduro'nun onlara ihtiyacı yokmuş belli ki.

"Aha, mediamujerler geliyor. Ancak ikisi birleşirse güzel bir hatun yapar!"

Bu takma adı duyar duymaz Marisol sanki biri limon suyu fışkırtmış gibi gözlerini hızla kırıştıtarak ve sıkıdığı dişlerinin arasından her heceyi tane tane söyleyerek iki adını tükürmüştü, Ro-dri-guez Pe-ñal-va, be-nim a-dım Ma-ri-sol Ro-dri-guez Pe-ñal-va; ama hepimiz Mediamujer diyorduk, çünkü Fuensanta de Martos'ta henüz kimse isabetli bir takma adı ortadan kaldıracak ilacı bulamamıştır, üstelik bu vurucuydu da. Bu kesin.

Rodriguez Peñalva hanımlar, azizler günü takviminden sıradan kızlarınkinden farklı olması için dikkatle seçilmiş bu iki isim, Sonsoles ve Marisol aralarında sadece on bir ay olmasına rağmen o kadar farklıydılar ki kardeş gibi durmuyorlardı. Büyüğü uzun boyluydu, yüzü epeyce çirkindi ve sadece görünüşte inceydi, ama memeleri ve kalçaları o kadar biçimliyd ki, süslendiği zaman vitrin mankenine benziyordu. Küçüğü babasına benziyordu, babamın amirine, kısa boylu ve etine dolgundu, kızların yüzü daha güzel olanıydı, poposu yere yakın, bedeni beline kadar ince ve düz oradan aşağısı da devasaydı. Cuelloduro'nun gördüğü buydu ve çok iyi görmüştü çünkü Sonsoles'in bedeni ve Marisol'un yüzüyle ortaya muhteşem bir kadın çıkıyordu, ama iki kişi olduklarına göre herkes kendi yansıya yetinmek zorundaydı ve takma ad da bu duruma uygun düşüyordu.

Bayan Concha yani Michelina, Malagalı bir burjuva ailesinin beşinci çocuğuydu. Babasının ku-

marhane masalarının yeşil çuhasına olan ölçsüz düşkünlüğü nedeniyle maddi durumları çok bozulmuştu, burjuva kibriyle hüküm sürdüğü askeri lojman odalarından çok farklı bir ortamda büyümüştü. Talimatlar yasakladığı için kimsenin bağımsız ve daha rahat bir eve taşınmasına izin verilmediğini anlatmaktan hoşlanırdı, ama bu doğru değildi. Eğer annesinin kocasının kötü alışkanlığının pençelerinden kurtarabildiği kiralardan payına düşen yeterli olsaydı, kızlarıyla birlikte ev değiştirmekte bir an bile tereddüt etmez, bahane olarak uyduracağı ölçütlerine aslında biricik özne olan teğmeni de geride bırakırdı. Böylelikle hiç hoşlanmadıkları halde Mediamujerler de öbür çocuklarla birlikte askeri lojmanda yaşıyorlardı, ama bizden iki kat fazla alana, Bayan Concha'nın evlilik yaşamına getirdiği bir hizmetçiye, fildişi süsleri olan ceviz ağacından bir yemek odası takımına ve iki ipekli Manila pelelerine sahiptiler ki hepsini toplayınca bu dünyada annemi imrendiren başka bir şey yoktu. Aurea'yı istemiyordu çünkü o kadar yaşlıydı ki, yakında yatağa düşecek ve patronlarına bakamaz olacak, onların ona bakması gerekecekti, ama şimdilik işe yarıyordu, Michelina'nın ne diğer jandarma kanları gibi alışverişe gitmesi gerekiyordu ne de çamaşır yıkaması.

“Yakında bu zavalılık çamaşırhanede ölecek,” derdi annem içi nemli çamaşırda dolu, hangi kalçasında dengeleyeceğini bilemediği ağır seyleye eve dönünce, “Bu üçü ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmuyorlar, anne durmadan yelpazeleniyor, kızlar da daha yirmisinde bile değiller, ama ... elleşip...”

Neyi ellediklerini hiçbir zaman söylemiyordu, ama bunu da hayal edebiliyordum, Mediamujerlerin yaşamı hakkında hemen hiçbir fikrim yoktu, sadece saçlarını çocukluklarında gerçekten sarışın oldukları zamanki gibi açık renk olsun diye, boşu boşuna papatya suyuyla yıkadıklarını biliyordum, ama bir işe yaramıyordu çünkü saçları hem kestane rengiydi hem de yaşamak zorunda kaldıkları bu kısır ve kırsal yöre nedeniyle tüm çabalarına karşın hiçbir zaman istedikleri gibi olmuyordu. Bu nedenle evlerini işe yaramaz öteberiyle doldurdular; bir piyano, bir arp, bir manken, makara kutusu, farklı boylarda ve türlerde gergef kasnakları, dikiş makinesi, bir sürü partiyon, azizlere ve Fransız edebiyatına ait kimsenin okumayı bilmediği kitaplar. Ama en büyük hevesleri annelerinin yetinmek zorunda kaldığı asteğmenden daha iyi bir koca bulabilmekti kuşkusuz.

Bayan Concha bunu gerçekleştirebilmek için onları her yaz Málaga'ya, büyük ablasının evine gönderirdi. Bir tek o iyi bir kısmet bulabilmişti. Orada Sonsoles'in şansı girişte Marisol'den daha yaver gittiyse de çıkışı öyle olmadı, çünkü ilk ziyaretinde tavladığı üniversite öğrencisi birkaç yıl sonra onu mektupla terk etti, oysa tam da Aurea çeyizini işlemeye başlamıştı, beyaz iplikle işlenmiş havalı harfleri sonradan büyük bir dikkatle ve iğnenin ucuyla sökmek zorunda kaldılar, ama bu hatıranın kumaşın üzerinde minicik iğne deliklerinden oluşan zarif başharfler şeklinde yaşamasına engel olamadılar. Sonsoles'in ruhundaki yaralar daha derin ve uzun ömürlüydü. Kız kardeşinin hüznünlü imgesini gören Marisol uyandı ve kendine düşen dersi aldı, anne-

sine fark ettirmeden ve Málaga'daki yazları beklemeden tüm bir yıl çevresine bakınmaya başladı.

"Hey, Nino..." karşıdan geldiğini, evlerinin önündeki verandadan bizimkine doğru avluyu düz bir çizgi halinde geçtiğini görmüştüm, yine de beni gafil avladı çünkü daha önce değil adımla, hiçbir şekilde bana hitap etmişliği yoktu. "Şu eski değirmende yaşamaya başlayan adam, adı Pepe değil mi? Anladığım kadarıyla çok iyi arkadaş olmuştunuz."

"Evet," yanıtını verdim gururla. "Çok iyi arkadaşız."

"Bir yanında çok büyük bir yara izi olduğunu söylüyorlar çünkü bir savaş kahramanıymış, öyle mi?"

"Hmmm... bilmiyorum."

O yara izini defalarca görmüştüm, savaş sırasında ameliyat edildiğini ve ölüm kalım mücadelesi verdiğini biliyordum, ama bunu dile getirmek istemedim; çünkü ne zaman 1939 Nisanında nerede olduğunu soruşturmak istesem aynı yanıt veriyordu. "Nerede olabilirdim ki, herkes gibi cephede." Ağzından bundan öte laf almak olanaksızdı.

"Bilmiyor musun?" Marisol bana salak olduğumu keşfetmiş gibi baktı.

"Kahraman mı bilmiyorum," diye belirttim, benim hakkımda ne düşüneceği Portekizli hakkında düşünebileceklerinin yanında hiç önemli değildi. "Bir yara izi var, ama apandist ameliyatı yarası da olabilir."

"Neyse, benim için fark etmez çünkü..." bir an susup düşündü, sanki yanıtı kendisi için fark edecek tek soruyu sormadan önce kendini ikna etmek istiyordu "Sevgilisi var mı, biliyor musun?"

“Hayır.” Bayan Concha’nın benimle aynı zamanda kızının şaşırtıcı niyetlerini öğrense yüzünün gi-receği şekli düşününce gülmeme zor engel oldum, “Olduğunu sanmıyorum, yalnız yaşıyor.”

“Öyle mi ... sadece merak etmiştim.”

Bunları Portekizli’ye anlattığım zaman birlikte güldük, ama sonra biraz düşündü ve iki Media-mujer arasında Marisol’ü daha çok beğendiğini söyledi. Bunlar bir yaz öğle sonrasında, Curro’nun boşu boşuna Isabel Mariamandil için iç geçirerek beni eriyeceğim konusunda uyardığı cehennem sıcağında, Marisol garnizonun kapısında başında hasır şapkası ve elinde havlusuyla bana rastlama-dan önceydi. “Ay, ne tesadüf!” dedi, “Öyle sıcak ki ben de yüzmeye gitmeyi düşünüyordum...” Yukarı kadar bana eşlik etti, yolun yarısında Pepe’yle karşılaştık, orada Marisol çok sevimsizleşti, mayosunun içindeki bedeninin siluetiyle gerçekten korkunç bir uyumsuzluk içinde olan kıkırdamalara boğuldu.

“Amma koca kıçlı!” Marisol yüzüstü yatmış güneşleniyordu ve bizi duyamazdı, “Yüzü gerçekten güzel, ama bu kıçtan en az dört, beş top çıkar...”

O kadar çok güldüm ki, su yuttum ve göletin ortasında öksürük krizine tutuldum. Bunlar Cencerro’nun ölümünden birkaç gün önce yaşanmış-tı. Hemen sonrasında, Sonsoles nişanlısı olmadığı için Málaga’ya gitmeyi reddedince, Bayan Concha Marisol’u tek başına gönderip göndermemeye karar veremedi, Marisol da sonunda, Isabel’in babası gibi, Bayan Angustias’ın oğlu olsa da, savaştan sonra yörenin en zengin zeytin ağasına dönüştü-gü için artık kimsenin Mariamandil demeye cesa-

ret edemediği Don Justino'nun oğullarından birine kancayı taktı. Pedrito Sevilla'da hukuk okuyordu ve Fuensanta'ya sadece tatillerde geliyordu. Anne kız delikanlı köyde değilken bile o kadar heyecanlıydılar ki, Mediamujer'in artık bizi rahat bırakacağını düşündüm ve on yaşımı doldurduktan birkaç gün sonra, babam bana bir daktilo öğretmeni bulduğunu bildirene kadar aklıma bile getirmedim.

"Kim?" Duyunca kulaklarıma inanamadım. "Mediamujer mi?"

"Hayır, Mediamujer değil, Nino!" Babam son derece ciddi konuştuğunu belli etmek için işaret parmağını havaya kaldırdı. "Marisol. Adı Marisol. Bir daha asla başka şekilde hitap etmeyeceksin!"

"Ama onun bir şey yapmayı bildiği yok baba!" diye itiraz ettim çok da emin olamayarak. "Mediamujer bana ne öğretebilir ki!"

Sonuçta bu soru retorik olmanın yanı sıra, hayal olarak da kaldı. Marisol bana hiçbir şey öğretmedi. Babası eve gidip de cep harçlığı olarak kolayca ve rahatça birkaç kuruş kazanabileceği bir iş bulduğunu söylediğinde, annesi teğmene delirip delirmediğini sordu. "Tam da kız Pedrito ile nişanlandığında mı tutup onu işe sokuyorsun?" dedi, ocak ayına hiç de uygun olmayan bir enerjiyle yelpazelenirken. "Don Justino ne der? Bunu hiç düşünmedin değil mi? Ne açlıktan ölüyoruz, ne de ihtiyacımız var! Tanrı aşkına Salvador, nereden çıkartıyorsun bunları?.." Michelin elinden geldiği kadar kendini savunmaya çalıştı, "Ama kadın, bu neredeyse bir hayır işi, bir çocuğa daktilo yazmayı öğretecek altı üstü, hem de burada, garnizonda, ofistekiyle. Bunu kimse bilmesine gerek yok ki..."

Sonradan teğmen aşığılanmışlığı hâlâ boğazında düğümlü bu sahneyi babama anlattığında krizin çözümü de içermesine çalıştı, ama önemli bir veriyi göz ardı ediyordu: Mektupla daktilo kursuna kaydolan, ofisteki daktiloyla denemeler yaparak iki hafta geçiren, sonra da Fuensanta de Martos gibi bir delikte ne öğretmen, ne akademi, ne de iyi bir maaş alacağı iş olduğu bahanesiyle bundan hemen vazgeçen Sonsoles değil Marisol'du. Ama benim öğretmenim kafası karışık ve nişanlısı olmayan Mediamujer Sonsoles olacaktı.

“Ona birkaç gün ver de metodun üzerinden geçip hazırlansın,” dedi teğmen babama. “Yaza kadar oğlan makineli tüfekle ateş eder gibi daktilo yazıyor olacak.”

Bu aşamada parmaklarımin bir klavyenin üzerinde ulaşacağı hız zurnanın zırt deliği idi. Korku salmayı bilen, ama saygı uyandırmayan ve yaşadığı sürece kimsenin adının önüne “Don” koymayacağı Salvador Michelin için benim daktilo derslerim, evliliği sayesinde edindiği takma adını saymazsak, Fuensanta'da kimsenin başka türlü hitap etmeye cesaret edemeyeceği Bayan Concha la Michelina ile bir otorite mücadelesinden ve kimbilir bunun kaçınıncısından başka bir şey değildi. Teğmen, jandarmalara kocasının astları olarak hitap etmekten hoşlanan ve büyüklük taslayarak onu adamlarının sorunlarını çözmeye itekleyen, ama sonunda sadece daha fazla soruna neden olan karısı gibi, yüksek sesle itiraf edemediği bir üstünlük duygusundan kaynaklanan karmaşık bir babalık içgüdüleriyle, beni ne bir kursa gönderecek ne de Martos'taki en yakın akademiye götürüp getirebilecek imkânları

olan babamın çıkmazını çözmeye gönüllü olmuştu. Benim derslerimin başına gelen buydu, o her şeye rağmen yerine getirmeyi aklına koyduğu bir söz vermişti, ama tüm bunlar sadece Sonsoles'in bu konudaki yetersizliğini değil, Aurea'nın muhtemelen ocağı yakmak için kullandığı ve Marisol'un ilk derslerden fazlasını pek hatırlayamadığı metodların ortadan yok olmasını da içeriyordu.

"Tamam o zaman... Parmak alıştırmalarıyla başlayalım."

Şubat'ta yağışlı, saat beşi çeyrek geçe hava karardığı için daha da hüzünlü olan bir öğle sonrasında kardeşi beni böyle karşıladı. Babamın boyumu son kez ölçmesinin üzerinden bir ay bile geçmemişti, bu saçmalığın okuldan koşarak dönmeme, ayaküstü bir şeyler atıştırmama, bu sırada annemin suyla saçımı yumuşatıp alelacele kafa derimi yüzermişçesine tıraşı batırarak saçımı taramasına neden olması yüzünden son derece keyfim kaçık bir halde ofise gittiğimde onun benden de rahatsız ve korkmuş olduğunu fark ettim.

"Alıştırmalar mı?" diye sordum gerçekten salakmışım gibi, bana sabırsızlık belirtisi olan bir yüz ifadesi dizisinin ilkiyle yanıt verdi, "Özür dilerim ama bununla nasıl parmak alıştırmaları yapılır bilmiyorum."

"Yaparak, nasıl olacak?" Sonunda daktiloya yaklaştı ama benim yanıma oturmadı. "Parmaklarını tuşlara koyacaksın, böyle, tamam mı? Küçük parmağın Q'da, yüzük W'da, orta parmak E'de, işaret parmağın da R'de, öteki tarafta da aynısı. Her iki elinin de dört parmağıyla teker teker bu sayfa dolana kadar tuşlara basacaksın. Alıştırma böyle yapılır."

“Ortada boşluk bırakmayacak mıyım?”

“Hayır. Ya da evet, bekle...” Düşündü. “Evet, sol elinle yazdığın son harfle, sağ elinle yazdığın ilk harf arasında bir boşluk bırakmak iyi fikir.”

“Böyle mi?” diye sordum ilk satırı bitirdiğimde, ama gitmişti bile.

İlk daktilo derslerim böyle geçti. Haftada üç gün, kırk beş dakika ofiste tek başıma düzenli parmak alıştırmaları yapıyordum. İlk satır, ikinci, üçüncü, sol elimle, sağ elimle ya da tek elimle, nöbetteki jandarma babam değilse her zaman namevcut olan öğretmenim nasıl isterse öyle, çünkü bu süreyi ufak tefek alışverişler yapmak için kullanmıyorsa bir iskemleye oturarak Matilde la Piriñaca’nın sattığı diğer bir edebi tür olan pembe dizileri okuyordu. Babam ofisteyse gayretkeş bir tavırla yanıma oturuyor, gereksiz yere yaptıklarımı düzeltiyor, nasıl ilerlediğimizi görmek için yanımıza sokulmaktan hoşlanan Jandarma Pérez’e gülümsüyordu.

“Çok iyi,” diye yalan söylüyordu büyük kararlılıkla. “Gerçekten çok iyi gidiyoruz. Nino akıllı ve çok hızlı ilerliyor.”

Babam girişteki masadan acemi parmaklarının çıkardığı, tek kollu bir atıcının ateş etmesine benzeyen yankıyı duyuyor olmalıydı, ama Sonsoles’e sessizce gülümsüyor ve hiçbir şey söylemeden gidiyordu. Babam okuma yazma biliyordu ama pek okula gidememişti, bu nedenle sadece kitaplardan edinilebilecek her türlü bilgiye büyük saygı, aşağılık kompleksinden ve yanlış bir şey yapma korkusundan kaynaklanan bir hayranlık gösterirdi, ben ona söylesem bile bunlar onun öğretmenimin yetersizliğini kabul etmesini engellerdi. Ve ben de

asla böyle bir şey yapmadım çünkü babamın saflığı öğleden sonralarını iç çekerek, uzak bir mutlulukla minelenmiş, yarı kapalı gözleriyle gülümseyerek ve ebedi bir yakınmada eriyerek geçiren o hem çirkin hem de güzel kızın pırıltısız hüznünden daha az acı veriyordu.

Kitabını sanki kalbi patlayacakmış, artık bir gram bile duygu kaldıramazmış gibi iki eliyle göğsüne bastırmak için gözlerini kapattığını gördüğümde “Ne okuyorsun?” diye sordum.

“Bir roman.”

“Tamam da konusu ne?”

“Çok güzel, enfes, küçük bir çocukla dul kalan genç bir kızın enfes öyküsü, İngilizce öğreterek hayatını kazanıyor, bir milyoner onunla oğlunun karısıymış gibi davranması için anlaşıyor, oğlan çok hasta ... neyse, kız yurtdışına gidiyor ve babaya âşık oluyor ve ikisi de çok acı çekiyorlar, elbette, çünkü ölecek olan oğlan onu karısı sanıyor, bu nedenle duygularını gösteremiyorlar. Çok güzel.”

Hepsi çok güzel, enfes olurlardı ve hepsi iyi biterdi, çok iyi, bir aşk evliliği, bir sürü para, az buçuk kız kardeşi Marisol’un umduğu şey, ama ilk bölümlerde başkahramanlar her zaman sefil işlerde çalışır ve az kazanıp kötü yaşarlardı, çiçekçi, terzi, öğretmen; ta ki büyük, uluslararası bir servetin olgun, baştan çıkarıcı, bir sürü dil bilen, zarif sahibiyile tanışana kadar, Don Justino gibi bir köy toprak ağasının oğluyla pek ilgisi olmayan erkekler. Ama bunları ben düşünüyordum Sonsoles değil, artık daracık kemerli ve çan etekli elbiselerini giyip o imkânsız topukların üzerinde kardeşiyle gezmeye çıkamıyordu, çünkü Marisol nişanlanmıştı ve sokaklarda

dolaşması yakışık almazdı, tek başına dolaşması da hoş değildi, bu nedenle zavallı Mediamujer öğle sonralarını garnizona tıklmış aşk romanları okuyarak ve çılgın fantezi dünyalarına karşın yine de iyi yürekli zenginlerin güzel ve yoksul kızlarla evlendiği, mutlu yaşadığı, keklik eti yediği, o pamuk şekerlerinden daha inandırıcı olan çok daha uzun ve zor romanlar okuyan on yaşındaki bir çocuğa ıstırap çektirerek geçiriyordu; hiçbir anlamı olmayan, neden yazdığını, ne işe yarayacağını bilemediği anlamsız sözcükleri giderek daha hızlı yazabilen bir Jules Verne okuru: qwer ve poiü, asdf ve ñlkj.

Sonsolesinkilerle benim okuduklarım o kadar da farklı değillerdi kuşkusuz. O pembe romanlar okuyarak tutkulu, neredeyse elle tutulur bir hayal gücüyle belki hiçbir zaman keyfini süremeyeceği bir mutluluğu önceden tatmak istiyordu. Ben de 1948 yılında Fuensanta de Martos'ta bir garnizonda yaşamamanın belalı serüvenine tahammül edebilmek için farklı türde romanlar okuyordum; deniz kaza-ları ve fırtınalar, canavarların ve cesetlerin, lekesiz onurlarıyla atlı silahşorların ve iğrenç paralı askerlerin hikâyeleri, ihanetler, bilgelikleri ya da suçları nedeniyle katı ve yararlı bir inzivaya çekilmiş insanların anıları. Kâğıt üzerindeki ölümler hafıftı, yas-ları çabuk bitiyordu, anıları kısaydı, Portekizli Pepe'nin bana getirdiği kitaplardaki adları da uzak, o kadar tuhaftı ki kulağa sahte geliyordu. Kâğıt ölümler asla iki satırdan daha fazla ağlayan dullar ve yetimler bırakmıyorlardı artlarında, bu nedenle bu kitaplardan hoşlanıyordum ve bu nedenle Sonsoles'i ele veremedim; babama gerçeği anlatamadım. Böylece başarısızlığa yazgılı bir suç ortaklığı içinde,

her birimiz kendi hüznüne kapılmış, mart ayının güneşli bir öğle sonrasına varmıştık ki, Sanchís içeri dalarak hiçbir zaman gerçekten ders olamayan derslerimizden birini aniden böldü.

Uzaktaki neden her zamanki gibi dağdaydı. İlk-baharın hissedilmesiyle birlikte yeni Cencerro'nun yandaşları, kimse bu adın arkasında saklanan yüzün sırnını çözememiş olsa da artık hepimiz sadece Cencerro diyorduk, eylemlerini artırmışlar, daha önce varılmamış seviyelere çıkarmışlardı. Sadece ekonomik darbeler ya da imzalı banknotlarla sınırlı kalmıyorlardı artık daha ciddi şeyler söz konusuydu, özellikle de propaganda. Şubat ortalarında bir sabah, kimi terk edilmiş köy evleri tepeden tırnağa devrimci sloganlara boyanmış olarak güne başladılar, mart başlarında da bir bülten ortalıkta dolanmaya başladı ve metinleri öylesine iyi yazılmıştı ki, en kuşkucular bile bu metinlerde Elías el Regalito'nun parmağını görmeye başladılar. O andan itibaren jandarmanın bu sayfaların basıldığı matbaayı ortaya çıkartmaktan başka önceliği kalmadı; sadece bir çarpı çizerek imza atmayı bilenler için bile son derece anlaşılır olan içerikleri varlıklarına kıyasla son derece önemsizdi. Jandarmalar güya amaçlarını gizli tutuyorlardı ama her zamanki gibi herkes her şeyi biliyordu, ben daha da iyi biliyordum çünkü babam durmadan yukarıdan gelen baskıdan yakınıyordu, araştırmalarının ritmini uzaktan izlemekle yetiniyordum, ta ki bir gün masada o öğleden sonra Romero'yla Portekizli'nin evine gitmekten başka çare kalmadığını anlattığını duyana kadar.

“Sanki burada yaşayanları tanıyorlarmış gibi, sanki bizden iyi biliyorlar, derinlemesine ve her-

kesi kapsayan bir soruşturma emretmişler, zaman kaybindan başka bir şey değil...” diye aydınlattı yüz ifadesini çarpıtarak.

Annemden ikindi kahvaltıyla tatlımı aynı zamanda vermesini istedim, salı öğleden sonraydı ve Sonsoles’le dersim yoktu, okuldan çıkar çıkmaz çantamı bile bırakmadan koşa koşa değirmene gittim, yukarı vardığımda Pepe’yi yüzünde geniş bir gülümsemeye verandasında uzanmış buldum.

“Peki ya babam? Gitti mi?”

“Hayır, Romero’yla aşağıda, değirmenin aksamını gözden geçiriyorlar. Üstleri başları leş gibi olacak ama uyarmadı diyemezler.”

“Yukandakilerin matbaasını arıyorlar,” diye fısıldadım, sanki sır vermiş gibi.

“Evet, evet tahmin ediyorum,” yanıtını verdi sesini alçaltmadan, “Ama burada bulamayacaklar. İşlerini çabuk bitirirlerse yengeç yakalamaya gidebiliriz, geçenlerde bir yer buldum doluydu, ama bitirebileceklerini sanmıyorum çünkü bir plan...”

Sonuçta her zaman olduğu gibi haklı çıktı. Araştırma mantıksızca uzadı, yengeçsiz kaldık, Romero’yla babam elleri boş, ama boğazlarından botlarının ucuna kadar çamura batmış, ota bulanmış ve ıslak bir halde döndüler.

“Verdiğimiz rahatsızlık için özür dileriz Pepe,” diye af diledi babam veda etmeden önce. “Ama biliyorsun işte, emir emirdir, itaat etmek gerekir. Gidelim Nino...”

“Ben biraz kalacağım.”

“Hayır, sen de benimle iniyorsun, annen kızarsa azarı yiyen ben olurum.”

Sözünü dinlemekten başka çarem kalmadı, yanında yürürken ben Elías kadar akıllı değilim diye

düşündüm, ama onun yerinde olsaydım, matbaayı en son saklayacağım yer dağın eteğinde, her yere uzak ve içinde oturulan bir ev kadar dikkat çekecek olurdu. Sonra tekrar o kurşunkalemle yazılmış kâğıdı gördüm, hainin tam adı, ben imha ettiğim için hiçbir zaman ortaya çıkmayacak bir kanıt, sekiz parçaya bölmüş ve sekiz ayrı deliğe tıkmıştım, “Sotero López Cuenca, Comerrelojes,” Cabezalargalara bir mesaj ya da değil, bunu hiçbir zaman bilemeyecektim. Babama Portekizli’nin evinde kitap bulup bulmadıklarını sormak hoşuma giderdi. Benim okumaya düşkünlüğüme son derece şaşıran babam bu soruya şaşırmazdı, ama ağzımı açmadım ve jandarmalar askeriyede masa başı işi yapan ordu mensuplarından herhangi birine bir matbaanın saklanması mantıklı geldiği her evi istisnasız ve derinlemesine araştırıp kayda geçtiler; matbaa tam da bu nedenle oralarda yoktu zaten. Ama her zaman pek sevimli davranmıyorlardı.

“Geç!”

O öğleden sonra, Sonsoles kitabını pencere pervazına bırakmış, bana veda etmek ve kitabı almak için saat tam altıda dönene kadar meşgul olacağı alışverişlerinden birini yapmaya gitmişti, ofiste yalnızdım ve çalışıyordum, s-d-f-g ve l-k-j-h. Sanchís Filo’nun arkasından içeri daldı.

“Ah!” La Rubia vahşi bir hayvan gibi geri döndü, “Beni nezarethaneye tıkmaya utanmıyor musun?”

“Sana geç dedim!” ve kızı itti. “İçeri! Hadi!”

O gün, önceden kararlaştırılmadığı halde, bu işleri görmek için çavuş olan Sanchís, Curro ile on gün içinde ikinci kez Rubiaların çiftliğini araştırma-ya gitmişti. İlk araştırma o kadar ayrıntılı, o kadar

verimsizdi ki, Catalina'nın önlemleri gevşeteceğine ikna olmuştu. Bu kez matbaayı bulacağına inanıyordu, çünkü oraya vardığında kadınlar gerilmişler ve birbirlerine bakmaya başlamışlar, kaşlarını kaldırıp işaretlemek istermiş gibi ellerini arkalarına saklamışlar, birkaç gün önce jandarmaların çalışmalarını alaycı, kibirli yarım gülümsemelerle ve tepeden bakan bir tavırla izlemekten başka bir şey yapmamışlar, o gün bu tavırlarından eser yokmuş. Bu Sanchís'e bir şeyler vaat eden bir işaret gibi görünmüş ve kadınları dışarıda bekletirken kendisinden önce elleri boş çıkan Curro'yla evi alt üst etmişler. Sanchís'e bir laf edecek kadar kendini alçaltmayan Catalina, Curro'ya boşuna uğraştıklarını, ne kadar arasalar da matbaayı orada bulamayacaklarını söylemiş. Birden kınlan cam sesleri duymuşlar, kindar, acemi bir misillemeyle mutfağın yer döşemesinde kınlan bardakların sesiymiş, ardından da çok daha ürkütücü olan uzun, giderek uzayan bir sessizlik. Bir süre sonra Miguel Sanchís kapıdan eli kolu dolu çıkmış, taşıdığı matbaa değil, Rubiaların kilerin dibine, patates yığınının altına gizledikleri büyük bir hasır rulosuymuş.

"Bu kimin?" diye sormuş kadınlara bakarak, kimi tutuklayacağını öğrenmek istiyormuş.

"Benim." İlk yanıt veren Filo olmuş.

"Hayır." Catalina onu düzeltmiş, "Onun değil, benim..."

"Benim, anne." Küçük kızı çavuşa doğru ilerlemiş. "Ben topladım, ben ördüm, ben diktim. Benim."

"Seninse sen taşı o zaman!" Ve ruloyu La Rubia'nın eğilip alması için yere fırlatmış, "Garnizona gidiyoruz..."

Hasır yapmak, saz örgüleri bir kanca gibi eğri ve sivri bir iğneyle birbirine dikerek daha sonra zanaatkârların satın alıp işlerine uygun biçimde keserek çalıştıkları bir tür yaygı haline getirmek yasak değildi, ama saz toplamak sadece jandarmanın verdiği bir lisansla mümkündü çünkü satışı yönetmeliğe tabiydi.

Sadece dağ başında yetişen, kimsenin oraya dikmediği, hemen hemen tüm köylülerin kendi elleriyle yapmayı bildikleri temel ihtiyaç nesnelerinin üretiminde kullanılan bir otu insanların istediği zaman toplamalarını yasaklayan nedenler, yumurta satışının yasadışı ilan edilmesinin nedenlerinden daha karmaşıktı. Bunu anlamak için saz bitkisi toplama ve herkesin satın almak için başvurmak zorunda olduğu Ulusal Saz Bitkisi Servisi'ne satma ruhsatına kimlerin sahip olduğuna bakmak yeterliydi. Fuensanta de Martos'ta Don Justino, erkek kardeşi, Carlos Mariamandil ve iki üç kişi daha köyde satılan her sandaletten, her sepetten, her semerden, her güneşlikten para kazanıyorlardı; çünkü kim bunları yapmak isterse önce gidip aslında onlara değil de dağa ait olan saz bitkisini satın almak zorundaydı.

Annem bile bunun utanılacak bir şey olduğunu yüksek sesle dile getirmişti. Annem bir jandarmanın karısı olmasaydı bile mavi gömleklerinin üzerine beyaz ceketlerini giyerek açılışlara katılanların zenginliklerine katkı sağlamaktan başka çaresi olmayacaktı, çünkü Almería'lydı ve hasır örmeyi bilmiyordu, ama diğerleri dağa çıkıp saz toplamaya, kendileri için örmeye, ihtiyaç duydukları nesneyi yapmaya ve artanı da o öğleden sonra Filo'nun başına gelen

uğursuzluğun riskini göze alarak karaborsada satmaya devam ediyorlardı. Yakalandıklarında genellikle rulo el koymakla yetinilirdi, ne kadar emek harcandığı düşünülüğünde bu yeter de artar bir cezaydı, sahibi ifadesi alınmak üzere garnizona getirilir, azarlandıktan sonra da serbest bırakılırdı. Ama o gün öğleden sonra Filo'yu serbest bırakmadılar.

“Benim büyük büyükdelerim bile dağda saz toplardı!..”

Sanchís kızı ittiğinde neredeyse düşecekti ama nezarethaneye girmede. Kapıyı dışarıdan kapattı, ona yaslandı, iki eliyle demir parmaklıkları kavradı, vahşi bir ifadeyle jandarmaya bakmak için boynunu uzattı ve sanki heceleri birer birer tükürmüş gibi konuştu, ne eşikte duran Curro'ya bir anlığına çevirdi gözlerini ne de hareketsiz ellerimle daktilonun başında oturan bana.

“Büyükdelerim dağda saz toplardı!” Ama ben ona bakıyordum, bana hiç böylesine güzel görünmemişti, öfkesi onu içinden aydınlatıyor, Çingene-lerin esmer ve kıvılcımlı zerafetiyle yeni koparılmış bir elmanın kabuğunun pürüzsüzlüğünü bir araya getiren uyumlu, yuvarlak yüzünü keskin hatları olan trajik bir maskeye dönüştürüyordu. “Dede-lerim, babam, hepsi saz toplardı. Beni onların yaptığını yaptığım için mi hapse tıkacaksın?”

“Evet,” çavuş ağzını büzdü, yüzünde az sonra bir eblehin kaba gülüşüne dönüşecek gülümsemeye benzer bir şey belirdi. “Bak bakalım neredesin...”

“Neden?”

“Çünkü bu bir suç, gayet iyi biliyorsun.”

“Suç, öyle mi?” Filo sanki duyduklarına inanamamış gibi başını iki yana sallayarak gülmeye

başladı, gözleri kıvılcımlar saçıyordu. “Kim demiş?”

“Taşaklarım demiş!” Sanchís sabrını yitiriyordu, Curro da farkına varmış olmalıydı çünkü ben farkına varmıştım, ama ikimiz de bir şey yapmadan izliyorduk. “Gir içeri Filomena, aranma! Çünkü sana yemin ediyorum aradığını bulursun!”

Annem bile bunun utanç verici bir şey olduğunu dile getiriyordu. Filo hâlâ demir parmaklıkları tutuyordu, çenesi hâlâ yukarıdaydı, gülüşü hâlâ dudaklarındaydı, ama Sanchís giderek ona yaklaşıyor, daha öfkeleniyor, burnundan soluyordu, sağ eli kemerinin tokasında ve artık sadece tek bir şey düşünebiliyordum, gir Filo, gir, kapalı dudaklarımla bir sürü kez tekrar ettim, gir Filo, Tanrı ve Bakire Meryem aşkına, sanki onu değil de kendimi kurtarmak için dua ediyordum, gir, lütfen, ne olursun gir...

“Canım girmek istemiyor,” Filo bana bakmıyordu, beni dinlemiyor, bana aldırmıyordu. “Ben kötü bir şey yapmadım, ne hırsızım ne de katil. Beni neden nezarete atıyorsun?”

“Öyle mi? Belki de başka bir şey istiyorsun!” Sanchís kemerinin tokasını çözdü ve Curro hiçbir şey yapmadı, ama Filo’nun elleri demir parmaklıkları bırakmadıysa da gevşedi. “Ben de seninle gireyim mi? Bu mu istediğin Filo?”

Yine film gösteriyorlar, Nino, o gece ben erkenden uyuyakalmıştım, Noel yaklaşıyordu, hava soğuktu, ama kardeşim Pepa beni yüzüme dokunarak uyandırdı, tekrar film gösteriyorlar ve ben uyuyamıyorum, o zaman mahmurluğumdan sıyrıldım ve ben de duydum, alıştığımızdan çok daha ya-

kındaydı, ona buraya gel, dedim, yanıma yat, şarkı söyleyeceğiz ve bana sokulunca şarkı söylemeye başladım, ama sesler fazla yüksek, fazla yakından geliyordu, Sanchís'in sesi, Curro'nun, onun evindeydiler, onun evinde olmaları gerekiyordu, duvarın öteki yanında, daha yüksek sesle şarkı söyledim ve annemle babamı uyandıracağımı düşündüm, belki de öylesi daha iyiydi, çünkü bu sahne her neyse, nezarethanede yaşanması gerekiyordu yandaki odada değil, bak bu konuşan ... kardeşim Pepa ağlıyordu ve şarkıya katılmıyordu, bu Fernanda la Pesatilla, öyle değil mi? Hayır, nasıl olabilir ki dedim, bunun talihsiz bir rastlantı olduğunu düşündüm çünkü Fernanda kocası dağa çıktığından beri kayınvalidesinin kasabında çalışıyordu, bu bir oyuncu ve sen karıştırdın çünkü sesleri çok benziyor, bu nedenle, annem onu her gün alışverişe götürdüğü için Fernanda'nın sesi kardeşimin yanılmadan hatırlayabildiği az sestten biriydi, Nicolás'ı görmeyeli iki yıldan fazla oldu, bunu biliyorsunuz, emin misin Nino? Elbette şapşal, nasıl Fernanda olabilir ki? Ama Fernanda'ydı ve Pepa'ya farklı bir şekilde sarıldım, sol kolumu kulağının üzerinden geçirerek göğsüme bastırdım ki o gerçeğin ve bir korku filminin konuşmalarını duyamasın, o zaman nasıl hamile kaldın? Çocuk kocamdan değil, kardeşimin bedeninin gevşediğini hissedene kadar sarıldım, peki bu çocuk kimin? Birinin işte, sonunda ağlaması kesildi, bu birinin adı neymiş? Hatırlamıyorum, soluğu bile düzene girdi, nasıl olur da hatırlamazsın, buralı değil, sadece bir kez gördüm, daha derin soluk alıyordu şimdi, yabancı öyle mi? Evet yabancı, her zamanki gibi, Pepa sonunda uyuduğunda

Curro sırasını Sanchís'e verdi, sana bir şey söyleyeyim mi Fernanda, sana inanmıyorum, ama ben şarkı söylemeyi bırakmadım, bana kalırsa yaşananlar senin söylediğinden farklı, kardeşimin uyuması için şarkı söylemeye devam ettim, bana kalırsa kocan arada bir sizin eve gelip biraz eğleniyor, sadece şarkı söylemek için şarkı söylüyordum artık, biz dağda soğuktan, uykudan, yorgunluktan ölürken hem de, ama artık şarkım bir işe yaramıyordu, bu sana doğru görünüyor mu Fernanda? Çünkü çok yakındaydılar, fazla yakındaydılar, Saltacharquitos seninle keyifle düzüşürken bizim bok gibi koşullarda her yanda onu aramamız sana doğru geliyor mu? Onları fazla iyi duyuyordum, Sanchís'in sesini duyuyordum, bu doğru değil, farkında mısın? Fernanda'nın inlemeleri, karnıma vurmayın, ne olur karnıma değil, lütfen, iyi anlaştığım, ispiyoncunun biri olmayan Curro'nun suskunluğu, kaygılanma Fernanda, burada kimse seni dövmeyecek, bugün değil, başında da söylemiştim, Curro iyi bir delikanlıydı ve oradaydı, ama hiçbir şey yapmıyordu, bugün yapacağımız çok daha eğlenceli, Curro rahibeye benzeyen bir kıza âşık biliyorsun her şeyde onu görüyor, madem ki bu işten bu kadar hoşlanıyorsun ve önüne ilk çıkanla yapıyorsun, düzüşmek ister misin Fernanda? Her söyleneni duyuyordum, bize kocanın nerede olduğunu söylemezsen demek ki hoşuna gidiyor, Fernanda'nın ağlaması, Sanchís'in kemerinin tokasının metalik sesi, ve sonunda onun sesi, Curro'nun sesi, yaşanan sertliğin doruğunda karakter yoksunluğundan sefil sesi, sönük, zayıf, yeni doğmuş bir kuşun ciyaklaması gibi, yeter Miguel, bırak onu, ve bir kez daha Sanchís'in-

ki, çok daha güçlü, kendinden emin, neşeli, neden? Görmüyor musun durumunu, demek ki bu işe bayılıyor! O zaman başka bir şey duymamaya karar verdim, kardeşime sarıldığım kolumu dikkatle çözdüm ve elimin avucuyla duvara vurmaya başladım, bir kez ve bir daha, ve bir daha, ve bir daha, ve bir daha, ve bir daha, ta ki babam korkuyla odaya dalana kadar, neler oluyor Nino, Pepa senin yatağında ne anıyor? Fernanda la Pesatilla'yı Curro'nun evine almışlar dedim, bağınıyorlar, uyuyamıyoruz...

Babam koşarak gitti ve hemen döndü, ondan sonra sadece sessizlik kaldı. Bir şey yok, dedi bana, bir kâbus görmüş olmalısın, Curro evinde yalnız ve uyuyor, sen de uyu. Şöyle sormam gerekiyordu, neden onları koruyorsun baba? Neden bana yalan söylüyorsun? Neden yarın teğmene, onbaşı olan Izquierdo'ya ya da başka birine olanları anlatmayacaksın? Ama bunların hiçbirini söylemedim. Tamam baba şimdi uyuyorum. Tek söylediğim bu oldu, babam bana bir öpücük verdi ben de onu öptüm.

Hayat böyleydi işte, benim bildiğim tek hayat; kızıl, gür, çığlıklarla, darbelerle, kanla çeşnilenmiş o karabasan, her şafakta güneş çıktığında ortadan yok olurdu ki teğmen zavalı kılıbık bir adam, Curro iyi bir delikanlı, babam bizi seven ve bizlere bakan iyi adam olsun ve Sanchís tüm suçları üstlenmeye devam etsin. Köyümdeki hayat böyleydi, kadınlar erken kalkar ve alışveriş kuyruğuna girer, Fernanda şiş gözleri ve hâlâ titreyen elleriyle kasabında olur ve onları her zamanki gibi selamlardı, günaydın, sana ne vereyim? Benim hayatım

böyleydi, güneş gökte seyahat ettiği sürece neredeyse normal bir hayat, ama kardeşim Pepa bazı küçük kızların neden onunla oynamak istemediklerini, neden ona selam vermeden sırtlarını döndüklerini anlayamazdı çünkü annem her zaman aynı bahaneyi ileri sürerdi, çocukları rahat bırak, çağrıldıkları için koşa koşa evlerine gitmişlerdir... Ölüm yoluna çıkmadığı zaman hayat böyleydi ve ölüm hep geceleri, karanlık saatlerde, demir parmaklıkların ve elektrik ışığının uzun ve vahşi saatlerinde, bitmez çılgınlıkların ve kalpsiz adamların acımasız saatlerinde ortaya çıkardı, çünkü hayatı pijamalarının içinde, yastığın altında iki büküm bırakmış olurlardı ve ancak şafak vakti daha önce oldukları şey olabileceklerdi, zavallı adamlar, iyi delikanlılar, iyi adamlar. Yaşam buydu ve babam haklıydı, Fernanda'nın ağlaması bir kâbustu, kardeşi Laureano'nun ölümü de bir kâbustu, ikisinin babasının de. Fuensanta de Martos'un ertesi gün uyandığı ama onların asla uyanmadığı bir kâbus. Onların asla uyanmadığı.

“Böyle devam edemez Antonino,” diyordu annem, “Böyle yaşanmaz,” ama aynen böyle yaşıyorduk, sabahları böyle kalkıyor, soğuktan ya da sıcaktan böyle yakınıyor, uyuyamadığımız zaman da bunu söylemiyorduk çünkü gece bir kâbustu ve gecenin ardından gündüz geliyor, güneş sıradan insanların yaşadığı ve her günün sıradan işlerini gördüğü sıradan bir köyün yaşamını aydınlatıyordu. Böyle yaşanmazdı, ama yaşanması gerekiyordu ve yaşıyorlardı, erkekler tarlada çalışmak için şafakla kalkıyorlardı, kadınlar çocuklarını uyan-dırıyor, onları yıkıyor, giydiriyor, saçlarını tanyor,

süt varsa sütlerini içmeye zorluyor sonra da okula gönderiyordu, sonra herkes kendi maskesini takıyordu, sanki gece olanlar yüreklerini parçalamamış, bir darbe onları sonsuza dek çökertmemişti, sanki ebediyyen kırıktı, ebediyyen ağır, ebediyyen yenik ve ıstırap içinde, olanları açık ve kapanmak istemeyen bir yara gibi omuzlarında taşımaları gerekmiyormuşçasına diğerlerine, acı çekmeyenlere, sokakta duyulan her adım sesiyle uyanmayanlara, kahvaltısı korku, öğle yemeği korku ve akşam yemeği korku olmayanlara karışıyorlardı; şahane bir her şey normal gösterisiydi bu, umutsuzların farsıydı, nefretin, öfkenin, dehşetin ılımlı gündelik örtüsüne sarınmış, aslında ölmüş olmayı yeğleyen ama yaşayan ve her sabah kapkara giyinmek için uyanan yaşlı kadınlar.

Böyle yaşanmazdı, ama yaşıyorduk, huzurlu parantezler, olayların, tutuklamaların, cenazelerin olmadığı aylar her şeyin baştan başlamasını, cemselerin ve devriye arabalarının geri dönmesini, beklenmedik ziyaretlerin Rus ruletini, geceleri yandaki kapının belki de kendi kapınızın çalınmasını duymak için geçecek haftaları, günleri, dakikaları beklemekten başka bir anlam ifade etmiyordu, kocanızı ifadesini almak için götüreceğiz bayan, ama kaygılanmayın hemen geri getireceğiz, şimdi gidebilirsin, ama şuradan, önden yürü de seni görelim, sonra şafakta duyulan silah sesleri, kocanız kaçmak istedi bayan, koşmaya başladı, bize ona ateş açmaktan başka çare bırakmadı, her zaman aynı sözcükler, aynı yüklemeler, aynı sıfatlar, dehşetin iğrenç bürokratik sentaksı, sahte özürlerin gülünç sözcük dağarcığı, katillerin ılımlı kibarlığı, er ya da

geç balkonlara geri dönecek koyu renkli çamaşırlar, hiçbir zaman bitmeyecek bu savaş sürdüğü sürece böyle olacaktı çünkü Don Eusebio istediği kadar üzerlerine basa basa tarihler vererek barış yıllarından söz etmeye kararlı olsun, henüz kimsenin havlu atmaya niyeti yoktu.

Böyle yaşanmazdı, ama bu acemi hayat taklidinin bile kuralları, riskleri, sınırları belli kesinlikleri, önceden kararlaştırılmış güvenli bölgeleri vardı, tıpkı biz çocukların yakalamaca oynarken elimizi koyup da “güvendeyim!” diye bağırdığımız duvarlar gibi. Gündüzleri güvendeydik. Güneş gökyüzünde yol alırken kimsenin başına bir hasır rulosunu ya da bir sepet yumurtayı kaybetmekten kötüsü gelmezdi, gündüzleri yaşadığımız küçük kâbuslarla gecenin korku ve ıstırap monopolü kıyas değildi. Bu nedenle o gün öğleden sonra, Sanchís kemerini çözüp de yüzünü burunları birbirine dokunacak kadar Filo’nun yüzüne yaklaştırdıncaya bilmediğim bir korku hissettim, geceleri yatağымda titrememe neden olandan farklı bir ürperti, daha yoğundu çünkü bu gördüğüm olamazdı, pencereden gün ışığı girerken değil, pencereler ardına kadar açıkken değil, henüz olgunlaşmamış bir ilkbahar öğle sonrasının açık pencereden içeri dolan engin ve ılık kokusunu içimize çekerken değil. Bu olamazdı, imkânsızdı, bu nedenle üstüne bir de her şeyin çok daha kötü olmasından korktum.

“Ne oldu?” Sanchís’in ses tonu ciddi, boğuk, fısıltılıydı, bir kez odamın duvarının öte yanından duyduğumun aynısıydı. “Düşünüyor musun?”

Gir, Filo, gir, gir ne olursun, lütfen. Tanrı aşkına ve Bakire Meryem aşkına, gir artık, annen için,

Filo, gir, gir... Sonra Curro'ya baktım, gözlerimle bir şey yap, dedim, neden hiçbir şey yapmıyorsunuz? Beni anladı, anladığını biliyorum, çünkü bir daha bana bakmamak için başını çevirdi, bir daha gözlerimin ona söylediğini duymamak için. Onun bu hareketiyle yalnız olduğumu anladım, tümüyle yalnız ve ayağa kalktım. Sonrasında ne yapacağımı bilmiyordum ama kalktım, iskemlenin döşeme taşlarında kayan ayakları cayırdadı. Filo'nun kara gözleri bana şaşkınlıkla, Sanchís'in yeşil gözleri içerlemeyle baktı, avaz avaz bağırmakla koşa koşa kaçmak arasında seçim yapabileceğimi düşündüm. Bu ikisinden birisi olmaması gerekenin olmamasını sağlamaya yetebilirdi, belki de hayır, belki de sadece geciktirecekti, çünkü ötekiler meslektaşlarının yaptığı gibi örtbas edeceklerdi, öncekiler gibi, her zamanki gibi ona arka çıkacaklardı, bana gözlerim açık düş gördüğümü söyleyeceklerdi, yine kâbuslar, Nino amma çocuksun ha... Tüm bunları masanın önünde ayakta durduğum bir saniyede düşündüm, sonra Sonsoles'in sesini duydum ve her şey bir çakının ucunun değdiği balon gibi patladı.

"Gidiyor musun? Geciktiğim için özür dile..," tam o anda yalnız olmadığımızı fark ederek, "Ayyy, amma çok insan var burada!" dedi.

O bunu söylemeyi bitirdiğinde Sanchís artık Filo'nun tepesinde değildi, kız da demir parmaklıkları bırakmıştı, geceleri odamın tanıdık karanlığında bir kâbustan her uyandığımda yatağımı daha yumuşak, daha rahat, daha sıcak hissetmeme neden olana benzer bir rahatlama hissettim.

"Evet öyle, gördüğün gibi," çavuş tutuklusunun

kolunu tuttu, onu kapıdan ayırdı, kapıyı açtı ve La Rubia sonunda boyun eğerek içeri girdi.

“İyi o zaman...” Sonsoles romanını aldı ve bir şey sormaya cesaret edemedi. “Ben gidiyorum.”

“Ben de,” dedim, kapıya doğru yürümeye başlamıştım ki, Sanchís elinin bir hareketiyle bana engel oldu.

“Hayır Bücür, sen kal.”

“Neden?” Bir dosya aramak için bana sırtını dönmüştü ve yanıt vermedi, “Dersim bitti.”

“Evet,” elindeki kâğıtla bana doğru geldi, “madem bu kadar yardımseversin ve işine gelince son derece kararlısın, bana bir iyilik yapmak seni bozmaz, değil mi? Hem de biraz alıştıрма yapmış olursun, bundan zarar gelmez...”

Pislik, pislik, pislik dedim hiç dudaklarımı oynatmadan, Alfredo ve Paquito beni futbol oynamak için bekliyorlar, pislik, bana kendi yerine doldurmamı istediği ifadeyi uzattı, pislik, çok kolay olduğunu söyledi, pislik, ad yazılması gereken yere Filomena Rubio yazacakmışım, pislik, adres satırına adresi, pislik, tarih satırına tarihi, pislik ve tutuklamanın nedenini, evinde hasır bir rulo bulunmuştur, pislik, Ulusal Saz Bitkisi Servisi’den lisansı yoktur, pislik, pislik ve pislik.

“Bitirince imzalamam için evime getir. Tamam mı?”

“Evet,” bok parçası.

Ve gitti.

Curro hiçbir şey söylemeye cesaret edemeden onun arkasından çıktı, ben de Filo ve onun ifadesiyle başbaşa kaldım, bir sürü kez doldurulduğunu gördüğüm basılı bir belgeydi ve uzaktan bakınca

çok kolay görünüyordu, ama yakından hiç de öyle değilmiş, merdaneleri ne kadar çevirsem de kâğıtla metal harflerin seviyesini ayarlayamıyordum. Sonunda yerine pek de oturmayan bir satır yazmaya razı oldum ve hata yapmamak için yavaşça, büyük bir dikkatle harflere basmaya başladım, f,u,e,n,s,a,n,t,a çünkü bu kez bir arada değillerdi. Sonsoles bana sadece parmak alıştırmayı yaptırmıştı, ama bir buçuk ay boyunca q-w-e-r, p-o-i-u harfleriyle doldurduğum tüm o sayfalar köyümün adını basit bir tüfekle ateş eder gibi yazmamı bile sağlayamamıştı.

“Sen daktilo dersi mi alıyorsun?”

Tuşları bulmaya ve karıştırmadan basmaya o kadar odaklanmıştım ki, belgeyi bozmak ve Sanchís’in evine gidip bir yenisini istemek zorunda kalmak o kadar korkutucuydu ki, Filo’nun yerinden kalktığını ve bana bakmak için nezarethanenin kapısına yaklaştığını fark etmemiştim bile.

“Evet,” dedim istemeden bir tuşa basma riskini ortadan kaldırmak için ellerimi klavyeden çektim.

“Kimden?” Yüzündeki inanmazlık ifadesi sesinin yumuşak tonuna engel değildi, “Mediamu-
jer’den mi?”

“Evet, ondan.”

“Gördüğüm kadıyla pek ilerlememişsin,” diyerek bana gülümsedi, ben de ona gülümsedim, sanki yerimden kalktığım için bana teşekkür ediyordu, sadece bunun için bile değdiğini hissettim.

“Ciddi olarak çalışmaya başlayamadık da ondan, bir buçuk ay oldu ama sadece parmak alıştırmayı yapıyorum.”

“Bir buçuk aydır!”

“Evet,” onaylamam şaşkın kaşlarının yayının daha da havaya kalkmasına neden oldu. “Evet öyle Filo, soyadın ne?”

“Martín, ama bu şekilde daktilo yazmayı hayatta öğrenemezsin Nino!”

Ona baktım, ciddi konuşuyormuş gibi geldi, bu da bana çok şey ifade ediyordu çünkü Filo bir sürü şey bilirdi, annem toplamaları, çıkarmaları, çarpmaları, hatta üçlü oranları göz açıp kapayıncaya kadar kafadan yapıverdiğini söylerdi.

“Sen biliyor musun?” diye sordum.

“Biraz. Annemin arkadaşı Elena bizimle yaşamaya geldiğinde biraz başlamıştım. O bir daktilo getirmişti, ama geçen yıl ilkbaharda don olunca her şeyimiz çürüdü ve rehin vermek zorunda kaldık, hâlâ da kurtaramadık, böylece...”

O anda Pastora’nın başka bir şeyle karıştırılması mümkün olmayan asimetric adımlarının sesini duyduk, hafif adımını kötü söylenmiş bir şarkının ritmi gibi ortopedik tabanının ağır gürültüsü izliyordu, böyle bir niyeti olmasa da benim parmaklarımı tuşlara döndüren Filo’nun da kapıdan uzaklaşarak hücreesindeki banka oturmasına neden olan bir uyan.

Pastora kapıdan, “Bitirdin mi?” diye sordu. “Hayır, ama az kaldı” diye yalan söyledim, tutukluya doğru gitmeden önce başıyla onayladı.

“Al.” Filo’ya gazete kâğıdına sarı bir paket uzattı. “Sokakta kardeşin Paula’ya rastladım, sana bunu getirmiş.”

Domuz pastırmalı bir sandviçti ve çok güzel kokuyordu, ama La Rubia ilk ısırığı almadan önce çavuşun karısını tuttu.

“Hey bir şey soracağım Pastora... Ya rulo? Kocanın onu ne yaptığını biliyor musun?”

“Dertlenme Filo,” Pastora kapıya doğru yürürken yeteri kadar gülümsedi. “Kocam onlardan değil.”

Anlatıldığını duymuştum, herkesten çok Izquierdo’nun dedikodusu yapıliyordu, ama Paquito Carmona’nın da yaptığına garanti vermişti, babasıyla benimki yapmıyorlarmış. Bizim babalarımız ruloları Saz Bürosu’na teslim ediyorlarmış, yapılması gereken de buydu, ama öbür ikisi el koydukları malı ilk sahibine yarı fiyatına geri satıyorlarmış. Ben inanmamıştım, çünkü Paquito benim karşımda malumatfuruşu oynamayı severdi, annesiyle babasının her şeyi onun yanında konuştuklarını iddia ederdi, biz yakınlardaysak asılı çamaşırlardan söz eden ve işaret parmaklarıyla dudaklarına vuran benimkiler gibi davranmazlardı. Söylediklerinin yansıını böbürlenmek için uydurduğundan emindim, ama bunun doğru olduğunu öğrenmiştim, utanç üzerine utanç bindiren bir gerçek daha, asla söylememiş olmam gereken sözcükleri ağzımdan kaçırdım.

“Aramamı ister misin Filo? Neredeymiş bakayım mı...”

“Sen mi?” Ona baktığımda bakışlarında şaşkınlıktan çok korku gördüm. “Nasıl yapacaksın bunu? Hadi bitir işini, böyle giderse ikimiz de burada uyuyacağız!”

İşimin yavaşlığından mı yoksa büyük bir doğallıkla önerdiğim şeyden mi söz ediyordu anlamadım. O zaman bunun bir suç olduğunu ve yanlış bir şey yaptığımı fark ettim. Kutsal bir yasayı ihlal ederken yakalanmışım gibi kıpkırmızı oldum, jan-

darma oğlu olduğum için kitaplarda öğrendiğim haklı ve haksız, iyi ve kötü üzerine fikir yürütemezdim sanki, çünkü gerçek bana bunu öğretmeyi kabul etmiyordu. Bu konuyu düşünmek istemediğim için ifadeyi sandığımdan hızlı doldurdum.

“Bunu götüreceğim,” dedim Filo’ya, “Birazdan dönerim.”

Başıyla onayladı, koşarak çıktım ve kapıda Michelin’in göbeğine tosladım. Nöbet tutan Romero’dan bir tutuklusu olduğunu yeni öğrenmişti. Saat yedi olmuştu, bu çavuşun mesaisini bitirdiği anlamına geliyordu, ama ifadeyi ertesi gün imzalaması için masasına bırakmaya cesaret edemedim.

Evine çok yavaş yaklaştım, geldiğimi en iyi nasıl haber verebileceğimi tasarlıyordum. Kapıyı çalmaya karar verdim ama aralık olduğunu gördüm, itince de gıcırdamadı. Dar ve minicik bir koridor olan girişten öteye hiç geçmemiştim, ama orada kimseyi bulamadım. Sanchís ve Pastora perdenin öbür tarafındaydılar; Pastora bu perdeyi kimileri düz, kimileri şekilli türlü renklerde şişe kapaklarını beyaz kurdelalara bağlayarak kendi elleriyle yapmıştı. Bizim evimizdekinden çok daha güzeldi. Annem dükkânın birinden kahverengi plastik şeritlerden yapılmış bir perde satın almış ve el işleriyle oyalanacak vaktinin olmadığını söylemişti, önemli olan sinekleri mutfaktan uzak tutmasıydı, ama o akşam üzeri Sanchís’i gördüğümde ve Pastora’yı gördüğümde, yaptıklarını gördüğümde, her şeyin doğru ve mantıklı olduğunu düşündüm; çünkü herhangi bir başka yerde tanık olduğum sahne farklı olurdu, bizimki gibi bir perdenin öbür tarafında asla minik, zarif, şeffaf pericikler başıma konacaklarmış gibi bir duyguya kapılmazdım.

Gördüğüm bir serabın içindeki seraba benziyordu ama serap değildi, hafif, tatlı bir esinti kurdelları kımıldatarak o ucuz, boyalı metal yuvarlakların sönmekte olan güneş ışığında sarılar, turuncular, kırmızılar, beyazlar saçan değerli altın sikkelermiş gibi parlamalarını ve çanlardan oluşan bir orkestranın yumuşaklığıyla çınlamalarını sağlıyordu. Şişe kapaklarından, bira, limonata, gazoz şişesi kapaklarından başka bir şey değillerdi, ama o sırada gizli bir dünyanın, şans eseri ve izin almadan içine süzüldüğüm gizli bir cennetin cevherleri gibiydiler. Bu teneke parçalarından oluşmuş, dalgalanan gelgitin altın yaldızlı yansımalarının arasından onları gördüğümde hissettiğim buydu, erkek alçak bir taburede, kadın da yüksek bir iskemlede oturuyordu. Pastora yalınayaktı ve her iki ayağında da, hem hasta hem de sağlıklı olanda, parmaklarını ayıran beyaz pamuk topçukları kocasının tırnaklarına sürdüğü ojenin öfkeli kırmızısıyla zıtlık oluşturuyordu. Yaptıkları buydu. O gün ikinci kez gerçek olamayacak bir şey gördüğümü düşündüm, bu imkânsız sahnelerin ikisinin de baş aktörü aynı adamdı, ama bu imge beni korkutmadı, tam tersine bir sıcaklık hissettim, şaşkınlıktan çok tuhaf bir sevinçti hissettiğim, hissedebildiğim ama anlayamadığım bir hazla sınır komşusu olan bir sevinç.

Fuensanta de Martos'ta kadınlar ayak tırnaklarını boyamazlardı. Önemli olaylar için el tırnaklarına oje sürerlerdi; ama her zaman açık, duru, namuslu kadınlara uygun renklerde. Belki de bu nedenle bekâr kızlar daha cesurdular. Kız kardeşim Dulce içinde şuruptan iz kalmasın diye çok iyi yıkadığı boş, küçük ilaç şişeleriyle arada bir eczaneye gider,

onları ruh haline göre yirmi şantim değerinde pastel ya da cırtlak pembe ojeyle doldurtur, eve gelince de dolabının dibine saklardı. Annem oje sürmesine izin vermediği için değil, bunu yapmaya başladığında sadece on iki yaşındaydı, ama yine de anneme ters gelmiyordu, asıl sorun fırça yapmasıydı, bir araya toplanmış ihtiyarların kafasından daha kel kalan elbise fırçasından bir avuç kıl yolmasıydı. Annemin onu azarlarken yakındığı buydu, ama sonra bayramlar yaklaşırken annem de kardeşimin ve arkadaşlarının minik bir çubuk ve bir parça telle yaptıkları bu fırçaları kullanırdı.

Eylülde, köyde düzenlenen şenlikler için Don Justino her yıl Jaén'deki aynı orkestrayla anlaşırdı, şarkıcının tırnakları kırmızı ojeliydi. Benim dikkatimi çekmişti; çünkü Rahip Don Bartolomé o pazarın vaazını makyajın ve daracık giysilerin coşturacağına berbat ettiği bir güzelliğin sahte baştan çıkarıcılığına kapılan masum genç kızları şeytanın türlü oyunlarıyla nasıl bozduğunu anlatmaya adanmıştı. Fikirlerine pek aldırın yoktu, hepimiz daha gelmeden orkestranın şarkıcısını sansürlediğini bilirdik, bu nedenle ona dikkatle bakmaktan zevk alır, tepeden tırnağa incelerdik, ama bu boyalı sarışının şeytan tarafından baştan çıkarıldığı konusunda önceden uyarılmış olan bizlerin bile onu asla ayak tırnakları ojeli görmüşlüğümüz yoktu.

Dudaklarda, tırnaklarda, giysilerde kırmızı orospuların rengiydi, bu nedenle birkaç yıl önce Eva Perón geldiğinde, onun uzun ve koyu renkli tırnaklarına bakan annemle arkadaşları ne olduğu belli kanaatine vardılar. Ama Sanchís'in evinde perdenin arkasında, mutfakta yaşanan şeyin ne günah-

la, ne şeytanla, ne Don Bartolomé'nin vaazlarıyla, ne de Eva Perón'un geçmişiyle ilgisi vardı. Bu farklı, bilinmedik, benimkine uzak, değişik bir dünyaya aitti, yaşadığım dünyada Pastora yazları sadece sağlıklı ayağına sandalet giyer ve açıkta kalan tırnaklarında asla oje olmazdı. Birisi tutup da bir erkeğin, Miguel Sanchís'in o sırada karşımda yapmakta olduğu şeyi yaptığını anlatsa onun ibne olduğunu düşünürdüm. Birisi köyümün bir kadınının kendine o sırada Pastora'nın yaptırmakta olduğunu yaptırdığını anlatsa, onun da orospu olduğunu düşünürdüm. Ama Sanchís karısının ayak tırnaklarına oje sürüyordu işte, hiçbir şey görüldüğü gibi değil, hatta tam tersiydi, şefkatli, yumuşak, kusursuz bir uyumun ifadesiydi bu.

Sanchís bir anlığına geriye kaykılarak çalışmasının yarattığı etkiye baktı, sonra karısının dizine bir şaplak vurarak ötekinden daha küçük, eşitinin beyaz ve çıplak güzelliğinin yanında daha çarpık görünen deforme ayağını basmasını istedi. Fırça fazlasıyla narin ve erkeğin kaba ve büyük parmaklarının arasında kullanılması zor görünüyordu, ama Sanchís kullanmayı biliyordu, birbirlerine bitişik ve raşitik, eza içindeki o parmakların ucundaki tırnakların her birine şaşırtıcı bir hızla ve düzgünlükte sürdü boyayı. Bitirdiği zaman o ayağı ellerinin arasına aldı ve ayasını bir, iki, üç kez öptü, Pastora gülümseyerek başını arkaya attı ve sonunda beni keşfettiler.

"Merhaba," dedim, herhangi bir soru sormasını beklemeyerek.

Çavuş bana bakmak için başını çevirdi ve daha önce hiç görmediğim, Pastora'yı herkesin ortasında

öptüğü dans gecesinde bile görmediğim bir erkek gördüm, ama belki o gece, ağızları birbirinin içinde erimeden önce bir anlığına, sadece Alcala Real kilisesinin mihrabındaki figürlerde gördüğüm bu başmelek yüzünü görmüş olabilirdim. Bizi ayıran perdeyi geçtiğimde keşfettiğim o her zaman tanıdığım adamdan farklı, genç, neşeli ve rahat, aydınlık yüzlü, ete kemiğe bürünmüş antik bir heykel gibi pürüzsüz adamı sadece onlarla kıyaslayabilirdim.

“Sen burada ne aryorsun?” Bildiğim haşin sesini duydum, artık hem kendisiydi hem değildi, kendisiydi ve başkasıydı, önceki kendisi, her zamanki kendisi.

“Bunu vermeye geldim...”

Kâğıdı havaya kaldırdım, öfkeli bir hareketle başını salladı.

“Ofise geri götür, salak mısın, lanet olsun!.. Orada bırak yarın imzalarım.”

Bir saniye kıınıldamadım. Sessizce durdum, si-temle özlem arasında bölünmüştüm, bana getirmemi emrettiği için geldiğimi söylemeye cesaret edemedim, o mutfağın aydınlık ve sıcak gizemin-den henüz ayrılmak istemiyordum.

“Hadi yaylan... Ne bekliyorsun?”

Avluyu çok yavaş geçtim, tanık olduğum sahne ve o umulmadık incelik, Miguel Sanchís hakkında bildiğimi sandığım, öğrendiğim ve hatırladığım her şeyi çökerten o mucize her ne kadar gerçek olsa da aklımı bulandırmıştı. Ofise vardığımda nezaret-hanenin kapısını açık buldum. Romero teğmenin Filo'yu serbest bıraktığını söyledi, Sanchís'in, bir öğle sonrasında iki kadına davrandığı kadar farklı davranabilen birinin ne tür bir erkek olduğunu

kendime sordum. Belleğimde, okuduğum tüm kitapların kişileri arasında, gördüğüm tüm filmlerde, bana anlatılan tüm hikâyelerde bu bilinmeze bir yanıt bulamadım. Ertesi gün alışık olduğumuz üzere, gündelik hayatın küçük olayları bir kereliğine olsun şekilsiz, ıstıraplı, kanlı değil de, güzelliğın gizemli, tuhaf bir ifadesi olan bu enginliğı ele geçirdi.

Talihin bir armağanı gibi yaşadığım bu olay, bilemediğim bir nedenle bana sunulan bu ayrıcalık elimle duvara vurarak işini böldüğüm geceden beri Sanchís'in bana gösterdiği düşmanlığı arttırdı. O zamandan beri bana iyi davranmıyordu. O günden sonra, sanki daha önce zulmüne tanık olmamı affedebilirmiş de, herkesten sakladığı aşırı içtenliğe tanık olmamı edemezmiş gibi daha da kötü bakmaya başladı, oysa kimseye bir şey anlatmamıştım, bunu yapabilecek uygun sözcükleri seçmeyi bile bilmiyordum, yaşamım eskisi gibi sürerken ondan kaçınmaya çalıştım; okul, arkadaşlarım, Sonsoles'le dersler, Portekizli Pepe'ye olan düşkünlüğüm. Pastora'nın tırnaklarını unutmak zor oldu kuşkusuz. O ilkbahar yaşamıma son derece büyük, neredeyse başkalarının yaşamlarında olanlar kadar büyük bir olay getirmeseydi belki de bunu başaramazdım.

“Pepe, şey...”

Mart sonunda dağdaki matbaa hâlâ çalışıyordu, yeni bir bülten yoktu, ama el ilanları vardı ve sayıları o kadar fazlaydı ki Miguel bile bir tane edinebilmişti, jandarmalar hâlâ nerede arayacaklarını bilemiyorlardı. Portekizli sonunda bana ırmaktaki kovuğı gösterebildi, o kadar çok yengeç vardı ki kelebek ağına suya daldırmak ağzına kadar dolmasına yetiyordu.

“Söyle...”

Sonra yengeçleri kapaklı bir sepete doldurduk ve değirmene getirdik. Pepe onları tuz, bir soğan, bir defne yaprağı, biraz biber eklediği suda kaynattı ve hemen yedik, önce başını, sonra sert etli kuyruğunu; sert, sıcak ve lezizdiler.

“Bir kadın için deli olsan, ama çok, çok, çok, filmlerdeki gibi âşık olsan...” İşte o zaman, bu soruyu yüksek sesle sorma ihtiyacı duyduğumda anlamaya başladım, ama Pepe canlı yengeçlerin kaçmaması için tencerenin kapağını sıkı sıkı kapamaya uğraşıyordu ve bana bakmadan dinliyordu, “Ayak tırnaklarına oje sürer miydin?”

“Ben mi?” Neyse ki su kaynamaya başlamıştı çünkü şaşkın gözlerle bana bakmak için elinde kapakla dönüverdi. “Neler söylüyorsun! Ben böyle bir şeyi neden yapayım! İbne miyim?”

“Ya,” başka bir yanıt beklemiyordum, ama yine de düşündüm, “sadece bir ibne böyle bir şey yapar diye düşünüyorsun yani...”

“Evet. İşe bak, Nino, neler var aklında...”

Yanılmıştı. Bu kez yanıldığını biliyordum, ama Sanchís deforme ve parmakları birbirine yapışık ayağının tırnaklarına oje sürdüğü Pastora’ya o kadar âşıkta, nasıl olup da başka kadınları tecavüz etmekle tehdit ederek eğlenebiliyordu? Ben doğru anladıysam, Sanchís’in elindeki fırça koşulsuz aşkın bir tür garantisiydi, Pastora’ya topal olmasının bir önemi olmadığını, hatta şekilsiz ayağından hoşlandığını söylemenin bir yoluydu. Ama belki de doğru anlamamıştım, belki de hiçbir şey anlamamıştım, belki de adam annemin söylediği gibi küstah, tuhaf şeyler yapan uğursuzun birinden iba-

retti. Bu hakkında bildiklerimle, tarzıyla, meraklarıyla, gülümserken dudaklarını büzüşüyle daha uyumluydu, bu nedenle, ibne olmadığını bildiğim halde bunu söylemedim ve tıka basa yengeç yerken konuyu bir daha açmadım.

“Bugün epey abartmışız değil mi?” Havlu attığımızda tencerede neredeyse yediğimiz kadar yengeç vardı. “Sana bir tencere vereyim de annene götür. O kadar tıkındık ki, artık bir hafta yengeç yiyemem.”

Onu çok iyi anlamıştım, bende aynı doygunluğun içindeydin, yanıltıcı bir haz, zehirlenmeyle mutluluk arasındaki yarı yol, kalanları alüminyum sefertasına koyunca anlamadığım bir şey söyledi.

“Ama yarından sonra kavşağa getir tamam mı? Başka sefertasım yok ve yemek yemeye eve dönmeyeceğim zaman çok işime yarıyor.”

“Kavşağa mı?” diye sordum, “Neden kavşağa?..”

Bana nasıl baktığını görünce, yanıtsız kalan bir soruyu bitirmekten vazgeçtim.

“Ah! Baban sana bir şey söylemedi mi?”

“Neyi?”

“Hayır, hayır... En iyisi o anlatsın.”

Dönüş yolunda Sanchís’e rastladım, beni görünce sinirlendi, aptal Portekizli sipariş ettiğim balı sana verseydi beni bu yokuştan kurtarırdı, dedi. Aptal kısmını çıkartırsak haklıydı, ama ne koydum ne de çıkardım çünkü aklım iki gün sonra, eski yolun Don Eusebio’nun Roma yolu diye adlandırdığı çok eski bir patikayı kestiği kavşakta Portekizli Pepe’yle ne yapacağımızdaydı.

Bu yol dağın eteğine yayılmış birkaç köy evinden başka yere çıkmazdı, dağdakilerin toprağıyla ova-

nın hükümranlığı arasında sözü edilmeyen sınırdı, tehlikeli bir bölgeydi ve yaklaşmam bile yasaktı. Belki de bu nedenle Portekizli'yle birlikte gidecektik, ama nereye gideceğimizi bilmiyordum, yokuşu inerken baştaki kaygım, yatağımın hareketsiz sıkıntısı içinde sayfa sayfa tehlikelerle dolu olaylı gezilerine imrendiğim, bilmedikleri bir rotaya demir alarak hayatlarının en heyecanlı serüvenine atılan ve evlerinin huzurlu güvenliğine döndüklerinde hayatta kaldıklarına kendileri bile inanamayan tüm o harika çocukların neşeli iyimserliğiyle yok olmuştu.

İşte böyle, sanki deniz Fuensanta de Martos'a ulaşmış gibi o gün öğleden sonra askeri lojmana geldim.

Rubiaların çiftliğinde altı kadın ve üç çocuk yaşıyordu. Catalina uzun boylu ve yapılıydı, kemiklerinin üzerinde pek et kalmamıştı, ama sağlam bir iskelet yapısı vardı, dokuz çocuğu olmuş, en küçükleri bir yetişkin olamadan ölmüştü. Köyde gençliğinde çok güzel olduğu anlatılırdı, kızlarının hepsinden güzelmiş, köşeli yüzüne, zarif burnuna; karton gibi kuru ve yıpranmış teninin kırışıklarının arasına kaçmış, zamanın etkisi ve her şeye baktığı kayıtsızlıkla mahvolmuş badem biçimli gözlerine bakarak bunu tahmin etmek zor değildi. Horgören ifadesi bazen yorgun, ama her zaman küstahtı, yaşlı görünmesine baş örtüsünün sağından solundan taşarak her gün farklı görünen kır saçından daha fazla katkısı vardı, bazen kimse kıskırtmasa da bedenini bir yıldırım gibi tepeden tırnağa sarsan fırtınalı öfke nöbetlerine kapılır ve üzerine bir lanet çökerdi. Catalina çok huysuzdu, ama sadece daha da berbatlaştığında gerçek yaşı ortaya çıkardı, elli yaşlarındaydı, bunun bedeli masal kitaplarında resmedilen cadılara benzemesi olurdu.

Ona en çok ortanca kızı Paula benzerdi. İçine kapanık ve sessizdi, kendi işinden gücünden başka-

sına karışmazdı, çok gururluydu neredeyse burnu büyüktü denilebilir, annesinden aldığı miras onun gibi tamamen öfkesine teslim olmaktı, ama nöbetleri daha kısa sürerdi. Chica diye çağırdıkları büyük kız Catalina daha sakin, hatta zaman zaman da sevimliydi, bunun nedeni başkentte doğmuş olan ve dünyaya karşı savaş içindeki o çiftliğin baskıcı ortamından çok daha farklı şartlarda, Martos'ta çalışan sevgilisiyle çok zaman geçirmesi olabilirdi. Filomena hepsinden daha iyi yansıttı bu savaşı, belki de yaşadıklarına, anlatılanlara gösterdiği kadar tepki göstermediği için öfkesi diğerlerininkinden daha berrak, daha samimi, kesinlikle daha masumdu.

“Hayat beni çok dövdü.”

Catalina kendini aklamak için böyle söylerdi ve doğruydı, ama Fuensanta'da daha kötü durumda olanlar da vardı. En büyük oğlu cephede son ölenlerdendi, kocası savaştan sonra ilk kurşuna dizilenlerdendi, sanki tüm bunlar yetmezmiş gibi, 1939 Nisanı sona ermeden önce, on yıl boyunca diğer sekiz kardeşi gibi son derece sağlıklı yaşayan Nicolás, annesi kollarında kapı kapı dolaştırarak yardım bulabilmek için yalvarırken ve kimse oralı olmazken, son derece yüksek ateşli kasılmalar arasında ölmüştü. Catalina la Rubia elli günde bir sürü insanın tüm yaşamlarında yaşamadıkları kadar trajedi yaşamıştı ve bu elli gün onu içten ve dıştan mahvetmiş, granit bir kayaya, metal bir bloğa, daha önce olduğu kadından farklı bir taşa dönüştürmüştü. Oğlunun ıstırabına kapalı o evleri hiçbir zaman unutmadı, bir çocuğun ıstırabına ve bir annenin umutsuzluğuna açılmayan o kapıları hiç unutmak istemedi; ne yapacağını, nereye gideceğini, kime

ulaşabileceğini bilemeden yere çöktüğünde sokakta kollarında ölen Nicolás'ı asla, bir an bile unutmadı. Herkesin kapısını çalmıştı, doktor, eczacı, belediye başkanı, rahip, veteriner, sonra meydana oturup oğlunu bebekliğinde yaptığı gibi sallamış, ona sarılmış, şarkı söylemiş ve okşamış, onunla ağlamış, onun için ağlamıştı, ta ki kızları annelerini bulup da hâlâ salladığı, şarkı söylediği ve okşadığı yeni ölmüş kardeşlerinin henüz ılık bedenini kollarından söküp alana kadar ve Catalina oğlu için ağlamaktan ne vazgeçmişti ne de vazgeçmek istemişti.

Merhamet yoktu. Catalina o gün merhamet olmadığını öğrendi. Fuensanta de Martos'ta, Sierra Sur'da, Jaén eyaletinde, tüm Endülüs'te, İspanya'nın tamamında acıma duygusu kalmamıştı, onun gibi bir kadın için ne umut ne de gelecek vardı. Üç kızı hayattaydı, dünyanın her tarafına dağılmış dört oğlu daha vardı, biri Meksika'da, öteki Cezayir'de, öbür ikisi, daha gençleri uzun süre dağda yaşadıktan sonra kaçtıkları Fransa'da.

"Franciscomu geçen yıl nisanda çıkardılar, Anselmomu da hazıranda, Valdepeñas'ta olanlardan bir hafta önce" ve ancak bunu söyledikten sonra gülümserdi, "Onları yakalayamadılar, hayır bayım."

Onları çıkartanın kim olduğunu asla söylemezdi, arada bir bu adı olmayan aynı gizemli kişi aracılığıyla ötekinden ya da berikinden, diğerinden ya da denizin karşı tarafında olanından mektup geldiği olurdu ve günlerce keyfi yerine gelirdi, ama bazen onu asıl sevindirenin oğullarının sağlıklı ve iyi durumda olmalarından çok, asla merhamet göstermemeye karar vermiş bir kadın için ifade ettik-

leri zafer olduğu hissini verirdi. Çünkü Catalina her zaman kızıl değildi, ama artık eskisinden çok daha kızıldı, hiç olmadığı kadar kızıl, gerçekten kızıl, Cuelloduro kadar, hatta daha fazla kızıldı. Kocasını Lucas kızıldı, ölümü artık hiçbir işe yaramayacak olunca gerçekten kaybettiğı oğlu Blas kızıldı, tıpkı Meksika'daki dayıları Bernardo'nun oğulları gibi, Lucas dayılarının Oran'daki kızı gibi, Toulouse'daki dayılarının çocuklarının olması gerektiğı gibi kızıl, çoktan kızıl olan benim yaşımdaki iki çocuğuyla Sevilla'daki hapishaneden çıkıp kayınvalidesinin çiftliğinde yaşamaya gelen diğer dul Manoli kızıldı, soyadlarından esinlenen takma adları ezelden beri Rubio¹ olsa bile, hepsi de kayıp kızılardı.

“Peki siz?” diye sordum Bayan Elena'ya, sanırım bunu soracak güveni kazandığımda, “Siz de mi kızsınız?”

Gülmeye başladı ve bana yanıt vermeden önce başını salladı.

“Elbette ki hayır Nino, bunu nasıl düşünebilirsin?” Ve gülüşü yumuşak, hüzünlü bir gülümsemeye dönüştü, “Caudillo'nun² İspanyasında kızıl yok, bunu duymadın mı?”

“Ama Catalina...”

“Catalina bir şey değil. Bir vatansever, çok iyi bir İspanyol, katolik, apostolik ve Roma kilisesinden, herkes gibi. Dahası yok!”

O zaman Bayan Elena'nın da kızıl olduğuna karar verdim, ancak Rubialara başkaca benzerliği yoktu.

¹ Rubio sarışın anlamındadır –çn.

² General Franco –çn.

Öncelikle, Endülüslü bile değildi. Salamanca'da doğmuştu, Asturialı babası Salamanca üniversitesinde Tıp Fakültesi'nde profesördü, öğretmenlik eğitimi görürken onun yardımcılarında biriyle arkadaş olmuştu, çok hoşlandığı bir Sevillalı. O kadar hoşlanıyordu ki, sevgili olmuşlar ve delikanlı Carmona'da iş bulunca evlenmişlerdi. Bayan Elena da aynı yerde iki dönem öğretmenlik yapmıştı, kızları doğana kadar ve çok daha sonra, kızları büyüdüğünde. Büyük kızı olgunluk sınavını vermek istememişti, ama küçüğü vermiş ve 1935-36 ders yılında, annesinin karşı çıkmasına rağmen ve babasının tüm rızasını alarak Madrid'e Güzel Sanatlar okumaya gitmişti, yirmi yaşını bitirmeden kilisede evlenmeyi aklına koymuş büyük kızından çok farklı olan bu asi ve modern küçüğe babanın zaafı vardı. Büyük kızın kocası ailenin Asturia kolundan ikinci derece bir kuzendi, resmi, Katolik ve o kadar tepkiliydi ki, düğünden birkaç gün sonra Darwin, maymunlar ve Yaradılış Kitabı üzerine kallavi bir kavganın ardından kayınpederiyle konuşmamaya başlamıştı.

Askeri ayaklanma İspanya'yı ikiye böldüğünde, Bayan Elena'nın kocasını tüm yaşamı boyunca tutkuyla savunduğu bilimsel düşünceleri nedeniyle ateist olmakla suçlayarak Carmona hapishanesine atmışlardı, hapse girerken başı yukarıda ve neredeyse neşeliydi, bunun birkaç gün süreceğine inanıyordu. Bayan Elena yalnız kalmıştı, küçük kızı tatilini Madrid'de geçirmekten çok memnun olduğu için dönüşünü ağustosun birine kadar geciktirmişti, büyük kız isyankârların eline geçen tek Asturia kenti olan Oviedo'daydı ve çevresi nedeniyle Franco bölgesinin dışında kalanlarla bağlantısı kesilmişti.

Bayan Elena sonunda ondan babasını hapiste tutan Arriba! España!¹ antetli bir mektup alabildiğinde neredeyse üzölmüştü çünkü bu Kuzey Cephesi'nin düştüğünü doğruluyordu. Kocası iyiydi. Güçlü ve iyimser bir adamdı. Arkadaşlarına huzurlu bir iyilik yayıyor, hastalandıkları zaman Bayan Elena'nın onun talimatlarıyla evde hazırladığı ve her gün onun adına hapishanenin kapısına bıraktığı ilaçlarla tedavi ediyordu. Savaşın sonuna dek böyle sürmüştü. Madrid'in düştüğü gün Bayan Elena onu görememişti, ama kırk sekiz saat sonra karşısında farklı, artık gülümseyecek gücü kalmamış, kuşku-lu ses tonuna sinen kesif kederle onu nasıl ve ne kadar çok sevdiğinden emin olup olmadığını soran bir adam bulmuştu. İki hafta sonra da, hiçbir belirti göstermeden, görünür bir nedeni olmadan şafak vakti ölmüştü. O gece, ışıklar sönmeden önce hücre arkadaşlarına haber vermiş, sanırım öleceğim, hepsi çevresine toplanmışlar, terini kurulamışlar, moral vermeye çalışmışlar, ama onun için bir şey yapamamışlar.

Baban kederinden öldü, diye yazmıştı Bayan Elena büyük kızına, bu saçma bir ölüm nedeni gibi görünüyor, ama hepsinden daha kötü, kız yapılacak tek şeyin Tanrı'nın sonsuz şefkatine sığınmak, babasının kayıp ve günahkâr ruhunu kurtarmasını dilemek olduğu yanıtını vermişti. Bu yanıt Bayan Elena'ya o kadar zalim gelmişti ki, kendi kendine bir daha ona asla mektup yazmayacağını söylemiş, ama hemen ardından yazmıştı çünkü küçük kızını bulabilmek için gösterdiği tüm çabalar boşa

¹ Franco yanlılarının mottosu. İspanya! Ayağa! -çn.

çıkıyordu ve birilerinden iyilik istemek için daha iyi bir konumda olan ablasının daha şanslı olacağını düşünmüştü. Sonunda Sosyal Yardım Kurumu'nun yetimhanelerinden birinde iki yaşındaki Elena González Manzano adındaki kız çocuğundan başka bir şey bulamamıştı. Yeniden düzenlemeye vakit bulamadıkları doğum belgesinde IV. Karşık Tugay'da topçu olan Felipe Ballesteros Sánchez ile Grafik Sanatlar Sendikası UGT'ye bağlı ressamlardan Marina González Manzano'nun yasal çocuğu olduğu yazılıydı. Annesinden haber alınamamıştı, çocuk bombardımanların öksüz bıraktığı çocuklarla ilgilenen bir anaokulundan yetimhaneye getirilmişti. Bayan Elena çocuğu almaya Madrid'e gittiğinde hiç tanışmayacağı bu damadın nerede olduğunu bulmaya çalıştı ama sadece akrabalara bilgi verildiğini söylemekle yetindiler. O anda kocasının ölmekle iyi yaptığını, aynısını yapmanın kendisi için de hayırlı olacağını düşünmüştü, ama çocuğu alıp da Carmona'ya döndüğünde hayatta olduğuna sevinmişti.

İki yıl boyunca torunu tek ailesi ve kaybettiği her şeyi ikâme edebilen biricik varlığı olmuştu. 1941 kışında, bir arkadaşı hapishanenin önünde kuyrukta beklerken iki çocuğuyla birlikte hapse atılan Sevil-la'dan gelme bir dulun zor durumunu öğrenmişti. Kadını tutukladıklarında küçüğü memedeymiş ve büyük de üç yaşındaymış. Kadın küçüğü de beş yaşına kadar yanında tutabilmek için ısrar etmiş, ama iki çocuğunu da ondan almaya karar vermişler ve mektup yazdığı erkek kardeşi de çocukları alamayacağını bildirmiş. Hâlâ satacak birkaç parça eşyası olduğu için idare edebilen Bayan Elena dü-

şünmemişti bile. Çocukları yanına almış, Catalina la Rubia gelininden bir mektup alana, biraz para bulana ve sonunda Carmona'ya gelene kadar yirmi günden fazla onlara bakmıştı.

Orada, benim asla anlayamayacağım, yardımlaşmanın da, şükranın da bilindik tüm sınırlarını aşan bir nedenle çok yakın dost olmuşlardı. Eylülde, Catalina torunlarıyla birlikte Bayan Elena'nın evine gelmiş ve birlikte Sevilla'ya gitmişlerdi; Merhamet Bakiresi Günüydü, çocukların hapishanelere girerek annelerini görmelerine izin verilen tek gün. Carmona'da vedalaştıkları gün hava hâlâ o kadar sıcaktı ki, Catalina arkadaşını bir sonraki yazı geçirmeye dağ havasının geceleri serinlettiği Fuensanta de Martos'a davet etti. Çiftlik Bayan Elena'nın çok hoşuna gitmişti ve her yaz gelmeye başladı, 1945'te hapse düşmeden önce kocasını tümüyle ele geçiren politikayla hiç ilgilenmeyen Manoli'yi serbest bırakmışlardı. Blas el Rubio 18 Temmuz 1936'da jandarmaların ve Fuensanta'nın falanjistlerinin başarısız ayaklanmalarına karşı garnizona yapılan saldırıya katılmıştı, ondan sonra dört kardeşinin üçüyle birlikte Milis kuvvetlerine katılmadan önce geçen kısacık bir haftada ayaklanmanın baş aktörlerini idam ettikten sonra köyün yönetimini ele alan komitenin başkanlığını yapmıştı. Sonbaharda aynı komite Manoli'ye kayınbiraderi Anselmo'nun milislere katılarak boşalttığı yeri teklif etti, Cumhuriyet'i savunmak için kendini en çok tehlikeye atan ailelerden birine yapılmış bir jestti bu, savaşın sonunda ona sonradan yirmi yıla çevrilecek bir ölüm cezası getiren hürmet gösterisi. Çalışarak gösterdiği iyi hal, Sevilleli küçük hanımların çeyizleri için

elle işlediği düzinelerce yatak takımı ve masa örtüsü sayesinde altı yılda salmışlardı.

Köyden gidene kadar kısa boylu ve ufak tefek, dikkat çekmeyen fiziğiyle olduğu kadar, hatta daha fazla sakin mizacıyla da evlilikle edindiği akrabalarından ayrılan Manoli Fuensanta'ya döndüğünde haptisten bir Rubia'ya dönüşerek çıktığını herkese gösterdi. Güpegündüz, herkesin gözü önünde dosdoğru kardeşinin evine gidip kapısına tükürdükten sonra iki çocuğuyla birlikte kayınvalidesinin evine yerleşti. Bayan Elena ve torunu da onunla birlikte gelmişlerdi ve sanki ailedenmişler gibi orada kaldılar. Ben onları tanıdığımda artık öyle olmuşlardı. Elenita'nın Manoli'nin oğulları gibi sözcüklerin sonunu yutan, kapalı bir vurgusu vardı. Blas ve Pedrito ona kuzenlermiş gibi davranıyorlardı ve üçü de anında yürekten bir çabayla beni görmezden gelmeye başladılar.

Köy ahalisinin çoğu için anlaşılmaz olan bu durum hemen hemen hiçbir zaman masum olmayan fısıldaşmalar ve dedikodular için sürekli kaynaktı. Bazılarına kalırsa Bayan Elena zengindi ve Catalina bir gün mirasına konmak umuduyla onu evinde barındırarak hizmet ediyordu. Başkaları hikâyeyi tersinden anlatıyordu, Rubia çiftliğinde barındırdığı misafirine kalan parayı yavaş yavaş tırtıklıyordu. Daha sapkın olanlar da vardı elbette, her ikisinin de lezbiyen olduğu ve minik Elenita'nın babasının Catalina'nın kaçak oğullarından biri olduğu varsayımına temellenen spekülasyonlar. Kimse kimseye bir şey hediye etmez diyorlardı, kimse karşılıksız vermez. Hem haklıydılar hem de değil, çünkü Bayan Elena Catalina'ya kira ödemiordu, ama Catalina da ona miras kalmış olan kısıtlı paradan ya-

rarlanabiliyordu. İkisinin de emeklilik maaşı yoktu, ikisi de aynı şekilde çalışıyorlardı, deli gibi, ama doktorun dul karısının elleri yıpranmış ve hasır dokumaktan nasır tutmuşsa da, farklı bir hayattan, eski iyi günlerden izler barındırıyordu.

“İnsanlar artık böyle şeyleri anlamıyorlar,” dedi Portekizli Pepe çiftliğe giden yolda bana bu hikâyeyi anlatırken. “Önceden öyleydi, Cumhuriyet döneminde herkes anlardı; çünkü grevler ve dayanışma sandıkları vardı, sendikalar faizsiz borç verirdi, dul-lara yardım eli uzatır, yetim çocuklar için okullar açarlardı... Ama şimdi... Sanki bunlar hiç olmamış gibi, kimse hiçbir şey hatırlamıyor sanki, bu nedenle... Artık kimse kimseye bir şey vermek istemiyor, o iki kadının tek yaptığı birbirlerine yardım etmek, dostluk göstermek, torunlarını en iyi şekilde yetiştirebilmek için çiftliği en iyi şekilde yönetmek, ama insanların söylediklerine bak...”

O gün kavşağa ondan önce gelmiştim, o kadar gergindim ki, onu görür görmez alüminyum sefer-tasını mutfak masasında bıraktığımı fark ettim.

“Önemli değil,” dedi, sakindi, güleryüzlüydü ve keyfi yerindeydi. “Sonra seninle aşağı iner alırım.”

“Evet,” dedim bir şey demiş olmak için, “böylesi daha iyi ... çünkü...”

Sesimin titremesi dikkatini çekmiş olmalı ki, bana daha iyi bakmak için omuzlarımdan tuttu.

“Ne oldu?” Tekrar gülümsedi, “Sakın korktuğunu söyleme.”

“Biraz,” diye itiraf ettim.

“Neden?” Ben açıklayamadım ama o anladı, “Hadi Nino! Birkaç zavallı kadın, hiçbiri seni yemeyecek, garanti veririm!..”

Sonra beni sakinleştirmek için Bayan Elena'nın kim olduğunu, neden Catalina'yla yaşadığını anlattı, ama benim gerginliğim sürüyordu ve düşman saflarına giren bir asker kadar ürkektim.

"Ama Antonino, Tanrı aşkına!"

İki gün önce yengeçlerle evime girdiğimde babam mutfakta beni bekliyordu, ama kardeşlerim yatana kadar Portekizli'nin haber verdiği randevudan söz etmek istemedi, sanki korkunç bir sır vermiş gibi fısıltıyla, kesik kesik, çekinerek konuştuğunu gören karısı ellerini başına koyarak,

"Seni anlamıyorum..." dedi, şaşkınlığını daha iyi ifade etmek için sesini alçaltmak istemiyordu, "Hem de..."

"Ben ne diyorsam o olacak," dedi babam ciddileşerek, "Lafımı bölme, Mercedes, bana öğüt verme!"

Böyle atışarak sadece gerilmeye başlamamı sağlamış oldular, öyle ki, annem sazi eline alıp da yolda şans eseri Filo'yla karşılaştığını, Piriñaca'ya ısmarladığı yün çilelerini almaya gittiğini söylediğini, kızın da dükkâna gitmesi gerektiği için birlikte yürüdüklerini, Filo'nun onu tutukladıkları gün ofiste bana rastladığını söylediğini, daktilo derslerimin pek iyi gitmediğini fark ettiğini, Mediamujer'in babamın neden onun yardımını istediğini bile kavrayamadığını tahmin ettiğini, nezarethanedeyken yazışımı duyduğunu ve yazarak geçirdiğim süreye bakarak çok yavaş yazdığımı anladığını, şunu, bunu, ötekini, berikini anlatmaya başlayınca, neredeyse onu sarsarak sadede gelmesini isteyecektim.

"Kimsenin haberinin olmaması gerek Nino," babam daha doğrudan konuşuyordu; "bir sürü şeyin yanı sıra, teğmenin bozulmasını da istemem. Bu iyi

olmaz. O sadece bize iyilik yapmaya çalışıyor biliyorsun, son derece iyi niyetli ama..." karısının çenesinin düşüklüğü babama da bulaşmaya başlamış gibi görünüyordu, sonunda bana bilmediğim bir şey söyledi: "Ona daktiloyu bırakacağını söyledim, beceremiyorsun, yoruldun, neticede..."

"Ne kadar iyi!" diye atıldım, eskisi gibi öğle sonralarımın boş olacağını düşününce o kadar memnun oldum ki, annemin uzun girişinin ne anlama geldiğini durup da düşünmedim.

"Hayır," hemen hevesimi kırdı, "ders almayı bırakmayacaksın. Bırakmanı istemiyorum. Çünkü ben önemli olduğunu düşünüyorum, senin için, geleceğin için çok iyi, sana bunu ocakta da söylemiştim. Sadece ... öğretmen değiştireceksin."

"Filo mu?"

"Hayır, Filo değil ... ama onlardan biri," Elini alnına götürdü ve sanki bu kararı vermenin ona nelere mal olduğunu göstermek istermiş gibi tüm kafasında gezdirdi. "Başka bir şey yapamam oğlum. Seni bir akademiye gönderecek param yok, bunu biliyorsun ve... Sorumlu davranman gerek Nino, bundan kimseye söz etmeyeceğine bana söz vermelisin, Paquito'ya bile, ne de diğer arkadaşlarına. Söz ver."

"Söz veriyorum," dedim neye söz verdiğimi bilemeden.

"Ben jandarmayım. Bunu yapmamam gerek, yapmamam gerektiğini biliyorum ama... Çok evirip çevirdim kafamda aklıma yapacak başka bir şey gelmedi. Biz yoksulların seçme şansı yok biliyorsun. Romero ve teğmene Portekizli Pepe'ye kavşağın daha yukarısında kiraladığı araziyi düzeltmek-

te yardım edeceğini, tarlada çalışmayı Sonsoles'le ofise kapanmaya yeğlediğini, harçlığını çıkartacağını söyledim, anlayışla karşıladılar; hatta teğmen sevindi bile diyebilirim, sanırım üzerinden bir yük kalktı, ama gerçek... Rubiaların çiftliğine gidecek ve daktilo yazmayı öğreneceksin Nino."

Sonra bana baktı ve ben de ona baktım ve her şeyi anladım.

"Ne yani?" Annem ikimizin de ummadığı bir anda söze karıştı. "O da ötekiler gibi bir çiftlik ve ötekilerde olduğu gibi içinde insanlar yaşıyor. Bildiğim kadarıyla ne daktilo öğretmek suç ne de öğrenmek. Öğretmenler çabalarının karşılığını alır, öğrenciler de öder, bu doğal, dünyanın en normal şeyi, öyle değil mi?"

Annem haklıydı. Bu doğal ve dünyanın en normal şeyiydi, ama her şey görüldüğü gibi değildir, en azından 1948 yılında Fuensanta de Martos'taki askeri lojmanda yaşayan bizler için değildi. Yatmadan önce babama kimseye tek söz dahi etmeyeceğime bir kez daha söz verdim, o da bana teşekkür etti.

"Türn bunlar benim suçum," iki gün sonra, patikanın sonunda Catalina'nın çiftliğini gördüğümde vardığım sonucu yüksek sesle dile getirdim. "Bunların nedeni bücür olmam."

"Saçmalama Nino!" Portekizli Pepe dudaklarında bir gülümsemeyle beni azarladı. "Birincisi orası sandığın gibi bir yer değil, ikincisi de ... senin daha boy atacak çok zamanın var."

Evet, devlet memuru olmak için diye ekleyecektim, ama bir şey demedim, çünkü bunu hak etmiyordu. Pepe, Rubiaların Bayan Elena'nın daktilo-

sunu rehinciden kurtarmaları için gereken parayı bize borç vermişti. Babam onu görmeye gittiğinde ve işlerin gidişatını anlattığında hem yaptığımızı örtbas etmek için hem de bizi gören olursa yeni kiralamadığı araziye gittiğimizi sansın diye ilk günlerde bana eşlik etmeyi önermekle kalmayıp, Rubiaların bir yıl önce rehin verdiği Monte de Piedad'tan¹ kurtarmak için annemin dört altınını bozdurmasının yazık olduğunu da söylemişti. İnat etme Antonino, diye ısrar etmişti, ben sana borç vereceğim, sen benim paramla ödersin sonra da bana Nino'nun derslerini ödermiş gibi yavaş yavaş geri verirsin, altı ay içinde herkes memnun olur. Babam ona sonsuza dek teşekkür edecek gibiydi, ama o omuzlarını silk-ti. "Neden?" diye sordu sonra da, masrafım yok, bekârm, yalnız yaşıyorum ... o kadar boktan faiz veriyorlar ki, bir banka defterimin olmasına aldır-dığım bile yok, dolayısıyla bankaya da gitmiyorum. Bu nedenle ve kimsenin kimseye bir şey vermediği zamanlarda, ülkede ve köyde, Pepe'nin benim için yaptığı Bayan Elena ile La Rubia'nın birbirleri için yaptıklarına çok benzediği için, altı kadının birbiri ardına gelişimizi izlemeye verandaya çıktığı çiftlik-le ikimizi ayıran son metreleri yürürken ona karşı çıkmadım.

O güne kadar garnizonda birlikte geçirdiğimiz öğle sonrasında önce de birkaç kez konuştuğum Filo hariç, onları sadece görünüşlerinden tanıyor-dum, çünkü sadece Filo yumurta satmaya ve alış-

¹ Yoksulların eşyalarını rehin vererek karşılığında nakit para almaları için kurulmuş faizsiz ya da düşük faizle çalışan kurumlar -çn.

veriş yapmaya köye iniyordu. O günden birkaç gün sonra sokakta Chica ile karşılaştım. O sevgilisiyleydi, ben yalnızdım ve beni selamladı. Sadece merhaba dedi, ama o kadınlardan biri söylediyse yeter de artardı. Manoli Pedrito'yu okuldan almaya geldiğinde bana bakmazdı bile, ama o öğle sonrasında bana çok daha sevecen davranınca, belki ben onun toprağında olduğum, tersi olmadığı içindir diye düşünmeye cesaret ettim, belki daktiloyu rehinden kurtardıklarına ve onlara sağlayabileceği ufak tefek kazançlara sevinmişti, belki de sadece beni oraya Portekizli Pepe götürdüğü içindi.

“Be adam! Kayıp çocuk tapınakta ortaya çıktı!” Catalina Pepe'yi görür görmez sarılmak için yerinden kalktı. “Ziyarete gelmenin zamanı gelmişti ya-ramaz!..”

“Hiçbir şeye zamanım yok Rubia, biliyorsun,” dedi gülümseyerek ve son derece sevecen bir jestle Pepe ve kadına sarıldı, kimsenin bir vahşie böyle davranabileceğini düşünemezdim... “Burada sana yardım eden eller var ... ama ben her şeyi tek başıma yapmak zorundayım.”

Sonra kısacık boylu, artık hepsi aynı derecede zayıf olsalar da eski şişmanlığının gölgesiyle ötekilerden ayrılan bir kadın geldi ve Pepe'ye ikinci sarılan o oldu. Kim olduğunu bilmiyordum, ama onu ikinci bir deri gibi saran temiz ve berrak, tertipli zerafetini görünce hemen Bayan Elena olduğunu anladım.

Sonra geniş bir gülümsemeyle, “Buraya gelmen tanıdığım birini çok mutlu etti,” dedi.

“O birinin çenesi pek düşük,” dedi Pepe de gülümseyerek, “ama şikâyet edecek bir neden bulabileceğini sanmıyorum.”

“Görürsün,” diye ısrar etti Bayan Elena ve Catalina’nın üç kızı aynı anda gülmeye başladılar.

Bu arada, herkes Portekizli’nin çiftliğe yalnız gelmediğini fark etmemiş gibi davrandığı için görünmez yaratıkların mutlak dokunulmazlığıyla onları ilk kez bir aradalarken ve yakından izliyordum.

Rubialar çok benziyorlardı, ama kardeşlerin birbirlerine benzediği şekilde değil, sanki anne-babaları iki büyükle prova yapmış ve küçükle de zafer kazanmışlardı. Bu oğlanlar için de geçerli miydi bilemiyorum, çünkü hiçbirini tanımamıştım, ama kızların çizgileri çok benziyordu, aynı yüz hareketleri, aynı beden hatları, yine de onları uzaktan bile karıştırmak olanaksızdı. İlk bakışta Chica en az Filo kadar, belki de daha güzeldi, ama yakından bakınca yüzünde bir şeyin hatalı olduğu fark ediliyordu, belki bir şey olması gereken yerin yarım santimetre yukarısında ya da aşağısında, sağında ya da solundaydı. Bedeni annesininkiyle aynı oranlara sahipti, boyu ondan dört parmak daha kısaydı, hepsinden uzun boylu olan ve upuzun bacakların üzerinde gezinen Paula’nın bodur bir çeşitlemesi gibiydi. Paula’nın fiziği üçünden de iyiydi, ama en çirkinleriydi, çünkü Catalina’nın hatlarının sertliğini miras almıştı ve gözlerinde kız kardeşlerinin ifadelerini yumuşatan tatlılıktan eser yoktu. Filo iki büyüğün en iyi yanlarından aynı miktar almıştı ve güzelliği eksiksizdi. Onu o öğleden sonra gördüğüm gibi bir yanında Chica, diğer yanında Paula dururken güzelliği daha akla yatkın, daha az göz kamaştıracıydı, Bayan Elena’nın yaptığı yorumdan Portekizli’nin kızlardan biriyle flört ettiği sonucunu çıkarmıştım, Filo’dan başkası olamayacağını düşündüm.

“Peh!” Oysa arkasına bakmadan eve girmek için topuklarında dönmeden önce şakadan yüzünü ekşiten Paula’ydı. “Bugün pek bir şey göreceğini sanmam...”

Herkes gülüyordu, Pepe kızın arkasından gitmeden önce dönüp bana baktı, “Size Nino’yu bırakıyorum,” dedi, “Bana eksiksiz teslim edin, iyi çocuktur.”

Catalina’nın onu nasıl kollarının arasında sıkıldığını gördüğümünden beri artmaya devam eden şaşkınlığımla beni orada yalnız bıraktı. Bana da aynıısını yapmasından korktum ama orada yokmuşum gibi davranan yalnızca oydu. Tersine Bayan Elena gülümseyerek bana doğru geldi.

“Demek benim öğrencim olacaksın, öyle mi?”

“Evet,” diyerek güvensiz elimi uzattım, kararlılıkla sıkı.

“Seninle tanıştığıma çok sevindim. Manoli atıştırmak için ballı lokma yaptı. Çok güzel oldular. Limonata ister misin?”

“Evet, çok teşekkür ederim.” Bana parmağıyla gösterdiği iskemleye oturduğumda bu evdeki her şeyin olması gerekenin tam tersi olduğunu düşündüm. “Ders yapmayacak mıyız?”

“Bugün değil.” O anda ondan hoşlanmaya başladım. “Bugün bir şeyler atıştırıp birbirimizi tanımaya başlayacağız. Okumayı çok sevdiğini söylediler, öyle mi?”

Ballı lokmalar o kadar lezizdi ki yarım düzine yedim ve Filo o verandada kendimi iyi hissetmem için limonata bardağımlı iki kez doldurdu, ama henüz o öğleden sonra başıma gelecek en iyi şeyi keşfetmenin uzağındaydım.

“Ay, saat beş buçuk olmuş bile.” Bayan Elena aniden çok acelesi varmış gibi kalktı ve dedi ki: “Nino benimle gel, sana evimi göstereyim.”

“Eviniz mi?” Bana yanıt vermekle zaman kaybetmeyince onu yakalamak için peşinden seyirtmem gerekti. “Siz burada yaşamıyor musunuz?”

“Hayır, ben eski kulübede yaşıyorum, bu çiftlikte yapılan ilk evmiş,” ağaçların arasında kayboluyormuş gibi görünen bir patikayı işaret etti, “sonra ahır olmuş, sonra da ambar, ama büyük eve fazla uzak olduğu için... Ben buraya geldiğimde Catalina onu öteberi saklamakta kullanıyordu, aslında yıkıntı halindeydi, ama benim hoşuma gitti. Pencereleri körlemişlerdi, ışık sadece tavan arasına bakan iki pencerecikten giriyordu, çatının yarısı çökmüştü, taban topraktı, ama el ele verip birkaç arkadaşın da yardımıyla tamir ettik, şimdi torunumla orada yaşıyoruz. Ben her zaman çok bağımsızdım biliyor musun, hem böylelikle onlara da daha fazla yer kaldı ki, yerin fazlası olmaz.”

Bayan Elena’nın evi de kendisi gibi beyaz, güzel, küçük ve temizdi. Ağaçların arasına saklanmış, çiçek saksılarıyla çevriliydi ve kireç boyalı kare biçimindeki tek odasının boyası da evin cephesi kadar parlaktı. Taban hasır yaygılarla kaplanmıştı, o kadar sık dokunmuşlar ve bir araya dikilmişlerdi ki altlarındaki yüzeyi anlamak mümkün değildi, pencere pervazlarının, kat kat sürülmüş özenli mavi boya tabakasının altında farklı tahta parçalarından yapıldığını, bazılarının çok küçük olduğunu, cilalanıp bir araya getirilerek düzgün kalaslar oluşturulduğunu anlamak için çok yakından bakmak gerekiyordu. Bu o kadar birinci sınıf bir işçilikti ki

sadece Lorenzo Fingenegocios'un eseri olabilirdi, hâlâ dedesinin takma adıyla anılsa da,¹ dağa çıkmadan önce bu yörenin en iyi marangozuydu, ama dedesi tembelin biriydi, her gün ceketini giyip kravatını takar, elinde çantasıyla çok acar bir bankacı havasında meyhane meyhane dolaşırdı.

Kapının solunda ev sahibesinin kullanmadığı bir mutfak vardı, çünkü öğle ve akşam yemeklerini büyük evde yiyordu, tam karşısında da, üzerleri beyaz mermerden iki komodinin arasında ferforje yatak başlı iki kişilik bir yatak vardı, üzerindeki etekleri ipek işlemeli koyu kırmızı kadife örtü odanın ortasındaki oyma ahşaptan yapılmış masa ve iskemleler gibi başka bir dünyadan gelmiş gibi duruyordu. Ama bu mobilyaların hiçbiri kapıya sınır duvarı kaplayan hazineyle kıyaslandığında değerli değildi. Bayan Elena'nın eve geldiğinde yerde bulduğu tüm öteberiyi yerleştirdiği, iki küçük pencerenin içini aydınlatmaya yetmeyeceği kadar derin ve evle bir tavan aralığının altındaydı. Ahşap kolonun altında, sanki tam ölçüye uygun bir kütüphane yapmak için kolona tuturulmuş dört sıra meyve kasası vardı; uzun kenarlarından üst üste konulabilmeleri için tabanları sökülmüştü ve içlerine tek bir insanın sahip olabileceğini asla hayal edemeyeceğim kadar kitap, tertemiz ve düzenli bir şekilde sıralanmıştı.

Onları görünce tek bir söz edemedim. Yanlarına yaklaşırken dizlerimin bağı çözüldü sanki, sağ elimin parmaklarını uzatarak parmak uçlarımla deri ve kâğıt ciltlerini okşadım, deriler yıpranmış

¹ Fingenegocios "iş yaparmış gibi görünen" anlamına gelen uydurma bir sözcüktür. Fingir -mış gibi yapmak, yaparmış gibi görünmek, negocios da iş anlamlarındadır -çn.

eski derilerin olduğu gibi yumuşaktılar, kâğıtlarsa defalarca açılmış gibi çizik çizik. Türlerin Kökeni, La Manchalı Don Quijote, Örnek Romanlar, Persiles ve Segismunda, Kitlelerin İsyanı, Omurgasız İspanya, Budala, Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok, El Lazarillo de Tormes, Robinson Crusoe, Flor de Leyenda, Don Juan Tenorio, Lope de Vega Teatro, Kırmızı ve Siyah, İlahi Komedi, Çingene Baladları, Mister Pickwick'in Serüvenleri, La Celestina, Mavi, İnsanlık Komedi, Uğultulu Tepeler, Campos de Castilla, Antonio Machado Poesía Completa, Anna Karenina, Büyülü Dağ, La Regenta, Hayatın Trajik Duygusu, San Manuel Bueno, Şehit, Yirmi Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı, Bilim Ağacı, Kafiye ve Efsaneler, Edgar Allan Poe Öyküler, Yeni Evlenmiş Bir Şairin Günlüğü, Benito Pérez Galdós Tüm Eserleri, Ulusal Epizodlar, I. Cilt, II. Cilt, III. Cilt, IV. Cilt, Romanlar, I. Cilt...

Bir sandıktan ötekine, bir sıradan berikine atlayarak tüm bu adları büyük bir hızla, neredeyse harflere bakmadan okudum, sanki her an yok olmalarından korkuyordum, sanki bir büyüün meyvesi, sihirdiler, bir daha var olmamak üzere havaya karışıp kaybolacak tuhaf bir ilüzyon. Sonunda ağzımı kapatıp tekrar burnumdan soluk alabildim, kalp atışlarım düzene girdi. O zaman başımı çevirdim ve Bayan Elena'nın yüzünde geniş bir gülümsemeyle bana baktığını gördüm.

"Çok mutlu olmalısınız," dedim telaffuz ettiğim sözcüklerin anlamını pek düşünmeden.

"Hayır." Yorumum onu duygulandırmış gibi bir kolunu omuzuma sardı. "Çok mutlu değilim. Neden böyle söyledin?"

"Bilmiyorum, bu kadar kitaba sahip olmak..." bulmayı başaramadığım sözcükleri ararken zaman

kazanmak için elimi havada salladım, “Hayatımda bu kadar çok kitabı bir arada görmemiştim.”

“Carmona’da çok daha fazla kitabım vardı ve çok iyi kütüphaneler elbette, cam kapılarıyla falan...” Bir gün İspanyol edebiyatının Altın Çağı diye adlandırılan eserlere ev sahipliği yaptığını öğreneceğim portakal sandığının kaba, kıymıklı kıyılarını eliyle okşadı, “Burada üç yüzden biraz fazla var, ama neredeyse beş bin kitabımız vardı.”

“Öyle mi?” Farkına varmadan tekrar soluğum kesilmişti. “Orada mı bıraktınız? Çok yazık, çünkü şey yapabilirdik...”

“Hayır.” Ardından gülümsemeye devam ederek başını hayır anlamında sallamaya devam etti. “Orada hiçbir şey kalmadı. Her şeyi sattım, evi, mobilyaları, kocamın tıp kitaplarını, en değerlileri onlardı... Karşılığında pek bir şey almadım, ama ne verirlerse kabul etmem, üstüne de teşekkür etmem gerekti. Sadece yatağım, masam, en sevdiğim koltuğum, yanımda olmazlarsa yaşayamayacağım kitaplarım ve torunumun da yaşamasına yardım edeceklerini düşündüklerim kaldı ... ama Elenita kitap okumaktan hoşlanmıyor. Eline kitap almasının yolu yok.”

“Öyle mi, bense...”

“Biliyorum, Pepe anlattı. Ama henüz sana en uygun yere bakmadın. Ben senin yerinde olsam merdivenin yanında duranlar arasında üçüncü rafa bakarım.”

Balonla Beş Hafta, Dünyanın Merkezine Yolculuk, Seksen Günde Devrialem, Dünya’dan Ay’a, Robinsonlar Okulu, On Beş Yaşında Bir Kaptan, Miguel Strogoff, Begümün Beş Yüz Milyonu, Çin’de Bir Çinlinin Başına Ge-

lenler, Mihracenin Mirası, Piyango Bileti, Dünyanın Efendisi, Kaptan Hatteras'ın Serüvenleri, benim okuduğum Esrarlı Ada'nın iki cildi, kapağında benimkinden çok daha güzel olan renkli resimle kumaş kaplı karton kapaklı Denizler Altında Yirmi Bin Fersah.

"Ne diyeceğimi bilemiyorum," gözlerim kararıyordu ve bir teknenin güvertesinde, feci bir sarhoşluğun doruğunda dengemi kurmaya çalışıyormuş gibi sendeliyordum. "İnanılmaz."

"Hayır," gülmeye başladı. "Bu sadece bir koleksiyon. Gençken Verne benim de çok hoşuma giderdi, kitaplarının çoğunu ezbere bilsem de arada bir hâlâ okurum inanmazsın, istediğini alabilirsin."

"Gerçekten mi?" Birden kalbim damağımda atmak için boğazıma çıktı sanki.

"Elbette," bu olağanüstü olayların birbiri ardına gelmesine hiç aldırımıyordu, "Artık birbirimizi sık göreceğiz, öyle değil mi? Bitirince bana geri verirsin ve yenisini alırsın. Sana güvenebilirim değil mi, geçen yıl Kaptan Grant'ın Çocukları'nı ödünç verdim, ama bana hâlâ geri vermediler.."

Son yorumunu duyunca, kendime bunu düşünecek zamanım olmadığını söyledim ve epey bocaladıktan sonra baştan başlamaya karar vererek Balonla Beş Hafta'yı aldım ve o masanın üzerine deniz mavisi karton kutunun içindeki anlayamadığım şeyi koyana kadar elimden hiç bırakmadım, kutuyu açınca küçük, ofistekinden daha eski, ama daha hafif, daha zarif bir daktilo gördüm.

"İşte burada. Senin de aklına yatıyorsa, derslerimizin sadece yarısında daktilo çalışacağız. Öbür yarısında sana stenografi öğreteceğim, çünkü biri olmadan ötekini bilmek işe yaramaz."

Daha önce adını bile duymadığım bu kısa yazı tekniğinin ne olduğunu bana açıklarken Portekizli Pepe kapıyı tıklattı.

“Saat altı oldu mu?” diye sordu Bayan Elena.

Pepe, “Yirmi geçiyor,” yanıtını verdi bana bakarak. “Gitmemiz gerek, çiftliğin önünden geçmeden dosdoğru buraya ulaşan farklı bir yoldan ineceğiz. Ben seninle gelemediğimde o yolu kullan.” Sonra öğretmenime döndü, aklımdan çıkmış olan tuhaf-lık duygusunun yeniden içime dolmasına yol açan bir doğallıkla senli benli hitap ederek, “Ne dersin?” diye sordu.

“Evet, evet, çok daha iyi. Arkadan kimse geçmez.” Bayan Elena veda etmek için başımı okşadı, “Yarıdan sonra görüşürüz Nino.”

Dönüş yolumuz kendisine yol denmesini pek hak etmiyordu. Dar bir patikaydı, neredeyse her yerini ot bürümüştü ve iki yanındaki ağaçlar nedeniyle fark edilmiyordu. Portekizli bana ağaçları göstererek, yolu kendi kendime bulabilmem için yönlendirerek ilerliyordu, o kadar dikkat kesilmem gerekti ki, soru soracak zaman bulamadım. Kavşağa varınca Auxi’nin geldiğini gördük, Rodillaspelás¹ diye bilinirdi, çünkü zamanının çoğunu ana mih-rabın önündeki dua sırasında diz çökmüş geçirirdi, ama bu sofuluğu kapı kapı dolaşarak yayabileceği herhangi bir dedikodunun peşine takılmasına engel olamazdı, babamın bir sürü önlem almakla doğru yaptığını düşündüm. Selamlaşmadan yanı-mızdan geçip gittiğinde, Pepe’nin Catalina’yla sa-

¹ Dizleri yıpranmış, dizleri yüzülmüş gibi anlamlara gelebilecek uydurma bir takma ad –çn.

mimiyetinin bana çok tuhaf gelmesinin yanı sıra, bana hiçbir şeyden söz etmemiş olduğunu da düşünecek vaktim olmuştu, ama göğsüme bastırarak taşıdığım kitap nedeniyle ona bir kez daha borçlanmıştım. Köye varmadan önce artık merakımı daha fazla bastıramadım.

“Hayatını Rubiaların çiftliğinde geçiriyorsun, öyle değil mi?”

Soruyu aniden sordum, ama sanki tüm öğleden sonrayı bu sorunun gelmesini bekleyerek geçirmiş gibi güldü.

“Hayatımı değil ... ama doğrusu ya son zamanlarda sık gittim.”

“Paula’yı görmeye mi?” Bana bakmadan başıyla onayladı. “Ama Filo çok daha güzel.”

“Evet, ama ben kardeşinden daha çok hoşlanıyorum.”

“Ama en aksileri de o.”

“Ya.” Dönüp bana baktı. “Bu nedenle hoşuma gidiyor.”

Bu hem son derece mantıklı hem de son derece saçma yanıt karşısında ikimiz de gülmeye başladık, neşemiz askeri lojmana geldiğimizde hâlâ fark ediliyordu belli ki, bize bakakalan annem “Vay, memnunuz galiba...” dedi.

Ben tam da öyleydim, memnundum ve tüm ilkbaharı, nisanı, mayısı, haziranın yirmi beş gününü, tam on iki haftayı hiç yaşamadığım kadar keyifli geçirdim; kitaplar, sözcükler ve gülüşmelerle, Portekizli’nin aşkına suç ortaklığı ederek, Bayan Elena’nın evinde geçen günler; kendini son derece şımartılmış, korunuyor, güvende hisseden, daktilonun tuşlarına vuruşu ne kadar ilerleme kaydederse

etsin belediyede sekreter ya da devlet memuru olacağına asla inanmayan on yaşında bir çocuğun geleceğinin günleri. Heyecanlı günlerdi, maceralı ve sırlarla dolu, neredeyse yasadışı günlerdi, kimseyle paylaşamayacağım bir sürü şey yaşadım, benden daha çok şey bildiğini varsaymaya devam eden, ama çok daha azını dahi bilmeyen Paquito'ya bile hiç anlatamadım. Keşke bilebilseydin, diye düşünüyordum, o konuşmaya devam ediyordu, Torredonjimeno'da bir imzalı banknot daha bulunduğunu nasıl bilmezdim, Castillo de Locubín'deki postane soyulmuştu, babası matbaanın Fuensanta'da olmayacağına emindi. "Ayyy! Nino, hiçbir şeyden haberin yok!" Ben gülümsüyor ve yok diyordum, ama arada bir onu korkutuyordum.

"Comment allez-vous?"

"Ne?"

"Comment allez-vous? dedim."

"O da neymiş?"

"Fransızca ne olacak! Hiçbir şeyden haberin yok Paquito!"

Bayan Elena stenografi ve daktilodan çok daha fazlasını biliyordu. Onun kadar çok şey bilen biriyle karşılaşmamıştım, bize savaşların adlarından ibaret tarih öğreten ve edebiyat sorusu sorduğu zaman kızmış gibi elini masaya vurarak yazarın soyadı, tarih, doğum yeri ve en önemli eserleri diye bağırarak Don Eusebio bile bilmiyordu. Bayan Elena onun gibi değildi. O hikâyeler anlatıyordu ve o kadar çok hikâye biliyordu ki, gerçek ya da uydurma, neşeli ya da zalim, komik ya da son derece hüznümlü hikâyeleri hiç tükenmiyordu, kocaman görünen tastamam hikâyelerdi bunlar; ama sonra küçük

oldukları ortaya çıkıyordu, çünkü her zaman daha büyük bir hikâyenin parçasıydılar; onun gibi yetişkinlerin ve benim gibi çocukların yüzyıllar boyunca birlikte inşa ettikleri sonsuz bir hikâyenin parçası; bilgeliğin ve merakın tarihi, bilginin ve öğrenme açlığının tarihi, çok bilen bölünmek yerine çoğalmak ve sonsuza dek yaşamak için hiçbir şey bilmeye öğrettiği hikâye.

Bayan Elena bana cahilliğimin mutlu günlerinden oluşan o ilkbaharda daktilo ve stenodan çok daha fazlasını öğretti ve sonra, artık masum olmadımda daha da fazlasını öğretti: Ulysses'in kim olduğunu, Newton'ın kim olduğunu, El Cid ve Almanzor'un kimler olduğunu, neden yüzyıl süren bir savaş yapıldığını ve Wolfgang Amadeus Mozart adında bir müzik insanının yaşamının son gecesinde bir ölü ayini müziği bestelediğini öğrendim. Bana şiirler ve romans, şarkılar ve rondalar, dörtlükler ve bilmeceler ve bir sürü dilde bir sürü sözcük öğretti, ama hepsinden önemlisi bana bir yol, bir rota, dünyaya bakma biçimi ve gerçekten önemli soruların onlara verilecek herhangi bir yanıtta daha önemli olduğunu öğretti.

"How do you do Paquito?"

"Bırak şu Fransızcayı!"

"Bu Fransızca değil, İngilizce, hayvan..."

"Neyse ne Bücür, artık seninle konuşulmuyor bile, giderek tuhaflaşıyorsun!"

Giderek tuhaflaştığım doğrudu, asıl tuhafı bunun hoşuma gitmesiydi. Hiç kendimi o günlerdeki kadar iyi hissetmemiştim, hatta annemin bana avluya çıkmayı yasaklamasına bile gerek kalmıyordu, çünkü Portekizli'yi görmeye değirmene gidemiyor-

sam, onunla birlikte ya da onsuz şu veya bu yoldan beni eski kulübeden ayıran mesafeyi katetmiyordum, evde oturup kitap okumayı tercih ediyordum. Böylelikle yıldız bulutlarını aşarak uzayda yükselirken de, gezegenin derinliklerine kaynar magmaya inerken de, Bayan Elena'nın bana ödünç verdiği Jules Verne romanları herhangi bir kitaptan çok daha fazlasıydı, onlar aslında daha önce hiçbir zaman kendini şanslı hissedecek nedeni olmamış kısacık boylu bir çocuğun kendini ayrıcalıklı hissetmesinin garantisiydi; iki yaşamım arasında süreklilik sağlayan bir öğeydi, askeri lojmandaki yatak odamın çıplak duvarlarını, içinde canlı ve gizli bir kütüphaneyi barındıran meyve kasalarının saklandığı, duvarları kireç boyalı yoksul kulübeye bağlayan gizli tüneldi.

Ayrıca Verne'in romanları birçok kez bilmediklerim hakkında soru sormaya teşvik eden bir bahaneydi; tarih, coğrafya, fizik, sekstantlar, aerostatik küreler, denizaltılar, navigasyon rotaları, kâşiflerin büyük bulguları, laboratuvarların rutinleri, tüm bu deli bilim adamlarının şaşırtıcı, çılgın ve değişken kökenleri ve bazen yanılgıları sayesinde birleştirdikleri ipuçları, onları yavaş yavaş ve hiç umulmadık yollardan hayatlarının en önemli keşfine ulaştıran upuzun hata zincirleri. Böylece bu kitaplar beni aynı açlıkla okuyacağım başka kitaplara, başka yazarlara götürdüler; farklı, ama aynı derecede büyüleyici dünyalar keşfediyordum ve bana her zaman verecek yanıtları olan bir kadına daha önce var olduklarını bile bilmediğim konular hakkında sorular soruyordum. Kaygılanıyorum Nino, diyordu arada bir, bu kadar sohbete dalarsak ilerleyemeyeceğiz...

Aslında ilerlemek istemiyordum, çünkü bunun bitmesini istemiyordum.

“Admirose bir Portekizli, mutlu çocukluğunda Fransa’nın tüm çocuklarının Fransızca konuştuğunu görerek şaşırmış...”

“Rahat bırak beni ya! Lanet olsun!”

O öğleden sonra Paquito çok öfkeli bir şekilde avluyu geçerken babam gülmeye başladı, ama akşam bana daktiloyla yazmayı iyice öğrendiğimde, bir fiyatta anlaşılabirsek, Bayan Elena’nın bana belki de Fransız çocukların beşikte öğrendiği o dili de öğretebileceğini söyledi. Bir vaatin yankısını barındıran bu sözleri tüm direncimi kırdı ve ondan sonra eskisinden daha fazla, hiçbir zaman olmadığı gibi ilerledim, öyle ki okulda Don Eusebio sanki kader onu Regalito’nun umulmadık, yeni nüshasıyla cezalandırıyormuş gibi bana korkuyla bakmaya başladı.

Kursumu bitirdiğimde Sonsoles’in aslolanın klavyeyi ezberlemem olduğunu bir kez bile söylemeden yazdırdığı o saçma harf dizileri yerine, qwer ve poiü, mantıklı bir hızda anlamlı metinler, gerçek sözcükler yazabiliyordum. Stenoda biraz daha geriydim, arada bir annemlerin ya da kardeşlerimin yemekte söyledikleri cümleleri not alıyor, sonra defterimi göstererek ağızlarının şaşkınlıktan açık kalmasını sağlıyordum. Ders yılının sonunda notlarımın beni bile şaşırtacak derecede ilerleme kaydettiğimi yansıttığını umuyordum, ama öğretmen son derece cimri davranmış, Paquito’ya çarpım tablosunu fısıldayarak kopya vermeye niyetlendiğim zaman yapmış olduğu gibi bana boktan bir beş vermişti.

“Özür dilerim Don Eusebio,” dedim. Birkaç ay önce karşı çıkmaya asla cesaret edemezdim, ama

karnemi verdiğinde, diğer tüm sayfalarda çiçekler gibi açan takdirler ve teşekkürlerle kıyaslandığında daha da onur kırıcı görünen geçer sütununu görünce bunu doğallıkla ve sonuçlarını düşünmeden yaptım, “ama notlarım konusunda sizinle hemfikir değilim. Bana tarihten neden beş verdiğinizi bilmiyorum çünkü sınavım çok iyi geçti.”

Bu sınava çalışırken Bayan Elena ilk kez o kalın ciltlerden birini içinde bulunduğu meyve kasasından çekip almıştı; kırmızı, yumuşak bir deriyle kaplıydı, uzaktan kadife gibi görünüyordu, sırtı kibar bir çocuğun birçok kez okşanmış cildi gibi yumuşacıktı.

“Al,” dedi bir kez daha okşadıktan sonra, sanki içeriğini ezbere biliyormuş gibi tam yerini açmıştı, “İki Mayıs.” İstersen eve götürebilirsin, seni hem eğlendirecek hem de olup bitenleri daha iyi anlamana yardım edecek.”

“Hayır,” karşı çıkmaya çalıştım, “Gerek yok, konuyu çok iyi biliyorum...”

“Var şapşalım, al.” Kitabı ellerimin arasına sıkıştırdı. “Hoşuna gidecek, göreceksin.”

Kabalık yapmış olmamak için ikramını kabul ettim, ama o kitabı çok çekinerek aldım. Öncelikle çok pahalı olmalıydı, zarar vermekten korkuyordum. Sonra merdivenin yanındaki üçüncü raftan almaya devam ettiğim serüven romanları kadar çekici durmuyordu. Son olarak da yazarının adı bana hiç güven vermemişti. Jules Verne bir yazar adıydı, hem güzeldi hem de egzotikti, kendine özgü, şık bir soyadı vardı, her gün kullandığım sözcüklerden hiçbirine benzemiyordu, ama Benito? Benito köylü adıydı, işçi adıydı çünkü köyümün demircisinin adı

da Benito'ydu, hele Pérez... Fazla uzağa gitmeye gerek yok, benim soyadım da Pérez'di!

"Okudum," diye haber verdim Bayan Elena'ya iki gün sonra.

"Neyi?" diye sordu, her öğle sonrasının milimetrik mükemmeliyetçiliğiyle hiçbirisi desteden çıkmasın diye beyaz kâğıtların kenarlarını hizalıyordu.

"Martın Ondokuzu ve Mayısın İkisi'ni" sadece bu başlığı telaffuz etmemle bile hava barut ve kan, mancınıklı havan toplarının kokusuyla doldu; insanların çılgınlıklarını, at nallarının şakırtısını, annelerin ağlamalarını, kahramanların söylevlerini, savaştan önceki öpüşmelerin yankılarını duydum. "Gerçekten hoşlandım. Gözlerime yaşlar doldu, hem de defalarca inanmazsınız."

"Öyle mi?" Sonra dönüp bana baktı ve gülümse-di. "Çok duygulandırıncı..."

"Şeyy..." ihtiyacım olan sözcükleri aramak için sustum, ama hemencecik buldum, "Bir serüven romanı gibi öyle değil mi? Ama daha gerçek, daha özgün çünkü kurgulanmış bir hikâyenin sonunda iyilerin kaybetmesi sorun yaratır, öyle değil mi? Her şeyin tadını kaçırır, ama burada o insanların yaşamış olduğunu, oranın gerçek bir kent olduğunu bilince... Bilmiyorum, çok etkilendim, ama kötü bitti, onca ölü. Bu nedenle kitabı getirmedim. Cádiz'i de okumamın sizce sakıncası var mı?"

"Ne sakıncası olacak! Sonra da Zaragoza'yı oku istersen, işte o tam bir serüven romanı, cesur mu cesur Augustina'nın topu ateşlemesi falan..." Kendi sözcüklerini çok komik bulmuş gibi gülmeye başladı. "Ne harika kadınlar! Hayatta da kavgacı olduğu nasıl da belli..."

“Kimin?”

“Don Benito’nun elbette.” Sanki her öğleden sonra birlikte kahve içiyorlarmış gibi soyadını söyleme zahmetinde bulunmamıştı, “Kim olacak?”

Bu nedenle, Don Eusebio karnemi verdiğinde kendimde onunla tartışacak gücü fazlasıyla buluyordum, o kadar haklıydım ki, öfkesinin belirtilerinin farkına vardığımda bile geri çekilmedim.

“Çok mu iyi?” Bana inanmazlıkla, öfkeyle bakabilmek için gözlüğünü burnunun üzerine indirmiş, yumruklarını sıkmıştı, kolları dimdik, bacakları bittişti. “Çok iyi bir sınav kâğıdı verdiğinizizi mi düşünüyorsunuz?”

“Evet,” yanıtını verdim istifimi hiç bozmadan meydan okuyarak.

“O zaman bana teşekkür etmelisin, salak, çünkü verdiğin sınavla seni bırakmam gerekirdi, neredeyse bırakıyordum da. 2 Mayıs 1808 hakkında bu kadar saçmalık okumamıştım. Silahlanan halk, Fransızları destekleyenlerin nedenleri, Jovellanos’un vatanseverliği, Fransız Devrimi... Ben Fransız Devrimi’ni sordum mu?”

“Hayır, ama Galdós çok iyi açıklıyor değil mi, Napolyon’un politikası...”

“Galdós mu?” Bu adı duyunca o kadar şaşırdı ki, bir an bana ne kadar kızmış olduğunu bile unuttu. “Senden Gáldos’u okumanı istedim mi?”

“İstemediniz, ama okudum.”

“Çok kötü yapmışsın! Duydun mu!” Ve beden dilinin hak ettiği öfkesini bir an içinde toparladı. “Çok kötü yapmışsın!”

“Anlamadım neden, hiç de sanmıyorum ki...”

“Çünkü ben öyle söylüyorum! Konumuz Gal-

dós değil, Napolyon değil, Cádizli Cortesler değil ve 1812 Anayasası hiç mi hiç değil! Bunların hiçbirisi değil! Ben size bunların hiçbirini anlatmadım, hiçbirini de sormadım, ben...”

Bir an öfkeden titreyerek sustu. Nereye gideceğimi bilmiyordum, sözünü kesmek istemedim; çünkü onu hiç bu kadar öfkeli, bana kızacak bu kadar nedeni varken görmemiştim ve doğrusu ya, üzerinde yeleği ve ceketiyle, acımasız haziran güneşinde sanki ateşi varmış gibi terlerken, gözleri kaynar, yumrukları sıkılı, dudakları öfkeyle titrerken bana acınası bir adamcağız gibi göründü; korkunç bir zavallı, korkunçlaştıkça daha zavallı.

“Tüm bu saçmalıkları nereden bulup çıkardığınızı bilmiyorum. Sınav kâğıdınızı yırtıp attığım için bana teşekkür borçlusunuz, çünkü bir dahaki sefere müfettişe göstermek için bir kutuda saklayacağım. Sizi uyarıyorum!”

O gün öğleden sonra, öğretmenimi yargılarken yanılmamam için Bayan Elena bana Elías’ın gözden düşmesinin ve Severina el Potajillo’nun pantolonunun hikâyesini anlattı.

“Cesur insanlarda korku sadece tehlikenin bilincinde olmaktır,” diye ekledi, “ama korkaklarda cesaret yoksunluğunun çok daha fazlasıdır. Korku vakarı, cömertliği, adalet duygusunu dışlar, hatta akla zarar verir; çünkü gerçeğin algısını çarpıtır ve her şeyin gölgelerini uzatır. Korkaklar kendilerinden bile korkar ve Don Eusebio’nun durumu da budur. Kötü biri değil. Eğitimli, sevecen bir adam ve asla riske girmek istemiyor, aynı zamanda o kadar korkak ki, en küçük bir krizde on yaşındaki bir çocuğun gözlerine bile aptal görüneceği derecede

korkuya kapılıyor. Sen cesursun, daha akıllı, daha kurnaz olman gerekli, örneğin sana burada kimse bizi duyamazken anlattıklarımı Don Eusebio'nun sınavlarında kullanmanın senin için yaratacağı tehlikeyi göz ardı etmemelisin, tamam mı?”

Başım la onayladım ve bana gülümsedi, öğretmen tarih sınavında verdiği o son derece haksız beşin ne anlama geldiğini fark etmemiş gibiydi.

“Peki ya gerçek?” diye sordum, “Gerçeğe ne olacak?”

“Hangi gerçeğe?” Ve tekrar gülümsedi. “Mayısın ikisinde kalalım örneğin... Manolita Malasaña bir kahramandı, ülkesini işgal etmek isteyen yabancılarla ölene dek savaşıp bir vatanseverdi değil mi? Kesinlikle öyle. Peki ya Fransız yanlıları? Tüm o liberaller İspanya'yı yolsuzluk batağından, yansı geri zekâlı despotlardan oluşan mutlak monarşinin hükümlerinden kurtaracak en iyi şeyin Napolyon'un işgali olacağını düşünüyorlardı. Onlar vatansever değiller miydi? Vatanları için en iyisini istemiyorlar mıydı? Kesinlikle. Ve Jovellanos ve Quintana ve Goya, tüm bu liberaller yola Fransız yanlısı olarak çıkıp Fransız ordusunun özgürlük, eşitlik ve kardeşlik getirmeyeceğini, masumları öldürmek, evlerini yerle bir etmek ve işgal edeceği ülkeyi yakıp yıkmakta sakınca görmeyen bir başka tiranın ölçüsüz hırsını dayatacağını görünce bundan vazgeçmediler mi; kimsenin onlara vermeyeceği, ancak kendi yaşamlarını vererek elde edebilecekleri özgürlük, eşitlik, kardeşlik ideallerinden hiç ödün vermeden yapayalnız ortada kalmadılar mı? Belki de onlar hepsinden daha çok vatanseverlerdi.”

Mayısın ikisinden uzaklaşmamıştık, ama 1808'de

kalmış o uzak günün o kadar ötesine gitmiştik ki Bayan Elena'nın gözleri yaşlarla doldu.

"Kusuruma bakma," parmaklarıyla aceleyle gözlerini kuruladı. "Anlatmak istediğim gerçeğin gerçeğin tamamı olduğudur, sadece bir parçası değil. Gerçek, yaşananlar arasında hoşlandıklarımız olduğu kadar olmamış olmaları için her şeyi verecek kadar hoşlanmadıklarımızdır da. Bunu kabul etmek için de cesur olmak gerekir, Don Eusebio cesur olmadığı için gerçeğin Jovellanos gibi insanların payına düşen kısmını göz ardı eder, kıymet vermediği için değil, bunu kabul etmenin kendisi için tehlike yaratacağını bildiği için. Ve en cesur, en adaletli, en onurlu insanlar bile gerçeği iyi ve kötü hakkında ki kendi fikirlerine göre, arzuladıkları, korktukları, inandıkları, nefret ettikleri şeylere göre yorumlar ve böyle yaparak kendi gerçeklerini inşa ederler."

"Çünkü iyi ve kötü herkes için aynı değil," yüksek sesle düşünüyordum. Bana beklemediğim bir yanıt verdi.

"Değil Nino. Okulun tatile girdiğine göre, benim de sana tatil vermemi ister misin?"

Evet demiş olsaydım her şey bir süre daha yerli yerinde kalabilirdi, belki de sonsuza kadar. Evet demiş olsaydım, gerçek tembellikle geçen yaz öğleden sonraları için ilginç bir konuşma konusu olarak kalacaktı. Evet demiş olsaydım, belki de Don Eusebio'nun acınası öfkesine, babamın abartılı önlemlerine ve takvim yapraklarının haşinliğine rağmen, bir dersten ötekine, bir kitaptan diğerine havada süzülen bu narin ve pembe köpüğün içinde yaşamaya devam edebilirdim, ama sivri dikenlerden oluşan bir sıradağ bu köpüğü arzuluyor ve Catali-

na'nın taş bakışlarından fıskırıyordu. Notlarım ilk ihtardı, ama ben farkına varmak istemedim, çünkü o ilkbaharın yaldızlı parantezinde, 1948 Haziranında, sanki Fuensanta de Martos'taki askeri garnizon-da yaşamıyormuşum gibi yaşamaya alışmıştım.

Ama kesinlikle orada yaşıyordum elbette. Bu mütevazı mutluluğun arkasında diz çökmüş saklanıyordum, ama zaman ve uzam beni kovalıyor, peşimi bırakmıyor ve ben farkına bile varamadan üzerime çullanıp dünyada ait olduğum köşeye kıstırmak, kendi yaşamımı seçebileceğimi ve göz-yaşlarıyla suçlulukları bölen hayali duvarı canım istediğinde aşabileceğimi hayal edebilme cüretini elimden alabilmek için en küçük bir fırsatı kolluyorlardı. Hayatım boyunca bana sorulan tüm sorulara verdiğim tüm yanıtlar arasında bunun kadar yanlışı, bunun kadar üzücü olanı yoktu.

“Hayır,” ama ben on yaşındaydım ve bilemezdim. “Derslere devam etmeyi yeğlerim.”

“Emin misin?”

“Evet.”

Gerçek gerçeğin bütünüdür, sadece işimize gelen kısmı değil. 25 Haziranda Fuensanta de Martos'ta hiçbir şey olmadı. Dağdakilerin sesi sedası çıkmıyordu, ovadakiler onları hiç tanıımıyormuş gibi davranıyorlardı, jandarmalar da görev düzenlerinde çalışıyorlardı. Postacı da işinin başındaydı, bu nedenle, resmi olduğu için, La Coruña Askeri Hükümeti'nin antetini taşıdığı için, her öğleden sonra yaptığı gibi dağıtıma çıkmadan önce zarfı Catalina'ya vermek için doğru Rubiaların çiftliğine gitti. Zarftan çıkan kâğıtta daktiloyla yazılmış birkaç kestirme, katı cümle vardı. Jaén eyaletinden Lucas ve

Catalina'nın Fuensanta de Martos doğumlu oğulları Francisco Rubio Martín'in ölümünü bildiriyordu. Yirmi sekiz yaşındaydı, yasadışı davranışları nedeniyle İspanya'ya girecek belgelere sahip değildi, ancak 19 Haziran 1948 günü, El Barco de Valdeorras yolunun Ponferra yönündeki çıkışında, jandarma kontrol noktasından verilen dur emrine uymayan bir otomobili kullanıyordu. Karşılıklı açılan ateş sonucunda bir jandarma şehit olmuş ve aracın içindekilerin üçü ölmüştü, sözü geçen Francisco Rubio Martín ve Orense bölgesinden iki tanınmış haydut daha. Ağır yaralı dördüncüsü arkadaşlarının kimliklerini söylemiş ve kaçırmaya yeltenince yetkililerin açtığı ateş sonucunda ölü ele geçirilmişti.

“Onları yakalayamadılar, hayır bayım...”

Paco el Rubio daha iki hafta önce annesini son kez mutlu etmiş, Toulouse'dan düğün fotoğrafını göndermiş, sonra da yeni evli bu genç adam yarınadanın öbür ucunda, ailesinden hiç kimsenin ayak basmadığı yeşil, baharimsı, nemli ve yumuşak manzarada ölmeye İspanya'ya dönmüştü. Belki ilk geliyordu bu, belki de değil, belki Pireneleri yürüyerek geçmişti belki de Fransa, İspanya ya da başka bir ülkenin sahte belgeleriyle trenle veya arabayla bey gibi yolculuk yapmıştı. Önemli olan bir silah, araba ve parayla üç Galiçyalı gerillayı ülkeden çıkarmaya gelmiş olmasıydı. Tıpkı farklı bir lehçeyle konuşan, farklı bir pasaportun, silahın, bir çanta dolusu kanunen tedavülde bulunan paranın, farklı bir otomobilin sahibi bir başka adamın onu bir buçuk yıl önce Sierra Sur'dan çıkarmış olduğu gibi. Paco el Rubia'nın şansı bu kadar yaver gitmişti. Bir buçuk yıl.

Yapması gerekeni yaptı anne. Kardeşi Anselmo da haberi duyar duymaz eve bir mektup yollamıştı, onunkinin anteti, pulu, iade adresi yoktu ve postacı getirmemişti. Tehlikede olan ve yakalanırlarsa çok daha fazlasını tehlikeye atabilecek yoldaşlarına yardım etmeyi reddedemezdi, yeni evli olmasına rağmen görevi reddetmeyi aklından bile geçirmemişti. Yapması gerekenin bu olduğunu biliyordu ve yaptı. Paco'yla gurur duymalısın, İspanya'nın özgürlüğü için öldü, savaşçı gibi, halk kahramanı olarak, yaşadığı gibi, anne...

Bu mektup Catalina'nın yasını yumuşattı, oğlu Nicolás'ınki kadar zalim bir ölümün acısını yutmasına yardımcı oldu. Kazadan sağ kurtulmanın tuhaf ölümüydü bu, seçilmiş bir varlığın, kurtarılmış, yaşaması için ayrılmış, Fransa'da kalabilecek ya da Amerika'ya göç edebilecek, balayının tadını çıkarabilecek, bir iş bulup çoluk çocuğa karışabilecek, çevresini çocuklarının sardığı tertemiz çarşaf serili büyük bir yatakta yaşlılıktan ölene kadar mutlu bir hayat sürebilecek bu adamın, talihinin ona verdiği armağanı ölümcül ve çılgın bir cömertlikle boşa harcamasıydı. Paco el Rubio politik gerilla organizasyon şemasının en tepesine yükselmişti. Bu nedenle ve kellesine konan ödül çok yüksek olduğu için dışarıdan desteklenen organize bir kaçışla ülkeden çıkma ayrıcalığına kavuşmuştu. Er ya da geç kendilerini uğruna savaştıkları, günbegün hayatlarını ortaya koydukları yoldaşlarının gittikleri yönde terk edilmiş hisseden ve Fransa'ya varabilmeyi umarak tek başlarına yürümeye başladıkları geceden itibaren oyundan vazgeçen başka adamların sahip olamadıkları garantilere sahipti. Paco on-

lardan değildi, Paco yönetirdi, o kadar yönetirdi ki Anselmo'nun çıkışını ayarlamıştı. Küçük kardeşini Toulouse'da sağlıklı ve sıhhatli tutan aynı nedenler, şimdi de onu ölmek için İspanya'ya geri dönmeye itmişti.

Zamanla Catalina Fransa'da kalan tek Rubio'nun anlattıklarını benimseyecekti, deliliğe varan cömertlik, kendini soylu ve geleceği olmayan bir amaca adanmış oğulun kahramanlığı. 25 Haziran 1948'de, arka yoldan eski kulübeye vardığımda onu bomboş buldum, Catalina sadece bir mektup almıştı ve hiçbir şey, ona kalan altı çocuğunun toplamı bile kaybettiğinin ölümünü ikâme etmeye yetmiyordu. Ben bunları bilmiyordum, neler olduğunu tahmin edecek bir işaret görmedim. Bayan Elena'nın evine gittiğim ikinci gün, arada bir doktora giderken ya da bürokratik işlerini yürütmekte Catalina'ya yardım etmesi gerektiğini, ders saatlerimize denk getirmeye çalışacağını ya da bana Portekizli aracılığıyla haber vereceğini, ama her zaman evine çıkan basamakların yanında biten yabancı nane çalısına dikkat etmemi söyleyerek uyarmıştı. Herhangi bir dalına bağlanmış beyaz mendil geri dönmem gerektiği, bana haber veremediği, beklememe gerek olmadığı, randevumuzun otomatik olarak bir sonraki günün aynı saatine ertelendiği anlamına geliyordu. Bu iki kere olmuştu, ama 25 Haziran 1948'de, ne kadar baksam da o çalının hiçbir dalına düğümlenmiş beyaz mendil göremedim. Evin kapısı kilitliydi, büyük eve doğru inmeye başladığımda kepenklerin açık olduklarını gördüm ve bu nedenle, bana kimse bunu asla yapmamamı öğütlememiş olduğu için, en kolayının sormak olduğunu düşündüm.

Pepe'yle gittiğimiz ilk günden sonra oraya dönmemiştim. Bayırı bir sürü kez birlikte çıkmıştık, ama ben her zaman büyük eve varmadan önce küçük kulübeye doğru sağa dönen patıkaya sapardım ve dersten sonra da yalnız ya da Portekizli'yle arka bayırdan inerdim. O öğleden sonra Bayan Elena'nın beni ballı lokma ve limonatayla ikindi kahvaltısı yapmaya davet ettiği gün rehberlik ettiği yola sap-tım ve kimseyle karşılaşmadan Catalina'nın evine kadar vardım, ön cepheye yaklaşıncaya birkaç çığlık, birbirine karışan ağlamalar, inleme sesleri, ağıtlar duydum. Bu sesler beni uyarmalıydı ve çekinmeliydim, ama kötü bir niyetim yoktu, sadece öğretmeni soracaktım, Portekizli Pepe'nin arkadaşıydım ve o evde iyi karşılanacağımdan kuşku duymuyordum. Yanıldığımı anladığımdaysa çok geç olmuştu.

Verandada olanları içeri girene kadar anlayamadım, ayaklarım taban tahtalarına çivilenmiş gibi kalakaldım, gözlerim üstlerine mihlanan bakışların dikkatini başka bir yöne çeviremedi. Her şey çok hızlı oldu, ama ben ancak çok yavaş hatırlayabiliyorum; sanki zaman zihnimde bir ayrıntıdan ötekine geçebilmek için duruyor, açık havada unutulduğu için güneşten kavrulmuş eski bir fotoğraf koleksiyonunun birbiri ardına gelen sert, kuru, şiddetli imgeleri gibi kendi ayağına dolanıyordu.

Chica'nın ıslak ve yumuşak, çok ağlamaktan kırmış gözlerini hatırlıyorum ve benimkilerle karşılaştıklarında nasıl açıldıklarını, bir saniye içinde şaşkınlıktan korkuya, korkudan temkine yolculuk eden ifadesini. Chica'nın benim girdiğim köşedeki duvara yaslanmış olduğunu hatırlıyorum, bu nedenle onu herkesten önce görmüştüm ama hepsi

oradaydılar. Manoli kucağında Pedrito'yla sallanan iskemlede oturuyordu, Paula kapının yanında hareketsizdi, Portekizli'nin bir saniye bile bırakırsa devrilmesinden korkarmış gibi sarıldığı kollarna bırakmıştı kendisini ve Catalina hasır sıranın ortasına oturmuş, çiftliğin küçük dünyasının merkezini işgal ediyordu. Catalina çok solgundu, başını arkaya yaslamış, bacakları ayırık, kolları açık, güçsüz elleri dizlerindeydi, kucağında buruşuk bir kâğıt duruyordu. Catalina sakın ve boş, soğuk ve tükenmişti, ölü gibiydi, bir yanında Bayan Elena, ötekinde Filo vardı ikisi de ıslak ve onca ağlamadan kızarmış gözlerine bakıyorlardı, kendi gözleri de ağlamaktan kızarmış, güçsüz, Manoli'ninkiler, Paula'ninkiler, Elena'ninkiler kadar ıslaktı. Küçük kız beni görünce, kusursuzluğu nedeniyle prova edilmiş gibi duran bu ıstırap resmini tamamlamak için sanki, başını ninesinin eteğine gömdü, tablo neredeyse teatraldı, sanki Rubiaların çiftliğinde sıradan insanlar değil de oyuncular, bir rolü oynayan ya da bir resim, ıstırap dolu ve yürek paralayıcı bir teslis için poz veren aktörler ve aktristler yaşıyormuş gibiydi. Canı çekilmiş Catalina onun için ve kendileri için, onun için ve geri kalanlar için ağlayan dostuyla kızının arasında hasır bankta oturuyordu ve diğerleri de hem kendileri hem de başkaları için aynı şekilde ağlıyorlardı; hem bencil olmayan hem bencil, hem cömert hem de yarırsız. Catalina gözlerini açana kadar gördüklerim bunlardı, daha önce böyle bir sahneye tanıklık etmemiştim, bu kadar dar bir alanda böylesine bir keder görmemiştim, böylesi yoğunluk, aşırılık. Torunu Blas on iki yaşındaydı ve ağlamayı bitirmişti, o bana doğru gelirken Catalina da parmağıyla beni gösterdi.

“Bunun burada ne işi var?” O zaman gördüğümün ne bir tablo ne de fotoğraf olduğunu anladım, tiyatro ya da film de değildi, çünkü Catalina bana doğru yönelmiş parmağıyla aynı soruyu yineledi: “Bunun burada ne işi var?” Filo gözlerini yumdu, Bayan Elena gitmemi anlatabilmek için başını iki yana salladı, Blas bir adım daha attı ve Pepe kollarının arasında bir rehinesi varmış gibi Paula’yı hiç bırakmadan verandayı geçti; size bunu görmek istemediğimi söyledim. Catalina kuru, kesin bir ses tonuyla konuşuyor, her sözcüğü çok yavaşça söylüyor, s’lerin üzerine sükûnetle basıyordu, görülmemiş bir sakinlikti bu, söyledim mi, söylemedim mi; benim koşarak kaçmam, benden gitmemi istemek, bana yalvarmak, bana gitmemi emretmek için soldan sağa, aşağıdan yukarıya ritmik hareketlerle sallanan o kafaların işaretlerine boyun eğmem gerekiyordu, Bayan Elena, Paula, Filo, Portekizli, oradan hemen çekip gitmem gerekiyordu, ama Catalina neredeyse hipnotik bir tonla konuşuyor, her sözcüğü çok iyi telaffuz ediyordu ve her şey çok yavaş, çok sakindi, ayaklarım o ahşap tabana mihlanmıştı sanki, başıma gelenleri, hareketsiz durduğum her saniye için ödemem gereken bedeli hayal edemiyordum; size onu bir daha görmek istemediğimi söyledim. Bu cümle artık onu ilk duyduğumdaki gibi tınlamıyor, ne bugün, ne yarın, ne de asla. Catalina beni gözleriyle biçmek istermiş gibi bakıyordu. “Sizi uyardım, açıkça söyledim, yoksa söylemedim mi, ha!” Catalina dudaklarından çıkan her sözcüğün donması için dişlerini sıkıyordu. “Buraya gelmesinden hoşlanmadığımı söyledim; hiç hoşuma gitmemişti, gitmiyor!” Catalina

ayağa kalktı, bana eskisinden de iri göründü, hiçbir zaman olmadığı kadar büyük, ürkütücü derecede engin, güçlü kuvvetli, basit bir kadından çok daha fazlasıymış gibiydi. “Onun parasını istemiyorum, onun parasına ihtiyacımız yok, o bir...”

“Sus Catalina!” Bayan Elena da ayağa kalktı, ona yaklaştı, kolunu yakaladı, bembeyazdı, küçücüktü, tertemizdi, güzelce taranmıştı; susmayı düşünmüyorum; La Ruiba onu elinin bir darbesiyle silkeledi, belki de canını acıttı, ama Bayan Elena ısrar etti, evet susacaksın, bir kez daha bana baktı, git Nino, dedi, git, lütfen git, hemen git; sesinde ve gözlerinde öyle bir ıstırap vardı ki, neler olduğunu bilmeden nihayet anladım, ayaklarım söz dinledi, bacaklarım çok geç gelen o iyi ve umutsuz emre uydu, fazla geç, nereye gittiğimi bilmeden hareket ettim, geldiğim yöne döneceğime ana yola doğru birkaç adım attım, kalbim başıma geleceklere hazırlanmak istermişcesine çok hızlı atıyordu, bir şey olmayacaktı sanki ve yeniden Catalina’nın sesini duyana kadar da olmadı, o sözcükleri teker teker söylerken hâlâ hissediyor olamayacağı bir dinginliğin yalanıyla tınlayan sesi; rahatça git, burada babanın Fernando el Pesetilla’yı vurduğu gibi, seni arkandan vuracak kimse yok...

Ayaklarımın altındaki toprak kaydı ya da böyle hissettim; sanki yer yanıyor ve ben hem içimde hem dışımda yanan kayaların arasından düşüyordum, gözlerim kapalı, gözkapaklarım bir daha hiç açılmayacakmış gibi birbirine yapıştı, ama sıcaklığı hissediyordum, alevi olmayan, korkunç, mineral, metalik bir ateş, tuhaf, tastamam bir ateş beni ısıyor ve sanki yiyip yutmak istiyormuş gibi

kemiklerime kadar yakıyordu; nasıl böyle olabildiğini bilmiyorum Catalina; çok uzaktan, son derece cehenneme benzeyen bu dipsiz uçurumun ılık kıyısından Bayan Elena'nın sesini duydum; nasıl bu kadar haşın, bu kadar zalim olabildiğini anlamıyorum; o ses bana hitap etmese de beni çağırıyordu; o daha bir çocuk, görmüyor musun bunu; beni içinden hiç çıkmadığım bir gerçekliğe geri gönderiyordu; çocuksa çocuk, bana ne; 1948 yılına, Fuensanta de Martos'a, Catalina'nın özenli telaffuzunu çok iyi duyabileceğim bir yere; benim de dokuz çocuğum vardı, biliyor musun; artık benim için bir seçim, bir yol, bir kapı, gerçekten kaçabileceğim hiçbir delik mümkün değildi; dokuz çocuk doğurdum, büyüdüklerini, erkek olduklarını gördüm; bu gerçeğin tamamıydı sadece işimize gelen kısmı değil; ne için yetiştirdim ben onları; gözlerimi açınca ilk gördüğüm yanımda soluk soluğa koşan Blas'tı; bunun babası gibi orospu çocukları öldürsün diye değil; Catalina çok özenli bir şekilde tüm s'leri üzerlerine basa basa söylemeye devam ediyordu; sakın bana gelip de o sadece bir çocuk deme; nefret dilinin ucunu bilemiş, sivrileştirilmiş gibiydi; bir katilin çocuğu, büyüyünce o da babası gibi katil olacak; sanki bu telaffuzla konuşmak onu daha gelişmiş, daha stil sahibi, daha soylu biri yapmıştı; nasıl böyle olabildiğini bilmiyorum Catalina; Bayan Elena'nın sesi daha boğuk, alçak, neredeyse mattı; onlar kadar adaletsiz, onlar kadar zalim olduğunu nasıl fark edemediğini anlayamıyorum; o zaman kendi sesimi duydum, sanki bir daha hiç duymayı beklemiyormuşum gibi şaşırttı beni; babam katil değil; sanki derinliklere yaptığım olağanüstü yolculukta yitirmiştim sesi-

mi; ah, öyle mi, git de Carmela'ya sor, hadi bas; Catalina benimle konuşuyordu, sor bakalım onu dul bırakan kimmiş; sesimi yükselttim, ona bakmak için başımı çevirdim, benim babam katil değil, diye avaz avaz tekrarlardım, katil değil, katil değil, katil değil; Blas beni bir yumrukta yere yıktı; evet öyle; daha uzun boylu, benden daha iriydi, ama hemen ayağa kalktım ve kafa atarak canını acıttım; değil; bana bir yumruk daha attı, ben de ona vurdum ve daha kuvvetli kollar bizi ayırdı; yeter artık; Portekizli Pepe beni tutmaya çalıştı ama koşarak kaçtım; Nino; başımı çevirmedim, durmadan koştum, koştum; Nino, bekle beni; koşmaya devam ettim, kavaşa kadar koştum, sonra daha ileriye, çünkü başka bir şey yapamıyordum, sadece koşabiliyordum, benden daha hızlı olan, benden daha kuvvetli olan gerçeğin önünde kendimi tüketene kadar koştum, oysa beni çoktan yakalamıştı bile.

“Sana ne oldu oğlum? Annem beni yüzüm yara bere içinde, gömleğim bumburuş, bacaklarım çizik içinde görünce korktu. “Ne yaptın?”

“Hiçbir şey,” yanıtını verdim gözlerine bakmadan, “koşarak geliyordum, düştüm.”

“Emin misin?”

“Evet.”

“Peki ders? Saat beş buçuk olmadı.”

“Bayan Elena yoktu. İşi çıkmış.”

Annem bana inanmadı. Yaralarımı temizledi, pansuman yaptı ve hiçbir şey söylemedi, ama bana inanmadığını fark ettim. Sonra yatağıma gittiğimi, akşam yemeği yemek istemediğimi, karnımın çok ağrıdığını söyledim, annem bana baktı, başıyla onayladı ve bana baktı, gözlerinden her şeyi bil-

diğini okudum, o öğleden sonra başıma gelenleri bilmesine gerek kalmadan merhamet olmadığını keşfettiğimi biliyordu.

Fuentsanta de Martos'ta, Sierra Sur'da, Jaén eyaletinde, tüm Endülüs'te ve İspanya'nın bütününde merhamet yoktu, acıma yoktu, benim gibi bir çocuğun geleceği yoktu.

İrmak bana daha geniş, daha coşkulu geliyor, ağaçlar yaşlı odun kütükleri gibi tozuyorlardı, dallarının arasından süzülebilen güneş ışınları suyun üzerine ışık gölgeleri çiziyordu; ucuz, neşesiz bir numara.

“Buraya oturalım mı?”

Portekizli Pepe bana baktı, omuzlarımla silktim. Umurumda değildi, hiçbir şey umurumda değildi ve bunu dile getirmek için dudaklarımla kımıldatmak bile istemiyordum, o oturunca ben de yanına oturdum.

“Hayatın boyunca bir daha benimle konuşmayacak mısın? Nedir?”

Beni aramaya geldiğinde bir günden fazladır kimseyle konuşmuyordum, sadece annem arada bir odama girip kendimi nasıl hissettiğimi soruyordu. Ellerimle karnımı tutuyor, hasta gibi suratımı ekşitip çok kötü diyordum ve yalan değildi. Gerçekten de kendimi çok kötü hissediyordum, bu kadar kötü hissettiğimi hatırlamıyordum, çünkü o semsertarbenin kendisi sonuçlarından, beni çevreleyen, o ilkbaharın neşesinde benim için tomurcuk veren, açan ve olgunlaşan her şeyin vakitsiz ölü-

münden, radikal ve kesin tükenişinden daha ciddi değildi. Bana en çok bu acı veriyordu, yatağımda yatarak ölü saatler geçiriyordum, sanki tavan bir aynaydı, ait olduğu yerde kalmayı bilmeyen, görevlerini ve neye sadık kalması gerektiğini anlamak istemeyen, sanal, hayal ürünü, gerçek dışı bir yola, takvim yapraklarının dışında bir yaşama girerek zamana ve uzama meydan okuyan bir aptalı, içimi, benim olduğum aptalı yansıtıyordu. Ne Paquito gibiydim, ne Alfredo ne de Miquel gibi, değişik olduğumdan değil, salak olduğum için. Böyle hissediyordum, içim bomboştu, koca bir boşluk.

Portekizli ona bakmam için beni dirseğiyle dürttü. "Artık benimle hiç konuşmayacak mısınız?"

"Hayır," tekrar ırmağa baktım. "Seninle benim burada birlikte bile olmamamız gerek."

"Nedenmiş?" Onu o kadar iyi tanıyordum ki, gülümsediğini tahmin etmek için gülümseyişini görmeye ihtiyacım yoktu. "Arkadaşız, öyle değil mi?"

"Hayır, artık değiliz."

"Nedenmiş?" diye sordu. "Ben Paula'dan hoşlandığım, sen de bir jandarmanın oğlu olduğun için mi?"

"Aynen."

O zaman gülmeye başladı. Gülmeye başladı, bana doğru döndü, beni omuzlarımdan tuttu, kendisine bakmaya zorladı, kendisini görmeye, güneşte yanmış saçı, kavrulmuş teni, bembeyaz dişleri, ayrıntı, olmak istediğim erkek modelini tamamlamak için bir bıçağın keskin kıyısı gibi enlemesine kırık ön dişi, kaybetmek üzere olduğum her şeyi özleminden oluşmuş bir yumruk gibi hissettim, Jules Verne, Bayan Elena, sonsuz yanıtlardan ve sorular-

dan oluşan bitimsiz bir hikâye, Don Eusebio'nun bana verdiği boktan beşin gerçek nedeni, ırmakta kelebek ağını daldırıp da yengeçle dolu çekebildiğimiz bir kovuk, ekmek, domates ve evde ne azık varsa onunla yapılmış sandviçler, dağın eteğinde küçük bir ev, bir bostan, küçük bir zeytinlik, birkaç hayvan, birkaç arkadaş, hiç temizlik yapmadan her şey tertemiz görünsün diye son derece düzenli duran azıcık eşya. Bütün bunları kaybedecektim, bütün bunları kaybediyordum ve düşüncesiyle bile yüreğim parçalanıyordu. Bu nedenle hiçbir şey düşünmek istemiyordum, hiçbir şeyden söz etmek istemiyordum, ne onunla ne de başka biriyle.

“Eğer anladığın buysa Nino,” sesi hâlâ neşeliydi, “bir halt anlamamışsın.”

Benimle düşüncelerimi okuma yeteneğine sahipmiş gibi konuşması ilk kez değildi, ama o öğle sonrasında ne derse desin beni ikna edemezdi. Bunu ona dillendirmek üzereydim, beni rahat bırakmasını, babam Pesetilla'yı arkadan vurarak öldürmüştü ve bunun çaresi yoktu. Gerçek aynı zamanda hiç hoşumuza gitmese de olmuş olan ve olmamış olması için her şeyi verebileceğimizdir. Ben o ölümü engellemek için her şeyi verebilirdim, ama benim yapabileceğim hiçbir şey, elimin altında hiçbir çözüm yoktu ve önümde sadece bir yol vardı.

Olayları başka şekilde düşünmeyi, onlardan farklı söz etmeyi ve onları farklı adlandırmayı öğrenmem gerekiyordu. Antonino Pérez adında bir jandarmanın kaçmaya niyetlenen bir suçlu karşısında yasayı uygulamaktan başka bir şey yapmadığını öğrenmem gerekiyordu, bu adamın oğlu Elías öğretmene saygısızlık yaptıktan sonra dağa çıkmıştı,

o da bir suçludan başka bir şey değildi çünkü. Köy yumurtası satan kadınlar da alanlar da suçluydu, dağdan saz toplayıp hasır ören ve yasak olduğunu bile bile onu satan komşularım suçluydular. Ancak böylelikle benim gibi bir salağın hayran olabileceği Cencerro'nun da dünyanın en kurnaz, en güçlü, en cesur adamı olmasına karşın bir suçlu olduğunu belleyebilirdim, kansı da onu sevdiği, onunla seviştiği ve doğruyu söylediği, beklediği çocuk ondan olduğu için suçluydu elbette. Onu koruyup kollayan arkadaşları, kardeşleri, komşuları suçluydular, imzaladığı banknotları kaybetmiş gibi yaparak jandarmaya vermeyen meyhaneciler suçluydular, ne zaman ortaya çıksa herkese içki ısmarlayan Cueloduro suçluydu ve bu ikramı kabul ederek hep bir ağızdan Süt İneği'ni söyleyen müdavimleri de suçluydular. Fernanda la Pesetilla kocasını ele vermek istemediği için suçluydu, annesi yas giysisi giydiği ve ne zaman bir haydutu öldürseler balkona çamaşır astığı için suçluydu ve onlar, dağın adamları, herkesten daha çok suçluydular, o kadar ki bir Karlist cesetlerinin üzerinde dans edebilirdi. Bunların hepsini öğrenmem, sonsuza dek kafama sokmam gerekiyordu, ispiyoncular örnek vatandaşlardı, hainler yasalardan yanaydılar, korkaklar sakın ve onurlu insanlar, barış ve düzen yanlılarıydı, hiçbirini anlamasam da, hiçbirini hissetmesem de ve düşünmekten tiksinsen de bunların hepsini düşünmem gerekiyordu, gerçek gerçeğin sadece işimize gelen parçasıydı, hiçbir kitap bana böyle şeyler öğretmeyeceği için de okumaktan vazgeçmeliydim.

“Baban Pesetilla'ya ateş etmeyi reddetmiş olsaydı,” Portekizli Pepe benimle konuşmaya gelmişti ve

ben ne kadar sussam da bunu yapmaya kararlıydı, “onu itaatsizlik nedeniyle savaş konseyine gönderirlerdi. Muhtemelen ölüm cezasına mahkûm edilirdi. Belki cezası infaz edilirdi, belki de edilmezdi, ama şimdi askeri bir hapishanede olurdu, çok uzun, yirmi otuz yıllık bir cezaya çarptırılırdı, annen hiçbir maaşı olmadan kirada yaşamak zorunda kalırdı, ne askeriyenin indirim dükkânından alışveriş yapabilir ne de herhangi bir hakkı kalırdı. Pepa’nın kötü beslenmemesi ve hapishaneye babana yiyecek bir lokma götürebilmek için kendini öldürecek kadar çalışması gerekirdi. Dulce en iyi şartlarda bir eve hizmetçi girerdi, sen de bir çiftlikte boğaz tokluğuna çalışmak zorunda kalır, sabahları dörtte kalkar eşeklere yem verir ve üstüne de teşekkür etmen gerekirdi.”

Bunları bir kerede söyledi ve bana bakmaya başladı. Artık ne gülüyordu ne de benimle alay ediyordu. Baktığımda onu hiç bu kadar ciddi görmediğimi fark ettim, ama hâlâ bir şey söyleyemiyordum.

“Baban katil değil Nino. Anlaman gereken bu. Pesetilla’nın öldürülmesi cinayettir, ama baban katil değil, onu istediği için öldürmedi, bu onun içinden gelmedi, kendi hesabına yapmadı. Ona verilen emri yerine getirdi. Sana biraz önce anlattıklarımın hepsini bildiği için yaptı, onları düşündü, hesaplarını yaptı, sayıları önüne koydu ve ateş etti.”

“Sen nereden biliyorsun?” Bunu sorunca yaptığım kabalığın farkına vardım; çünkü o babamı savunuyor gibi görünüyordu ve ben de onun savlarını sorguluyordum, ama olup bitenler benden çok daha büyüktü ve ben durumu nasıl idare edebileceğimi, yorumlayacağımı, hazmedeceğimi, omuz-

larıma yükleyip daima yanımda taşıyacağımı bilmiyordum. “Onun ne düşündüğünü sen nereden bilebilirsin ki, o?..”

“Ben çok şey biliyorum Nino,” diye sözümü kesti. “Bana bunları neden bildiğimi sorma, sana söylemeyeceğim, ama çok şey biliyorum. Mesela 1939 Nisanında Almería’da annenin iki erkek kardeşini kurşuna dizdiklerini. Dedeni, babanın erkek kardeşini ve iki kuzenini hemen hemen aynı tarihlerde Castillo de Locubín mezarlığının duvarlarında kurşuna dizdiklerini. Valdepeñaslıları oraya götürüyorlarmış. O kadar aceleleri varmış ki, babanın zamanında haberi olmamış ve engel olmak için hiçbir şey yapamamış, dedeni öldürenlerin oğullarından birinin kendileriyle aynı üniformayı giydiğinden haberleri yokmuş. Bunları benden size yardım etmemi istemeye geldiği akşam anlattı, seni Catalina’nın çiftliğinin yakınlarında görürlerse kuşkulanasınlar diye işçi olarak tuttuğumu söylememi istedi. Ben bilinmesinden neden bu kadar korktuğunu, neden yüz otuz peseta avans isteyemediğini, neden bu parayı kimseden borç alamadığını anlayamamıştım. Baban bana açıkladı, savaş bitince yaşananları anlattı, bu nedenle Valdepeñas’a dönmek istememişti, Romero ya da terfisi gelen Carmona gibi onbaşı olamayacağını da biliyordu. Ne kadar istese de babanı başka bir yere atamayacaklardı. Onu zora koşmayı yeğlediler, burada kalsın istiyorlar, tökezlerse diye sıkı gözetim altında tutuyorlar, ona güvenmiyorlar, baban da bunu biliyor. Babanın jandarma olmasının nedeni 18 Temmuz 1936’da Ayaklanma’nın kazandığı bir köyde olmasıdır, orada kimse ailesini tanıımıyordu,

karısının ailesini de tanımıyorlardı, kim olduğunu fark ederlerse sizin başınıza bir şey gelmemesini sağlamanın en iyi yolunun askere yazılmak olduğunu düşündü, çünkü tüm savaşı kazanan tarafta çarpışarak geçirmişti. Baban köyünde kalmış olsaydı... toprağı olmayan bir gündelik işçiydi ve toprağı olmayan tüm gündelik işçiler de aynı tarafta mücadele ettiler...

Sustu, düşüncelere daldı, sanki bir sonraki sözcüklerini özenle seçmesi gerekiyordu, ben onun anlattıklarının ne anlama geldiğini henüz kavrayamamış olduğum için bu hikâyede bildiğim tek veriyi söyledim.

“Kaybeden tarafta.”

“Evet, ama baban savaşı kazandı. Ailesine rağmen, kardeşlerine rağmen, kuzenine rağmen, kayınbiraderlerine ve arkadaşlarına rağmen. Kazandı ve bana kalırsa kaybetmiş olmayı tercih ederdi, ama kazandı ve onu buraya tayin ettiler, Valdepeñas de Jaén’den iki adım öteye, tüm ahalinin Carajitasların kim olduklarını hatırladıkları bir yere, gündelik işçiler sendikasına bağlıydılar ve hepsi de Halk Cephesi’ne oy verirdi. Ayrıca yetmezmiş gibi deden Pelegrín’in yakın dostuydu, daimi belediye başkanı, duymuş muydun?

“Evet, ama...”

Şaşkınlıktan devam edemedim. Daimi belediye başkanından bir, iki, üç değil, birçok kez bahsedildiğini duymuştum, çünkü babam ondan sürekli söz ederdi. Bu, daimi belediye başkanı zamanındaydı derdi. Annem de aynı şekilde Tarara’dan söz ederdi, yaşadığı yıllardan, belediye başkanı olduğu dönemden, o zamanlardan mamutların devriymiş gibi söz

ederdi, çok geride kalmış, tarih öncesi bir dönem; ona eski şeyleri, dansları, şarkıları, artık geri gelmeyecek gelenekleri hatırlatmaktan fazlaca bir anlamı yoktu. Benim için daimi belediye başkanı buydu, hiçbir şeyin ve hiç kimsenin geri dönmediği, kayıp nesnelerin bir araya toplandığı dev gibi bir ofis.

“Evet duydum,” diye açıklamaya çalıştım Pepe’ye, kaşlarının yayının sorduğu soruya yanıt vermek istiyordum, “ama ben bunun bir deyiş olduğunu düşünmüştüm hep, konuşma biçimi... Babam geçmişten söz ederken adı çok geçer, daimi belediye başkanı zamanlarında der durur. Gerçekten adı böyle birinin yaşamış olabileceği aklıma bile gelmedi.”

“Ama yaşadı,” sözlerimi duyan Portekizli güldü. “Hâlâ da yaşıyor, yaşamaksa... Daimilikten söz edilemez artık... En azından hayatta. Öyle. Ben onu iyi zamanlarda tanıdım, çok da olmadı inanmazsın... Pelegrín Martos Peinado Jaén eyaletinin en ünlü belediye başkanıydı, çünkü seçimleri kazandıktan savaş bitene kadar görevini sürdürebilen tek Halk Cephesi belediye başkanıydı. Bu çok da uzun bir zaman değil, üç yıldan biraz fazla, ama buralı olduğu için, diğerleri iki gün görevde kalabildikleri için, onu böyle çağırmaya başladılar: Daimi belediye başkanı. Hiçbir komite onu yok etmeye cesaret edemedi, denemediler bile ve Frankistler kazanınca ceketini giydi, kravatını taktı, başkan kıyafetiyle her gün yaptığı gibi belediyeye gitti, masasına oturdu ve o şekilde gelip onu tutuklamalarını bekledi. Halkın ona saygısı büyüktü. Çok severlerdi, çünkü Valdepeñas’ta Sosyalist Parti’yi kurmuş olmasının yanı sıra çok da iyi keman çalardı ve o civarda her-

kes müzisyen olduğu için...” bana bakıp gülümsedi, “Bunu biliyorsun değil mi?”

Başımla onayladım, çünkü biliyordum; ezelden beri bilmiş, ama nedenini hiç sormamıştım. Sierra Sur’daki köyler birbirlerinden o kadar yalıtılmış, her biri o kadar kendi ovasına gömülmüştü ki, zamanla kendilerine özgü değişik gelenekleri gelişmişti, bunlar birbirlerinden farklı ve bazen de on yirmi kilometre ötedeki köydekilerin tam tersi olurlardı. Bu nedenle Castillo de Locubínliler “s”yi “th” gibi söyler, Alcala la Realliler “z”yi “s” gibi söyler ve “e” ile “i”den önceki “c”yi telaffuz ederlerdi, Valdepeñas de Jaénliler de “peydahlanırlardı” çünkü “olmak” yüklemine kullanmadan İspanyolca konuşur ve her türlü müzik aletini çalabilirlerdi.

“Deden Manuel anarşistti,” diye anlatmaya devam etti Portekizli, sanki benimkinin değil de onun ailesinin hikâyesiydi. “Çocukluğundan beri Pelegrín’le arkadaştı, düğünlerde ve bayramlarda birlikte çalarlar, öğleden sonraları da kendileri için çalarlardı, çünkü müzikten hoşlanırlardı. Her zaman birlikteydiler, belediye başkanı kemaniyla, deden akordeonu ve Silbido adında bir arkadaşları da yan flütüyle, şu iyi cins metal olanlardan, yandan çalınanlardan...” Parmaklarıyla hayali bir flütü tuttu. “Bildin değil mi?” Başımla onayladım, babamın bana birkaç kez buralarda kimsenin görmemiş olduğu o flütü nasıl çaldıklarını anlattığını yüksek sesle aktaracak gücü kendimde bulamadım. “Bu nedenle savaş bitince iki kere düşünmediler bile. Pelegrín’i tutuklayıp kamu önünde yargılamak için hapse attılar; çünkü ünlüydü, Cumhuriyet’e ait bir simgeydi, fotoğraflarını çekmek, gazetelere basmak

işlerine geldi. Bu hayatını kurtardı, onu ölüme mahkûm etmişlerdi ama öldürmek istemediler. Sonsuza dek aşağılamak işlerine geldi, herkese uyarı olsun diye, böylece cezasını ömür boyu hapse çevirdiler ve hâlâ hapiste, ölene kadar da orada kalacak, ama ölümü yakındır bence, eyalet hapishanesinde her yıl mahpus üniformasıyla fotoğrafçıların önüne çıkartırlar... Ama Silbido'yu ve dedeni yargılamadan öldürdüler, aceleyle, koşa koşa. Sokakta meydana kadar paso doble çalarak gitmeye zorladıktan sonra bir cemseye bindirmişler ve bir daha gören olmamış, ama biri son ana kadar çaldıklarını, ellerinde çalgılarıyla öldüklerini anlatmış.”

Pepe sustu, bana baktı, ne diyeceğimi bilemedim, ne düşüneceğimi, neye inanacağımı, neyi aklımda tutup neyi unutacağımı, ama o daha bitirmemişti ve benim yanıtlarıma henüz ihtiyacı yoktu.

“Ve bir gece biri, tek bilmediğim bu işte, kesinlikle hiçbir zaman bilemeyeceğim, Regalito'yu satmaya garnizona gitmiş, evinin ambarında silah sakladığını ihbar etmiş. Baban henüz kimseyi öldürmemişti, Pesetilla'yı öldürmek de ona düşmüş. Teğmen öldürülmesine karar vermiş, Carmona'nın Chapines'i, Romero'nun Fingenegocios'u, kendi sırası geldiğinde Laureano'yu öldürdüğü gibi. Bu babanın sadakatini sağlamanın en iyi yoluydu, onu diğerlerinin suç ortağı yapmak, savaşın onu bindirdiği gemiden asla inemeyeceğine ikna etmek, onu katil etmek, evet, ama zorla, çünkü o bir Carajita idi ve Carajita olmaya da devam ediyordu, Carajitaların oğlu ve torunuydu ve kendi ölümünü göze almadan Pesetilla'yı öldürmemeyi seçemezdi. Şimdi anladın mı Nino? Baban spor olsun diye öldür-

medi, zevk aldığı için, hoşuna gittiği için, Fernando el Pesetilla'nın ölmesi gerektiğini düşündüğü için de değil. Baban öldürmeyi reddedemeyeceği için öldürdü, korkudan öldüğü için."

"Ama babam..." Sadece o anda yeniden düşünebilmiş, akıl yürütebilmiştim. "Senin anlattığın gibiyse, yandaşları aile fertlerini kurşuna dizmişlerse, benim ailemin fertlerini," bu iyeliğin anlamını kavradığımda ürperdim ve sırtım buz kesti, bu adı ilk kez duymuş olsam da, ben de bir Carajita'ydım. "Jandarma olmaktan vazgeçebilirdi öyle değil mi? Başka bir iş yapabilirdi, kimsenin onu tanımadığı bir yere taşınabilirdi, orada..."

"Evet." Portekizli benden çok daha hızlı düşünüyordu. "Bunu yapabilirdi, evet öyle, ama böyle bir karar almak zor biliyor musun, çünkü İspanya katillerin ve katledilenlerin ülkesine dönüştü, insanlar birilerinin keyfine göre tutuklanıyor, tutuklandıktan sonra işkence ediliyor, sonra da oranın amirinin canı isterse öldürülüyor ya da öldürülmüyor. Öyle bir ülke ki mahkeme adını hak eden bir tane mahkeme yok, ne tarafsız yargıçlar var, ne tutukluları savunan avukatlar, ne hak, ne hukuk, ne de hiçbir şeyin garantisi; sadece mezarlık duvarlarının önüne kazılan çukurlar." Pepe sustu, temkinli bir hareketle bana baktı ve daha sonra ne diyeceğini düşündü, "Savaş bitmedi anlıyor musun? Savaş hâlâ sürüyor ve insanlar şanslarına neresi çıktıysa o tarafta savaşıyorlar. Catalina la Rubia, jandarmasının bir katil yuvası olduğunu söylerken kendine göre haklı çünkü kocasını kurşuna dizdiler ve daha yeni bir oğlunu öldürdüler. Ama sana babanın katil olduğunu asla söylememeliydi, çünkü baban katil

değil. Babanın seçme şansı olabilseydi başka bir yaşam seçerdi, ama İspanya’da artık kimse kendi yaşamını seçemiyor.”

“Bu nedenle seninle benim burada birlikte olmamız gerekli.”

Ben böyle hissediyordum, beni bir anda ortadan ikiye bölen bu aynı sonuca ulaşmak için Portekizli uzun bir yol katetmişti, biliyor olmam gereken hikâyeler anlatmıştı, beni çıkmaz bir yola, dönüşü olmayan noktaya, duvarları kaygan, çıplak, ışığa doğru tırmanmama yardım edecek hiçbir çıkıntısı bulunmayan dipsiz bir kuyuya götürmekten başka bir işe yaramayacak bu hikâyeleri kimse anlatmak istememişti. Artık bazı şeyleri daha iyi anlıyordum: Annemin neden kendince Elías’ı koruduğunu, babamın neden o gece eve geldiğinde ağladığını, annemin bizi neden yıllarca köyüne götürmediğini, babamın kendininkine hiç götürmediğini, neden Almería’daki kuzenlerimin ayakkabılarını çaldıklarını, kilisenin kapısında babam olmadığına sevindiğini söyleyen çarpık gülümsemeli yabancıyı, kendi harap evimi, ölü bir babanın ve üç erkek kardeşin anısını hiç kimseyle konuşamamanın, hiç kimseyle paylaşamamanın ve onlar için ağlayamamanın trajedisini, tüm gözyaşlarını, sözcükleri, suçlulukları her şeyi yutmak, her şeyi içinde ve daima içinde tutmak zorunda kalmanın trajik zorunluluğunu, biz yaklaştığımızda sesleri fısıltıya dönen annemle babamı, işaret parmağıyla dudağa vurulan darbecikler; sus Mercedes, seni duyabilirler ve sus Antonino, ya bir duyan olursa... Havalanmayan bir bodruma benzeyen bu kötü, karanlık, akıl dışı yaşamda sürekli bir korkunun küfü çiçek açıyordu, sanki katı

bir maddeymişcesine kalın, gri ve tozuyan bir yumru insanın ağzını tıkıyor, içeriden iğneler gibi batan sırlar boğazını, midesini, bağırsaklarını delik deşik ediyordu, çünkü söylenemeyen sözler beden ve ruhun dokusunu yaralar, parçalar, deler, yakar ve mahveder. Ama bu hiçbir şeyi değiştirmezdi. Portekizli'nin anlattığı öyküyü kabul eder, hatta ona teşekkür edebilirdim, babamı anlayabilir, hatta ona acıyabilirdim, silahsız bir adamı meşru müdafa için arkadan vurduğuna, bunu kendisi ve bizler için, hayatta kalabilmek için, bizim iyiliğimiz için yaptığına kendimi ikna edebilirdim, ama Portekizli'nin dediği gibi İspanya'da kimse kendi yaşamını seçemiyordu ve benim meselem, hatam, trajedim de buydu.

Sesimi duyunca gülümsedi. Sonra düz bir taş alarak ırmağa attı, suya batmadan önce dört kez sekmesini izledikten sonra bana bakmaya başladı, son derece sakindi.

"Bu sadece sana kalmış Nino. Kararı verecek olan sensin. Bu andan itibaren nasıl yaşamak istediğini düşünmen ve sonuçlarını iyi tartman gerek, tamam mı?"

"Seni anlamıyorum Pepe." Doğruydu da, sözcüklerini anlamıyordum, kendiminkileri bile zor anlıyordum, ne düşüneceğimi, ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilmiyordum; ne o anda, ne de yaşamımın geri kalanında.

"Bak bizim gibi, senin, benim ve hepimizinki gibi bir durumda karar vermek çok zor, sana bunu önceden söylüyorum. Çünkü sen bir jandarma oğlusun ve haftada üç gün baban gibi jandarmaların daha yeni oğlunu öldürdüğü bir kadının evinde ders alıyorsun. Senin talihsizliğin Nino, hepimizin

talihsizliğidir, Paco el Rubio en şanssızlandı, ama ... dün dersin olmasaydı, Elena yukarı gitmemen için seni zamanında uyarmayı akıl etmiş olsaydı, geldiğin dakikadan iki saat önce ya da sonra gelmiş olsaydın, bir salak gibi olduğun yere çakılacağına gitseydin, ben olabilecekleri tahmin edebilseydim, kapının yanında durup da seninki kadar salak bir tavırla sana bakmak yerine ... belki ... hiçbir şey olmayacaktı, öyle değil mi? Burada oturuyor olacaktık, bak bu olacaktı, balık ya da yengeç avlayacak, yüzecek, sakın sakın keyfimize bakacaktık.”

“Ama olanlar oldu.” Neden ne önce ne de sonra, tam o anda gözlerimin yaşlarla dolduğunu bilmiyordum.

“Evet olanlar oldu...” Bana yaklaştı, sağ kolunu omuzlarıma doladı, konuşmaya devam etmeden önce bir anlığına bedenimi bedenine bastırdı, bana sarıldığını fark ettim, ilk kez bana sarılıyordu. “Ve yaptığı orospu çocukluğu Nino, feci bir orospu çocukluğu, farkında olmadığımı sanma. Çünkü sen sadece bir çocuksun, çünkü sen sadece on yaşındasın, çünkü sen bir şey bilmiyorsun ve hiçbir şeyin sorumlusu değilsin. Başına geleni de hak etmiyorsun, ama başına geldi işte, gerçek böyle, şimdi kendini ve başkalarını düşünmek zorundasın.”

“Seni de...” dedim çekinerek çünkü nereye varmak istediğini anlamamıştım.

“Hayır, beni değil.” Beni bıraktı ve tekrar gülümsedi, artık her zamanki gibi davranıyordu. “Benim bununla bir ilgim yok. Paula’dan hoşlanıyorum, evet, seninle olmaktan da hoşlanıyorum, tıpkı Tor-reperogil’deki yeğenlerimle zaman geçirmekten hoşlandığım gibi, arkadaş kalmamamıza karar ve-

rirsen, o zaman... Burada, ırmakta yalnızken seni özlerim, ama daha kötü bir şey gelmez başıma. Ama babana Rubiaların çiftliğine artık gitmek istemediğini söylediğinde, kendine bunun nedenini soracak, sana bunun nedenini soracak ve er ya da geç olanları öğrenecektir. Kendini çok kötü hissedecektir, her zamankinden de kötü, çünkü o Pesetilla'yı keyfi için öldürmedi, sana söyledim bunu, onu öldürmekten memnun değil, görevinden başka bir şey yapmadığını kendine söylese de eminim ki suçluluk duyuyor, şu sıralarda İspanya'da birilerini arkadan vurmak bir sürü İspanyolun görevi, gerçek bu, ama o yine de suçluluk duyuyor. Bunu yapmamış olmayı yeğlerdi, her şeyden çok da senin asla öğrenmemeni yeğler, kendini o kadar kötü, o kadar batmış hissedecek ki, Catalina'dan oç almaya kalkışması çok muhtemel, gidip her gün evini arayabilir, peşine düşebilir, aşağılayabilir, kadına yaşamı dar eder... Bunları yapabilir biliyorsun, bazı arkadaşları da hiçbir soru sormadan ve büyük bir zevkle onunla işbirliği yaparlar, bunu da biliyorsun. Belki de Rubia'nın bunu hak ettiğini düşünüyorsundur, sana o kadar kötü davrandı ki, görsün gününü, ama asıl sorun Chica ve Paula'ya, Manoli'ye, çocuklarına ve Elena'ya, torununa da ödetecek olmaları, çünkü hepsi birlikte yaşıyorlar bunu da biliyorsun, aynı kaptan yiyorlar. Ama en önemlisi bu da değil Nino."

Bana bakmak için durdu, ben de yapabildiğimce bakışına karşılık verdim, onu hiç bu kadar büyük, ne de kendimi bu kadar küçük, bu kadar zayıf, biraz önce omuzlarıma yüklediği yükü taşımakta bu kadar aciz görmüştüm, taşınmayacak kadar ağır bir bohça, tanrıların sonsuza kadar bir kayayı taşımak-

la lanetlediği şu adını hatırlayamadığım, ama Bayan Elena'nın bana hikâyesini anlatırken defalarca söylediğine emin olduğum Yunanın kayası kadar heybetliydi.

“Şimdi her şeyden önce kendini düşünmen gerek.” Sanki bana Olympos'un zirvesinden bakıyormuş gibi konuşmaya devam etti, o kadar güçlü, o kadar kendinden emin, o kadar kusursuzdu ki. “En önemlisi sana ne olacak, ne tür bir insan olmak istiyorsun, iktidarın iradesine boyun mu eğeceksin, yoksa onu takmamayı becerebilir misin? Kimilerine göre İspanya'da işler olması gerektiği gibi yürüyor, jandarma eylemleri nedeniyle kimseye hesap vermek zorunda değil, bir insanın suçlu olduğuna karar vermek için mahkemeye gerek yok, istediği kadar adaletsiz olsun, sadece yasa olduğu için her yasaya uymak gerekir. Başkaları, çok daha fazlası, böyle düşünmüyorlar, ama bunu yüksek sesle dile getiremiyorlar çünkü korkuyorlar; farklı bir ülkede, farklı yasalarla, başka türlü görevleri yerine getiren farklı bir polisle yaşamayı tercih ederlerdi, ama başlarına kötü bir şey gelmemesi için omuzlarını silkip susuyorlar çünkü neler olabileceğini biliyorlar, iktidara karşı çıkmanın ne kadar tehlikeli olduğunu ve nerelere varabileceğini biliyorlar. Ve bazıları da, sayıları az, kendileri adına düşünüyor, düşündüklerini söylüyor, fikirlerine uygun biçimde davranıyorlar, aldıkları riskin farkında olmadıkları için değil, buna değdiğini düşündükleri için. Peki sen?”

Tekrar sustu, bana kimseye esinlemiş olabileceğime asla ihtimal vermediğim bir dikkat ve yoğunlukla baktı, ama yanıt vermedim çünkü tüm sorularının yanıtlarını kendisinin vereceğini sezdim.

“Sen nasıl bir insan olmak istiyorsun? Kime benzemek istiyorsun? Bu her şeyden önemli çünkü sen şu anda bir sürü insanın kaderine karar verebilirsin, babaninkine, anneninkine, kesinlikle kardeşlerinininkine ve tüm Rubialarınkine, bunlar on yaşında bir çocuk için çok, biliyorum, çok fazla, ama en kötüsü de şu ki hep on yaşında kalmayacaksın Nino. Gelecek yıl on bir olacaksın, sonra on iki, sonra yirmi, sonra yirmi beş ve tüm bu yılların ve daha sonra gelecek olanların her gününde şimdi alacağın kararı hatırlayacaksın, belki sevineceksin, belki de pişmanlık duyacaksın, ama işte böyle bir insan olacaksın, cesur bir adam, on yaşında korkunç bir sırtı yüklenebilen bir adam, büyük bir çaba göstererek, dişlerini sıkarak babasını, annesini, hiçbir şeyi hak etmemiş olan beş kadını ve sanırım buna aranmış olan bir altıncısını batırmamak için yoluna devam eden bir adam. Ödlek biri sızlanmayı, ıstırap çekmeyi, karnı ağrdığı bahanesiyle odasına saklanmayı yeğlerdi; kimseye kötülük etmek istemediğini söyler, ama bunu engellemek için de hiçbir şey yapmazdı. Bunu çok iyi düşünmen gerek Nino.”

“Tamam, ama şimdi...” Ona baktım, gözleri endişeyle gölgelenmişti, bu bana sözleri kadar dokundu. “Şimdi ağlamak istiyorum.”

Portekizli Pepe bana yeniden sarıldı, kendimi onun kollarına bıraktım ve ağladım, uzun süre ağladım, neden, kimin için ağladığımı kendime sormadım, ama kesinlikle kendim için, babam için, bir daha asla Almería’ya dönmeyecek olan annem için ağladığımı biliyordum, ve babam için, dedem Manuel el Carajita için ve babam için, Fernando el Pesetilla için ve babam için, tanıyamadığım amca-

larım için ve babam için, babam için, babam için, babam için, hem katil hem de zavallı bir adam olan babam için, hem katil hem de iyi bir adam, hem katil hem de bahtsız, hem katil hem kendi kade-rinin kurbanı, katil ve bir daha asla geri dönmeyecek olan iyi zamanların siyah beyaz fotoğrafında-ki mutlu adamdan iz barındırmayan biri. Ağladım ve ağlarken hiçbir şey düşünmediğimi sandım, ama ağlamaktan sıkılana kadar bir sürü şeyi düşünecek vaktim olmuş anlaşılan. Karar vermenin çok zor olmadığını düşünmüştüm, rol yapmak da kolaydı, tüm hayatımı rol yaparak, yalan söyleyerek geçiriyordum zaten. Dulce bana kendim için, kendisi için, Pepa için yalan söylemeyi öğrettiğinden beri, geceleri bizi uyandıran çığlıkların gerçek insanların gerçek çığlıkları değil de, bir filmde bağırان aktörlerin ve aktristlerin yalandan çığlıkları olduklarını açıkladığından beri kendime ve herkese yalan söylüyordum. Karar vermek zor değildi; çünkü annemle babam bir anda, hiç bocalamadan, hiç sarsılmadan yalan söylemeyi biliyorlardı, “uyu bakalım, hiçbir şey yok, kâbus görmüş olmalısın,” ve gülümsüyorlardı. “Bırak çocukların peşini, yapacak işleri vardır, anneleri çağırmıştır,” ve gülümsüyorlardı. Gülümsemek kolaydı, yalan söylemek kolaydı, rol yapmak, gerçeği başkalarından saklamak, kendinden saklamak, cezalısınız, avluya bile çıkmayacaksınız, peki neden, ben öyle söylediğim için; hayatımı aynı şeyi duyarak, aynı şeyi söyleyerek, aynı şeyi yaparak geçirmiştım. Bu zor değildi. Hayatımın, bizim hayatımızın boktan bir hayat olduğunu anlamak da zor değildi, çirkin, haşın, cerahatli bir hayattı ve yaşamasını beceriyordum

kuşkusuz, çünkü doğduğumdan beri boktan hayatımın içinde yaşamayı öğrenmekten başka bir şey yapmamıştım.

Bu nedenle karar vermek çok zor değildi. Ağlamaktan yorulunca başımı kaldırmadan bedenimi Portekizli'den ayırdım, ona doğru dönmeden önce yüzümü ellerimle temizledim, bana kime benzetmek istediğimi sorduğunda, yanıtını çok iyi bildiğini anladım.

“Sonra Paula'yı görmeye gidecek misin?”

“Düşünmüyordum, aslında...” Sesi şimdiden temkinliydi. “Neden sordun?”

“Bayan Elena'ya yarın öğleden sonra saat beşte yukarıda olacağımı söylemen için.”

Bunu duyan Portekizli Pepe gülümsedi, bir an gözlerini yumdu ve bu minik hareketin hafifliğinde tüm bedeni rahatladı, omuzları, kolları, sırtı neredeyse fark edilmeyecek kadar gevşedi, gördüğüme bile emin değildim, ama hissettiğimden emindim, bazı hayali parmakların uçlarıyla tüylerinden yakaladım, bu anlık, kısacık değişimi yeni ve bilmediğim bir duyuyu harekete geçirdi sanki, o ana kadar sahip olduğumu sandıklarımın farklı bir yetiydi.

“Peki gidelim o zaman,” artık her zamanki gibi konuşup gülüyor, bana her zamanki gibi bakıyordu, hatta birlikteyken hep yaptığı gibi omuzuma bir şaplak indirdi, benim için sevindiğini anlamıştım, ama ne olduğunu keşfetmeyi başaramadığım bir şey daha vardı. “Kavşağa kadar birlikte yürürüz, sonra ben bayırı çıkarım, anlaştık mı?”

“Tamam.”

Yerimden kalktım, pantolonumu silktim, yanına geçtim ve aynı ritimde yürümeye başladık, ama

kendime hâlâ yanıtımın onu neden gösterdiğinden daha çok rahatlattığını soruyordum, neyi saklıyordu ve öğleden sonra beni aramaya eve geldiğinde benim geleceğimden, on buçuk yaşımın yakın ufkundan, bir zamanlar Antonino Pérez Ríos diye çağırılan ve hakkında hâlâ adından başka bir şey bilmediğim bir adamın yerleşmiş olması gereken uzak topraklardan başka ne tehlikedeymiş diye sormaya devam ediyordum. Portekizli'ye güveniyordum ve benim de onun için kaygılanmış olduğum gibi benim için kaygılandığına kuşkum yoktu; çünkü 1948 yılında, Fuensanta de Martos'ta kaygılanmak dostluğun ve şefkatin en kesin göstergesiydi, ama kendimi bir şey daha olduğu düşüncesinden kurtaramıyordum, o kusursuz, son derece donanımlı, çok iyi kurgulanmış, başından sonuna kadar dozu bilgece ayarlanmış söylevde gizli bir mesele daha vardı. O zaman bir anlığına Pepe'nin bana her şeyi anlatmadığından kuşkulandım, ama bu kuşkuma yaklaşık bir şekil bile veremedim o hayalimin tüm sınırlarını yerle bir edecek bir şey açıkladı.

"Çiftliğe sadece senin için çıkıyorum ha! Paula yukarıdaysa ve beni oralarda görürse vay halime!" Portekizli insanları konuşturmayı, akıllarını dağıtmayı, dikkatlerini başka yana çekmeyi ve sadece onun işine gelenle ilgilenmelerini sağlamayı iyi biliyordu. "Bilmiyorum farkında mısın, ama on gündür bana küs."

"Gerçekten mi?" Tüm yaşananlara rağmen bir haftayı aşkındır yukarı birlikte çıkmadığımızın farkına varacağımı biliyordu elbette. "Geçen gün sizi birlikte verandada gördüğümde bana pek de... sınılmıyor muydunuz siz?"

“Evet, geçen gün evet, kardeşi ölmüştü ve bunu duyunca hemen bayırı çıktım, bir tür ateşkesti o, ama dün yine havalara girdi, hadi yayan, buralar da pek sohbet havasında değiliz, tamam mı?” Çünkü en gerekliler dışında tek söz etmeyerek herkeşe her an en duymak istediği şeyi anlatabiliyordu. “Geçen ay Jaén’e alışverişe gittiğimde, gerçekten bir şey yapmaya niyetim yoktu, aklıma bile gelmemişti... Ama pazarda bir köylümle karşılaştım ve beni bir kadeh bir şey içmeye davet etti, normal değil mi? Sonra ben ona ısmarladım, ayıp olmasın diye, neyse işte, sonra o bana bir tane daha ısmarladı, bir tane, bir tane daha derken kendimizi kentin biraz dışında bir handa buluverdik, ki bu da normal, yani şöyle böyle normal, çünkü içeride taş gibi hatunlar, vardı!... Uf! Görmek gerekirdi ... öyle ki... Yok, anlatmasam daha iyi!”

“Ama görmem gerekmiyor muydu?” Çünkü kamışını havada sallamasıyla her balığı oltaya getirmesini biliyordu.

“Yok, çok küçüksün...” çünkü misinayı ne az ne de çok, tam gerektiği kadar çekmeyi biliyordu.

“Hiç de küçük değilim be!” Çünkü oltadaki avını suyun dışında, havada tutmayı, tam gerektiği kadar soluksuz bırakmayı biliyordu. “Böyle davranılmaz Pepe. Bir hikâye anlatmaya başlayınca bitirmek gerekir!”

“Bu doğru.” Misinayı son kez çektiği zaman balığın çaresinin kalmadığını, kurtulma ihtimalinin olmadığını biliyordu. “Bunda haklısın, evet bayım, ama bana kimseye anlatmayacağına söz vermelisin.”

“Söz veriyorum!” Ben farkına bile varmadan geriye kalan her şey; babam, dedem, Pesetilla uzak-

laşmaya, daha solgun, daha küçük, daha bulanık görünmeye başlamışlardı.

“Şey, barda sarışın bir hatun vardı, anladın mı, ama benim sevgilim gibi sadece adıyla sarışın değil, benimkinin saçı koyu kestane renkli, o gerçek sarışındı, saçını güzelce sarıya boyamıştı ... fıstık gibiydi...” Kadını elleriyle havada tasvir etmeye başladı, o sırada avuçlarının oyuntusuna sığmayan herhangi bir şey için ne belleğim ne kafam ne de dikkatim kalmıştı. “Poposu şöyleydi, ama gerçekten şöyle yemin ederim, devasa bir armut gibi,” parmaklarını o imkânsız meyveyi okşamak için uzattı, “ve memeleri iki kum torbası gibiydi, hem sert hem de yumuşak, esnek, yuvarlak,” parmaklarını hayali bir ağırlığı taşıyorlarmış gibi yukarı doğru kıvrırdı, “gerçekten şahaneydiler ve bacakları... Neyse, yavru beni dansa davet etti, nasıl ama! Beni dansa davet edince kalkmam gerekti elbette ve bana yapıştı ... sülük gibi, gerçekten,” Pepe havaya sarıldı ve kıvırtarak çok yavaşça dans etmeye başladı. “Bana o kadar yapıştı ki, her yerini hissedebiliyordum ve aniden bir bacağına baldırlarımın arasına soktu, sana yemin ederim Nino, ben ona hiçbir şey yapmıyordum, o bacağına soktu ve kımıldatmaya başladı ve... Ne yapaydım yani, kesinlikle suçum yokken hem de? Yapmam gerekeni yaptım tabii ki, ama bunu sana anlatmayacağım çünkü çok küçüksün, ama çıkışta... Çıkışta kim bara yaslanmış duruyordu bil bakalım!”

“Onunla yattın mı?” Bu konuda ne kadar atıp tutsa da Paquito bile bunun tam anlamıyla neyi kapsadığını bilmiyordu, ama bir kadınla yapılabilen şeyler arasında onunla yatmanın en önemlisi olduğunu ben bile biliyordum.

“Bana bunu sorma, ilk ben söyledim, anlaştık mı? Sence kim bar tezgâhına yaslanmıştı dersin?” Başımı salladım çünkü hiçbir fikrim yoktu, ama Portekizli Pepe’ye benzemeyi seçmekle en iyi seçimi yapmış olduğumu artık anlamıştım. “Putisanto!¹ Putisanto’dan başkası değil! Buna ne dersin!”

Bir daha asla duramayacakmışım gibi gülmeye başladım, kahkahalara boğuldum, o kadar uzun güldüm ki, Portekizli Pepe’yle Emeterio Putisanto’nun karşılaşmasını hayal ettikçe attığım kahkahalar nedeniyle iki büklüm olmaktan, yerlere yatıp gülmekten karnıma ağrılar girdi. O kadar ateşli bir sofuydu ki, tüm Jaén eyaletinin kerhanelerinin orospularının yataklarına bu kadar muska, bu kadar Bakire ve İsa resmi, madalyonu, bu kadar ipekli kurdela ve bu kadar mor kadife girmişliği yoktur.

“İşe bak,” Portekizli el kol hareketleri yardımıyla abartarak anlatmaya devam ediyordu. “Hayatını kardeşlik derneğinden kerhaneye giderek, kerheneden kardeşlik derneğine gelerek geçiren, kızlara ödeme yaparken banknotların arasına bir de Bakire Meryem resmi sıkıştıran, gece gündüz bir dini tören alayından ötekine koşturan, uçkurunu çözüp uçkurunu bağlamaktan başka yapacak işi olmayan orospu çocuğu... Onun Paula’yla ne işi olabilir? Nerede karşılaşmış olabilirler? Hiçbir yerde öyle değil mi? Karısına bu hikâyeyi anlatmış olamaz, kendi başına iş açar!... Ama nasıl olmuşsa, Paula olanları öğrenmiş!”

“Gerçekten mi?” Ona komik gelmediği belliydi, ama ben gülmekten kendimi alamıyordum.

¹ Puta ve santo, orospu ve aziz kelimelerinden türetilmiş takma ad -çn.

“Ona bu hikâyeyi anlatanı bir yakalarsam gözlerini oyacağım sana yemin ederim!” O kadar çok gülüyordum ki, bana baktı ve benimle birlikte gülmeye başladı. “Geçen hafta pazartesi günü Paula’yı görmeye çiftliğe çıktım, beni bayırda görür görmez, Çat! İçeri girdi. Filo verandadaydı, ‘Bak Putisanto’nun yakın dostu, ayağını denk al, Pepito, bugün de kapıları şaşıрма, uyarmadı deme...” dedi.

“Sen de tabanları yağladın tabii.”

“Kim? Ben mi?” diye sordu parmağıyla kendini göstererek, “Hayır bayım. Bir yere gitmedim, çok boğa güreşçisi ruhluyumdur, ama bir halta yaramadı, gerçek bu, orada kaldım ve onu bulmaya içeri girdim. ‘Ne oldu Paula?’ diye sordum melek suratımı takınarak, ‘Filo neden Putisanto’dan söz etti?’ Sanırım çamaşır katlıyordu, sepeti yere fırlattığı gibi üzerime saldırdı! ‘Seni öldüreceğim hayvan!’ Böyle dedikten sonra da olan biten her şeyi eksiksiz anlattı, başından sonuna kadar...”

“Peki sen ne yaptın? Özür diledin mi?”

“Ben mi?” Tekrar parmağını göğsüne bastırdı, ama kaşlarını öncekinden çok daha fazla havaya kaldırdı, sanki bu sorum onu şaşkınlığının son sınırına getirmişti. “Sözü bile edilemez. Ben her şeyi inkâr ettim, başından sonuna kadar her şeyi ... yalan olduğunu, Putisanto’yla hiçbir yerde karşılaşmadığımı, bana benzeyen başka biri olması gerektiğini, o da tersini iddia etti, hatta ona nasıl veda ettiğimi bile anlattı, ben de evet dedim, Putisanto bu başkasını ben sanarak selamladıysa, ne demesini bekliyordun ki? Elbette veda edecek! Ben orada değildim, ben bir şey bilmiyorum, benim bir sarışınla işim olmaz, hayır, hayır, hayır...” Parmağını

tekrar uzattı, bana doğru çevirdi ve sanki söylemek üzere olduğu çok önemli şeyin altını çizmek istermiş gibi birkaç kez salladı. “Kadınlara her zaman hayır demek gerekir Nino. Her zaman her şeyi inkâr edeceksin, bu söylediğim kulağına küpe olsun, seni yatakta yakalasalar bile hayır de. Biri ama seni gördüm derse bile, hayır, beni görmedin diyeceksin, üstelerse, ben oradaydım ama derse, ben orada değildim diyeceksin... Ben senin yaşındayken bunu küçük amcam öğretti ve bu yöntem beni hiç hayal kırıklığına uğratmadı. Her zaman her şeyi inkâr etmek gerekir, hayır demek gerekir, hayır, hayır, çünkü sonra bir de sana teşekkür ederler bunun için... Paula çetin ceviz elbette, önce huyu öyle, sonra da babasız büyümüş, evde hiç erkek olmamış, tıpkı kız kardeşleri gibi. Rubio’yu öldürdüklerinde sadece on dört yaşındaymış, ayrıca annesinin mizacı da ortada, disiplin nedir bilmemiş... O bir vahşi evet, ama sana nasıl açıklayayım ki, en çok da böyle vahşileştiğinde hoşuma gidiyor, beni deli ediyor. Bu nedenle o gün, bana hakaretler yağdırmayı bitirmeden önce kollarını tuttum, iyice sıktım, öpmeye başladım ve ona gerçeği söyledim, yani hayatımda hiçbir kadından ondan hoşlandığımın dörtte biri kadar bile hoşlanmadığımı, ama tepesinin taşı öyle bir atmıştı ki, kendini benden kurtaramayınca çığlıklar atmaya başladı ‘Chica! Bana balık makasını getir, şunun çükünü üçe keseceğim!’ ‘Hayvanlık etme Paula,’ dedim, ‘benim çükümü üçe kesmek senin ne işine yarayacak?’ Ama sakinleşmedi. Ben de aradan birkaç gün geçsin, bakalım zamanla biraz yumuşar herhalde, diye düşündüm. Üç gün çiftliğe çıkmadım, gittiğimde Chica kapıya çıktı ve beni durdurarak ‘Senin

yerinde olsam içeri girmem Pepe,' dedi, 'uyarmadı deme sonra.' Yine de girdim... Aman!.. Hemen hemen aynı şeyler tekrarlandı, anlatmama gerek yok. Erkek kardeşinin başına o iş gelene kadar böyle sürdü. O üzüntüyle Putisanto'yu unutmuştur diye düşündüm. Bu sabah yeniden yukarı, ona bir paket sigara götürmeye çıktım. Paula sigara içmekten çok hoşlanıyor biliyor musun? Annesi yasaklamış ama bayılıyor, ben de kendime her sigara alışımında ona da alıyorum. Ama önlüğünün cebinde balık makasını taşıyormuş, beni görür görmez çıkardı! 'Ne var!' diye sordu balık makasını açıp kapatıp şaklatarak, yetmezmiş gibi bir şey kesermiş gibi yaparak. 'Bir şey mi istemiştin!' Onunla konuşmayı, sadede davet etmeyi, er ya da geç beni bağışlayacağını ikimizin de bildiğimizi, beni bu kadar bekletmesinin saçma olduğunu anlatmaya çalıştım, ama avaz avaz benimle ağız dalaşına tutuştu. Catalina beni oradan kovmak amacıyla dışarı fırladı ve o da avaz avaz bağırarak o evde yas tutulduğunu söyledi. Haklıydı da, ben de..." Elini gömleğinin cebine sokarak açılmış bir sigara paketi çıkardı. "İşte hâlâ burada, işin kötüsü, bu olanların üstüne, yakında hepsini ben içeceğim."

Bir süredir kavşaktaydık, orada ayakta dikiliyor ve o konuşmak istediği sürece ben Portekizli'yi dinliyordum, ama elinde tuttuğu sigara paketi o öğle sonrasının son hikâyesine noktayı koydu.

"Hadi ver," dedim elimi uzatarak, "Bana ver, yarın Bayan Elena'ya veririm, o da senin tarafından Paula'ya iletir."

"Tamam." Bir an gözleri kötücül bir ışıkla parladı. "Ona kendimi çok kötü hissettiğimi söyle, ha!

Beni berbat durumda gördüğünü söyle, çok solgun olduğumu, hiç konuşmadığımı, ayaklarımı sürüdüğümü... Sana hastalanacakmışım gibi geldiğini söyle. Hatırlar mısın?”

“Evet,” paketi cebime koydum, gülerek eve doğru yürümeye başladım.

“Yarın seni kavşakta beklerim, bana anlatırsın, anlaştık mı?” Portekizli yolun ortasında ayakta duruyor ve bembeyaz dişleriyle gülümsüyordu. “Önemli olan çok abartman...”

“Tamam,” döndüm onu görebilmek için geri geri yürümeye başladım, “istersen öldüğünü söyleyeyim.”

“Gerçekten de berbatım! Sana yemin ederim Nino!.. Şu sarşın taş gibiydi, ama ben ayıp ettim...”

Köşeyi döndükten sonra onu göremedim, ama sesini duyuyordum.

“Gerçekten de çok kötüyüm ve giderek fenalaşıyorum!..”

Köyün ilk evlerinin yakınlarında Romero ve babamla karşılaştığımda hâlâ gülüyordum.

Babam iyi adam gülümsemesiyle yanağıma bir öpücük kondurmadan önce, “Hey! Kendini çabuk topladığına çok sevindim!” dedi. “İyi misin artık?”

“Evet,” ben de her zamanki gibi onu öptüm ve kolay oldu. “Artık karnım ağrımıyor.”

“Bütün gün buralarda, ırmakta dolanıp dururken kimbilir ne yedin? Ham böğürtlen yüzünden belki de...”

Eve vardığımızda her şey yerli yerinde, her zamanki gibiydi. Dulce avluda Encarnita’yla fısıldaşıyordu, annem önlüğünü takmış mevsime ve havaya göre akşam yemeğine sarımsak çorbası ve türlüyle

yer değiştirerek eşlik eden sebze püresini karıştırıyordu, Pepa resimlerini albümüne yapıştırmasına yardım etmem için beni bekliyordu. Ellerimiz kola içinde kaldı, yüzümüze sürdük, çok güldük, annem kızdı, daha da çok güldük. Mutfak lavabosunda temizlendikten sonra akşam yemeği saati gelmişti, yemeğimizi yedik ve yatağa gittik, epeyce okudum, ama Phineas Fogg ile Hindistan'a varmayı başaramadım, çünkü varmamıza birkaç sayfa kala Dulce ben varken evde kimsenin uyuyamayacağını söyleyerek ışığı söndürmeye mecbur etti.

Karanlığı yanıma çekmeye çalıştım, benim tarafımda olmaya zorladım, o sarışının taş gibi bedenini düşünmeye uğraştım, gözlerimi kapatıp Pepe'yle dans edişini, bedenini onunkine yapıştırışını, dizini bacaklarının arasına sokmasını hayal etmeye çabaladım, ama işe yaramadı. Paula'yı düşünmek, öfkesini, hakaretlerini, Portekizli'nin kollarından kurtulmaya uğraşmasını hayal etmeye çalışmak da boşunaydı. Her iki imge de hoşuma gitmişti, heyecanlı ve eğlenceliydiler, ama onları yakalayamıyordum, ne tutabiliyor ne de zihnime yerleştirebiliyordum; çünkü orada zayıf, kel, titrek, sırtı dönük, onu bir kez, bir kere daha ve bir kere daha yere yıkan silah sesinin yankısını duyana kadar paso doble ritmiyle ilerleyen bir adam vardı, kolları bedeninden ayrınk, elleri açık, üzerinde hiç görmediğim kareli gömleği ve yine hiç görmediğim kahverengi-gri, yamalı, bol pantolonu.

Pesetilla o gece defalarca öldü, düşman karanlığın zalim hükmüyle başka gecelerde bir sürü kere daha ölecekti, saldırgan karanlık onu her zaman aynı giydirecek, bir fotoğrafta olsun hiç görmediğim

dedemeyse beyaz, kusursuz bir gömlek ayıracaktı, bir kurşunla üzerinde kan lekesi çiçek açacaktı, yuvarlak, girintili çıkıntılı, önce olgun bir karanfil gibi güzel, ama sonra büyüyecek, şekli bozulacak, o kadar hızla genişleyecekti ki her şeyi kırmızıya boyayacaktı, kumaşı, akordeonun körüğünü, kanlı parmaklarıyla hâlâ bastığı tuşları, bedeni sertçe sırtüstü devrilecek, darbenin kuru sesi yarım kalmış, bitiremediği akorun sesini bastıramayacak, sonra müzik susacaktı, sadece hava kalacaktı. Ama ben dedemle Silbido'nun ölmeden önce çaldıkları o paso dobleyi dinlemeye devam ediyordum. Adını bilmediğim neşeli ve ısrarcı bir ezgiydi, her yıl bayramda, Don Justino açlıktan ölen bir boğa güreşçisiyle anlaştığında ve şenlikler için iki düve aldığında bu müziği dinlerdim, pazar giysilerini giymiş çiftlerin döşeme taşları üzerinde, bir meydana atılmış cese-din çevresinde dans ettiklerini görüyordum şimdi. Cencerro'ydu ama dedemdi de, Crispín'di ama Silbido'ydu da ve müzik çalıyordu, çalıyordu, akordeonun tuşlarından kan damlıyordu, onlar Manuel el Carajita'yı tekrar vurana kadar, arkadaşı flütçüyü tekrar vurana kadar, sonunda elleri müzik aletlerini bırakıyor, ama o paso doble hiç susmuyordu.

Kurşuna dizdiklerini önden vururlar, bu nedenle, hiç istemesem de dedemi oğlunun yüzüyle görüyordum, babamdı, ellerinin arasında bir akordeonla, yanında flütünü tutan ama yüzünü görmediğim adamla birlikte ölüyordu. Amcam, dayılarım ve babamın iki kuzeninin de yüzleri yoktu, sadece onun, hem dedem hem oğlu olan adamın, babamın, Jandarma Antonino Pérez'in yüzü vardı. Bir an sonra zayıf, kel, silahsız bir başka adama ateş

ediyordu, ölmek için hep aynı gömleği giyen adama. Karanlık benim yandaşıım olmak istemiyor ve onlarla, onlar için çalışıyordu, onları her gece yatağıma getirip üzerime fırlatıyordu, hâlâ canlıydılar, sanki onları kurtarabilirmişim gibi, sanki her birinin benim içimde ölecekleri ölümlerine engel olabilirmişim gibi, o ve başka kızıla boyanmış gecelerde onları defalarca sadece benim yüzümden ve benim için öldürdüler.

Düşüklerini ve bir kez daha düşmek için doğrulduklarını gördüğümde düşünüyordum. Portekizli Pepe'nin bana söylediğini ve artık bildiğimi, aslında ezelden beri bildiğimi hatırlıyordum, nezarethanelerden duyulan çığlıklar, sıradan bir gecede Laureano'nun sessizliği bölen sesi, duvarın öte yanındaki Fernanda'nın korkusu, eski yoldan gelen cemseler, annemin korkusu, babamınki, şafak vakti mutfığa girdiğindeki hüzünlü, soğuktan donmuş hali, bir başka zavallı şafağın kırağısıyla kolalananmış gocuğu. Düşünüyordum, kafam sözcüklerle, akıl yürütmelerle, savlarla dolarken kanın rengi soluyor, açılıyor, beni gerçekte her şeyin o kadar da değişmediğine ikna etmek için daha az kana benziyordu. Ben bilmekten korktuğumu her zaman biliyordum, keşfetmenin riskini almamak için hiç soru sormak istememiştim. Şimdi bir şeyler daha keşfetmiştim: Regalito evinin ambarına silah saklamıştı, babam babasını kurtarmaya yetişememişti, Almería'da tanıştığım ayakkabı hırsızlarının anaları neden duldu; ama bunlar pek bir şey değiştirmemişti çünkü canlıydım, 1948 yılında Fuensanta de Martos'ta yaşıyordum, gözlerim, kulaklarım, merakım ve hayal gücüm vardı, ikiyle ikiyi toplayınca her zaman

dört eden boktan bir hayattı bu ve jandarmalar geceleri silahsız, koyu tenli adamlara ateş ederlerdi. Ben Paquito gibi değildim, ne Alfredo ne de Miguel gibiydim, nedenini bilmiyordum ama Pepe'yle konuştuktan sonra kendim için düşünmeye karar vermiştim ve bu beni onlardan daha az aptal yapıyordu. Düşünmek iyiydi, çünkü düşünceler cesetleri uzaklaştırıyordu, katilleri ve kurbanlarını sözcüklere ve sayılara dönüştürüyordu, beni başkalarını değil de kendimi düşünmeye mecbur ediyordu ve hiçbir zaman, asla, hiçbir nedenle, hiçbir bahaneyle, ne uzaktan ne de yakından birinin bahtsızlığa uğramasına, ıstırap çekmesine, hapse düşmesine ya da ölümüne katkıda bulunmayacağıma kendi kendime söz verme zorunluluğunu dayattı.

Bu söz beni sakinleştirdi, ısıttı ve güven verdi, ciddi lafların art arda sıralandığı heyecanlı bir sözcük dizisinden farklı bir şeye dönüşmesine fazla zaman kalmamış olduğundan hiç kuşkulanmayarak, sonunda o gece uyumayı başarabildim. Çok geç, neredeyse on birde uyandım. Güneş camların ardında parlıyordu ve bir mezarlık duvarının önünde düşen cansız bedenlerin siyah, kasvetli manzarası boş ve yanıltıcı bir hayale, yaz sabahının gerçekliğine uygun düşmeyen bir kâbusun dramatik kabuğuna benziyordu. Güneş gökteki yolculuğuna devam ettiği sürece hepimiz güvendeydik, bu nedenle kalktım, giyindim, iki koca ekmek dilimine tereyağı sürüp fişekleri, ırmakta yüzmesi ve futbol maçıyla sıradan bir güne başlamak için Paquito'yu aramaya gittim. Aklımızın bir karış havada olduğu, annelerimiz yemeği koymaya başladıktan sonra koşa koşa eve dönmeye mecbur kaldığımız ve ma-

saya oturduğumuz günlere o kadar benziyordu ki. Ama küçük kulübeye çıkan bayır beni hiç o öğle sonrasındaki gibi zorlamamıştı kesinlikle.

Yukanı vardığımda nedenini anladım. Kapı her zamanki gibi açıktı ve Bayan Elena masaya oturmuş beni bekliyordu. Orada da hiçbir şey değişmemiş gibi görünüyordu, ama bu aşına olduğum, tanıdığım sahneyi oluşturan öğeler o kadar kusursuzlukla yerli yerindeydiler ki, bir sinema perdesindeki imgeler gibi yapay duruyorlardı.

Bayan Elena'nın masanın cilalı ahşabını korumak için serdiği işlemeli örtü masanın o kadar tamı tamına ortasındaydı ki, sanki kenarlara uzaklığı bir cetvelle santimi santimine hesaplanmıştı. Kumaşın üzerine işlenmiş çelengin tam merkezindeki çiçeği gizleyecek şekilde, her yere eşit mesafede yerleştirilmiş daktilo da aynı izlenimi uyandırıyor. Solunda, defterin üzerinde duran yeni açılmış üç kurşunkalem kusursuz dikdörtgenin üzerindeki üç paralel çizgiye benziyordu. Sağındaki kâğıtlar o kadar dikkatle yerleştirilmişlerdi ki, kâğıt değil kapağı olmayan, sırtı ilk bakışta belli olmayan şeffaf iplikle dikilmiş bir kitap gibi duruyorlardı. Bayan Elena masada dimdik oturuyordu, kollarını örtünün üzerinde, daktilo yazmaya uygun biçimde dirseklerinden bükmüş, ellerini açmıştı, geometrinin uyumuna adanmış kutsal tapınağın rahibesine benziyordu, her zaman onun bir parçası olan, ama onu hiç böylesine bir kesinlikle kuşattığını görmediğim bir lekesizliğin en saf ifadesiydi: En asilerini bile bir keşiş disipliniyle topladığı saçlarıyla başının en tepesinden; parlak, çok temiz, yıpranmış deri ayakkabıları içinde,

aynı hizada oldukları için tek bir ayakmış gibi duran ayaklarına kadar.

Bana bakana kadar tüm bunları gördüm. Başını kaldırıp da bana baktığında, gözlerinde daha önce hiç görmediğim karanlık, sıcak, kirli, muğlak ve umutsuz, şaşkın ışığa tosladığımda, her bir nesneyi kaç kere yerleştirdiğini, düzelttiğini, tekrar dokunduğunu, gözden geçirdiğini hesaplamayı bıraktım.

“Geçen gün gittiğinden beri sana ne söyleyebileceğimi düşündüm Nino.” O sönük, donuk ses de benim için yeniydi. “Gittiğinden beri kafamda, kitaplarda, her yerde sana anlatacak bir hikâye arıyorum... Ama bulamıyorum. İspanya’ya olan bu biliyor musun? Bu ülke... Burada olanlar daha önce başka kereler başka yerlerde de oldu, ama aynı şey değil, biz her şeye başkalarından daha geç ya da daha erken varıyoruz, asla zamanında değil ve bu... Ne diyeceğimi gerçekten bilemiyorum. Geçen gün olanlara çok üzüldüm. Gerçekten çok üzgünüm Nino.”

Ben de ne diyeceğimi bilemedim. Masaya birkaç adım kala duruyordum, ne ilerlemeye ne gerilemeye cesaret edebiliyordum, kendime ne yapacağımı, nasıl ona doğru gideceğimi sorarken Bayan Elena kalktı ve bunu yapmasıyla tüm düzen, örtünün, daktilonun, kâğıtların ve kurşunkalemlerin o matematiksel, insanlık dışı kesinliği bozuldu. Bayan Elena o dağınıklığın rahatlatıcı sıcaklığında bana doğru geldi, aralarına sokulmam için kollarını açtı, bunu yaptım, kendimi bedenine bastırdım ve iki elimle kavradım, ona sarıldım, kendimi onun sarılışına bıraktım, onunla soluk aldım, ikimiz de tümüyle sakinleşene kadar başımı göğsüne yasladım. Ayrıldığımızda Bayan Elena’nın gözleri

yaşlıydı, benimkiler değil. Ben tüm gözyaşlarımı dökmüştüm.

“Teşekkür ederim,” dedim. Başıyla onayladı ve başka bir şey eklemek istemedi, ama ben ikimizi de aynı derecede bunaltan sessizliği bölmenin bir yolunu bulmuştum. “Hatırlıyor musunuz?.. Bana bir Yunanın hikâyesini anlatmıştınız, tanrıların bayır yukarı dev bir kayayı taşımakla lanetledikleri biri...”

“Elbette,” bana gülümsedi, “Sisyphus...”

“Tamam! Sisyphus!” Bu ad bir ara vermemizi sağladı, bizi işleten bir palanga gibi işe yaradı ve henüz titrek bir doğallıkla masaya doğru gitmeye başladık. “Dün adını hatırlamaya çalıştım ama aklıma gelmedi, suçunu da pek hatırlayamadım, hangi günahı nedeniyle cezalandırıldığını.”

“Bir kez daha anlatayım o zaman.” O masadaki yerine, ben kendiminkine geçtim ve ikimiz birlikte örtüyü çekiştirdik, kâğıtları üst üste, kurşunkalemleri de kitabın üzerine koyduk, “Ama sonra ders yapacağız tamam mı?”

O ders hikâyenin sonu, yaklaşık iki gün önce Rubiaların verandasında açılan korku ve bilgi parantezinin kapanışı, benim için yeni bir yaşamın başlangıcıydı. Çocukların ayrıcalıklarından sayılan ve benim de kendime izin verdiğim ihtiyatsızlığa, tutarsızlığa ve samimiyete yer olmayan bir yaşam; tüm bunlar bir sırrın ve onun Sisyphus’un laneti kadar ağır, çözümsüz, daimi olan bedelinin altında ezilmişlerdi. Ama o sırada hâlâ önceki yaşantım sandığım şeye döndüğüme o kadar memnundum ki, henüz farkında değildim.

“İstersen önceki gün kaçırdığımız dersi yarın yapabiliriz.” Bayan Elena bana kapıya kadar eşlik etti,

kapıyı açtı, dersi bitirdiğimizi görünce adımlarını sıklaştıran Paula'nın geldiğini gördük.

"Gidiyor musun Nino?" dedi aramızda az bir mesafe kaldığında.

"Evet," işte o zaman cebimdeki sigara paketini hatırladım.

"Bekle, senden bir iyilik isteyeceğim."

Ona dikkatle baktım, eskisi gibiydi, eskisinden daha sevecen ya da huysuz değildi, ama sakindi, balık makası hikâyesinin benim beklediğim kahramanına pek benzemiyordu.

"Eve dönünce, sana zahmet olmazsa," beni tek şaşırtan bu kadar nazik konuşmasıydı, "Sanchísle uğrayıp bal kalmadığını söylediğimi iletir misin lütfen?"

"Bal kalmamış," diye yineledim, "böyle söyleyeceğim, değil mi?"

"Tastamam. Portekizlinin bana sözünü ettiği adamda bir kavanoz bile kalmamış, hepsini satmış, hatırlar mısın bunu?"

"Olur." Bunun çöpçatan rolüme başlamak için iyi bir an olduğunu düşünerek, "Ama niye sen kendin söylemiyorsun?" diye sordum.

"Kime, Pepe'ye mi?" Başımla onayladım ve Paula her şeyden çok kendinden duyduğu memnuniyeti ortaya koyan bir el hareketiyle gülümsedi. "Çünkü o buraya çıkacak kadar taşaklı değil!"

"Paula lütfen!" Bayan Elena onu hafifçe azarlarken ben Portekizli'nin aşktaki şanssızlığının bu kanıtına kahkahalarla gülüyordum. "Bu şekilde konuşma!"

"Nedenmiş? Gerçeği ve sadece gerçeği söylüyorum, ne azını ne de fazlasını. O kadar taşaklı değil." "Değildir belki de," diye araya girdim ve aralık par-

maklarımı sigara tutarmış gibi dudaklarıma götürdüm, “ama sana bir armağanı var.”

Kaşlarının üzerinde dolanan soruyu başımla onayladım, Bayan Elena’yla vedalaştıktan sonra arka yoldan inanılmaz bir uysallıkla peşimden geldi.

“Bak,” öğretmenimin bizi göremeyeceğinden emin olduktan sonra sigara paketini cebimden çıkartarak havaya kaldırdım.

“Ay! Ne iyi!” Ben ona uzatamadan havada kaptı. “Nasıl sevindim!”

“Dün sabah sana vermeye gelmiş, ama ona çok kızgın olduğun için...”

Beni duyduğundan pek emin değilim, hemen paketi açıp bir sigara çıkardı ve sütyeninde gizlediği kibrit kutusundan aldığı bir kibritle yakmak için dudaklarına götürdü. Daha önce bir kadının sigara içtiğini görmemiştim, bunun tuhaf, hatta sevimsiz bir sahne olacağını sanıyordum, ama Paula dumanı hasretle içine çekti ve ilk üfleğinde yüzüne öylesine yoğun bir haz ifadesi gelip yerleşti ki, farkına bile varmadan gülümsedim ve ne dediğimi pek bilmeden konuşmaya devam ettim.

“Öfkelenince onun çok hoşuna gidiyorsun biliyor musun, öyle diyor, ama...”

“Öfkelenince hoşuna gidiyorum öyle mi?” O hem sigara içip hem de benim sözümü kesebiliyordu. “Ona tarafımdan ne kadar şanslı olduğunu bilmediğini söyle.”

“Ama çok kötü Paula, cidden, feci durumda, yemek yemiyor, konuşmuyor, bana kalırsa...”

“Hastalanacak bu gidişle, öyle mi?”

“Evet, öyle,” dedim, böyle leb demeden leblebiyi anlamasına şaşırmıştım, “yani ... hastalandı

bile, çok kötü durumda, ama ... nasıl tahmin ettin?”
 “Ay!, ay, ay!” Boğazıma sarılarak beni şakadan, canımı acıtmadan sarstı. “Daha bu kadar bücürken bu kadar yalancı olmaktan utanmıyor musun? Hadi yaylan, arkadaşının yanına git! Olacak iş değil! Hepiniz aynısınız, daha küçücükken bile aynı derecede yüzsüzsünüz, iflah olmazsınız siz... hadi ben gidiyorum.” Sigarayı yere attı ve izmariti ayağıyla ezdi, “Balı unutma, tamam mı?”

“Evet ama...” yürüyüp giderken son bir denemede daha bulundum, “Peki Portekizli’ye ne diyeyim?”

Bayırı inerken randevuya gitmememin Portekizli için daha hayırlı olacağını düşünüyordum, ama kavşağa vardığımda bir taşa oturmuş beni beklediğini gördüm.

“Eeee!” Aracılığımdan büyük beklentisi varmış gibi bana gülümsedi.

“Şişkolardan hoşlanıyormuşsun,” Paula’nın mesajını sözcüğü sözcüğüne iletmekten başka çarem kalmamıştı, “ve parayı da bastırmışsın!”

“Kahretsin!” Ayağa kalktı ve öfkeli el hareketleriyle pantolonunu silkelemeye başladı. “Bunu mu söyledi?”

“Öyle dedi. Bir de öfkелendiğinde ondan çok hoşlanıyorsan, ne kadar şanslı olduğunu bilmiyormuşsun. Umuru değilmiş.”

“Çattık yani!” Düşünmek için bir anlığına durdu ve kaşlarını çatarak bana baktı, “onu gördün mü peki...”

“Elbette.”

Her şeyi anlattım, en çok da Paula’nın armağanını aldığında nasıl sevindiğini, sigara içerken aldığı hazzı. Portekizli’yi biraz neşelendirmeye, umut

vermeye çalıştım, ama öykümün ana fikrine pek aldırmadı bile.

“Demek ki bal yok ha!” sonucuna vardı ve sanki çok iyi bellemek istediği bir şeymiş gibi yavaşça yineledi. “Bal yok. Ne tuhaf.”

“Bana öyle söyledi, ona sözünü ettiğin adamda bal kalmamış.” Portekizli bu küçücük haberin enginliğinde kaybolmuş gibi ne kımıldıyordu, ne de bana bakıyordu. “Hepsini satmış.”

“Bu bana çok tuhaf geldi çünkü...” ama hemen başını salladı, gülümsedi ve köye doğru yürümeye başladı. “Bana o adamın buralardaki tüm balı satın aldığını ve hiç balsız kalmadığını söylediler, ama ne yapalım. Gidelim, seninle eve kadar geleyim.”

“Öyle mi, ne iyi! Senin için önemli değilse Sanchís’le de sen konuşur musun, daha iyi...”

“Nasıl istersen.... Yapacak işim yok. Çiftliğe sokulmayı deneyecektim ama...”

“Paula o kadar taşaklı olmadığını söylüyor!”

“Hayır öyle değil. Bu gibi işlere taşakları karıştırmamak gerektiğini yakında sen de anlayacaksın!” Parmaklarını bir makasın kanatlarıymış gibi havada oynatınca ikimiz de gülmeye başladık. “Bu kadar çok hoşlanıyordum o canavar umurumda bile olmazdı ama...”

Ama çok hoşlanıyordu, yüksek sesle de dile getirdiği gibi çok hoşlanıyordu ve giderek de artıyordu, çünkü hiç yakınmadan temmuz ayındaki kadar uzun bir kefarete razı gelmişti, otuz günden fazladır sakınarak kıza yaklaşmayı deniyor ve sürekli başarısızlığa uğruyordu, ben sürekli araya girmek zorunda kalıyordum, çünkü armağanları yukarı götüren, yanıtları aşağı indiren, yakarışları eken, olumsuz yanıtları biçen, her iki yöne de aşk sözcüklerini ta-

şıyan bendim. Paula'nın kiler öyle görünmeseler de her zaman saat tam altıda Bayan Elena'nın evinin yakınlarında fırsat kollayacağı şekilde ayarlıyordu, yakanışlarının ısrarı onu mutlu ediyor, hayır demeden ve onu henüz görmek istemediğini söylemeden önce gülümsüyor, bu zalim, ama aynı zamanda da umut vaat eden sözü üzerine basa basa söylüyordu.

"Yarın ona bunu götür bakalım yumuşayacak mı?" Bazen bir çakmak, bazen bir torba karamela, bir kutu şeker, bir mendil, bir şişe kolonya, "daha ne yapayım?.."

"Ama bana bizim gibi erkeklerin hiç evlenmediklerini söylemiştin?.."

"Evet öyle dedim, ama ne yapalım? Kendimi kaybettim farkında olmadığımı sanma. Ayrıca yakında iflas da edeceğim, babanın bana verdiği tüm paraları bu ıvır zıvıra yatırıyorum, önümüzdeki ay borcunu bitiriyor."

Sonunda konuyu tek başına çözdü, bildiği gibi çözdü.

"Sana ne diyeceğim biliyor musun?" diye uyardı beni kolonyanın da bir işe yaramadığını söyleyince. "Artık yeter! Yarın ben de seninle çıkıyorum. Tanrı yardımcım olsun."

Ertesi gün kendimizi bayıra vurduğumuzda, Paula'nın bizden önce gelerek kulübenin kapısında oturduğunu ve Bayan Elena ile hasır ördüğünü gördük. Geldiğimizi görünce ayağa kalktı, önümüzde durdu ve kollarını kavuşturdu, ama Portekizli bir adım geri atmadı.

"Bak Paula, bununla yeterince zaman yitirdim, ya benimle barışırsın ya da ben kendi köyüme dönerim ve bu iş biter."

Paula'nın yüzünde tek bir kas bile kıımılamadı. Sessiz, suskun, gözlerini kıpmadan bakıyordu, sanki bu uyarının ciddi mi, blöf mü olduğunu tartmaya çalışıyordu. Belirsizliği gittiği yere kadar uzatmaya kararlı görünüyordu, ama Portekizli buna izin vermedi.

"O zaman ben gidiyorum." Pepe kıza yaklaştı ve önemsiz bir tanışa veda eder gibi elini uzattı, "Daha iyi olabilirdi, ama yine de seni tanımak bir zevkti."

Bu veda Paula'nın hoşuna gitti, çünkü yalanır gibi gülümsüyordu, ama Portekizli bunu bile görmedi. Topuklarında dönmüştü bile. Baş parmaklarını pantolonunun ceplerine takıp bir, iki, üç adım atacak, iyi bir ritim tutturup oradan yürüyerek çekip gidecekti. O anda bu hikâyenin sonunu izlediğimi düşündüm, ama tam zamanında Paula'nın sesini duydum.

"Ağır ol bakalım salak!" Neşeli tonu hakareti hafifletiyordu.

"Bana ne dedin?" diye sordu Portekizli, kıza bakmak için döndü ama durduğu yerden bir adım kıımılamadı.

"Salak," Rubia güldü ve bayını inmeye başladı, "Sana salak dedim..."

Bunu duyan öğretmenim "Ne ayıp!" diyerek başını salladı ve sağ kolunu omuzlarıma sardı. "Amma saçmaladılar, farkında mısın Nino?"

Ama Bayan Elena da gülümsüyordu, patikanın ortasında sarıldıklarını gördüğümüzde gülümsemeye devam ediyordu, Paula kollarını kaldırıp Portekizli'nin başını tuttuğunda, kendisinininkine yaklaştınp fısıldayarak tehdit ettiğinde, genç adam kıza kollarını doladığında, bedeninin sağlamlığını

denemek istermiş ya da elleri onu o kadar özlemişler ki sakın durmayı bilmiyorlarmış gibi sımsıkı kendine bastırıp tuttuğunda hâlâ gülümsüyordu.

“Ve sana bir şey daha diyeceğim...”

“Bana ne diyecekmişsin bakalım?” Portekizli boğa güreşçisi olduğu iddiasındaydı, ama dizginlere sahip olduğu söylenemezdi.

“Sana küfretmeye devam etmemi istiyorsan bana bunu bir daha yapmayacaksın...” Portekizli belki bu sözü yutmak için onun susmasını fırsat bildi, uyardıktan başını öne doğru uzattı, ama kız dudaklarını kendi ağzından uzak tutacak kadar sıkı kavramıştı başını, “çünkü seni bir daha yakalarsam, çükünü tam üç parçaya keserim ve çoktan yapılmış olması gereken de yapılmış olur.”

Bayan Elena bundan hiç hoşlanmadı işte ve tam Rubia Pepe’nin başını bırakıp gözlerini kapatarak aralık dudaklarını ona teslim ettiğinde beni eve girmeye zorladı, benim de göremediğim her şeyi hayal etmem gerekti.

O sırada bu savaşın galibinin Portekizli olduğunu düşünüyordum, ama daha yaz bitmeden pek de emin olamamaya başladım, çünkü krize giren bir aşk hikâyesiydi, ama uzlaşmadan çıkan tam bir nişanlılıktı. Bu yenilik Pepe’yle olan dostluğumu zedeledi; çünkü Paula bana güveniyordu ve sevgilisinin köyde tek başına bardan bara gezeceğine benimle olmasını yeğliyordu. Böylece yaşamımın en kötü yazı son derece uzun ve yorucu günlerden oluşan güzel bir yaz olarak sona erdi, öyle ki bazen dayanılmaz bir bitkinlik duyabilme becerisiyle kutsuyorlardı beni, özellikle de Portekizli’yle saz toplamaya gittiğimizde. Paula’nın ona dayattığı bir

sürü şartın yanı sıra, bu da çiftliğin ekonomisine sağladığı zorunlu katkıydı.

Gerillalar çalışıyordu, matbaaları da öyle, babamla görev arkadaşları kaçak saz toplayıcısı avına çıkamayacak kadar kaygılıydılar. Bu nedenle, tüm bir günü dağda sazları keserek, denk yaparak, değirmene taşıyarak geçirince, birkaç sayfa okur okumaz hiçbir şeyi görecektim, duyacak ya da düşünecek zamanım olmadan uyuyakalıyordum. Diğer geceler daha kötüydü, ama hava serinlemeye başladığında kendi kâbuslarıma, o kanlı hayaletlerin ziyaretlerine alıştığımı fark ettim, artık her gelişlerinde daha az gerçek, daha az ıstıraplı ve korkunçtular. Başta kendimi rahatsız, onları terk ettiğim, her defasında daha çok yalnız bıraktığım, kafamın içinde birbirini ardına ölürlerken uyuyakaldığım için neredeyse suçlu hissettim, sonra dulların ve yetimlerin yaşadığını hatırladım, hepsi kahvaltı ediyorlar ve öğle ve akşam yemeklerini yiyorlar, sabahları kalkıp geceleri yatıyorlar, hatta arada bir eğleniyorlardı. Böyle yaşanmaz, ama böyle yaşıyorlardı işte ve hepimiz böyle yaşıyorduk, okuyacak bu kadar kitap, dinleyecek bu kadar hikâye, Portekizli'yle keşfedilecek bu kadar çok tepe ve ırmak varken canım ölmek istemiyordu.

Her şey normal görünüyordu, ama ben farkına varmasam da her şey değişmeye başlamıştı. Eylülde sıcaklık azalıp da akşamüstlerinin ışığı gökyüzünü altın renkli, solgun, yumuşak ve ılık havayla sarmaya başladığında, Pepe birlikte saz toplayarak geçirdiğimiz günler için beni uzun balık tutma ve tembellik seanslarıyla ödüllendirmeye başladı. Bu diğerlerinden farklı olmayan öğle sonralarından bi-

rinde bana açıklama getiremediğim bir ilgiyle bakmaya başladı, özellikle de bir süredir ırmakta olduğumuz ve ikimizin de şansı yaver gitmediği için.

“Ne oluyor?” diye sordum, kaşlarını çattı ve tepki göstermekte epeyce gecikti.

“Bakalım, ayağa kalk...”

Ayağa kalktım, bana o kadar şaşkınlıkla bakıyordu ki, ben de kendime bakmaya başladım, ama giysilerimde, bacaklarımda, ellerimde, ayakkabılarımda bir tuhaflık göremedim. Portekizli kendine hak vermek istermiş gibi enerjiyle bir şeyi onayladı, yanıma dikilmek için yerinden fırladı, o kadar yakınımdaydı ki, sanki aynı birliğin askerleriydik.

“Uzuyorsun Nino,” diye açıkladı sonunda ve başını eğerek benim omuzumla kendi omuzu arasındaki mesafeyi inceledi. “Hem de epeyce...”

“Olamaz,” diye itiraz ettim, ama omuzlarımıza bakınca ben de alıştığımdaymışım gibi daha yakın buldum. “Çocuklar yazları uzar.”

“Öyle mi? Bu yazın bitmesine henüz birkaç gün var.”

“Evet, ama Paquito her zaman temmuz ve ağustosta uzuyor, çok sıcak olunca.”

“Demek ki Paquito yazları büyüyecek, ama sen sonbaharda, sözüme kulak ver...”

Doğruydum. O gece, eve girmeden önce, babamın her yıl çıkışıyla boyumun uzunluğunu işaretlediği direğin önünde durdum ve bir parmağımı başımın tam üzerine hizaladım, direktten ayrıldığım zaman parmağımı son işaretten ayıran mesafenin son iki işaret arasındaki mesafenin iki katından fazla olduğunu gördüm. Çok memnun oldum, ama üzerinde

epeyce düşündükten sonra kimseye söylememeye karar verdim; bir sonraki doğum günümde, hatırladığım tüm on dört ocaklardaki hayal kırıklığını silip süpürecek umulmadık bir sevinci bekleyecektim. Daha dört ay vardı ve bana sonsuzluk gibi göründü, ama bedenimin içinde ve dışında bir sürü şey değişmeye başlıyordu, on bir yaşımı bitirmeden önce bir sürü ciddi, önemli şey olacaktı. İlki kasım başlarında Bayan Elena artık bana ders veremeyeceğini açıkladığında oldu.

“Ne?” diye sordum anlamadığım bir dilde konuşuyormuş gibi. Beni ağzım açık görünce gülümsedi.

“Steno ve daktilo konusunda öğretecek bir şeyim kalmadı.” Ben ağzımı kapattım, o da tekrar gülümsedi. “Metodu tamamladık, artık çok iyi ve hızlı yazıyorsun, senin için de uygunsa, bu ayı sınava hazırlanmakla geçirelim. Bayan Rosa’nın Jaén’deki bir akedemide çalışan bir tanıdığı varmış, seni dışarıdan sınava alacaklar. Sana sekreterlik kursu bitirme sertifikası veremezler, ama seni stenograf ve daktilograf olarak tanımlayan temel diplomayı alabilirsin. Senin yaşında bunun çok işe yarayacağını sanmam, ama fazla diplomadan zarar gelmez. Baban mutlu olur, senin iyi öğrendiğin kanıtlanır, ben de huzurla gidebilirim.”

“Nereye?”

“Oviedo’ya.” Dudaklarını hüznün, sıkıntı, görev, tevekkül karışımı yorumlayamadığım tuhaf bir ifadeyle büzdü. “Orada bir kızım var biliyorsun, tam dört tane de tanımadığım torunum. Elenita da kuzenlerini tanımıyor... Er ya da geç gitmemiz gerek, çünkü onun annesiyim ve... Savaş aileleri böldüğünde neler yaşandığını biliyorsun zaten, değil mi?”

Başımla onayladım, ama bu konuda bildiklerimi dile getirmek için bir saniye bile kaybetmedim, çünkü o anda benim kişisel aile trajedim Bayan Elena'yı kaybetme ihtimali kadar üzüntü vermiyordu.

"Ama o zaman..." kitapları, dersleri, hikâyeleri, "Asturia'da mı yaşayacaksınız?"

"Hayır, hayır..." Sanki tüm bunlar komikmiş gibi gülmeye başladı. "En fazla bir ay kalırım, daha çok değil. Kızım Noel'i onlarla geçirmem için kalmamı isterdi ama..." Beni tahmin edebileceğimden çok daha fazla duygulandıran bir şey söylemek için ciddileşti. "Yapamam. Aralık başında dönmüş olmak istiyorum. Ben buralıyım. Artık benim ailem sizsiniz."

Bu iyelik zamirine o kadar çok şey sığıyordu ki, bir kez duyduktan sonra onu hayal kırıklığına uğratamayacağımı hissettim. Diplomaya onun önem verdiği kadar aldırışım yoktu, yine de sınava en iyi şekilde hazırlanmak için elimden geleni yaptım, zor sözcüklerin yazılımından oluşan uzun bir listeyi ezberledim, dikte ardına dikte yazarken bana öğrettiği tüm anımsatıcı yöntemleri uygulamaya kendimi zorladım. Bayan Elena benimle birlikte Jaén'e gelmek istemedi. Babamla birlikte gitmemin daha iyi olacağını söyledi, beklediğimden çok daha kolay bir sınavla karşılaşınca onu çok özledim ve köye döner dönmez anlatmak için koşa koşa eski kulübeye çıktım.

"Bitti. Sınav kağıdımı yazarken okudular ve iyi notla başardığımı söylediler. Doğrusu ya, çok kolaydı!"

"Ne kadar güzel Nino!" Yansını yerleştirdiği valizini yatağın üzerinde bırakarak bir tepsiye koymuş

olduğu Málaga şarabını açmaya gitti. Yanında iki kadehle bir tabak dolusu Manoli'nin ballı lokmasından vardı. "Bunu kutlamak gerek."

Bana bir parmakçık şarap koydu ve şerefe kadeh kaldırmak için bu kadarı yeter dedi, üç altın renkli, kıtır kıtır lokmayla kıt ikramını dengeledi.

"Yarın sabah erkenden gidiyorsunuz değil mi?" Ağzımın kar tutmuş gibi şekerle beyazlamış kıyı-larını bir peçeteye silerken o da başıyla onayladı. "Sizin için fark eder mi... Bu ay okumak için bir iki kitap ödünç alsam, siz dönene kadar. Daha Robin-sonlar Okulu'nu bitirmedim ama..."

"Tabii ki alabilirsin! Hangilerini istiyorsan ama... gerek yok aslında. Gel, sana bir sır vereceğim."

İkinci atıştırtmasının bittiğini belirtmek için yerinden kalktı, onu sessizce evin dışına kadar izledim, kapıya en yakın pencere pervazının dış çevresini işaret parmağıyla yavaşça yoklarken ne yaptığına anlam veremedim.

"İyi bak, görüyor musun?" Bana cephe-deki mi-nik bir tahta parçasını gösterdi, kaldırıncı ahşapla duvar arasında bir delik meydana çıkıyordu. "Bura-da her zaman bir anahtar var. Gel, parmağını ver..." Duvara dokundum ve kendi işaret parmağıyla be-nimkine rehberlik etti, kolayca çekebileceğim kü-çük bir çıkıntıya elledim. "Hissettin mi? Kendin yap bakalım." Gizli bölmeyi söküp taktım, onun yardı-mı olmadan anahtarı alıp yerine koydum. "Çok iyi, ben gidince de bu anahtar burada olacak. Kitabını bitirince gelirsin, anahtarı alır, içeri girer, istediğin kitabı alır ve kapıyı kapatırsın, sonra da anahtarı deliğe bırakırsın, tamam mı? Sağdaki küçük pen-cereden de girebilirsin içeri, iyi kapanmıyor ama

tırmanmaya ne gerek var, insan gibi yürüyerek girmek varken.”

Yine de onunla vedalaşmadan önce *On Beş Yaşında Bir Kaptan*’ı yanıma aldım. Onun yokluğunu doldurmaya yeteceğini sanmıştım, ama yanılmışım. O soğuk ve yağmurlu kasım ayı tahminimden çok daha uzun sürdü. Irmak her gece donarak kıyılarını insanın dizlerine kadar çamura batmadan yürüyemeyeceği bir balçığa çeviriyordu, okuldan çıkınca hava sokakta oynayacak kadar aydınlık olmuyordu, hemen yağmur atıştırmaya başlıyor, ödevleri bitirip okumaktan başka yapacak iş kalmıyordu. Paquito ve Alfredo ile kâğıt oynamak ve okumak, Pepa’nın albümüne resim yapıştırmak ve okumak. Kuru günlerde Portekizli’yi görmeye değirmene gidiyor, onu bulamasam bile en azından bunu yapabilmiş olmaktan memnun dönüyordum. Birkaç kez eski kulübeye de çıktım, birinde Robinsonlar Okulu’nu raftaki yerine bıraktım, ikincisinde sadece gezinmek ve okumadığım kitaplara bakmaktı amacım. Ev buz gibiydi, soğuk hemen üzerime saldırdı. *Ulusal Epizodlar*’ın diğer cildini almak istiyordum aslında; çünkü denizlerden, gemilerden, ıssız gibi duran ama asla ıssız olmayan adalardan sıkılmıştım, ama o kadar pahalı bir kitabı izin almadan eve götürmeye çekindim ve *Miguel Strogoff* ile yetindim, en azından olaylar bir gemide geçmiyordu.

Belki de bu nedenle çarın postacısının hikâyesine bayıldım, engin, donmuş, vahşi steplerde yaşanan ihanetler ve sadakatler, atlar ve binicileri yaşadığım hiçbir şeyle kıyaslayamadığım o fantastik denizaşırı geçişlerden çok daha aşına olduğum bir manzara çiziyordu. Belki de bu nedenle kitabı dört

günde okudum, bitirdiğimde Bayan Elena'nın Ovi-
edo'dan dönmesine yedi günden fazla vardı. Ertesi
gün okuldan çıktığımda yağmur çiseliyordu, ama
umurumda değildi. Anneme Don Eusebio'nun Ba-
yan Elena'nın evindeki bir ansiklopediden bir sürü
sözcüğe bakmamı istediğini, Filo'nun yukarı kadar
eşlik etmek için beni beklediğini, hemen geri dö-
neceğimi söyledim ve vicdanım rahat bir şekilde
kulübeye çıktım; çünkü Filo'nun bana eşlik edece-
ğini saymazsak söylediklerim hemen hemen doğ-
ruydu. Bayan Elena'nın kitaplarından birine acilen
ihtiyacım vardı, tam bir hafta boyunca hiçbir şey
okumadan yatakta uzanamazdım. O sırada habe-
rim yokmuş ama, meğer o öğleden sonra Filo bana
eşlik edecekmiş.

Anahtar yerinde değildi. Deliğinin içinde de dı-
şında da ne kadar aradıysam da bulamadım. Kapı
ve kepenkler kapalıydı, evin çevresinde dolanmaya
başlayınca öbür iki gelişimde hissetmediğim tuhaf,
farklı bir şey olduğunu hissettim. Bunu keşfetmek
için fazla zorlanmadım çünkü çok incelmış ya da
henüz ince olan bir duman çıkıyordu bacadan. Ref-
leks olarak kapıyı bir kez, iki kez çaldım. Üçüncüde
elimi ahşabın üzerine koymadan bir korku kolumu
felç etti. Neden bilmiyorum, ama koşa koşa kaçtım,
köşeyi dönünce duvara yapıştım ve bekledim, ama
kapıyı açan olmadı. O zaman evin boş olduğuna
inandım ve kendimle alay edecek kadar sakinleştim.

Böyle küçük, aptal, ödleğ bir çocuk gibi davran-
mama gerek yoktu çünkü o evin sahibi içeri gir-
meme izin vermişti, Rubialar da bunu biliyordu ve
ateşi yakan içlerinden biri olmalıydı, illa da Catali-
na olmak zorunda değildi. O bina çiftliklerinin bir

parçasıydı ve herhangi bir nedenle oraya gitmiş olabilirlerdi, hasır bir yaygıyı saklamak, bir şey pişirmek, büyük evin şamatasından uzakta yalnız kalabilmek için ya da içeri giren Paula'ysa, sigara içmek için. Bunları çok yavaş düşündüm, artık bacadan duman da çıkmıyordu, kapıya gittim, çaldım, seslendim ama açan olmadı. İçeri giren her kimse gitmiş olmalıydı, anahtarı da yanına almıştı ya da içeride bırakmıştı, ama sağdaki çatı penceresinden girebilirdim, Bayan Elena arızalı olduğunu ve iyi kapanmadığını söylemişti.

Evin çevresinde dolanarak arka cepheyi inceledim ve sağdaki derken iki çatı penceresinden hangisini kastettiğini anlamaya çalıştım. Sonra daha önce de gördüğümü hatırladım, o sırada benim solumdakiydi, binayı ambar olarak kullandıkları zamanlarda Rubioların tavan arasına saman çıkarmak için kullandıkları duvara çakılı eski ahşap basamakların kalıntıları duruyordu. Büyük ihtimalle Bayan Elena bu deliği kastediyordu çünkü ötekine merdivensiz çıkmak imkânsızdı ve oralarda hiç merdiven görmemiştim. Zaten başka seçeneğim de yoktu, kitabı gömleğimin içine sokuşturdum ve tırmanmaya başladım.

Çok uğraştım çünkü hava kararmıştı ve yağmur çiseliyordu, pek iyi göremiyordum. Kauçuk tabanlarım ıslak kireç kaplı basamaklarda sürekli kayıyordu, ama yukarıya varınca içeri süzülme için pencereyi itmeme yeterli oldu. Ev sıcak ve loştu, çünkü ateşi yakan her kimse masadaki bir şamdanda iki yanık mum bırakmıştı, ama aydınlık çevremdeki denklerin kenar çizgilerini seçmeme ancak izin veriyordu. Bu nedenle, biraz dinlenip oraya kadar tır-

manmak için harcadığım gücü toplayacak zamanım bile olmadan tırmanışımın hiçbir işime yaramayacağını anladım. Bu karanlıkta merdivene ulaşıp da aşağı inmeden önce kolayca bacağımı kırabilirdim. Ama okuduğum Jules Verne romanlarından birinde gözlerin karanlıkta görmeye alıştığı yazılıydı ve ben de gözlerime güvenmeye karar verdim. Sırtımı duvara yasladım, bacaklarımı harman aletine benzeyen bir şeyle bir çuvala konmuş büyük bir nesnenin arasından uzatarak birkaç dakika bekledim, tam ahşabın kenarına kakılı taşların hatlarını seçmeye başladığımı sandığım anda bir kilidin, aceleyle açılıp kapanan menteşelerin sesini duydum ve yaktığı lambanın güçlü ışığında Filo'yu gördüm.

Kendimi geriye atmaya niyetlendim ama zaten duvara yaslanmıştım ve geri çekilecek yerim yoktu. Artık her şeyi çok iyi seçebiliyordum. Solumda harman aleti vardı, onun ilerisinde birkaç sandık ve dipte de ahşap kutular duruyordu. Sağımdaki boş çuval yığınının altında hemen hemen kare biçiminde ve yan yüzeyleri metal, ne olduğunu anlamadığım çok büyük bir kütle vardı. Filo'nun beni göremeyeceğine hemen hemen emindim; çünkü ben aşağıdan boş karton kutuları ve üzerlerine atılmış kırık bir bisikletin gizlediği bu çuvalları hiç görmemiştim, ama yine de ilkin aldım, altından siyah bakalitten yuvarlak sapı olan bir palanga ortaya çıktı, Filo beni keşfetmeden ona bakabileyim diye üzerime örttüm. Aynada kendine bakmak için palatosunu çıkardığında ilk fark ettiğim çok süslenmiş olduğuydu. Beyaz kumaştan renkli puantiyelerle süslü bir elbise giymişti, kısa ve askılıydı, yazlık elbise ona çok yakışmıştı ama kasım sonunda yağ-

murlu bir geceye hiç uygun değildi, uzun, bukleli, parlak saçını yeşil bir kurdelayla süslemişti. Bir süre kendine baktı, yanaklarını çimdikleri, dudaklarını boyadı, titremeye başlayınca yeniden paltosunu giydi ve mumların yakınındaki bir iskemleye oturdu. Birini bekliyordu, beş, on, on beş dakikadan fazla başka bir şey yapmadı, sonra bizi saran mutlak sessizlikte benim duyamadığım bir şey duydu. Aceleyle tekrar yanaklarını çimdikledi, sanki biriyle öpüşürmüş gibi dudaklarıyla tuhaf hareketler yaptı, onları içeri çekti, dışarı uzattı, kapı açıldı, telaşlı birinin profilini gördüm, kapı kapandı. O anda Filo yerinden kalktı ve ben de ölmek istedim.

“Yüzünü gören cennetlik,” masanın yanında durdu, sırtı bana dönüktü, yüzünü göremesem de alınmış gibi yaptığını fark ettim. “Dün geldim, önceki gün geldim, şimdi de neredeyse gidiyordum.”

Elías el Regalito, o sıskacık oğlan sanki onu son kez gördüğüm iki yıl öncesine göre on yaş büyümüş, olgun, iri ve kaslı bir erkek olmuştu, duvara bana benden daha uzunmuş gibi gelen tüfeğini dayadı ve çok yavaşça, gülümseyerek kıza yaklaştı.

“Hâlâ benimle dalga geçiyorsun...” Filo paltosunu çıkardı, delikanlı yanına vardığında onu belinden tutabilsin diye yere bıraktı. “Yukarıdakiler seni görmeye aşağı indiğimi bilseler beni kurşuna dizerler.”

Sonra Rubia’yı defalarca öptü, boynunu, saçını, yüzünü, sonunda ağzını, ben her şeyi gördüm çünkü onu masanın üzerine oturtmak için çevirmişti ve üzerine eğildiğinde ikisi de profilden gözlerimin önündeydi, ama bu şansım fazla uzun sürmedi.

“Hadi ya...” Filo ona bakmak için bir an geri çekildi. “Bayağı Cencerro olmuşsun sen.”

“Şaşkın, şaşkın,” yanıtını verdi Regalito, ellerini Fuensanta de Martos’un en çok arzulanan memelerinde, kalçalarında, belinde gezdirirken sahibesi hâlâ gülüyordu. Regalito başını çevirdi, bir an daldı ve kendi kendine konuşurmuş gibi, “Bir yatakta ne yapılır artık hatırlayacak mıyım bakalım?” dedi.

“Elbette,” Filo kendisine bakması için elleriyle başını tuttu, “Bunu da beceremezsen...”

Elías gülmeye başladı, onu kollarına aldı, tavan arasının kenarının tam altında kalan yatağa götürdü ve başka bir şey görmedim.

Hep aynı şey diye düşündüm, dans pistinde öpüşen Sanchís ile Pastora’yı hatırladığımda, onları evlerinde Pastora’nın ayak tırnaklarını kırmızıya boyarken gözümün önüne getirdiğimde, Bayan Elena dışarıda olan bitenle hiç ilgilenmeden “Kiropraktör Bay Wenceslao, mağara araştırması yaparken sternum ve klavikula ile temporal kemikleri prosesus mastoideus arasındaki adalesini inciten kulak burun boğaz uzmanı Bay Eustaquio’ya töröpötik bir ziyaret yaptı,” diye dikte yazdıldığı sırada, kapalı kapının ardında Portekizli Paula ile banışırken hep aynı şeydi ve hain bir şans beni tek ilginç günahın eşiğine kadar getiriyor, sonra da orada, havada asılı, tatmin olmamış bir merakın mahkûmiyetine terk ediyordu.

Filo’nun elbisesi yere düşmek için havada uçtu ve seslerini duymaya başladım. Şiltenin üzerinde dönen bedenleri şilteyi hışırdatıyor, yaylar gıcırıyor, yatağın başı duvara çarpıyor, ben öpüşmelerini, sözlerini, gülüşmelerini dinliyordum, o kadar ses çıkartıyorlardı ki, beni duymaları mümkün değildi; dikkatle kımıldamay, yüzüstü yatıp birazcık,

sadece birazcık başımı uzatmayı düşündüm. Altında bakalit sapı olan o tuhaf palangaya tutundum, kıınıldatmayı denedim ve yerinden oynamadığını gördüm. Doğrılmak için ondan güç alırken de kıınıldamadı, o kadar sessizdim ki kendi hareketlerimin sesini ben bile duyamıyordum, dizlerimin üzerine kalkınca gerisi kolaydı. Ve yararsızdı. Başımın ve burnumun üzerindeki çuvalla iki karton kutunun arasından, tavan arasının kenarından birkaç santim aşağı sarktım, ama sadece kıınırmızı yatak örtüsünün bir köşesini, sonra bir ayak gördüm, sonra iki ayak ve sonra hiçbirini. Ancak hayal kırıklığıyla başımı iki yana çevirince, kör edici bir açıklıkla gördüğüm Regalito'nun duvara dayadığı tüfeğı oldu.

Kendim bile farkına varmadan bir ara çıldırmış olmalıydım. Kilit altında tutulması gereken bir delinin aklına bile benim yapmakta olduğumu yapmak gelmezdi. Bunu fark edince hem terlemeye başladım hem de donduğumu hissettim. Elías ile Filo kendi hallerinde, giderek daha fazla gürültü çıkartıyorlardı ve ben olmamam gereken bir yerdeydim çünkü ikisinden biri beni keşfederse, o evde bulacakları cesedim olurdu. Sadece bunu düşünmekten başka bir şey yapmadım, çünkü kendi kendime dikkatli olmamı öğütlememe hiç gerek yoktu.

Âşıklar dinlenir, mırıldanır, gülüşür ve bir kez daha birbirlerini yormaya girişirken ben ne gürültü çıkardım ne de başka bir şey yaptım, ancak soluk alıp veriyordum. Gözlerimi kapatmıştım, kollarım bedenime yapıştı, avuçlarıım hayatım içlerinden akıp gidiyormuş gibi terliyordu, delirmiş olmalıydım, kilit altında tutulması gereken bir delinin bile yapmaya cesaret edemeyeceğı bir şeyi yapmıştım,

zaman geçiyor, hiçbir şey olmuyordu, bu ölüme benzeyen hareketsizlikte aklıma gelen her ihtimal bir öncekinden daha kötüydü, anneme hemen döneceğimi söylemiştim, ama saat yedi olmuştu, beni aramaya başlamaları fazla sürmezdi ve bunu yaptıklarında beni arayacakları ilk yer Bayan Elena'nın eviydi, orada beni Filo'yla, Regalito'yla ve tüfeğiyle birlikte bulacaklardı, kaçmasına izin veremezlerdi, ne kaçmasına izin verirlerdi ne de benim yaşamımla onunkini değiş tokuş ederlerdi, başka masumlar burunlarını kimsenin ummadığı yerlere sokacak kadar talihsiz olduklarında bunu yaptıkları hiç olmamıştı, böylece hepimiz ölecektik, kimsenin başına iş açmayacağıma büyük bir samimiyetle yemin etmiştim, ama ölecektim, onlar da öleceklerdi, Fuentasanta'nın Cencerrosu sevgilisiyle, bölgenin en güzel kızlarından biriyle, bir romana benziyordu, bir filme benziyordu, ama değildi, çünkü hepimiz ölecektik, biz içeridekiler, belki dışarıdakiler de, belki annem, beni aramaya çıkacak olan babamsa belki de babam, çünkü Elías'ın bir tüfeği vardı ve onu kullanması gerekecekti, ben bunu anlayabiliyordum, her şeyi anlayabiliyordum, ama hiçbir şey yapamıyordum, hiçbir şey, onları uyaramazdım, kaçamazdım, kımıldayamazdım, ne onları kurtarabiliyordum ne de onlarla birlikte kendimi, sadece orada yüzüstü yatmış bekliyor, nasıl yorulduklarını, nasıl dinlendiklerini, nasıl tekrar yorulduklarını dinlerken kendi ölümümü hayal ediyordum, sonunda, gürültüyü izleyen sessizliklerden birinde Elías hayatını kurtardı ve bir anda Filo'nunkini de kurtardı ve benimkini de.

“Gitmem gerek,” bunu duyunca hem ağlamak hem de gülmek istedim. “Saat yediyi geçmiş olma-

lı. Gecikirsem nerede oyalandığımı sormaya başlar ve tuhaf şeyler düşünürler, sonu kötü olur. Yukarıda işler karışık.”

“Gitme Elías, lütfen,” Rubia’nın sesi boğuk ve sıcaktı, karşı koyması zordu. “Henüz gitme, lütfen...” “Bana bunu söyleme, böyle davranma Filo...” neyse ki delikanlı gitmeye karar vermişti. “Bana kalsa tüm ömrümü burada geçiririm, biliyorsun. Yoksa bilmiyor musun?”

Ben biliyordum, Elías biliyordu, kız da biliyor olmalıydı, ama her şeye rağmen vedalaşmaları neredeyse yarım saat sürdü, kulağım içerdekilerden çok dışarının seslerindeydi, somyanın yayları son kez gıcırdadıktan sonra Regalito’yu yeniden görebildim, giyinmişti ve gitmeye hazırdı.

“Bekle...” Filo yataktan cırlıçıplak fırladı ve ona sarıldı, ben hiç çıplak kadın görmemiştim, köyümde görebileceklerimin hiçbiri onun kadar güzel olmayacaktı, ama o kadar korkuyordum ki dikkat edemedim, onu çıplak gördüm, ama dikkat edemedim, çıplaktı, ben hiçbir kadını çıplak görmemiştim, ama ona görmeden baktım, ne gördüğümün farkına varamadan baktım, sanki beni rahatsız ediyor, sanki fazla geliyordu, çünkü o anda onu bir kez daha giyinik görmekten başka hiçbir şey istemiyordum, başka hiçbir şeyin önemi yoktu. “Giyinip seninle çıkayım.”

“Hayır.” Elías kızın sarılışından yumuşakça sıyrılırken, “Benimle olmaz. Rahatça giyin ve bir ıslık duymayı bekle. Duyunca dosdoğru evine git, arkaya bakmadan, tamam mı?” dedi.

Filo başıyla onayladı, elbisesini yerden aldı ve onun gidişini izlerken ayakta durdu. Elías ona gi-

yinecek, ayakkabılarını giyecek, paltosuna sarınıp bir iskemleye oturacak, dirseklerini masaya dayayıp ağlamak üzereymiş gibi başını ellerinin arasına alacak zamanı verdi ve keskin, güçlü, çok uzun bir ısıklık duyduk. O anda kalktı, mumları söndürdü, ışığı kapattı, çıktı, kapıyı kilitledi. Yüze kadar saydım. Sonra tekrar emekledim, ayağa kalkmak için palan-gadan destek aldım, çuvalı yerine koydum, camı açtım, kapattım ve o kadar hızlı indim ki düştüm, ama pantolonum dizleri yırtılmadı. Yağmur durmuştu ve yaşadığım için, hepimiz yaşadığımız için kendimi o kadar iyi, o kadar mutlu hissediyordum ki, evimi görene kadar koştum, ancak o zaman sağ bacağımın ne kadar acıdığını fark ettim. Soluklanmak için durduğumda kilisenin saati sekizi çaldı. Kaybedecek zamanım yoktu ama parmaklarımla biraz tarandım, kitabı gömleğimin içinden çıkardım ve sanki bir gezintiden dönmüşüm gibi evime girdim.

“Sen bu halde nereden geliyorsun?” Kardeşim Dulce yalnızdı, masada oturuyordu.

“Peki annem?” Başka kimse yoktu, ama bana verecekleri ceza ne kadar büyük olursa olsun, artık beni aramaya çıkmış olmaları umurumda bile değildi. “Babam? Neredeler?”

“Pepa’yı da alıp Rodillaspelás’a gittiler, ninesi ölmüş, neredeyse gelirler, gidip iyice temizlensen iyi olur, ellerinin haline bak, kimbilir neler karıştırdın!”

Ellerime bakınca sol elimin sadece kirli olduğunu gördüm, ama o tuhaf palangayı kavradığım sağ avucum kapkaraydı, tamamı kuru bir lekeyle kaplıydı, boyaya benziyordu ve avuç içimin çizgileri zor seçiliyordu. Kirden başka bir şey olamayacağını

düşündüm, ama lavaboyu doldurmadan önce her ihtimale karşı elimi cebime soktum, suya sokunca, parmaklarımla temas eden su hemen grileşti, lavabonun taşını lekeleyen kara derecikler avucumu temizlemeye çalıştıkça daha da kararıyorlardı.

Sabunu alarak derimi yüzmek istermişcesine ellerimi birbirine sürtmeden önce ikisini de iyice sabunladım. Lavaboyu boşalttım, tekrar doldurdum, ellerimden akan su giderek temizleniyor, köpürüyor, şeffaflaşıyordu, daha çok su daha az karaydı artık. Bayan Elena'yı, beyaz, güzel, küçücük, sahibesi gibi tertemiz evini düşündüm, ağzım Málaga şarabının ve Manoli'nin herkesten güzel kızarttığı ballı lokmaların tadıyla doldu; okuduğum tüm kitapların tüm kişileri benimle aynı anda konuşuyorlardı, Portekizli'nin yüzünü, güneşten yanmış tenini, altın rengi saçlarını, biri kırık bembeyaz dişlerini, benzemeyi seçtiğim adamın çehresini düşündüm.

Sonra temiz ellerimle evde ve güvende olduğumu, orası her neredeyse kendi evinde olması gereken Elías'ı düşündüm, o da huzurlu ve güvendedeydi; tıpkı çiftliğin mutfağında akşam yemeği hazırlıklarına dalmış olan Filo gibi. Korku her ne kadar yüzümdeki gözleri kör etmiş olsa da, bedeni belleğimin gözlerine kazınmış gibi onu yeniden çıplak gördüm ve gülümsedim, ama bunu da Paquito ile konuşamayacaktım, dağın bana karşılıksız verdiği güzel şeylerin hiçbirini anlatamadığım gibi bunu da ona anlatamayacaktım. Ellerimi son kez yıkadım, temizlenmişlerdi, onlar da kir, toz ya da yağ, zeytinyağı, kömür, pas ya da kan değil de, siyah mürekkepten, baskı mürekkebinden başka bir şey olmayan lekeden arınmış ve güvendediler.

“Bak,” kapalı ellerimle Dulce’ye döndüm ve sol elimi açtım “burada bir şey yok,” sonra da sağ elimi açtım “burada da yok.” Gerillaların matbaası, o kocaman, kare, yanları metal kaplı, ilk görüşte ne olduğunu çıkartamadığım kutu lavabonun giderinden akıp giden suyla birlikte yok oldu ve tüm okuyacağım kitaplara, öğreneceğim hikâyelere, Portekizli Pepe’yle ırmakta gezerken keşfedeceğim manzaralara bol bol yer açıldı.

Üç saatten az bir sürede, üstelik de kimsenin yardımını olmadan tek başıma, hem Cencerro’nun kimliğini hem de adamlarının matbaasını keşfettiğimi fark edince, hiç de fena değil, diye düşündüm ve o gece gözümü kapatır kapatmaz uykuya dalaçağımı anladım.

Kendimi öylesine iyi hissediyordum ki, Dulce bir kez daha nerede olduğumu sorunca kendi işine bakmasını söylemedim bile.

III
1949

Bayan Elena, Ovieda'dan çok neşeli ve birkaç kilo almış olarak döndü, ama görünüşü o kış neredeyse farkına varmadan delice âşık olduğum Elenita kadar iyileşmemişti.

“Nino!”

Noel'e bir hafta kalmıştı, günlerden pazardı. O yıl belediye sekreteri, belediyenin Noel piyesinin dekorunda kullanmak üzere Portekizli Pepe'yi yosun kaplı ağaç kabukları, ırmağın yukarısında yetişen karayosunu ve eğreltiotları getirmekle görevlendirmişti. İyi para vereceğini söylemişti, çünkü dağdakiler soğuğa rağmen çok hareketliydiler ve köy ahalisinden kimse kavşağın yukarısına tırmanmaya cesaret edemiyordu. Kasım sonlarında boşa gezen tarım işçisi görünümlü, sakın sakın yürüyen üç adam onlara dur emri veren jandarma devriyesiyle silahlı çatışmaya girmişti. Adamlar kaçmayı başarmışlardı, aralarından biri ağır yaralıydı, Castilla de Locubín'in sucuk sever jandarması Sempere'yi dizinden kötü, midesinden korkunç bir yarayla artlarında bırakmışlardı. Diğer jandarmalar yürümesi mümkün olmayan ağır yaralı silahşoru aramışlar ve kısa süre sonra cesedini bulmuşlar-

dı. Onun da yarası karnındaydı ama kanamadan ölmemişti. Şakağına bir kurşun sıkılmıştı. Ölmeden önce üzerindeki her şeyi öbür ikisine vermiş olmalıydı, çünkü hiçbir şey bulamamışlardı, ne silah, ne cephane, ne de para. Cebinin derinliklerinden çok düzgün katlanmış bir kâğıt çıkmıştı o kadar, üzerinde sıradan bir İspanyol ismi yazılıydı: “Casa Inés.” Altındaki adresle uyumlu görünmüyordu, bu adres kardeşi Paco öldürüldükten sonra Anselmo el Rubio’nun yaşamaya devam ettiği Toulouse kentindeki bir Fransa sokağına aitti.

Babam çatışmanın rastlantı olduğunu söyledi, hiçbir gammadır, kaçış niyetini haber veren hiçbir ihbar yoktu, ama gerillalar yine de misilleme yaptılar ve küçük bir hesaplaşma gibi görünen olayı tam bir propaganda kampanyasına dönüştürdüler. Sempere’yle kimliği bilinmeyen gerillanın çifte ölümünden sonra, Cuelloduro’nun meyhanesinde Piriñaca o sabah bir çobana sigara sattığını anlatmış, birlikte bir tane tütürürlerken adam dağın eteğini üç adamla birlikte aştığını söylemiş. Gündelik işçi gibi görünüyörlarmış, görünüşte silahları yokmuş, ama içlerinden biri son derece yakışıklı olmasıyla dikkatini çekmiş.

Cuelloduro “Bir seksen boyundaymış,” diye anlatırken, meyhaneyi büyük olaylar sırasında basan sessizlik kaplamış, “saçı açık kestane, gözleri bal renkliymiş ... Bana bir şeyler daha anlatmasını istedim, ağzı nasıldı, burnu, ama bilmediğini, bunlara dikkat etmediğini, erkeklerde anladığı şeyler olmadığını söyledi, yakışıklıymış, şu yakışıklı denilenlerden, Çavuş gibi mi diye sordum, onun havasında, dedi bana.”

Bu haber Fuensanta'yı barutun üzerinden geçen alev gibi sardı, bu o kadar çabuk oldu ki, birkaç saat sonra, kız kardeşim Dulce'nin yemeğe suratında aptal bir sırıtışla geç gelmesi babamın tepesinin taşını attırmaya yetti.

"Sana ne demiştim Antonino?" Karısı sanki bahis kazanmış gibi sevinçliydi. "Var mıymış, yok muymuş?"

"Çok yakışıklı bir gündelik işçi varmış," yanıtını verdi babam, "öyle biri olabilir. Bu başka şey, salak Paquita'nın Antonio diye birini uydurması başka şey. Konu salaklardan açılmışken..." dönüp parmağını Dulce'ye uzattı, "Benim bir tokatla değiştirmemi istemiyorsan, şu yüzünün ifadesini değiştirmen hayrına olacak!"

Bu, Yakışıklı Antonio hakkında ailemi ikiye bölen tartışmaların sonuncusu oldu. Piriñaca'dan sigara alan çoban Valdepeñas'tan geliyordu, o yabancılarla babamın yolu uzun yıllardır görmediği ama çok iyi tanıdığı birinin evine çıkan kısa patikanın başında kesişmişti. Silbido'nun iki oğlu tüm çocukluğu boyunca ve sonra da askere gidene kadar babamın en iyi arkadaşlarıydı. Büyüğü daimi belediye başkanı zamanında belediye sekreteri olarak çalışmış olduğu için sekiz yıl hapse mahkûm edilmişti, ama o gece giysisine çengelli iğneyle tutuşturulmuş "Cencerro hainlere böyle öder" yazılı kâğıtla ölü bulunan karısı olmuştu. Silbido'nun oğlunun olan bitenler hakkında hiçbir fikri yoktu, ama o hapis yatarken karısı iki yıldır köyün çavuşunun metresiydi ve adamı saldıklarında da, kocası tarlada çalışırken çavuşla yatağa girmeye devam ediyordu. Sonradan kimse olayı nasıl öğrendiğini sormaya

cesaret edemedi, ama cenazeye bile gitmedi. Oysa gözleri ağlamaktan şişmiş çavuşla, çekiştire çekiştire zorla cenazeye götürdüğü karısı oradaldı.

“Seni öldürürüm Antonino. Bana bunu yaparsan seni öldürürüm, çocuklarım üzerine yemin ederim ki seni öldürürüm. Sonra bana iki kurşun sıksınlar, ama önce ben seni öldürürüm!”

Annem sadakatsizlikten mi söz ediyordu, cenaze numarasından mı açıklamadı, ama çocukluk arkadaşının bahtsızlığından belli etmeye cesaret edebildiğinden çok daha fazla etkilenmiş olan babam da sormadı. Ertesi gün Sempere'nin hastanede öldüğünü haber verene kadar ağzını açmadı. Komutanlık gizli kalmasını istemişti çünkü o sırada şehit haberi vermek istemiyordu. Ta Fuensanta'ya kadar bilmeyen kalmamıştı elbette, Silbido'nun gelininin tüm bu ölümlere neden olan kaçış planını ihbar etmeyişinin tek nedeniyse haberinin olmamasıydı. Ama Valdepeñas'ta son gerçekleşen en az üç olayın sorumlusu oydu. Sonuncusunda kocasının küçük kardeşine kaçma yasasını bizzat uygulayan da âşığıydı.

Portekizli'yle birlikte sabah topladığımız bitkiler ve ağaç kabuklarıyla dolu el arabasını iterek pazar akşamüzeri meydandan geçmemin sorumlusu o sonbaharın bu uğursuz dengesi idi işte. Sonra bir kadın adımı haykırdı, çevreme bakındım, ama tanıdık birini göremedim, çok uzaktan bana doğru gelen biri vardı, ama adımı bilemezdi, çünkü gerçek gibi görünmüyor, bir resim albümünden fırlamış oyuncak bebeğe benziyordu; tıpkı Miguel'in ninesinin ona arada bir armağan ettiği elli kuruşa satılan çikolatalardan çıkanlardan birine.

“Nino!” Ama o sesi biliyordum. “Şapşal mısın nedir?”

Resmiyetten çok uzak olan bu hitap biçimi sonunda sesin sahibesi olan hanımefendinin kimliğini öğretmenimin torunu olarak belirlememi sağladı. Deniz mavisi renkli, geniş yakaları ve düğmeleri kadifeden bir palto giymişti, parmak uçları sivri eldivenlerinin rengi gök mavisiydi, uygun renkte yünlü, uzun çorapları vardı ve aynı tonda ponponları olan çizgili bir atkıyla boğazını koruyordu, ayaklarındaki rugan ayakkabılar beyaz, donmuş, zavallı bir akşamüstünün tüm ışığını emmeye niyetlenmiş kadar parlaktı.

“Bekle!”

Ona doğru koşmak için el arabasını yere bıraktım, bizi ayıran yolun yarısını aştığımda kendi giysilerimin, dizleri her adımda benimle alay etmek için dilini çıkarırmış gibi sarkmış eski yeşil pantolonumun, Portekizli'nin üşümemem için bana ödünç verdiği siyah, yünlü kazağın farkına vardım, üzerime öyle bol geliyordu ki, palyaço kostümünü andırıyordu. Ne şanssızlık dedim kendi kendime, bunu niye söylediğimi henüz bilmiyordum.

“Merhaba!” yanına varınca çekinerek sağ elimi uzattım ama son derece kirli olduğunu görünce iki elimi de ceplerime soktum. “Kusura bakma, seni tanıyamadım, çok tuhafısın.”

Ona dikkatle bakınca içimden kendi kendimi düzelttim, tuhaf değil, aşırı derecede tuhaftı. Saçını kestirmiş, bir çizgiyle yandan ayırmış, her zaman yüzüne düşen söz dinlemez bukellerini paltosuyla aynı renkte bir kurdeleyle toplamıştı, beni duyunca

kullandığım sığata bozulmuş gibi burnunu havaya dikti.

“Tuhaf mı?”

“Yani çok değışmişsin demek istedim.” Yüz ifadesi pek değışmedi, biraz daha ilerledim ve ne nedenini ne de nereye varmak istediğimi bilerek, “Çok güzelsin,” dedim.

“Ah!” Sonunda gülümsedi. “Sen de değışmişsin. Boyun epey uzamış, öyle değil mi?”

“Evet,” ben de gülümsedim. Gerçi o, yazın on bir yaşını doldurmuştu ve benden yarım baştan fazla uzundu.

“Ama haline...” Suratını o kadar komik bir biçimde buruşturdu ki, yüzümdeki gülümseme kendiliğinden genişledi. “Bu ne hal böyle! İğrenç görünüyorsun.”

“Bütün gün dağdaydım, belediyenin Noel piyesi için yosun, eğrelti otu, ağaç kabuğu topladım ... ve bana para ödeyecekler biliyor musun? İstersen seni halka tatlısı yemeye davet edebilirim.”

“Tamam, evet, sen de istersen... Hava çok soğuk, bayırı tırmanacak kadar ısınmama yardım eder. Ama çok geç kalamayız, posta kutusuna birkaç kartpostal atmak için indim. Ninemi endişelendirmek istemem.”

“Hiç geç kalmayız,” diye kendi ataklığımdan cesaret alarak söz verdim, “Sen kartları at ve beni burada bekle, hemen döneceğim.”

Meydanı koş a koş a geçtim, el arabasını aceleyle boşalttım, işimi bitirdiğimi yüksek sesle haber verdim, ama Mediamujerlerin son derece yakın dostu olup beni ezelden beri tanıyan Bayan Ascensión paramı vermek istemedi.

Yüzüme bile bakma zahmetinde bulunmadan, “Yarın Pepe’yle halletmeyi tercih ederim,” dedi.

“Ama neden?” diye karşı çıktım. “Yarı yarıya anlaştık. Ben de onunla çalıştım, hatta daha fazla çalıştım, hepsini tek başıma indirdim, bana dedi ki...”

“Hayır dedim!” Sonunda bana baktı ve yapacak bir şey olmadığını anladım. “Yarın ikiniz de gelin, canınızın istediği gibi paylaşın. Çocuklara para vermemek gerekir, saçma sapan şeylere harcarsınız!”

“Hepsini istemiyorum...” diye ısrar ettim. “Bir peseta bile olur, hatta o kadar bile değil, iki real yeter... Bir arkadaşım ile karşılaştım, dışarıda bekliyor, onu halka tatlısı yemeye davet edeceğime söz verdim.”

“Maria’ya borçlan.”

“Aynı şey değil!” Aniden kadını tokatlamak için duyduğum engin istekle aynı şekilde hissettiğim ağlama arzusu arasında ikiye bölündüm. “Aynı şey olmadığını anlamıyor musunuz?”

“Yarın, yarın davet edersin o zaman. Bir günden bir şey çıkmaz öyle değil mi? Ertesi günün Noel piyesinin dekorunu kurmaya başlamak için sahnede çalışan işçilere dönmeden önce konuşmanın bittiğini belirtmek üzere paltosunu giydi. “Sizinle konuşmuyorum tamam mı? Bunu bu gece bitirmezseniz yarın size de para yok.”

İlk diklenişimin bu yeni yüzünü ezmek istermiş gibi topuklarını döşeme taşlarının her birinde kararlılıkla takırdatarak gidişini izlerken “Ben şimdi ne yapacağım?” diye düşündüm. Yüzüme yerleşen endişe marangozlara çok dokunmuş olmalı ki, Lorenzo dağa çıktığında atölyesini devralan kuzeni Joaquín Fingenegocios yerinden kalktı, yanıma yaklaştı.

“Al Bücür. Emeg n karşılığının ödenmesi gerekir, bu memlekette artık buna bile saygı kalmadı...” Cebinden avucuma koymak için biraz para çıkardı. “ ki real, başka param yok. Yarın bu kaltak arkadaşın Portekizli’nin yüzünü görme şerefine eri tiğinde, ki aslında tek derdi bu, gelir bana geri verirsin, anla tık mı?”

“ ok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim, yarın kesinlikle...”

“Bana teşekkür etmeyi bırak da git biraz temizlen, hadi yayın, yıkanmaya ihtiyacın var ha, kızı seninle birlikte görünmekten utandırma sonra,” güldü, arkadaşları da ona katıldılar. “Pepe’ye de söyle buna dikkat etsin, bu sözde dindarlardan beteri yoktur...”

 ıktığımda soğug n yüzümü dondurduğunu hissettim, ellerimden hâlâ temiz su damlıyordu. Elenita meydanın ortasındaydı, ayaklarını bitirtirmiş ısınmak için hafif hafif sıçıyordu, pek memnun görünmüyordu, ama gitmemi ti de.

“Yüzünü gören cennetlik be oğlum, neredeyse gidiyordum.”

Filo da kollarına atılmadan bir an önce Regalito’ya aynen böyle demişti. Hatırlayınca tıpkı Regalito’nun yaptığını gördüğüm gibi gülümsedim.

“Yıkanmak için tuvalete gittim.” Pepe’nin kazasını çıkartınca temiz sayılabilecek kareli gömleğim ortayı çıktı ve soğuk yok oldu. “ ğren  olduğumu s ylemi tin ya... benimle sokakta görünmekten utanmanı istemem.”

“Amma  ap alsın!” Ama sözlerim hoşuna gitmiş gibi gülümsedi.

Ne yazık ki çok uzakta olmayan tatlıcıya kadar birlikte yürüdük. Kapıda fazla bekleyen yoktu, ama

Elenita'nın söylediği kadar acelesi olmadığını hemen keşfettim.

"Yarım düzine ver Maria." Sonra kıza dönerek, "Şimdilik, tamam mı? Doymazsak yine alırsınız," dedim.

Gülümsedi, ama bir şey demedi, dükkândan çıkınca taş sıralardan birine yanıma oturdu ve o kadar hevesle halka tatlılarına saldırdı ki, ilkinin yemeden bir şey sormaya cesaret edemedim.

"Ne zaman döndünüz?" diye davrandım o ikinciyi ısınrken.

"Dün."

"Çok sevindim. Artık hiç dönmeyeceksiniz sandım."

"Bana kalsa," dudağını memnuniyetsizlikle çarpıttı, "keşke orada kalıp yaşasaydık, gerçek şu ki... baksana, sen yemiyor musun?"

"Evet," o üçüncü halka tatlısına başlarken ben ilkinin almaya cesaret edebildim. "Bir tane yiyebilirim..."

Yerken de bitirdikten sonra da hâlâ bana Oviedo'dan ne kadar hoşlandığını anlatıyordu, çok güzel bir kentmiş, kocamanmış, yemyeşil çimenleri olan ağaçlıklı bir parkı varmış, çimenler halı gibi yumuşacıkmiş, sokaklar şık dükkânlar, lüks pastaneler, tavanları işlemeli, duvarları her şeyi sonsuza kadar yansıtan aynalarla kaplı kafelerle doluymuş. İnsanlar o kadar güzel giyiniyormuş ki, bir gün içinde üç kez giysi değiştirdikleri bile oluyormuş, saray gibi bir tiyatrosu, saray gibi bir katedrali, saray gibi otelleri ve süslü taş cepheleriyle sokakları daha da güzelleştiren gerçek sarayları varmış.

"Alcala la Real'de de saraylar var," diyerek onu teselli etmeye niyetlendim, "bana anlattıklarına göre Baeza'da..."

“Ne diyorsun Nino? Oviedo’yla kıyası mümkün değil, öyle ki...” Başıyla ve sanki cahilliğimden dolayı beni bağışlamaya rıza gösteriyormuş gibi merhametli bir el hareketiyle itiraz etti. “Teyzemler Jaén’in iğrenç olduğunu söylüyor, üçüncü sınıf bir kent, o kadar geri ki ne tiyatro var ne ticaret... Hiçbir şey yok. Cahil köylüler ve köylüler, zeytinler ve zeytinler, aman ne ilginç! Ama ninem burada yaşamakta kararlı olduğu için, ayyy, içime fenalıklar geliyor!”

Kulağıma aynen annemin “ayyy”ları gibi gelen ünlemesine gülümserken rüzgâr elimdeki içi boşalmış kağıt torbayı uçuracaktı neredeyse.

“Yarım düzine daha alayım mı?” Anlamamış gibi baktı. “Halka tatlısı diyorum... Eminim ki Oviedo’da bu kadar lezzetli yapamıyorlardır.”

“Hayır, bak bu doğru işte.” Elenita gülümsedi ve yanakları pembeleşti, onu böyle görmekten çok hoşlandığımı fark ettim, “Buradakiler daha iyi.”

Bu yorumu bana yetti. Bana ne olduğunu bilmiyordum, ama dert ettiğim de yoktu. Keyifle yerimden kalktım, yarım düzine daha tatlı ısmarladım ve onun da parasını ödemedim.

“Şurada, dışarıda oturuyorum,” dedim benim bilmediğim bir şeyi bilirmiş gibi sırttan tatlıcı kadına. “Giderken hepsini birlikte ödeyeceğim.”

Tatlıları gören Elenita’nın yeniden gözleri parladı, ama öncesinde nezaketiyle bana dokunan bir ses tonuyla şunu söyledi:

“Özür dilerim Nino, kızma. Sana takılmak istemedim... Sadece Oviedo buradan daha çok hoşuma gitti.”

“Kızmadım.”

“Ama iş halka tatlısına gelince...” ilkinı tuttu, soluk aldı ve ağzı doluyken konuşmaya devam etti, “bu konuda haklısın bak.”

Orada ne kadar oturduğumuzu bilmiyorum, halka tatlılarını bitirdik, Oviedo ve Jaén, ninesi, teyzeleri, yeni giysisiyle ne kadar güzel olduğu, onu satın aldığı dükkânların vitrinleri hakkında konuşmaya devam ettik. Dükkânlar, elbise ya da vitrinler beni zerre kadar ilgilendirmezdi, ama onu hayatımda daha ilginç bir şey duymamış gibi dinledim, yaklaşan adımları tanımamış olsaydım ertesi güne kadar orada oturabilir ve farbalaları, vitrin mankenlerini dinleyebilirdim de. Biri tiz öteki boğuk bir ses, tin tok, tin tok, tin tok, Pastora’nın topuğuyla ortopedik ayakkabısının tabanının kendine özgü, düzensiz, başka bir şeyle karıştırılması mümkün olmayan ritmi.

“Gitmemiz gerek, öyle değil mi?” Bana uzun, upuzun gelen bir sürenin ardından yolun sonuna göz atmak için ilk kez bakışlarımı Elenita’nınkilerden ayırdım, ama geç kalmıştım. “Acelen vardı ya...”

“Uf! Evet!” Pastora, Sanchís’in kolunda yokuşu tırmanıyordu bile. “Zaman uçup gitmiş.”

Hem bana, hem Maria’ya, hem kocası Tomás’a, hem de halka tatlılarını kızarttığı yağa yönelen bu yorum o öğleden sonra dinlediğim her şeyden daha fazla hoşuma gidebilirdi; ama bana giderek daha kötü davranan, küçümseme dolu bir öfkeyle hakkı olmayan bir otorite uygulayan Sanchís’in ortaya çıkması her şeyin mahvolmasına neden oldu. Hayatta istediğim son şeydi Elenita’nın onun beni Bücür diye çağırdığını, benimle alay ettiğini, bağıra çağıra beni

garnizona gönderdiğini duyması, minicik bir çocukmuşum gibi parmağıyla yolu işaret ettiğini, tüm bunları yaparken de sanki at terbiye ediyormuş gibi dilini dişlerinin arasında şaklattığını görmesi. Bu nedenle aceleyle tatlıcıya girdim, her şey benim için hem kötü, hem de beklediğimden daha iyi gelişti.

Elimi cebime sokarak, “Sana borcumuz nedir María?” diye sordum.

“Yok.” Yüzündeki şefkatli, iyilik dolu ifade o anda beni söyleyeceği her rakamdan daha çok rahatsız etti. “Gördüğümde annenlerden alırım.”

“Hayır, ben ödeyeceğim.” Avucumu açıp sermayemi gösterdim, bir yandan da tatlıcıya girmiş olan Pastora’nın adımlarını dinliyordum, tin tok, tin tok, tin, tok. “Param var, bak.”

“Ama gerek yok Nino, bak...”

“Hayır.” O anda riske girmeye karar verdim, korkmuş bir çocuk gibi koşa koşa kaçacağıma en azından bir erkek gibi hesabımı ödeyecektim. “Benden al!” Çavuşla yaşanacak sahneden emin bir halde paramı tezgâha bıraktım.

“İyi de, oğlum...” Maria önce bana, sonra Elenita’ya baktı ve gülmeye başladı. “Peki tamam.”

Ancak bir santim edecek bozuklukları aldı, Piriñaca’dan iki meyankökü şekerlemesi almaya ancak yeterdi. Kapıya doğru dönmeden önce bir an gözlerimi yumdum. Açtığımda Sanchís bana bakıyordu, Pastora da.

“Hoşça kal Nino,” dedi Pastora yüzünde geniş bir gülümsemeyle “ve hanım arkadaşı...”

“Hoşça kal,” yanıtını verdim, kocası başını eğip beni selamlamakla yetindi ve başka hiçbir şey olmadı.

Sokağa çıktığımızda bu kadar şanslı olduğuma inanamıyordum, içimden bir, iki, üç diye saydım ama ne Pastora'nın adımlarını ne de Sanchís'in arkamdan gelen sesini duydum.

"Sana ne oldu?" diye o zaman sordu Elenita, "Yüzün öyle bir hal aldı ki ... hayalet görmüş gibi oldun oğlum."

"Yok bir şey, yok." Tatlıcıdan yeniden gülümsemeye cesaret edebileceğim kadar uzaklaşmıştık. "İstersen kavşağa kadar seninle geleyim, akşam oldu..."

Ama yol o kadar kısa geldi ki onunla neredeyse tüm bayırı tırmandım, uzaktan çiftliğin ışıkları görününce durdum.

"Ninene söyler misin, yarın okuldan çıkınca, onu görmeye gideceğim."

"Söylerim." Yürümeye başladı ama hemen döndü. "Her şey için teşekkürler Nino. Yarın görüşürüz."

"Yarın görüşürüz Elenita."¹ Bir kez daha döndü.

"Elena, zahmet olmazsa."

"Elena," diye tekrarladım, "zahmet değil."

Sonra her zamanki gibi koşa koşa eve döndüm ve her zamanki gibi nefes nefese değildim, ama o öğleden sonranın bir anında zamanı ölçme becerimi kaybetmiş olmalıydım çünkü kilisenin çanı yedi buçuğu çaldı. Annemin keyfi yerindeydi ve ertesi gün okul çıkışında Bayan Elena'ya hoş geldin ziyaretini yapacağımı ve ne zaman Fransızca derslerine başlayacağımızı soracağımı söylediğimde ses etmedi. Ertesi sabah bana neden pazar giysimi giydiğimi sordu tabii, günlerden pazartesiydi.

¹ Elenita, "Elenacık" gibi bir anlama gelir. "Ayşe, Ayşecik", "Elena, Elenita" gibi -çn.

“Bugün karne alacağız,” dedim.

“Eeee?”

“Ne bileyim... Öğretmen okula derli toplu gitmemiz gerektiğini söyler, öyle değil mi, kendime çeki düzen vermek uygun göründü.”

“Öyle diyorsan.” Her sabah yaptığı gibi beni alnımdan öptü.

Don Eusebio perşembeden önce imzalanmış olarak geri götürmemiz gereken karnelerimizi dağıttığında Noel tatilimi kışın ortasında küçük bir yaza çevirecek olan takdirleri yeniden fethetmek konusundaki kurnazlığım nedeniyle kendimi kutladım. Okuldan çıkınca bir kez daha kaldığı matematik dersi bileklerindeki prangaymışçasına ayaklarını sürüyerek ilerleyen Paquito’yu atlatmam hiç zor olmadı, evden çıkmadan önce banyoya girdim, saçımı ıslattım ve aynanın önünde güzelce tarandım; çok işime yaradığını söyleyemem çünkü bu kadar çabanın tek izleyicisi kapının önünde kollarını kavuşturmuş beni bekleyen Portekizli Pepe’ydi.

“Bak, baak,” dedi yanında kimse olmadığı halde, “Don Juan Tenorio’nun canlı portresi, pek de iyi taranmış.”

“Ama...” yanına yaklaştım ve sesimi alçalttım, “Ben ... şey olmasaydı...”

“Rahatsız olma, çünkü her şeyi biliyorum,” gülmeye başladı. “Bu sabah Fingenegocios’a rastladım ve ona elli santim borcun olduğunu söyledi. Değil mi? Belediye’ye gidip paramızı alalım, çünkü borcunu ödemen gerek. Ayrıca senin de paraya ihtiyacın olacak. Kadınları memnun etmek ne kadar pahalıya patlar görmüyor musun?”

“Kadın değil. Elenita.”

“Nasıl Elenita?” Tekrar güldü. “Elena-zahmet-olmazsa-teşekkür-ederim olmalı. Başka bir laf ettiği yok...”

Tüm yol boyunca bana güldü, ama alınmadım. Kendimi iyi ve rahat hissediyordum. Söyledikleri Paula’nın balık makasını önlüğünün cebinde taşıdığı tüm yaz boyunca kendisiyle dalga geçerken söylediklerine o kadar benziyordu ki memnun oldum bile diyebilirim. Bayan Ascensión nihayet paramızı ödediğinde, hey Pepe, yüzünü gören cennetlik, o değirmende köye karışmadan, ne bileyim, danslara katılmadan, arkadaşlıklar kurmadan yaşamının nesinden hoşlanıyorsun anlamıyorum, hele de burada bu kadar güzel ve bekâr kızlar varken ... onunla birlikte güldüm. Sonra da ben o kadar hevesli olmasam da parayı paylaşmamızda ısrar etti ve Fingenegocios’un iki realini ödemem için bana bir pesetayı bozdu.

“N’aber? İyi gitti ha? Gömleğimin cebine koy da yaylan.” Fingenegocios Noel piyesi dekorunun çatısını yapıyordu, sol eliyle sunta plakaları tutuyor, sağ eliyle de çakıyordu. Sonra Pepe’ye döndü. “Sen nasılsın bakalım? Sağlıklı ve güvende mi?”

“Ben mi?” Pepe ona yaklaştı, kimsenin kendisini göremeyeceğinden emin olduktan sonra hem sağ elini hem de dudaklarını kullanarak daha önce hiç görmediğim bir hareket yaptı. “Böyle ha...” Sonra elini ve dudaklarını daha hızlı hareket ettirerek tekrarladı. “Sana demiştim.”

Fingenegocios öyle bir gülme krizine tutuldu ki, dekorun çatısı bir an elinden kurtuldu ve çatının sunta plakaları düşerken duvarları da indirdiler, talış bulutunun içinde her şey yere devrildi...

“Eyvah!” Doğrulurken felaketi yukarıdan değerlendirmek istermiş gibi hayran olunacak bir şekilde Don Bartolomé’nin tiz sesini taklit etmeye başladı: “Şimdi Bebek İsa nerede doğacak? Vicdansız, sen bir vicdansızsın.”

Bu kez de Portekizli kahkahalarla gülmeye başladı ve ona bakınca neden kendimi bu kadar iyi hissettiğimi anladım. Erkek kardeşliği birliğine dahil edilmişim, müstehcen hareketlerin, yarım bırakılmış sözcüklerin, dine küfür sayılan üstü örtülü ya da açık ifade kodlarının, bugün sana yarın bana dayanışmasının, iki memenin çekim gücünün iki katırınkinden fazla sayılmasının, rahiplerin, kadınların suç ortaklığını paylaşıyordum, ama bu vaftizin ne anlama geldiği hakkında yaklaşık bir fikirden fazlasına sahip değildim. Fingenegocios kalıp da ona yardım etmemizi istemedi. İki dakikada yaparım ben bunu dedi, sonra da Portekizli’ye koşa koşa kaçmasının daha iyi bir fikir olduğunu söyledi. Elini ağzına götürürmüş gibi yaparak onun daha önce yaptığı hareketi tekrar etti ve belediye sekreteri olduğu için iki kez düşünmesini ekledi, ona evet derse keyfimiz kaçarmış. Şapşal gibi görünmemek için ben de gülüyordum ama durumu anlamamıştım, anlamadıklarım bununla kalmıyordu.

“Peki Bayan Ascensión...” sormaya cesaret ettiğimde köyden çıkıyorduk, “senin Paula’nın sevgilisi olduğunu bilmiyor mu?”

“Neden bilsin? Hemen hemen hiç kimse bilmiyor.” Ona bakmaya zorlamak için kolumu tuttu. “Bunu herkese söylemeyeceksin, ha?”

“Hayır, söylemem, ama anlamıyorum.”

“Çok basit. Paula köye inmekten hoşlanmıyor, yapacak bir şey olduğunda yalnız iniyorum, dansa da yalnız gidiyorum...” Göz ucuyla bana baktı ve gülümsedi. “İkimizin yalnız dans etmesi daha iyi, değil mi? Putisanto meselesi yüzünden yeterince çektim... Ne kadar az bilirlerse o kadar az dedikodu ederler.”

O sırada bu sözleri önemsemedim. Elenita’yı yeniden görme ihtimali beni fazlasıyla heyecanlandırmıştı, ama beni gördüğüne daha fazla sevinen ninesi oldu. Bayan Elena dönmekten mutluydu, büyük kızının onu sonsuza kadar içine tıkmaya niyetlendiği prestij ve refah kafesini kırmış olmaktan mutluydu, ilk andan itibaren horgördüğü ve tam zamanında farkına vardığı bir cömertlik gösterisinin ardında onun koşullarındaki bir kadının avantajlı bulabileceği üstü örtülü bir uzlaşma önerisi. O kabul etmemişti.

Bana torununun yanında bir şey anlatmak istemedi, benim onu bir gün önce ettiğim gibi beni ikinci kahvaltısına davet edebilmesi için büyük eve biraz ekmek ve çikolata almaya yolladı. Elena ikimizi yalnız bıraktığında bana yolculuklarını kendi bildiği gibi anlattı, başında yüzü gülüyordu, iki kız yetiştirdiğini ve büyük keyif aldığını söylerken çok heyecanlıydı, ama Oviedo’ya gidip de torunlarını büyötmeye, onu hayırseverlik olsun diye yanlarına almışlar gibi damadının kesesinden onun evinde yaşamaya, onlar hiçbir şey yapmazken çocukların dadısı olmaya hiç niyeti olmadığını söyledi. Elena’yı çok etkileyen dükkânlar, tiyatrolar, insanların şıklığı onu kızın üzerinde bıraktıkları etki nedeniyle etkilemişti, ama teyzesi onu her gezmeye çıkardığın-

da beraberinde getirdiği elbiselerin, armağanların, yeni şapkaların onu asla Fuensanta'ya, evine dönmemeye ikna etmek için tasarlanmış bir stratejinin parçası olduğunu zamanında anlamıştı. Anlatırken neşesi yavaş yavaş söndü ve bitirmek istemediği bir cümlenin ortasında tümenden yok oldu: Bundan söz etmek hoşuma gitmiyor biliyor musun, kızım ve damadım çok tatsız tartışmalarımız oldu, ben onun için sorunmuşum, burada yaşamam kariyerine zarar vermekten başka işe yaramıyormuş ve... Ne bileyim, iyi davrandığımdan bile emin değilim. Ben iyi davrandığımdan emindim ve bunu ona da söyledim, döndüğüne çok sevindiğimi, onu çok özlediğimi. Ya, ya, gözünün ucuyla bana baktı, bakışı şefkat doluydu, kitapları ima ettiğini düşündüm. Hiç bırakır mıyım, yanıtını verdim, onları almaya devam ettim...

Kasım bitip de Bayan Elena dönmeyince, aralık başladığında ve Portekizli çiftliktekilerin ondan haber almadıklarını söyleyince bir kez daha kulübeye çıkmayı göze aldım. Miguel Strogoff'u yerine bırakıp Jules Verne'i bitirmekte olduğumu keşfetmekten daha ciddi bir şey gelmedi başıma. Sadece Kaptan Hatteras ile Kaz Oyunu'na tutkun sıra dışı bir adam arasında; Kuzey Kutbu'yla, Amerika Birleşik Devletleri arasında; Arktika'nın keşfinin başına İngiltere'yi getirmek isteyen kimliği belirsiz milyonerle, en sevdiği oyunun galibine mirasını bırakmaya niyetli bir başka kimliği belirsiz milyoner arasında seçim yapabilirdim. İkincisini seçtim çünkü o yıl köyüm buz dağlarının arasında dümen tutmak için fazlasıyla soğuktu, yine de arka yoldan bayırı çıkarak okumadığım iki cildi alacak zamanım kaldı.

Bayan Elena'yı tekrar gördüğümde ilkinı bitirmek üzereydim.

"Peki Fransızca dersleri?" diye sordum ekmeği ve çikolatayı bitirdiğimizde. "Başlamak için Noel tatilinden yararlanabiliriz."

"İstersen..." önerimi gülümseyerek kabul etti ve torununa döndü. "Tam anlamıyla bir hanımefendi olabilmek için Fransızca konuşmayı öğrenmesi gerektiğinden yeni haberdar olan Mariquita Pérez'e de soralım."

"Nine!" Elenita bunu söylemeden önce kızardı. "Bir kere böyle anlatamazsın, çünkü doğru değil... Fransızca öğrenmek istiyorum, evet, ama... Öğrenmek istiyorum işte. İkinci olarak da bana Mariquita Pérez deme. Rahatsız olduğumu biliyorsun."

"Benim çok hoşuma gider." Tartışmayı bitirmek için araya girdim. "Demek istediğim... birlikte ders yapmamız."

Gülümsedi ve gülümseyişi tüm yol boyunca bana eşlik etti, ta ki beni kapıda gören babamın öfkeli yüz ifadesine çarpıp da dağılana kadar. Daha ağzını açmadan onu hayatımda bana bu kadar kızgın görmediğimi fark ettim, ama yine de aceleyle o gün, evvelsi gün, daha önceki gün yaptıklarımı anlattım, gözlerini ütü tahtasından ayırmadan ütü yapan anneme baktım, olabilecekleri sezemiyordum, damadının Bayan Elena hakkındaki fikirlerini duyduktan sonra bile.

"Sen bir veletsin, anladın mı?" Selam vermek için tüm yaptığı elinin bir işaretinden ibaretti. "Ve senin gibi veletler ne barlara tek başlarına girerler, ne bir kıza herhangi bir şey ısmarlar ne de ceplerinde parayla dolanırlar. Bir erkek olunca erkek gibi

davranırsın, ama şimdilik değilsin ve dün olanların tekrarlandığını bir daha duymayacağım! Anladın mı?”

“Ama...” Bu açıklamadan sonra bile öfkesinin nedenini anlamamıştım. “Kötü bir şey yapmadım ki. Bar değildi, tatlıcıydı, Sanchís sana ne demiştir bilmiyorum, ama söz veririm ki...”

“Sanchís mi?” Bu ad, onu sorusunun beni sarstığı kadar sarsmış görünüyordu. “Sanchís bana tek kelime bile etmedi, ama Maria herkese anlatmış. Gülmekten ölüyor, jandarmanın oğlu bir Kızılın torununu tatlı yemeye davet etti, ama ben hiç de komik bulmadım, anladın mı?”

“O bir Kızılın torunu ... evet öyle. Sadece bir çocuk, diğerleri gibi.”

“Hayır! Diğerleri gibi değil. Sen Rubiaların çiftliğine sadece ders almaya gidiyorsun. Sadece bunun için. Başka bir şey yaptığını duymak istemiyorum! Tamam mı!”

Hayır, tamam değil dedim içimden, böyle bir sahne yaşayacağımı asla düşünmemiştim, yaptığının yasak olabileceği de aklıma bile gelmemişti, bir pazar öğleden sonrası canım kiminle isterse onunla taş bir sıraya oturarak halka tatlısı yiyemeyeceğimi anlamıyordum ve bu nedenle de kabul edemiyordum, bu nedenle hiçbir zaman tamam olmayacaktı.

Babam bana bakıyordu, ben babama bakıyordum, ayağımın altındaki yer titremiyordu, ama sanki tüm dünya bir anda yıkılacak, tıpkı belediyenin Noel piyesi dekoru gibi yerle bir olacak gibi geliyordu, bense o sırada yüksek sesle dile getiremeyeceğim cümleleri düşünüyor, kuruyordum.

Tamam olamaz baba, çünkü anlamsız, bunu söylemek aptalca, bunu düşünmek aptalca, çünkü buna engel olamazsın, herkesi, tüm çocuklarını, tüm torunlarını, kendi kardeşlerinin, kendi kuzenlerinin tümünü, annelerinin doğurduğu herkesi öldürmediğiniz sürece kimse engel olamaz. Yapmanız gereken buydu, o kadar çok insan öldürmeliydiniz ki cesetleri her şeyi kaplasın, her şeyi çürütsün ve İspanya'da soluk alınamasın, kimse sokaklarda yürüyemesin, tarlaları ekemesin ve ancak ırmakların suları denizi kırmızıya boyadığında, ancak o zaman tamam olacak, ama şimdilik hepimiz buradayız, onlar ve bizler, şimdilik hepimiz burada yaşıyoruz, onlar ve bizler, sen burada yaşıyorsun, ben burada yaşıyorum, kimden yana olduğumu bilmiyorum, ama uygun geleni, inandığımı ve yapmam gerekeni yapacağım, Elena'nın hiçbir suçu yok, benim hiçbir suçum yok, tutup da bir düzine halka tatlısını suça dönüştürebilmen için seninkini üstlenerek, gözlerine bakıp sana katil olduğunu biliyorum demeyerek gerekeni fazlasıyla yaptım zaten.

"İyi de Antonino," babam bana bakıyordu, ben ona bakıyordum, düelloda çarpışmak üzereymiş gibi bakışıyorduk, ta ki annem artık dayanamayacağına karar verene kadar. "Çocuğun yaptığı neticede..."

"Bana öğüt verme Mercedes!" İkinci çağlık benden geldi: "Evet! Tamam!"

Suç senin baba, beni belediyede sekreter ya da devlet memuru yapma saçma fikrin nedeniyle senin, bütün suç sende, ben daktilo öğrenmek istemi-yordum baba, daha ileriye gitmek, bana Don Anto-

nino denmesini istemiyorum, ama sen ısrar ettin, sen beni mecbur ettin, artık çaresi yok.

“Peki baba.”

Ona yalan söylemem de onun suçuydu, bana ceza vermesi riskini göze alamazdım, o gün alamazdım, tatilin başında alamazdım, uslu duracağımı söyledim, bir daha böyle bir şey duymayacaktı, kendi sinizimle içim donarken okul çantamdan karnemi çıkartıp masaya koydum.

“Don Eusebio karneleri verdi. Her şeyden takdir aldım, Fransızca hariç, sadece geçer not vermiş, bu yıl başladık derslere ve bence iyi öğretemiyor...”

Ne kadar az bilirlerse o kadar az dedikodu ederler. Bu sözleri duyduğumda fazla önemsememiştim, ama o geceden sonra unutamadım. 1949 böyle başladı. Diğer yıllara benziyordu, ama daha başlar başlamaz farklı oldu. Elena’nın dönüşü yaşam düzenimi tam anlamıyla altüst etmeden önce, 1948 yılının son ayı beraberinde şaşırtıcı olaylar getirdi, ama o sırada kimse kesin bir değişikliğin ilk işaretlerini göremedi kesinlikle. Belirli bir tarihi olmayan bir oyun için tahtaya dizilmiş piyonlar, kendi kendilerine hareket etmeye karar vermişlerdi. Garnizonda hiçbir sürpriz Curro ile Sonsoles’in nişanlanması kadar ağız sulandıramazdı kuşkusuz ve annemle arkadaşlarını aylarca oyaladı, köydeyse bilinen bir sevgilisi olmayan bekâr Filo’nun hamileliği ortalığı çok daha fazla ayağa kaldırdı.

Daha önce hiç bu kadar tuhaf bir çiftin görülmediği Fuensanta de Martos’ta, her gezintiye çıkışlarında arkadaşlarım gülmekten yerlere yatsalar da, ben Mediamujer adına çok sevindim. Esin verebildiği tek bekâr adamdan iki yaş büyük olan ve

yirmi altı yaşını bitiren zavallı Sonsoles sararmış, neredeyse şeffaf, nasıl basıldığı belli olmayan sayfalarındaki onca hayali ve kötü yazılmış aşkın ardından biraz gerçek mutluluğu hak etmişti ve okurken gördüğüm hiçbir gülümsemesi Curro'nun kolunda Noel çekilişinin sonucunu öğrenmek için yokuşu inerken yüzünü aydınlatan gülümseme kadar ıslıl ıslıl değildi. Sonsoles büyük ödülü kazanmıştı, Isabel Mariamandil'in yüzünde aynı gülümsemeyle ve dudaklarında umut vaat eden hiçbir söz olmadan onu birbiri ardına reddetmesinden bıkmış olması gereken Curro da, her ne kadar nişanlısı annesini planlarına karşı çıkmakta ısrar ederse, sonunda hamile kalmak ve her halükârda evlenmekle tehdit ettiği için zafer kazanmış olsa bile sonunda başarılı olduğuna memnun görünüyordu.

Curro hepsi de askeri birliğin bir çavuşunun olan altı yetim kardeşin dördüncüsüydü ve maaşından başka mezar olacak toprağı bile yoktu; ama Sonsoles yeterince zaman kaybetmişti, Marisol'un nişanlılığı onu evde kalmaya mecbur ettiğinden beri sokağı tül perdenin ardından görebiliyordu, Curro olmasa kimsenin olamayacağı besbelliydi. Bir kitabı duygudan patlamak üzereymiş gibi göğsüne bastırarak gözlerini yumduğunu gördüğüm Mediamujer rüküş olabilirdi ama aptal değildi, kararlı uyarıları o kadar inandırıcı olmuş olmalı ki, nişanlısı yüz yetmiş sekiz santimetre boyunu Bayan Concha'nın yemek odasındaki ceviz iskemlelerden birine yerleştirmiş olarak yıla veda etti, karşısında da ortak ev sahibelerinin ve müstakbel kayınvalidesinin söylediği şekliyle Don Justino'nun oğlu ve bir servetin varisi olan Pedrito oturuyordu, ama ko-

casının astından çok daha kısa boyluydu ve kırkına girmeden kel kalacaktı.

Michelina bu maça havlu atmayı herkesin önünde kabullenmediği sıralarda, Filo güzergâhı onu köyden geçmeye mecbur ettiğinde, öğlene doğru Cuelloduro'nun meyhanesinde içmeyi alışkanlık haline getirdiği sütlü kahvelerin ikisini kusmuştu bile. O saatlerde her zaman orada takılan Matilde la Piriñaca genç kızın sağ eli boğazında, terli ve kanı çekilmiş kadar solgun yüzüyle ilk kez koşa koşa yolu geçtiğini gördüğünde alnını kırıştırmakla yetinmiş ve neredeyse elini sürmeden tezgâhta bıraktığı kahvenin parasını Cuelloduro'ya ödemek için içeri girdiğinde de ağzını açmamıştı. Ama üç gün sonra aynı sahne tamı tamına aynı şekilde tekrarlanınca artık çenesini tutamamıştı.

Anlattıklarına göre, "Mercimeği fırına vermişsin Rubia," deyince Filo dönüp gözleriyle onu parçalayacakmış gibi vahşi vahşi bakmış.

"Dilini kıcına sok Piriñaca!"

Sonra parasını ödeyip aceleyle çıkmış, ama bir kez daha kadının sesini duymuş: "Mercimeği fırına vermişsin, bakar bakmaz anladım." Sonra da geri dönüşü olmayan bir hükmün kesinliğiyle onaylamak için izleyicilere dönerek, "Asla yanılmam bilirsiniz. Hamile, tepeleme hamile ve tam sırası."

Filo o yılın geri kalanında bir daha Cuelloduro'nun meyhanesine uğramadı, ama yokluğu en çok garnizonun ateşli âşıklarının işine yarayan dedikoduların yayılmasından başka bir şeye yaramadı. Kimse onca tamam evet, aşkım, tabii, sevgilim, elbette, hayatım, ben de, ben seni daha fazlayı alaya almakla uğraşmadı. Duyar duymaz takındı-

ğı aptal yüz ifadesine bakılırsa, Mediamujer'in en küçük bir fırsatta kokulu bir balzam gibi üzerine boca ettiği sözcüklerden oluşan bu yapışkan şurup Curro'yu utandırdığından daha fazla memnun ediyordu, ama Catalina'nın küçün kızının, On İkinci Gün bayramında, yanında şövalye silahtarlarına benzeyen iki kardeşiyle gün ortasında meyhanede peydahlanıp da herkesin önünde yaptığı öfkeli özgürlük beyanıyla kıyası mümkün değildi.

"Ne var?" Filo dirseklerini tezgâha dayamış ve söze başlamadan önce meyhanedeki herkese teker teker bakmış. "Hamileyim, evet, dört buçuk aylık. Bir şey mi var? Utanmıyorum. Benden başka kimseyi ilgilendiren bir konu değil. Babası bu köyde yaşamıyor ve hiçbirinizin kocası değil, kim olduğunu bilmenizin de hiç gereği yok! Anlaşıldı mı?"

Kimse bir şey diyememiş. Bazıları sessizce bakışmışlar, kimileri belli belirsiz bir sırtışı saklamış, ama çoğunluk sanki şaşkınlık sonsuza dek birbirine dikmiş gibi dudaklarını sımsıkı kapatıp gözlerini fal taşı gibi açmış. Sonra Paula tüm dişlerini göstererek gerçekten gülümsemiş.

"Evet, anlaşılmış gibi görünüyor," ve tezgâha avucunun içiyle vurmak için bara doğru dönerek, "Üç sütlü kahve Antonio. Bir kadeh de gölge ve güneş,"¹ demiş.

"Öyle," diye konuyu kapatmış Chica, "kutlamamız gerek."

Kızlar ödemekte ısrar ettikleri halde Cuelloduro sadece onlardan para almak istememekle kalmamış, tezgâhın altından daha önce kimsenin görmediği bir kutu çıkarmış. İçi karısının her yıl Noel'de

¹ Brendi ve pastisi karıştırarak yapılan kokteyl –çn.

aile arasında paylaşmak için pişirdiği bademli ve çikolatalı kurabiyelerle doluymuş. O sabah kutudan üç kurabiye alarak her birini bir tabağa yerleştirmiş ve Rubiaların önüne koymuş.

“Benim ikramım,” demiş yüksek sesle, yüzünde davranışının müşterilerinde yaratacağı şaşkınlığı çok iyi hesap etmesinin sonucu olan parlak bir gülümseme varmış. “Herkesi ısmarlıyorum. Ne iş! Cencerro Alcaudete belediye başkanını soyduğundan beri böyle keyiflenmemiştim.”

Ancak müdavimlerinin hepsi onun gibi tüm sonuçlarına razı olarak yaşamlarını özgürlük yanlısı olarak geçirmemişlerdi, ağızdan ağıza yayılırken bir bayırdan yuvarlanan kar topu gibi büyüyen bir sahnenin en ince ayrıntılarının tadını çıkarmalarına antifaşizm engel değildi, haber romanlara yakışan bir dram da eklenmiş olarak düşmanın kulağına kadar ulaştı ve dinledikten sonra hemen haç çıkartan tüm dindarların ağzını sulandırdı. Annem en kötülerinden sayılmazdı, bize anlattığına göre kimileri Filo’nun cebinde bir tabanca taşıdığını, savaştan önceki gibi ‘çocuklara evet, kocaya hayır’ diye haykırarak tavernaya daldığını söylüyormuş, başkalarının söylediğine bakılırsa da, çocuğun babasının dağdan inip onu rahatsız edenin karşısına dikileceğini söyleyerek herkesi uyarmış, böylece gerçekten olup biteni öğrenmenin yolu kalmadı.

“Tabanca hikâyesi doğru değil en azından,” diye konuyu sonlandırdı babam, “ama Rubialar gerçekten taşaklı kadınlar.”

“Doğru!” Babam kadınların kimi özelliklerini övdüğünde huyu olduğu üzere, karısı ona karşı çıkmadı.

Ben de onlar gibi düşünüyordum, Elena ve ninesi gibi, arkadaşlarımla düşündükleri gibi, tüm köy gibi; şaşırtıcı tek istisna Portekizli Pepe'ydi.

“Taşaklı ha! Amma da taşaklı!”

Öğle sonrasını çiftlikte geçirdikten sonra birlikte yokuşu iniyorduk. O Paula'yı görmüş, ben de önce ilk Fransızca dersini almış, sonra da Elena'yla yalnız kalarak ona okuduğum Verne kitaplarını göstermiş, konuları ve resimleri açıklamıştım. Peki bu kitapta kızlar var mı, yok mu, diye sorup durmuştu. Kızların olmadığı kitaplardan hoşlanmıyorum çünkü aşk hikâyesi olmuyor, aşk olmayınca da sıkılıyorum... Ben de bunda var, bunda yok yanıtlarını vermiş ve ona hep aynı şekilde, ağzımın suyu akarak bakmıştım.

Bir aydır köydeydi ve nihayet eskisi gibi giyinmeye razı gelmişti, sıradan bir giysinin üzerine pamuklu önlük, ama Oviedo'dan döndüğünden beri önlüğünü lekelemiyor, Manoli'nin oğullarıyla kurbağa ya da kuş avlayarak geçirdiği günlerde olduğu gibi kirli, kabuk tutmuş dizlerle dolaşmıyordu. İyi cins yünlü çorabın içindeki bacakları daha uzun, eskisinden daha güzel görünüyordu ve alnına düşen perçemini saten bir kurdelayla toplamaya devam ediyordu. Uçları “v” şeklinde kesilmiş üç kurdelası vardı, kırmızı, mavi ve altın rengi, o gün giydiği önlüğünün kareleriyle renk oyunu yapmaları için değiştirerek takıyordu. Ninesi onu Mariquita Pérez diye çağırmaya devam ediyor, “s” harflerini duyulacak şekilde telaffuz ederek kibar konuşma çabalarına gülüyordu, ama nihayet kitaplara yaklaşmaya karar vermesinden memnundu. Torununa iyi örnek olduğumu söylüyordu, ki

bunun benim olmaya niyetlendiklerimle kıyası mümkün değildi.

Elena bunu biliyordu ve hoşuna gidiyordu, bu nedenle bazı öğle sonraları orada biraz daha kalabilmek için bahaneler uyduruyor, ona ödevlerinde, ocağı yakmak için çam kozalağı toplamasında yardım ediyor ya da Jules Verne kitaplarını anlatıyordum. Bundan başka bir şey yapmıyorduk, yürümek, konuşmak, birbirimize değmeden gülüşmek; yine de o öğle sonralarında o kadar mutlu oluyordum ki, eski kulübeden çıktığımda her şey, bulutlar, kuru çalılıklar, kışın çıplak ağaçları bana daha güzel görünüyordu, bayırı ayaklarım yere değmiyormuş gibi iniyordum, sanki görünmez bir güç dengemi bozuyormuş gibi havada kayıyordum; yerçekimsiz, ölümsüz. O şubat öğle sonrasında da aynı şekilde hissederken Portekizli koşarak yanıma geldi.

“Nino! Elena beni beklemenı söylemedi mi?”

“Hayır. Şimdi ayrıldık...” Sonra hatırladım, “Ha, Bayan Elena!”

“Evet, Bayan Elena, buraya bak, bu dünyada birden fazla Elena var!” Yanıma gelince canımı acıtmadan, şakadan bir şaplak vurdu. “Al, bunu Sanchís’e götür.” Her zamanki gibi bir kavanoz baldı. “Filo’nun geçen günkü numarasından sonra köyde dolanmaya hiç de hevesli değilim, kesinlikle.”

Kızgın görünüyordu ve nedenini anlamadım. Bu nedenle düşüncemi söyledim, daha da öfkelenmesini sağlamış oldum.

“Taşaklı ha! Amma da taşaklı! Bu taşak değil akıl meselesi! Görmüyor musun, Filo, o kadar akıllı, akıllı, akıllı ki, sonunda bir salak olduğu ortaya çıkıyor. Aptalın biri.”

“Ama Paula...” bir süre sonra itiraz etmeye yeltendim.

“Paula da duruma son derece bozuldu doğal olarak, Chica da, ama bunu belli edip de tüm o salakları memnun edecek değiller. Şimdi ne olacak peki, ha! Filo bu köyde, bu zamanda hamile ne yapacak, ve?.. Bu delilik.”

“Namusunu kaybettiği için mi?” diye sordum şaşkınlığımı saklayamayarak, böyle bir şeyi dert edeceğini sanmıyordum, ama o başını sallayarak bana karşı çıkmak için atıldı.

“Hayır,” benimle ciddi konuştuğunu belirtmek istediğinde yaptığı gibi işaret parmağını havada salladı. “Çünkü bir çocuğu olacak. Delilik olan bu. Namus... namus rahiplerin, insanların canını sıkmak için uydurduğu bir kavramdır, ama namusu doyurmak, giydirmek, ısıtmak, hastalandığında ilaç almak gerekmez, anladın mı? Filo canının istediği kadar namussuzluk yapabilir, bu hakkı, kimse elinden alamaz. Ama hamile kalmamalıydı, kahretsin! Tek yapmaması gereken buydu ve tutup bunu yaptı.”

Çünkü çocuğunun babası Elías el Regalito, namı diğer Fuensanta'nın Cencerrosu, diye düşündüm, ama düşüncemi kendime sakladım; çünkü tam zamanında söylememe gerek olmadığını, Portekizli'nin de bunu benim kadar iyi bildiğini, kesinlikle benden çok önce öğrendiğini anladım, ama bu kez kalbim daha hızlı atmıyor, ellerim terlemiyordu, ne kendim ne onun ne de başkası için korkuyordum. Bu keşfin nasıl ve ne için olduğunu, ne anlama geldiğini ve beni nereye götüreceğini de kendime sormama gerek yoktu. Biri basit, öteki karmaşık iki açıklaması

vardı, Elías'la Pepe'nin sevgililerinin kardeş olduklarını düşünmek için bile durmadım, yanımda yürüyen adamı yargılamadan çok sakın yürüyordum. Portekizli her şeyi biliyordu, öteden beri bilmişti, ama bunu da bilmek istemediğim halde öteden beri bildiğim şeyleri kabul ettiğim gibi kolayca kabul ettim. O gece yattığımda Paula'nın hamile kalmadan namusunu kaybetme hakkını kullanabilmesi için birlikte ne yapıyor olabileceklerini düşündüm, farkına bile varmadan uyuyakalmışım. Ertesi gün kalktığımda annem doğum günüm için ne hazırlamasını istediğimi sordu ve ona hiçbir şey dedim.

"Hiçbir şey mi?" Şaka yapmışım gibi güldü. "Peki neden?"

"İstediğimi davet edemeyeceksem, kimsenin gelmemesini tercih ederim."

"Şu kızıdan mı söz ediyorsun?" Ciddi konuştuğumu görünce yüzü bulutlandı. "Nino lütfen... Bu ne saçmalık! Farkında değil misin ki..."

"Elbette farkındayım. Ben her şeyin farkındayım anne!"

Bu nedenle 14 Şubat 1949'da doğum günümü iki kez kutladım. Saat beşte eski kulübede beni önemli günlerin menüsü bekliyordu. Biraz önce kızartılmış ve şekere banılmış sıcak sıcak lokmalar, sınavımda başarılı olduğum gün açtığımız Málaga şarabı, her biri farklı renkte, Carmona'daki evin uğradığı kazadan hayatta kalmış, kesme kristalden iki değil üç küçük kadeh, çünkü Elena da bizimleydi.

"Sana Nino." Ninesi şerefe kadeh kaldırma işini üzerine aldı. "Mutlu bir ömrün seninle birlikte kutlayacağımız bir sürü yılını bitirmen için. Şimdi armağanlar..."

Armağanları almak için yerinden kalktı, torunuyla bir kez daha kadeh kaldırdım, yeşil kadehimi onun mavi kadehine o kadar dikkatli değdirdim ki, birbirine değen kristaller tiz, bir kıvılcım kadar hafif bir ses çıkardılar. Sonra Elena temiz ve çok hızlı bir menavrayla ninesinin içmediği şarabı kadehlerimize boşalttı. Öğretmenim masaya biri yumuşak ve belli bir şekli olmayan, öteki sert ve kusursuz dikdörtgenler prizması şekliyle içindekini sadakatle hemen ele veren, süslü kâğıtla kaplı iki paket koyduğunda kıs kıs birbirimize gülüyorduk. Kitabı sonraya bıraktım, ilk olarak farklı renkte yünlerle elde örölmüş, alacalı, erkeklerin kullandığı gibi kenar dikişsiz bir atkı keşfettim.

“Çok teşekkür ederim.” Çok güzel ve annemin bana ördüğü tekdüze gri renkli atkılardan çok daha neşeliydi. “Çok hoşuma gitti.”

“İkimiz birlikte ördük.” Genç Elena bana baktı ve kalbimin duracağını sandım.

“İkimiz birlikte mi?” Yaşlısı gülmeye başladı. “Hiç de değil. Ben tek başıma ördüm.”

“Ama renkleri ben seçtim öyle değil mi? Biraz da ördüm, ama çok hata yapıyordum ve ninemin hatalı yerleri söküp tekrar yapması gerekiyordu, çünkü bu motif çok zor biliyor musun? Renkleri hoşuna gitti mi? Belki biraz cart, ama sürekli koyu yeşil giydiğin için...”

“Annem pantolonlarımı ve paltolarımı babamın eski pelerinlerinden diktiği için koyu yeşil giyiyorum. Gerçekten çok hoşuma gitti.”

“Çok sevindim.” Bayan Elena öbür paketi bana doğru itti, “Bakalım bu da hoşuna gidecek mi?”

Robert Louis Stevenson, diye okudum. *Define Adası*. Yeni bir kitaptı, meyve kasasından ödünç al-

dıklarımdan daha inceydi ve farklı bir koleksiyondandı çünkü kapağında resim yoktu, ama sayfaların arasında bir sürü siyah beyaz çizim vardı.

“Artık...” Bayan Elena düşüncemi okumuştı, “artık gemilerden ve adalardan bıktığınızı biliyorum, ama bu romanda olanların Jules Verne’inkilerle ilgisi yok. Bayılacağına eminim. Bunu okumadan serüven romanlarını bırakamazsın Nino. Sonra Epizodlarla devam edeceksin, endişelenme.”

“Sana başka kitap alalım istedim çünkü belli ki bunda kızlar, aşk, bunların hiçbiri yok, ama...” Elena bana hınzır bir gülümsemeyle baktı, “sen de bunlara aldırmadığına göre...”

Saat altıda kalktığımızda dışarıyı karanlık ve çok soğuk olmasına karşın Bayan Elena torununun kapıya kadar bana eşlik etmesine izin verdi. Elena kapatmak için kanada dayandı, ellerini ceplerine soktu ve yeni atkımı takarken beni izledi.

“Nasıl durdu?”

“Çok yakıştı, çok yakışıklısın.” Bana doğru bir adım atarak yanağımı öptü. “Mutlu yıllar Nino.”

Olanların farkına varabildiğimde o evine girmişti bile. Kardeşim olmayan bir kızın bana verdiği ilk öpücük olan o hafif, masum, hiçbir anlamı olmayan ve Paquito’nun Miguel’in kız kardeşinden isteyip de bir türlü alamadığının aynısı öpücüğün şaşkınlığı ve bana verdiği hazla felç olmuş gibi eşikte kalakaldım. Elena beni istediği için öpmüştü, hiçbir söz, zorunluluk yoktu, bunun şişleri alıp üç ilmeğin ikisinde hata yaparak biraz örgü örmekten daha zahmetsiz olduğunun farkındaydım, ama benim için çok daha fazla önemliydi ve kulaklarım soğuktan çığlık atmaya başlayana kadar yürüyemedim.

Sonra öpücüğü yanağımın üstünde canlı saklayabilirmişim, orada tutabilir, koruyabilirmişim gibi bir elimi sağ yanağıma koydum, bayırı inmeye başladığımda neredeyse sıcaklığını duyuyordum, o dudakların baskısı bir gece önce yatağımda dinlediğim konuşmaya hem anlam kazandırıyor hem de onu telafi ediyordu. Yanıldık Mercedes, ben yanıldım, Nino'yu Rubiaların çiftliğine yollamamalıydık, asla, bunun olabileceğini hayal bile edemedim, ama bak, gün be gün tuhaflaşıyor, isyankârlaşıyor, artık eskisi gibi değil, bütün gün eve kapanıyor, okuyor, öbür oğlanlarla oynamaya çıkmıyor bile... Ama ne diyorsun Antonino? Babam haklıydı, ama annem bunu teslim etmek istemiyordu, elbette çıkıyor, elbette oynuyor, farkında mısın bilmiyorum ama ocak ayındayız ve kahrolası köyde hava zehir gibi soğuk, saçmalamayı bırak da huzurlu bir kutlama yapalım.”

Yaptık da. Annem Elena'nın gelmeyeceği bir kutlamayı reddetmemi ciddiye almadı, her yıl olduğu gibi çikolata ve yağda kızartılmış ekmek dilimleriyle beni bekliyordu. Davetliler benimle hemen hemen aynı anda içeri girdiler, Paquito'nun elindeki üzeri baskılı kartonun bir yüzünde Parchesi diğerinde Kaz oyunları vardı, Miguel'in elindeki tahta kutu zarlarla, zar atma kutularıyla ve farklı renklerde fişlerle doluydu ve Alfredo da neredeyse yeni bir bisiklet pompasıyla geldi.

Ona “Teşekkür ederim,” dedim. Bir armağanla gelmesi beni o nesnenin gereksizliğinden daha az şaşırtmıştı. “Çok iyi, ama benim bisikletim yok.”

“Evet, ama olunca pompa almana gerek kalmayacak.”

O sabah okula gitmeden önce annem bana kelebek avlama kepçesi vermişti, benimkini yengeç avlamakta kullandığım için ağının artık tamire gelir yeri kalmamıştı, bu nedenle çok sevindim. Yeni okul çantasına bayılmadım, ama gerekliydi çünkü eskisinin sapı kopmuştu ve bir ipe asarak taşıyordum. Daha başka armağan beklemiyordum, bu nedenle hiç Jules Verne okumadıkları için Kaz Oyunu’nu küçümseyen arkadaşlarımla Parchesi kartonunu yayabilmemiz için annemle birlikte masayı tabaklardan ve fincanlardan temizlerken benim için bir şey daha olduğunu söyledi. Gözleriyle bir köşeyi işaret etti ve düz, dikdörtgen, kah-verengi kâğıda sarılı bir paket gördüm, ama içinde ne olduğunu tahmin edemedim, annem de söylemek istemedi. Sonra, dedi, ailecek başbaşa kaldığımızda... biz hâlâ birbirimizi masaya yayılı oyunun renkli koridorlardan oluşan o mütevazı labirentinde kovalarken babam eve geldi ve insanı son derece sakinleştirecek kadar sıradan sahneyi rahatça yorumlayabildiğim bir gülümsemeyle kutladı. Memnundu ve tatlıdan sonra daha da memnun olacaktı.

“Nino!” Her şeye karşın kendimi onun heyecanına kaptırdım. “Bak ne kadar uzamışsın! İnanılmaz. Mercedes, cetveli getirsene, ölçmek istiyorum... Bakalım... Bir metre kırk altı santimetre, bu yıl geçtiğimiz iki yılın toplamından daha fazla uzamışsın ve henüz on bir yaşındasın...”

Aslında bir metre kırk dört buçuk santimetreydim. Annemin dikiş dikerken kullandığı mezuranın başındaki metal kısım on beş milimetreyi yutuyordu ve babam ayakkabısıyla üzerine basarak onu

bana hediye etmişti, ama düzeltmek istemedim çünkü Noel'den önce tartışmamışız gibi omzumu tutup eve girmek için bana sarıldı. Son uyarısının anlamını da fark etmedim. Annem kahverengi kâğıdı ağırbaşlı bir hareketle ve ağzına sığmayan bir gülümsemeyle yere bırakıp da bana son armağanını verince ne bunu ne de başka bir şeyi düşünebildim.

“Al. Tebrikler oğlum.”

“Morales Daktilo ve Sekreterlik Kursu, Antonio Pérez Ríos'un daktilo ve steno sınavlarını başarıyla geçtiğini ve bu diplomaya hak kazandığını teyit eder. 2 Kasım 1948, Jaén.” Paketin içinden çıkan altın yaldızlı, incecik çubuklardan yapılma ucuz çerçevedeki buydu. Okuduktan sonra ayakkabılarıma, tavana, yere, kendi evimden kaçıp gidemediğim kapıya ve en sonunda da anneme baktım; sevinçten öylesine coşmuştu ki, utanıyor olmamdan utandım ama bundan kaçınamadım.

“Ama anne...” diyebildim sadece, bana öyle kuvvetli sarıldı ki, kollarının arasında sıkılmaktan çerçevenin camını kıracaktı.

“Hoşuna gitti mi? Artık gurur duyabilirsin oğlum, çünkü ben seninle çok gurur duyuyorum. Birinci olduğunu biliyor musun Nino?” Benden ayrıldığında sanki ağlamaya başlayacakmış gibiydi, anlaşılmaz bir biçimde gözlerine yaşlar dolmuştu. “Tüm ailede ilk kez, babanınkinde, benimkinde, ilk kez biri bir şey diploması alıyor.”

“Ama anne,” diye tekrarladım utancım sonsuz bir suçluluğa dönüşürken, “bunu nereye koyacağız?”

“Buraya, iyi görünmesi için duvarlardan birine asacağız.”

“Öyle yapalım da,” diye sonunda araya girdi babam, “teğmen görüp tepeme binsin. Ay Mercedes, şaka gibi...”

“O zaman odasına koyar.”

“Hayır, hiçbir yere koymayacak, anlamıyor musun?”

“Peki o zaman neden para harcadım? Bir dolapta saklamak için mi?”

“Evet, bunu önceden düşünmen gerekliydi.”

Ben bu tartışmayı hiçbir şey söylemeden karmaşık bir ruh hali içinde izliyordum, suçluluk ve utanç daha da zor duygularla karışarak içinden çıkılmaz hale geliyordu. Babam haklıydı ve onun akıl yürütmesinin kazanmasını istiyordum, ama annem de bir kez daha ağlamanın eşiğindeydi, acı çekiyordu ve uğradığı hayal kırıklığı bana o kadar zalim, haksız geliyordu ki, aynı zamanda da o zavallı diplomayı bir bayrak gibi havaya kaldırıp sokaklarda dolaştırmaya hazırdım. Belki de bu nedenle, hayatımın en iyi doğum gününün bu kadar kötü bitmesine razı olmadığım için çözümü bulan ben oldum.

“Bir dakika susun,” dedim ve bir kez olsun bana boyun eğdiler. “Ne yapacağımızı biliyorum. Diplomayı dolabımın kapısına asacağız ama içeriden. Böylece annem onu her gün görebilir ve istediğine gösterebilir, ben de göreceğim, ama teğmen asla görmeyecek.”

“Bence olur,” babam başıyla onayladı, annem de bana doğru koşarak yüzümü ellerinin arasına aldı.

“Ne akıllısın, oğlum benim!”

O gece, yataklarımıza gitmeden önce babam dolabımın kapısına iki çivi çaktı ve diploma hem gizlenerek hem de sergilenerek orada kaldı. Uyuma-

dan önce on bir yaşımın açılışında sadece annesini acilde ameliyat ettikleri için Ubeda'ya gitmiş olan Portekizli Pepe'nin eksik olduğunu düşündüm. Paula'ya en kısa zamanda döneceğine söz vermişti ama ebeveynlerini evlerine bırakarak kendi evine dönene kadar neredeyse iki hafta geçti. O kadar geç gelmemiş olsaydı bayılacağım bir armağan getirmişti.

“Ama açsana, taş kesmiş gibisin...”

Beni okuldan almaya gelmişti, sonra da Cueloduro'nun meyhanesiyle Don Justino'nun kardeşi Carlos Mariamandil'in 'Klüp'ü arasında tarafsız bölge olan meydan kahvesine gitmiştik. Masaya uzun, ince bir paket koydu ve ne yapacağımı bilemedim. İçinde, koyu kırmızı renkli bir kutuda siyah cilalı, kenarları altın yaldızlı bir dolmakalem vardı. Çok güzeldi, çirkin dolmakalemim bile olmamıştı, ama o akşam üzeri hiçbir armağan moralimi düzeltemezdi.

Terbiyeli bir çocuk gibi “Çok teşekkür ederim,” dedim yine de, “çok güzel.”

“Kullanılmış. Ubeda'da bir ikinci el dükkânından aldım, seni kandıracak değilim, ama çok iyi yazıyor, benim önümde doldurdu, ve...” o anda onu dinlemediğim halde konuşmaktan yoruldu, “Neyin var Nino?”

“Her şey boka sardı. Buyum var.”

“Her şey mi?” Ona bakmaya zorlamak için çene mi tuttu. “Nedir o her şey?”

“Her şey,” yanıtını verdim. “Kesinlikle her şey.” Babam geçen yıl yaptığı gibi bana haberi vermeden önce bir hafta beklemişti. Aynı şekilde kız kardeşlerim yatana kadar benimle konuşmak istememiş-

ti, ihtiyacı olan sözcükleri bulmakta zorlandığında huyu olduğu üzere elini alnından ensesine kadar birçok kez başında gezdirdiyse de, bu kez benimle açıkça, lafı döndürüp dolaştırmadan konuşmuştu.

“Bak Nino... sana söylemek istediğim... Neyse, bu yıl çok uzadın, öyle değil mi? Ben önceden endişeleniyordum doğrusu, geri kaldığını görüyordum, her zaman ötekilerden daha kısaydın, ama şimdi arkadaşın Miguel’i yakaladın, neredeyse aynı boydasınız, bu nedenle... Sanırım büyüyünce yeterli uzunluğa geleceksin, Jandarma Kuvvetlerine katılabilirsin ve hayatını nasıl kazanacağın çözümlenmiş olur, böylece...”

“Ben jandarma olmak istemiyorum baba.”

“Bunu henüz bilmiyorsun Nino. Çok küçüksün. Büyüyünce...”

Sözlerime aldırmadığını fark ettim, aynı şeyi daha kesin, kuru, neredeyse meydan okuyan bir tavırla yinelemek için sözünü kestim.

“Jandarma olmayacağım.”

O anda beni duymaya başladı, sertlikle başarısızlığın, anlayışla kendini anlatabilme arzusunun birbirine karıştığı tanımlanamaz bir ifadeyle bana bakmak için başını kaldırdı.

“Çok iyi,” sakın, kontrollü bir ses tonuyla devam etti, “bu senin meselen, ama her zaman böyle bir imkânın olacak. Benim çok daha az imkânım oldu hayatta biliyor musun?.. Bu nedenle... Geçen ay teğmenin bize bildirdiğine göre sonunda orduya dönüyor. Yazdan önce terfi edeceği ve tayin edileceği sözü almış. Bu birliğin amiri olma görevini de Sanchís devralacakmış, ki bu son derece tuhaf, ama ne yapalım, bir savaş kahrama-

nı olduğuna göre üstlerine ne derse o oluyor... Bu Izquierdo'nun çavuş ve Carmona'nın onbaşı olacağı anlamına geliyor. Beni terfi ettirmelerinin yıllar süreceği anlamına da geliyor, o da ettirirlerse. Biz yoksuluz Nino, bunu biliyorsun. Masraflarımız giderek artıyor ve kazancımla ay sonunda iki yamamızı ancak bir araya getirebiliyoruz. Annen yeniden hamile kaldığını düşünüyor. Emin olana kadar sizlere söylemek istememiştik ama..." O ana kadar babamın yanında oturan ve ağzını açmamış olan annem iskemlesini kocasının kine yaklaştırdı ve sessizce elini tuttu. "Şu ana kadar önce daktilo, sonra da Fransızca dersleri için ödediğimiz parayı çok zor denkleştirdik, ama... Dersleri bırakmak zorundasın Nino."

"Bana bunu yapma baba!"

Sözlerini duymuştum, ama henüz söylediklerini tam anlamıyla anlayamamıştım, o felaketin büyüklüğünü ölçecek zamanım olmamıştı. Elena, ninesi, kitaplar, kavşağa gidip gelme özgürlüğü, canım istediğinde yukarı inip çıkabilmek, sınırsız, tarafsız, herhangi bir üniformanın renginden kurtulmuş bir gelecek gözlerimin önünde yok olmuştu. Şimdilik bunu ölçecek, hesaplayacak, inceleyecek vaktim olmamıştı, yine de bunun o gece birinin bana söyleyebileceği her şeyden daha kötü olduğunu anlamak için bir saniyeye daha ihtiyacım yoktu.

"Bana bunu yapamazsın." Karısından ikircikli bir yandaş aradım. "Sen söyle anne, sen, mademki benimle çok gurur duyuyorsun, bana bunu yapmamasını söyle, yapamaz, yapa..."

"Bundan başka bir şey yapamayız oğlum." Annem benim tarafımı tutmak istemedi.

“Baba,” bu nedenle ona doğru döndüm, “lütfen, daha seyrek giderim, okuldan sonrası için bir iş ararım...”

“Bunu isterdim Nino.” Babam sakindi ve gülümseyordu, ama sözlerimin canını acıttığını gizlemek için de çaba harcamıyordu. “Fransızca ve İngilizce konuşmanı, üniversiteye gitmeni, yazılmış tüm kitapları okumanı isterdim. Buna bayılırdım gerçekten, ama yapamam. Sana kardeşlerine harcadığımdan daha fazla para harcayamam, ya beş altı yıl içinde Dulce evlenmek istediğini söylerse... Ona ne diyeceğim? Senin canının istediği gibi ders alman için paramı harcadığımı ve onun çeyizine bir peseta kalmadığını mı? Bu haksızlık değil mi? Bu kadar beklemeye bile gerek yok. 26 Martta Marisol, Don Justino’nun Pedritosu ile evlenecek. Teğmen bizleri düğüne davet etme inceliğini gösterdi, annenin yeni bir giysi için kumaş alması gerek, iyi bir armağan vermemiz gerek ve... Anlaman gerek Nino, kolay olmadığını biliyorum, ama... Ben senin yaşındayken okula bile gidemedim. İşler böyle ve çaresi de yok. Şubatı ödedik, martı da ödeyebiliriz, ama nisanda... Nisanda boğazımıza kadar borca batmış olacağız. Bayan Elena’ya haber ver. Çok üzgün olduğumu ilet, ama şimdilik nisanda dersleri bırakacaksın. Zaman geçsin, sonra... Sonrasına bakınız.”

Başımla onayladım, parmaklarımla gözlerimi ovuşturdum ve babama baktım. Bana gerçeği anlatmamasını, yeniden nedensiz yere bana öfkenmesini, beni sadece çiftliğin kötü etkisinden uzaklaştırmaya çalışmasını, kitap okumadığımı, günlerimi Paquito ile futbol oynayarak geçirdiğimdeki gibi olmama niyetlenmesini tercih ederdim.

Buna inanmak işime gelirdi, ama yapamadım, ona güvenmemelik edemedim, bana yalan söylediğini, bir kapris nedeniyle bana haksızlık ettiğini, daha rahat yaşamak için, hoşuna gitmeyen dedikodular duymamak için, kendisi ve benim adıma korkmamak için bunu yaptığını düşünerek teselli bulamadım. Böylesi daha iyi olurdu ve bir üfleyletüm mumlar sönmez, bir kerede tüm kapılar kapanmazdı, o zaman öfkeli olurdum yenilmiş değil, öfkeli, üzgün değil, öfkeli, benden daha az imkâna sahip olmuş ve bana gerçeği, bana anlatabileceği tek gerçeği söyleyen zeytin yeşili üniformasının içindeki adamın yüz ifadesiyle duygulanmış değil; beni öfkenin acınası tesellisinden yoksun bırakan, içimde tuhaf bir yumuşaklık, acemi ve istemediğim bir şefkat, kendime, ona, anneme, onun ebeveynlerine, kızlarına, doğacak kardeşime acıma uyandıran tek gerçek buydu; bu kadar çok acıma, fazla ve hepten işe yaramaz, arzularım kadar vasat ve aynı derece işe yaramaz bir acıma, hayatında her şey ters gitmiş bir adamın sefil babalığı, biraz evvel omuzlarıma yüklediği ve asla unutamayacağım miras, demek boyum yetecekti ve Fransızca öğrenmem gerek kalmayacaktı, ne daktilo yazmam gerekecekti, ne de kimsenin benimle alay etmemesi için bir büroda çalışmam.

“Yatağıma gidebilir miyim baba?”

“Hayır,” ellerini açıp bana doğru uzatırken sesi titriyordu, “önce bana sarıl.”

Ona daha önce hiç sarılmadığım gibi, daha önce hiç kimseye sarılmamışım gibi sarıldım, sanki bu sarılmanın dışında hiçbir şey yoktu, sadece boşluk vardı, onun ötesinde de şanslı doğanların, kendi

yaşamını seçebilenlerin, 1949 yılında Jaén'de, Sierra Sur'da, Fuensanta de Martos'taki askeri lojmanda yaşamak zorunda olmayanların dünyası vardı. O dünya benimki değildi, asla olmayacaktı, sıkı ve sıcak bir düğüm halinde babamın kollarında erimiş olan kollarımla o dünyayı birbirlerinden yalıtın boşluğu bir sıçrayışta aşır oraya varamayacaktım, ışıksız ve çaresiz bir hüzüdü bu. Üç gün sonra Portekizli'ye anlatmaya çalıştığım buydu, ama onu da tam olarak beceremedim.

"İyi ama Nino, böyle olmana da gerek yok." Omzuma bir şaplak indirince ona baktım, gülümsediğini gördüm ama aynısını yapamadım. "Neşelen be adam, bir çözüm buluruz. Eminim ki Elena sana para almadan da ders vermeye aldırmayacaktır."

"Ama hiçbir şey aynı olmayacak."

Gerçek buymuş. Her şey değişmek üzereymiş, son derece kısa zamanda ne benim, ne de başkalarının yaşamında aynı olan bir şey kalmayacak şekilde değişti; çünkü ben daha son Fransızca dersimi yapmadan önce küçük ve sefil dünyamız son kez tersine döndü ve bir daha da Fuensanta aynı köy olmadı.

26 Martta, annem yeni elbisesiyle görebilmemiz için önümüzde dolaştığında hamile olduğu anlaşıyordu. Hamile kalamadığı için anneme imrenerek bakan Pastora da iki dirhem bir çekirdek giyinmiş ve bize gelmişti. Marisol'ün kayınpederi hiçbir masraftan kaçınmadığı için başkentin otellerinden birinde yapılacak düğününe babamlarla birlikte gidecekti. Sanchís ısrarla garnizonda tek başına nöbete kalmaya aldırmadığını söylemişti, böylece o hariç herkes düğüne gitti; erkekler para harcama-

mak için üniformalarıyla, kadınlar hiç olmadıkları kadar şık. O gün sabaha karşı, hepsi dans eder ve yeni evlilerin şerefine kadeh kaldırırken, sonradan kimsenin tesbit edemediği, çünkü sadece okuma yazma bilmeyen bir köylünün gördüğü ve hiçbir şeyden kuşkulanmadığı, kuşkulansa da plakasını alamayacağı farları sönük bir araba boş Fuensanta de Martos'a gelmiş ve dört kadınla gitmişti: Filo la Rubia, Fernanda la Pesetilla ve iki çocuğu, Maria Cabezalarga ve Isabel Mariamandil. Curro'nun onca zaman boşu boşuna iç geçirdiği evine kapanmış bu bir tür gönüllü rahibe ve tüm köyün böyle bir şey yapmasını asla beklemediğimiz tek kızıydı. Düğün çok başarılıydı, kaçış da çünkü Don Justino'nun diğer zengin akrabaları gibi Mariamandiller de Jaén'de, düğünün yapıldığı otelde konaklamışlar ve ertesi güne yani ayın 28'ine kadar kızlarını özlemişlerdi.

Sabah erken saatte, Isabel'e ninesine bakmakta yardım eden kız yanlarına gidip eve giremediğini haber vermişti. Evin kapısı kilitliydi, ihtiyar üzerinde geceliği, yumruklarıyla pencereyi yumrukluyor ve bir Magdalena gibi ağlıyordu. Kayınvalidesinden çok kızı için korkuya kapılan Bayan Felisa koşa koşa kayınvalidesinin evine gitmiş, ama Isabel'in izini bulamamıştı. Ev toplanmış, mutfak masasına yiyeceklerle dolu bir sürü tabak bırakılmıştı ve bir de el yazısıyla yazılmış bir not vardı: Anne, baba, ben gidiyorum, beni aramayın, bana her zaman çok iyi davrandınız, ama kendi yaşamımı yaşamak zorundayım, sizi seven kızınız, Isabel.

"Bununla bir şey yapamayız Bayan Felisa," teğmen notu okuyup da Curro'yu meyhaneye, kadına

ıhlamur getirmeye gönderdikten sonra elinden gelen tüm nezaketle onun yatıştırmaya çalışıyordu. “Kızınız yetişkin biri. İsterseniz kaybolduğu için zabıt tutturabilirsiniz, isterseniz, ama...”

“Elbette ki istiyorum! Onu bulmaları gerek Salvador, onu bulmaları ve buraya bana getirmeleri gerek, evine, ne bileyim, anlamıyorum...” Bayan Felisa hıçkırmaktan konuşamıyordu, o kadar gerindi, fincanı tutan eli öyle titriyordu ki, içebildiğinden daha fazla ıhlamuru yere döktü. “Bu olamaz, imkânsız, anlamıyor musunuz? Onu kaçırdılar, zorla tutuyorlar, böyle olmalı, onu kaçırmış olmalılar, benim kızım kendi isteğiyle böyle bir şeyi asla yapmaz, çok iyi, çok dindar, çok uysal bir çocuktur!... Kuzininin düğününe bile gelmek istemedi! Ben onu tanıyorum bayım, ayrıca son zamanlarda o kadar akıllı başka yerde, kendi işine gücüne dalmış, o kadar mistikti ki, bir sözcükle ifade edeyim, babası bir manastıra katılmasından korkuyordu. Daha fazlasını söylemiyorum. Arada bir, nasıl söylesem ... bir şey onu ele geçiriyordu sanki, yüzü kızarıyor, gözleri kilisedeki resimlerdeki gibi parlıyordu. Kocam her zaman bak bir azeze benziyor derdi... Benzerdi de gerçekten, onu görmeniz gerekirdi, gün boyunca evden çıkmaz, bir yastığa sarılır, kimseyle konuşmadan kendi kendine gülümserdi. Evet dışarı bile çıkmazdı, tüm köy bilir bunu, arkadaşlarıyla ne dansa ne de sinemaya giderdi, bir oğlandan söz edilmesine tahammülü yoktu. Bana sevgiliden bahsetme anne derdi, saçmalıklara gelemem, gerçekten de öyleydi, bana hayır demeyin, o hiçbir şey yapmazdı, tüm günü ninesiyle geçirirdi. Zavalıcık, derdi bana, o kadar

yaşlı ki yakında ölecek, beni görünce, onunla zaman geçirdiğimde, onda yatıya kaldığımda öyle seviniyor ki...”

Konuşma bu noktaya varınca teğmen kaşlarını kaldırdı ve Bayan Felisa çiftlik evinin, çocukları ne kadar köydeki evlerinde yaşamasında ısrar etmeler de kavşağın daha yukarısında olmasına karşın kayınvalidesinin terk etmemekte direndiği o evin nerede olduğunu o zamana kadar hiç dikkate almamış gibi sustu.

“Ay! Tanrım!” hayatının içinden akıp gittiği bir deliği tıkmak istermiş gibi elini boğazına götürdü. “Ay, Tanrım! Katiller, katiller!”

“Erkekler,” diye terslendi teğmen, “katiller olmasına katiller... Buna hayır demem, ama Isabel’i öldürmek amacıyla kaçırmadıklarını kesinlikle söyleyebilirim. Bu açıdan sakın olabilirsiniz.”

“Caniler ama...” diye ısrar etti bu kuşkulu kurbanın annesi. “Hapishane kaçkınları, eşkıyalar! Ah benim zavallı kızım!”

Bayan Felisa’yı kocasıyla birlikte eve dönmeye ikna ettikten sonra, Michelin elleri böğründe, dudaklarında alay yüklü bir gülümsemeyle Curro’ya bakakaldı.

“Isabelcik ninesine yatıya gittiğini söylediğinde kiminle yatıyordu acaba... Bu durumda seni istemeyecekti tabii ki, kimin ondan faydalandığını bilmek isterdim. Amma da kaçırılmış! Bir de rahibe olmayı düşünüyormuş, ya aynen öyle!.. Kadınları kimse anlamaz işte. Tek birine bile güvenemezsin.”

Sonra da, öbür üçünün ailelerinin şikâyetçi olmayacağını çok iyi bildiği halde, başından beri işin

içinde olmalıydılar, adamlarından her evden en az bir kişiyi garnizona getirmelerini istedi ve Isabel'in ortadan yok olmasıyla ilgili zabıt tuttu. Bunu da her şeyden çok Don Justino'nun küçük kardeşi Don Carlos'a yüzü tutsun diye yaptı. Kadınların dikkat çekmemek için çoktan ayrıldıklarına, muhtemelen Fransa'ya ya da Portekiz'e vardıklarına emindi. Belki de Málaga, Almería ya da Algeciras'tan Boğaz'ı geçmişlerdi. Durmadılarsa, ki durmamış olmaları gerekiyordu, bir gün iki gece onlara kendi belgeleriyle herhangi bir yere varacak süreyi veriyordu çünkü henüz onları arayan yoktu. Teğmen, Isabel'in politik nedenlerle değil de aşk nedeniyle düzenlenmiş bir kaçışın beyni olduğuna inanıyordu; en başından beri Mariamandil'in en uygun tarihi seçtiğini, zamanları çok iyi ayarladığını ve ayrıntıları çok iyi hesapladığını varsayıyordu, köşe bucak arasalar bile zaman kaybından başka bir şey olmayacaktı.

Tek vardığı sonuç buydu. Don Bartolomé'nin durduk yerde beklenmedik bir şekilde ortaya çıkıp da, köyün tüm kızıklarının sokakta karşılaştıklarında Filo'ya yaklaşıp karnını okşamalarına çok öfkeli olduğunu ve birkaç hafta önce onu uyardığını açıklamasından sonra bile hiçbir araştırma yapmaya niyeti yoktu. Oğluna Tomás adını koyarsan, demiş yüksek sesle, vaftiz ettirmeyi düşünme bile. Hiç kaygılanmayın diye onu yanıtlamış La Rubia da, bir yandan karnını okşuyormuş, bunun adı Tomás olacak, ama ne siz, ne de bir başkası vaftiz edecek. O zaman İspanya'da yaşayamazsın diye meydan okumuş rahip, Filo gülmeye başlamış, size kim oğlumun İspanya'da yaşayacağını söyledi?

Teğmen, Don Bartolomé'ye, "Bununla bana ne demek istiyorsunuz?" diye sordu.

"Yolculuğu önceden hazırladıklarını!" yanıtını verdi rahip son derece sinirlenerek, "Anlamıyor musunuz?"

"Ya, ya... elbette anlıyorum," teğmen kalan azıcık sabrını da kaybetmeden önce onu kapıya kadar geçirdi, "Çok teşekkürler Don Bartolomé, buraya kadar zahmet etmenize gerek yok. Size ihtiyacımız olursa çağırınız."

Soruşturmalar da aynı şekilde sonuç vermedi. Chica ve Paula'nın ve Julián Cabezalarga'nın ve Remedios Saltacharquitos'un sorularına başka sorularla karşılık vermelerinden yorulunca; ben nereden bileyim, bana ne anlatırdı ki, kardeşimin kiminle yattığını ben nereden bilebilirim, yetişkin bir kadın, biliyorsunuz değil mi, bana mı anlatacak, ben onun kayınvalidesiyim, anasına sorun; adamlarını topladı ve hepsinin başından beri bildiği hikâyeyi anlattı.

"Tetikte ve her şeye hazırlıklı olmalıyız. Dağdakiler kadınlarını kaçırdılar ve bu sadece iki anlama gelebilir. Tanrı korusun ya çok büyük bir şeyin hazırlığı içindeler ve onları önceden misillemelerden korumak istediler ya da gidiyorlar."

Gidiyorlardı. On gün sonra Curro ile Sanchís eski değirmenin oralarda gece devriyesi gezerken bir siluetin dağdan indiğini gördüler, dur emri verdiklerinde tanıdık bir ses duydular.

"Ateş etmeyin, silahsızım, ateş etmeyin."

Elías'ın kuzeni Juan el Pirulete'ydi, onunla birlikte üç yıl önce dağa çıkmıştı. Bir anlaşma yapmak istiyordu. Dağdakiler Fransa'ya gidiyorlardı, ama o

İspanya'da kalmak istiyordu ve her şeyi anlatmaya hazırdı, kaç kişiler, silahları neler, ne zaman yola çıkacaklar, hangi yolu izleyecekler.

Ama bu sırların hiçbirine ihanet edemedi; çünkü bir kelime daha edemedi Miguel Sanchís adamın iki kaşının arasına kurşunu sıktı ve ardından da beylik tabancasıyla intihar etti.

Gözlerimi açınca neden uyandığımı anlayamadım. Sanki bir şeyden korkmuşum gibi kalbim çok hızlı atıyordu, ama odamda yeni, tuhaf ya da yerinden oynamış bir şey yoktu. Bir kâbus gördüğümü düşündüm, yeniden uykuya dalabilmek için dönmek üzereydim ki, bazı parmakların kepengin ahşabında çıkardığı sert, neredeyse çılgın vuruşları duydum ve bir kancayla yatağımın başına asılmış lambayı yakıp kalktım. Okumak için kullandığım minik ampulün ışığında cama yapışmış yüzü tanıyamadım.

“Nihayet!” Pencereyi açınca Curro’yla karşılaştım, o kadar gergindi ki, sesi bile farklı çıkıyordu. “Hiç uyanmayacaksın sandım.”

Gömleğinin yaka düğmesini açarak sanki havasız kalmış gibi kendi boğazını kavrayışını izlerken “Ne oldu?” diye sordum.

“Git babanı çağır,” bir rica olmalıydı, ama kulağa emir gibi geliyordu. “Uyandır, kalkıp gürültü çıkarmadan bana kapıyı açmasını söyle.”

“Neden zili çalmıyorsun?”

“Olmaz. Sana söylediğimi yap. Koş.”

Babam da bir an öncesine kadar benim uyuduğum kadar derin uyuyordu, ama karısının uykusu

daha hafifti, onu sarsmama yardım etti ve aramızda onu tümüyle uyandıracak kadar kızdırmayı başarabildik.

“Bunun ne tür bir saçmalık olduğunu öğrenebilir miyim?” diye sordu, epeyce ağır birkaç küfür savurduktan sonra.

“Bilmiyorum, bana söylemek istemedi,” bildiğim az şeyi bir kere daha tekrarlardım. “Kapıyı açmamı ister misin?”

“Evet, hadi git.”

Kapıya gitmek için ona arkamı dönmeden önce bir anda sesinin tonu öylesine değişti ki, korktuğunu fark ettim. Huysuzluğu kaşlarını bile çatamadan dağıldı, yüzünde artık farklı bir ifade vardı, hiç anlayamadığım bir kaygı, kapıyı açıp da karşımda bir ölü kadar solgun Curro’yu görünce önemini yitirdi. “Gir,” dediğimde içerideydi bile, hiç gürültü çıkarmadan, yavaşça kapatabilmek için kapının kolunu kaldırdım.

Curro sarhoş, yaralı ya da aynı anda ikisi birdenmiş gibi yalpalayarak bir iskemleye çöküp de yüzüstü masaya yığılmadan önce avluya bakan pencerenin panjurunu indirdi. Babam üniformasını giymiş, kemerinin yan tarafında iyice görünen tabancasıyla odasından çıktığında onu bu halde buldu.

“Senin nöbette olman gerekmiyor mu?” Curro teninin sarımtırak solgunluğunda kanlı bir nişana benzeyen kızarmış, büyümüş gözlerle babama bakmak için başını kaldırdı.

“Evet, nöbetteydim, ama...” iki eliyle yüzünü ovaladı, örttü, nereden başlayacağını bilemiyor-muş gibi başını salladı. “Olanlara inanamayacaksın Antonino. Ben bile hâlâ inanamıyorum.”

“Kahve yapmamı ister misiniz?” Saçını taramakla oyalanmış, ama ayaklarına varan uzun geceliğinin üstüne kaba yünden bir şal almakla yetinmiş olan annem bir Carmelit rahibesinininkinden daha seksi olmayan kılığının içinde temkinli adımlarla onlara yaklaşmak için tam o anda içeri girdi.

“Evet,” kocası ona bakmadan kabul etti.

“Ben bir kadeh bir şey içmeyi tercih ederim.” Curro meslektaşını itiraz edemedi önce ısrarcı oldu. “Görevdeyim, ama bir kadeh bir şey bana iyi gelecek Antonino, gerçekten, biraz kendime gelmek için bir şey içmem gerek. Hâlâ titriyorum, görmüyor musun?”

“İyi, iyi...” Babam yerinden kalktı, büfeye yaklaştı, her iki elinde iki farklı şişeyle döndü, beni görmüş olmalıydı ama bana bakmadı. “Konyak az kalmış, Orujo¹ var...”

“Ne olursa.” Curro bulaşık süzgecindeki temiz bardaklardan birini almak için kolunu uzattı ve konyak şişesinde kalanı boşalttı, “fark etmez.”

Ben odamın kapısına dayanmış her an beni yatağıma göndermelerini bekliyordum, ama Curro o gece olup bitenleri anlatmayı bitirene kadar bunu hiçbiri yapmayacaktı. Beni sadece o görebilirdi, ama bakışlarını bana sırtı dönük tam karşısında oturan babamınkilere dikmiş anlatıyor ve sağına, kendisine bakan anneme bile çevirmiyordu. Annem de benim orada, ayakta, konuşmadan, kırmıldamadan, neredeyse nefes aldığımı bile fark etmeden durduğumu görmüyor gibiydi, sadece Curro’nun dudaklarına, sözlerine, duraklamalarına, bu olağanüstü, karmaşık ve sıcak, gizemli

¹ Üzüm posasından yapılan bir likör –çn.

ve bulanık, tuhaf ve inanılmaz, her şeyden çok başından sonuna dek inanılmaz olan hikâyenin birbirini izleyen cümlelerine odaklanmıştı, çünkü doğru olduğuna inanmak imkânsızdı, olay sırasında orada olan Curro bile ne olduğunu anlamıyordu, Juan el Pirulete kaşlarının arasında bir kurşunla yere yıkıldığında ne olduğunu anlamamıştı. Ben oradaydım ve gördüm, gördüm ve anlamadım, gördüm ve inanmadım, sana yemin ederim Antonino, her şey orada, önümde oldu ve gördüklerime inanmadım, olup bitenlerin gerçek olduğuna...

Konyağı yudumladığında elleri titriyordu, orujo şişesini kavradığında elleri titriyordu, bardağı başında bir tuzak olduğunu düşündüğünü anlatmak için ağzına götürdüğünde elleri titriyordu, başka biri var sanmış, Comerrelojes'in ölümünü kıskırtan adam gibi üçüncü bir nişancı, ama hayır, orada başka kimse yokmuş, sadece Sanchís ve o, Sanchís hâlâ elinde tuttuğu silahıyla çok yavaşça meslektasına doğru yürümüş, çünkü oydu Antonino, ateş eden oydu, Pirulete'yi o öldürdü ve ben de bunu anlamıyordum, neden olduğunu bilemiyordum çünkü adam bize anlaşma önermeye gelmişti, ötmeye hazırды, her şeyi anlatmaya, o zaman Sanchís'e sordum, ne yaptın dedim, neden adamı öldürdün, delirdin mi Miguel?.. ama Pirulete'yi öldüren Miguel Sanchís, "kadınların meleği", jandarma çavuşu, jandarma oğlu, jandarma torunu, jandarmaların kardeşi, kuzeni, yeğeni delirmemişti.

Delirmiş olsaydı Curro, babam, teğmen için daha iyi olurdu, anlatmak, anlamak ve her şeyden önemlisi de unutmak daha kolay, daha dolaysız olurdu,

ama Sanchís deli değildi ve bunu hemen belirtmek istemişti. Ellerin sakın olsun Curro, dedi bana, seni de buracıkta öldürmemi istemiyorsan silahını yere at, sözüme kulak ver, çünkü senin de ölmene gerek yok, anladın mı? Deli değilim, ama silahını hemen atmazsan seni de bunun yanına yollayacağım... İyi mi yaptım bilmiyorum, yani, kötü yaptım biliyorum, ama korkudan altıma dolduruyordum, gerçek bu, korkudan altıma ediyordum ve silahımı attım; çünkü onun silahı elindeydi, bana nişan almıştı, beni de öldürecekmiş gibi bir yüz ifadesiyle bakıyordu, sana yemin ederim Antonino, sana yemin ederim ki beni de öldüreceğini düşündüm, ama bunu yapmadı, bence sadece konuşmak istedi, bana söylemek istediklerinin hepsini dinleyeceğime emin olmak istedi, aşağıda bir tek ben varım, bana ilk söylediği buydu, burada, aşağıda bir ben varım, ama yukarıda çok insan var...

Bu kez orujo şişesini alan ve dudaklarına götüren babam oldu, içerken başını eğdiğini gördüm, sonra korktuğunda yaptığı gibi iki elini dudaklarının üzerinde çaprazlamış olan annem masanın çevresinde dolaşmak için yerinden kalktı, mutfak lavabosuna gitti, bir bardak alacağını sandım, ama iki tane aldı, şişeyi kocasının elinden alarak bardakları doldurdu, kendininkinden bir yudum içti, daha önce annemin içki içtiğini görmemiştim, üstelik de hamileydi, ama bir dikişte yarım bardak orujoyu bitirdi ve beni şaşırtmadı bile. Bana bunu dedi Antonino, anlamam gerekirdi, ama istemedim, anlayamadım, aklım almadı, sen neden yalnızsın, seni anlamıyorum Miguel, neler söylüyorsun, ama buna yanıt vermek istemedi. Pasto-

ra'ya onu sevdiğimi söyle, diye rica etti, onu çok, çok fazla sevdiğimi söyle, hiç kimseyi sevmediğim gibi, onu kendi yaşamımdan daha fazla seviyorum, sanki ağlayacakmış gibi sesi çatladı, ağlamaya başlayacakmış gibiydi ama gülümsedi, sen anlamazsın, diye ekledi, ama o anlayacaktır, işte o anda hem kendisiydi hem de değildi. Curro böyle anlattı ve babam bir şey sormadı, hem kendisiydi, hem de farklı biriydi, annem de Curro'nun sözünü kesmek istemedi, sanki yüzü değişmişti, anlıyorsunuz, onlar Curro'nun neden söz ettiğini bilemezlerdi ama ben biliyordum; gözleri, yüzünün, ağzının ifadesi değişmiş gibiydi, Miguel Sanchís adında bir başmelek gördüm sanki, çok garip, çok tuhaftı, size açıklamayı pek beceremeyeceğim, bir klasik heykelin, zalim bir maskenin altında gizlenmiş dingin, ısıltılı yüzünü gördüm, ama onu gördüm ve tanımadım çünkü oydu, ama kendine benzemiyordu, dizginlenemez bir zorbanın kusursuz maskesinin altında soluk alan masum, genç, yumuşak yüzü gördüm; inanmayacağınızı biliyorum, anlayamayacağınızı da, Sanchís iki yıldan fazladır benim devriye arkadaşım, ama sanki onu daha önce hiç görmemişim gibiydi ve hiçbir şey anlamıyordum, neler olup bittiğini, neden olup bittiğini anlamıyordum, silahı hâlâ üzerime çevriliydi, çok yumuşak, sevecen bir sesle benden bir şeyler istiyordu ve bu ses de onun sesi değildi, Rubialara çok üzgün olduğumu söyle, bana böyle dedi, lütfen dedi, kimseye lütfen dememiş olan Sanchís, Fernanda büyük ihtimalle artık öğrenmiştir, ama annesine beni bağışlamasını söyle, o gece Saltacharquitos'un omzunda bir kurşunla evinin tavan

arasında olduğunu biliyordum ve sizi oyalamam, oradan uzak tutmam gerekiyordu, ben de gerekeni yaptım, yapılması gerektiği için yaptım, benden bunu istedi, başka şeyler de istedi ve en sonunda da Nino ile konuşmamı istedi...

Nino'yla mı? Babam ilk kez ve paniğini gizlemekten onun sözünü kesiyordu, ama dönüp de bana bakmadı. Nino'yla ne konuşacakmışsın? Şey, Fernanda'yı benim evime getirdiğimiz geceden beri... Curro daha kesin bir şey söylemedi, kimse de söylemesini istemedi, gerçek şu ki oğlana çok sevimsiz davranıyordu, çocuğa rahat vermiyordu, gerçek buydu, bana çok sevimsiz davranıyordu, bana rahat vermiyordu, ama o anda bilmediğim bir nedenle gözlerimin yaşlarla dolduğunu hissettim, o anda Miguel Sanchís için büyük bir keder duydum, küstahın biriydi, insanlara kötü davranmaktan keyif alan bir hayvandı, kadınları tecavüz etmekle tehdit ederek eğlenen bir hayvandı, ama aynı hayvan o pazar öğle sonrasında beni tatlıcının kapısında Elena'yla gördüğünde suçlamamış, ele vermek istememişti, belki bu nedenle onun için ağlamak istedim, bu nedenle ve bu hikâyenin sonuna canlı varamayacağını sezdiğim için, kendi hikâyesinin, Curro anlatmayı bitirdiğinde ölmüş olacağını biliyordum; bana tüm bunları söyledi ve hepsini hatırlayıp hatırlayamayacağımı sordu, evet dedim, teşekkür etti, o sırada o kadar şaşkın, o kadar kafam karıştı ki neler olacağını anlamadım, tahmin edemiyordum, engelleyemiyordum, sadece ona bakabiliyordum. Baktım ve gözünden iki damla yaş aktığını gördüm, iki iri gözyaşı damlası tabancasını kafasına götürürken, namluyu şakağına dayarken

yavaş yavaş yanaklarından aşağı süzüldü, “Çok Yaşa İspanya Komünist Partisi!” diye bağırdığında parmağı tetikteydi. “Çok Yaşa Cumhuriyet!” diye bir kez daha bağırdı ve kendini öldürdü.

Sonra dördümüz uzun bir süre sustuk. Her şeyi anlayabilmek için çok daha fazlasına ihtiyacımız vardı, kabul edebilmek, hatırladıklarımızı kaydedebilmek ve yorumlamak için. Babamla Curro sessizce orujoyu bitirdiler, annem ben yanına gidene kadar omuzları çökük, kolları masada, hareketsiz oturdu, kucağına oturdum bakmadan, bir şey demeden, bir yay aracılığıyla hareket ediyormuş gibi, mekanik, bilinçsiz bir hareketle bana sarıldı.

Ben de onların düşünüyor olması gereken şeyleri düşündüm, aniden anlam kazanan upuzun bir rastlantılar zincirinin olaylarını düzene sokmaya başladım ve Sanchís’in neden bağarmaktan, tehdit etmekten, havaya ateş açmaktan zevk aldığını, neden o kadar şiddet, zulüm, birikmiş, gereksiz nefret sergilediğini keşfettim. Sanchís geçmişinin ona garanti ettiği tüm dokunulmazlığa rağmen, teğmen bile ondan çekiniyordu, her zaman yanında elini tutmakla görevli biri olacağını biliyordu, her zaman da olmuştu, Comerrelojes ve kuzeni Pilatos’u öldürdüğü gece hariç, asla o kadar hızlı davranmamıştı, belki de kemerini çıkarışı dışında, o kadar hızlı çıkarmıştı ki, kimse pantolonunun ilk düğmesini çözmeye davranmadığını fark edememişti.

Miguel Sanchís çavuştu, nöbet tutması gerekmiyordu, zor zamanlarda garnizonda kalmasının iyi olacağına, diğerlerinden daha fazla otoritesi ve deneyimi olduğuna teğmeni ikna etmeyi her zaman bilmişti.

Bu nedenle Cencerro'yu Valdepeñas'ta kuşattıklarında, annesiyle kız kardeşleri babasının ölüsünün başında beklerken Elías dağa çıktığında, kadınlar kaçtığına yalnızdı, ama bir olay sırasında asla yalnız bırakılmazdı. Michelin o fanatiğin, o kana susamış, kontrol edilemez delinin gereksiz yere birini döve döve öldürmesi riskini almak istemezdi, her türlü bahaneyle onu nezarethanelerden uzak tutardı. Babamla Curro şimdi Fingenegocios'u nasıl ellerinden kıl payı kaçırdıklarını hatırlıyorlardı, kıl payı demişti babam garnizona döndüğünde, ana avrat düz gidiyordu, bu arada Sanchís'in bir şey bulamayacağı bir yöne gönderdiği o geceki devriye arkadaşı Carmona da geri dönmüş, babamı teselli etmeye çalışıyor, üzülmemesini, herkesin silahının en umulmadık anda tutukluk yapabileceğini söylüyordu. Miguel Sanchís kimseye kaçış kuralını uygulamamıştı. Kimse kaç kadının, kaç erkeğin ona yaşamlarını ya da özgürlüklerini borçlu olduklarını bilemeyecekti, o gece kendi ölümüyle bir sürüsünü kurtarana kadar kimbilir kaç kişiyi daha kurtarmıştı.

"Kahretsin!" Babam yumruğunu masaya indirdiğinde ben dağdakilerin matbaasını hatırladım. Rubiaların çiftliğinin tekrar aranmasını, Bayan Elena'nın tavan arasında saklı makineyi kurtarmak için el koyduğu Filo'nun hasır rulosunu, nezarethanedeki sahneyi, yaşadığım korkuyu, sırf tiyatroymuş demek, gerçek bir film. "Kahretsin, kahretsin, kahretsin!"

"Ay, Nino, geç şuraya otur..." Annem ağırlığımdan rahatsız olmuş gibi beni kaldırdı ve kocasına bakmayı bırakmadan kendininkinin yanına bir iskemle çekti. "Ama anlamıyorum, gerçekten anla-

miyorum!" Curro'ya döndü, "Neden sana silahının ateş aldığını söylemedi?"

Curro soruyu iyi duymamış gibi anneme baktı ve yanıt vermekte birkaç saniye gecikti.

"Kazayla mı?" Annem onayladı. "Ama bunu nasıl söyleyebilirdi ki Mercedes. Adam sabahın üçünde iki yüz metre ötedeki birini tek kerede iki kaşının arasından vurdu. İmkânsızdı. İnanmayacağımı biliyordu, buna kimse inanmaz."

"Peki ama komünistse... Öyleydi, değil mi? Komünistti, kulağa yalan gibi geliyor, Sanchís komünist ha, söylerken bile fenalaşıyorum... neden seni de öldürmedi? Neden kaçmadı?"

Curro o ana kadar bunu düşünmek aklına gelmemiş gibi anneme baktı, ama babam konuşmadan önce başıyla reddetti, artık üçünün arasında en sakinleri oydu.

"Nereye Mercedes? İş kolay değilmiş biliyor musun? Fazla imkânı yoktu..." Bir an düşünceye daldı ve hüznle gülümsedi. "Aslında hiç yoktu. Gizlice çalışıyormuş, gizli çalışmak zorundaydı. Dağdakiler hiçbir şey bilmiyorlar, bundan eminim, çünkü köydekiler bilmiyor. Herkes ondan nefret ediyordu, sadece kızılar değil, herkes, herkes ondan korkuyordu biliyorsun, bu halde nereye gidebilirdi ki? Üniformasıyla yukarı çıksa yandaşları onu daha ağzını açmadan öldürürlerdi, açıklayacak zamanı olsa bile öldürürlerdi çünkü ona güvenmeyeceklerdi, kimseye güvenemezler. Başka ne yapabilirdi ki? Buraya gelebilir ve köylü gibi giyinir ve karısını alabilirdi... Nereye? Dağa gidemezlerdi, Pastora'nın bacaklarıyla uzağa gidemezlerdi. O tek başına kaçsa, cesetleri bulunca... Duydun işte kimse kaza ese-

ri bir adamın iki kaşının arasında delik açacak bir silahı ateşleyemez, hele iki kişinin hiç, kaçmadan önce Curro'yu öldürmesi gerekecekti, er ya da geç neler olduğunu keşfedecektik, peki onun adına bedelini kim ödeyecekti?..”

“Pastora,” bu soruya yanıt veren meslektaşı oldu. “Bunu düşündüm. Kaçsaydı, ilk yapacakları onu tutuklamak olurdu.”

“Tutuklamak, hapsetmek, kimseyle görüştürmemek ve...” babam devam etmek istemedi, gerek de yoktu. “Kimbilir daha neler.”

“Ve Sanchís onu seviyordu,” diye doğruladı anem.

“Elbette seviyordu,” Curro gerek olmadığı halde onu onayladı, Miguel Sanchís hakkında bildiğimiz biricik gerçek buydu. “Onu çok, çok fazla seviyordu.”

“Bu nedenle başka şansı yoktu anlıyor musunuz? Pirulete'nin bir şey anlatmasını göze alamazdı, onun için en önemli şey buydu, yukarıdakileri korumak, bu nedenle zorunlu olarak ölümcül bir kurşunla onun ağzını kapattı ve sonra... Dağa çıkmazdı, buraya dönemezdi, ne Pastora'yı götürebilir ne de onu almadan gidebilirdi. Sadece...” tekrar düşünceye daldı. “Sadece işbirlikçisinin evine saklanabilirdi, birinin onu görmesi ve o adamı, kadını ya da onları da tehlikeye atması riskini alabilirdi ama...”

“Sanchís bana burada aşağıda yalnız olduğunu söyledi. Bunu defalarca tekrarladı.”

“Evet, ama bu olamaz Curro,” babam gülümse-di. “Biliyorum öyle dediğini, işbirlikçisi her kimse, korumak için öyle diyecekti, ama bu imkânsız. Birinin bilmesi, birinin ona bilgi getirmesi, götür-

mesi gerek, anladın mı? Böyle olmasa onu neden içimizde tutsunlar, ne işlerine yarayacak? Tek başına çalışıyor olamaz, gizli olabilir, ama tamamen yalnız olamaz, bence... İşbirlikçisi kesinlikle burada yaşamıyordur, bu çok riskli olurdu. Yakınlarda yaşıyordur ama başka köyde, Martos'ta, belki Villares'te ya da... ne bileyim. Haftada ya da on günde bir farklı yerlerde buluşuyorlardır, bir dükkânda, bir başkasında, belki de birbirlerini hiç görmeden iletişim kurdukları bir sistemleri vardır. Bu neden kaçmadığını da açıklıyor. Bir arabaya ihtiyacı vardı ve arabamız yok. Seni öldürmek, köye gelmek, bir motosiklet ya da Don Justino'nun arabasını çalmak, Pastora'yı almak, başka köye gitmek, arabadan kurtulmak... Çok karmaşıktı. Onu gören olabilirdi, canlı ele geçirmemiz riskini alamazdı, bu hiçbir şekilde olmamalıydı. Onu canlı yakalasaydık... Neyse, olacakları ve onu omurgası ikiye ayrılmış bir halde, iskemlede taşımaları gerekse bile sonunda kurşuna dizeceklerini biliyordu, bunu ilk yaşayan olmayacaktı. Ona ölene kadar işkence etseler bile, önce Pastora'nın dayaktan nasıl öldüğünü izlemek zorunda bırakacaklardı, sonra da cesedini kurşuna dizeceklerdi, bunu da biliyordu."

"Bu nedenle hayatımı bağışladı," sonucuna vardı Curro, "neticede yaşıyorum çünkü..."

"Anlatabilmen için yaşıyorsun." Babam olayları açıkça gören tek kişi olmaya devam ediyordu. "Yaşıyorsun, çünkü ölmen onun işine yaramazdı. Ayrıca seni öldürmesi için neden de yoktu, ama sana anlattıkları, Rubialar, Carmela hakkında söylediği her şey, bildiği ve yaptığı her şeyi sana anlatması... Canlı olman ölümünden daha fazla onun işine

yanyor; çünkü senin sayende gerçeği öğrendik, içimizde bir komünist olduğunu, kesinlikle tek olmadığını. Ne kaç kişi olduklarını, ne nerede olduklarını bilebiliriz, ne de asla bir şeyden emin olabiliriz. Sanchís böyle bitebileceğini biliyordu, bildiğine ve bunu planlamış olduğuna eminim. Ona en uygun ölümü seçti, anında gelen, acısız, kendisi ve yandaşları için iyi bir ölüm bu, çünkü bu ölümü bir propaganda aracına çevirdi. Neden bağırdığını sanıyorsun? Öyle değil mi?”

“Şimdi ne olacak?”

Annem babamla Curro'ya baktı, erkekler sanki bu sorunun yanıtını veremezlermiş gibi bakıştılar.

“Ne bileyim.” Bir kez daha ilk tepki kocasından geldi. “Hiçbir fikrim yok, daha önce buna benzer bir şey olmadı... Şimdilik gidip cesetleri almamız gerek, öyle değil mi? Saat beşi çeyrek geçiyor, bir saat sonra hava aydınlanmaya başlayacak. Neredeler?” “Düştükleri yerde, değirmenin bayırında. Yan yana koydum, üzerlerine Sanchís'in pelerinini örttüm, onun üzerine de birkaç dal attım. Sonra Curro bu son söylediğini komik bulmuş gibi bir hareket yaptı. “Ne bileyim, en iyisi bu gözüktü.”

“Evet, evet,” babam yerinden kalktı, iskemlenin arkalığından üniformasının ceketini aldı, giydi. “Gidelim.”

“Teğmeni uyandırmamız gerek, öyle değil mi?”

“Elbette, teğmeni ve diğerlerini, herkesi.” Anneme bir öpücükle veda etti, gitmeden önce gözlerime bakmak için beni omuzlarımdan tuttu: “Sen şimdi yatağa, anladın mı? Ve yarın, ne kadar uykun olursa olsun okula gideceksin. Kimseye tek söz etme, bu tamam mı? Kimseye. Ne Paquito'ya, ne

Portekizli'ye, hiç kimseye. Bu gece burada hiçbir şey olmadı.”

Başımı salladım ve ona sarıldım, bunu neden yaptığımı pek iyi bilemeden onu sımsıkı tuttum, sanki ona sarılmam gerekiyordu, bu kadar basitti, benden ayrıldığı zaman gülümsüyordu.

“Korkma Nino,” dedi bana, korkmuyordum, ama korktuğumu düşünmesinin önemi yoktu. “Ölülerden zarar gelmez oğlum.”

Yine de yalnız kaldığımızda anneme onun yatağında yatabilir miyim diye sordum, evet dedi, gecenin geri kalanında uyuyabileceğimi sanmıyordum. Böyle düşünmüş, ama anında uyuyakalmışım.

Ertesi gün birlikte okula gittiğimizde Paquito bana hiçbir şey anlatmadı, hiç soru sormadı, ona sormam için teşvik etmedi, sabahın geri kalanı sanki şafak vakti değirmenin bayırında kimse kimseyi öldürmemiş gibi aynı, tekdüze, sıkıcı ve son derece sakin geçti. Yemek için eve dönerken Cueloduro'nun müdavimlerinin bir şeyler bildiğini fark ettim, ama tam olarak ne öğrendiklerini tahmin edemedim; çünkü hemen herkes içerideydi, kapıdaki iki adam da biz geçerken çok kötü baktılar. Anlayamadım. Kendi kendime memnun olmalılar dedim, Pirulete haindi ve Sanchís de onlardan biriydi, dava uğruna intihar etmeden önce ihanetin amacına ulaşmasını önlemiş bir kahramandı. Gerçekte olan buydu, ama daha eve varmadan havada farklı bir gerçeğin kokusunu alabiliyordum.

On dört yaşına girince hiç duraksamadan okulu bırakıp bir terzi atölyesine giren, öğleden sonraları bedava dikiş dikme karşılığında sabahları bıçkı ve konfeksiyon dersleri alan ablam Dulce her zaman

benden önce geliyordu, o gün de masayı hazırlamış beni bekliyordu, tabağım içindeki yemek sıcak kalsın diye başka bir tabakla örtülmüştü.

“Annem yemeğe gelmeyecek. Pastora’nın evinde. Sanchís’i öldürmüşler.”

“Sanchís’i mi?” diye sordum gözlerimi fal taşı gibi açarak, o zamana kadar benimle değil de ne zaman çorba içse üstünü başını batıran Pepa’yla ilgilenmekte olan Dulce bana dikkatle baktı.

“Evet. Annem bildiğini söyledi.”

“Evet ama o kadar çok uyukum vardı ki... Dün gece Curro geldi ve...” babam kimseye bir şey söylememi istemişti ama Dulce ablamdı, üstelik tüm bunlara aldırdığı da yoktu, “Ne olmuş? Hatırlıyorum.”

“Hiçbir şey...” Tekrar Pepa’yı temizlemeye döndü ve konuşmaya devam etmeden önce onu azarladı. “Dün gece dağdakiler onları bekliyorlarmış, pusu kurmuşlar, Sanchís Pirulete’yi öldürmüş, ama başka biri de onun karnına bir kurşun saplamış, Curro döndüğünde çok kan kaybediyormuş, ölmek üzereymiş, çok kötüymüş, o kadar acı çekiyormuş ki, kendisini öldürmesini istemiş.”

Kendi kendime buna inanmam dedim, gerçek bu değil, gerçek bu olamaz, inanmıyorum. Gün ortasında köyde anlatılmaya başlanan, Cuelloduro’nun meyhanesinde tüm konuşmaların konusu olan, ertesi gün gazetelerin yayınlayacağı resmi gerçek buydu elbette. Komutanlığın verdiği bir karardı, yarbayın ta kendisinin, çünkü o sabah haberi bildirmek ve talimat almak için Jaén’e giden babamın amiri farklı bir şey planlamıştı. Kimsenin vaktinden önce keşfetmemesi için Carmona’yı Pi-

rulete'nin cesedinin başında nöbete dikmişti ve Sanchís'i de sanki hâlâ yaşıyormuş gibi ambulansla başkente götürmüştü. Pastora'ya bir şey anlatmamıştı; çünkü yediden önce çıkmışlardı ve kocasının nöbeti de saat sekizden önce bitmeyecekti.

"En iyisinin eşkıyaların ona pusu kurduğunu söylemek olacağını düşündüm, kahramanca mücadele etti, ama yaralandı ve yolda, ambulansla öldü." Teğmenin koruma olarak yanına aldığı Izquierdo'nun ve babamın önünde üsteğmene söylediği buymuş. "Onu burada törensiz, basına haber vermeden gömebiliriz, haberin sızmasından çekinmenize gerek yok çünkü aslında neler olduğunu bilen tek kişi damadım, büyük kızımın nişanlısı..."

Komutana iyi bir plan gibi görünmüş, kurnazca, gizli, bunu da yüksek sesle dile getirmiş, ama kendi amirine danışmadan onaylamaya cesaret edememiş. Komutanlığın en üst düzeydeki yetkilisi saat tam onda görevinin başındaymış ve astına salağın, yalnız bırakılmaması gereken işe yaramazın biri olduğunu söylemek için iki üç dakikadan fazla kaybetmemiş.

Sonra da "Bana Fuensanta garnizonunun amirini getirin!" diye emretmiş.

Her şeyi koridordan duyan Michelin içeriye tek başına girmiş, babam onun söylediklerini duyamamış, ama başından sonuna kadar aynı hikâyeyi tekrar ettiğini düşünüyor; çünkü o konuşmayı bitirdiğinde bu kez yarbayın öncekinden de yüksek sesle yağırdığı küfürleri işitmiş:

"Siz daha fazla düşünmeyin teğmen, bırakın, bu işe gerek yok... Size ne yapmanız gerektiğini ben söyleyeceğim!" Tam bu anda sesi yükselmiş, çatal-

lanmış, ıglık sınırına gelmiş: “Hemen! Beni duy-
dunuz mu! Ama hemen!... Bu cesedi getirdiğiniz
yere geri götüreceksiniz, garnizonun bayrak salo-
nunda Tanrı ve İspanya için şehit olan bu adamın
onuruna bir mihrap kuracaksınız, tüm adamları-
nızın, ailelerinizin, köydeki her canlının gerektiği
gibi tabutunu ziyaret edip saygılarını sunmasını
sağlayacaksınız ve yarın onu benim için sırtında
üniformasıyla, başında üç köşeli şapkasıyla, kalbi-
nin üzerinde madalyalarıyla büyük bir törenle gö-
meceksiniz! Anlaşıldı mı?”

“Evet, komutanım, ama...” Michelin emri anla-
madan almış, “Anladığınızı sanmıyorum ... görü-
nüşe göre Miguel Sanchís cumhuriyetçiymiş, ko-
münistmiş yarbayım, bir hainmiş, yani onu askeri
törenle mi...”

“Elbette öyle! Bir kahraman gibi, ama bizimkiler-
den biri gibi!” Koridorda bekleyenler bakışlarını yer
karolarından ayırmaya cesaret edememişler. “Siz
neyi tercih ederdiniz? Bu eyaletin tüm kızıklarının
sanki bir kahramanmış gibi pazar sabahları meza-
rına çiçek bırakmalarını mı? İspanya’da artık komü-
nist kahraman kalmadı teğmen, bakalım bunu bir
kerede anlayabilecek misiniz! Hatta komünist de
yok, sosyalist de yok, anarşist de yok ve bir tane bile
cumhuriyetçi yok! Hepsinin kökünü kazıdık, kah-
raman ya da ödlele tüm kızıkların kökünü kazıdık!
Bunu tekrarlamak zorunda kalmam şaka gibi!..”

“Hayır, hayır komutanım,” terfisini düşünerek
içten içe titreyen Michelin’in aklı karışmış, “yani
evet komutanım...”

“Tanrım ben ne yaptım?” Fuensanta de Martos
garnizonunun amiri o vahşiden kaçabilmek için

kapıyı açınca, Izquierdo ve babam Yarbay Marzal'ı ayın yöneten bir rahip gibi ellerini açmış, tavana bakarken görmüşler. "Beni aptallarla, geri zekâlılarla çalışmak zorunda bırakman için ne günah işledim?.. Kapıyı kapatsana salak!"

Amirinin yumruğunu masaya indirerek altını çizdiği bu son emir Michelin'in tüm kuşkularına ve bocalamalarına son vermiş ve yalan makinesi işlemeye başlamış; Miguel Sanchís'in ikinci kahramanca ölümü.

"Görünüşe göre, ölmeden önce öpebilmek için Curro'dan madalyasını dudaklarına götürmesini istemiş, Alfredo Mayo'nun filmlerde yaptığı gibi," diye anlattı kız kardeşim ben henüz o sabah Jaén'de olanları bilmezken. Artık öğleden sonra Fuensanta de Martos'ta olacakları hayal edebiliyordum. "Yaşarken ondan hiç hoşlanmazdım, ama haberi duyunca... Ne acı değil mi? Öyle de yakışıklıydı ki!"

Gazete yöneticileri de böyle düşünmüş olmaları ki hepsi koskoca bir fotoğrafını basmışlar ve sayfanın geri kalanını örnek bir özyaşam öyküsüne ayırmışlardı. Miguel Sanchís Rodríguez 1916'da Toledo'da doğmuştu, uzun ve onurlu bir jandarma soyundan gelen babası Kamu Düzeni Eyalet Delegasyonunda görev yapıyordu. Genç Miguel 1934 yılında Jandarma Kuvvetlerine katılmıştı, Şanlı Ulusal Ayaklanma başladığında Ciudad Real Komutanlığında eğitim görüyordu, mücadelenin sonuna kadar kızıl bölgede kalmıştı. Kentin özgürlüğüne kavuşması sırasında hapisteydi, bu durum onu 1939 Martında hüküm giydiği derhal kurşuna dizilme cezasından kurtarmıştı. Hüküm giymesinin nedeni kızıl canilerin nihayet onun maskesini

düşürerek askeri mücadelenin sürdüğü üç yıl boyunca, büyük risk altında ve büyük cesaretle, 15. Ciudad Real ve Madrid birlikleri arasında irtibatı sağlayarak muhteşem bir iş çıkardığını keşfetmiş olmalarıydı. Riskli ve verimli çabaları sonucunda “kadınların meleği” unvanını kazanmıştı ve hâlâ özel bir sevgi ve şefkatle anılıyordu. Bu nedenle Don Miguel Sanchís Rodríguez, Zafer’den sonra kırmızı amblemlı Askeri Madalya, Vatan için İstırap Çekenler Madalyası ve kızıl bölgesindeki çalışmalarını ödüllendiren bir üçüncü madalyayla daha onurlandırılmıştı. Doğuştan asker ve gerçek bir vatansever olduğu için barış tesis edildikten sonra geri görevde kalmaya razı gelmemiş, Silahlı Kuvvetler Harp Okulu kadrosuna katılmayı reddetmiş, vatani için cephede çalışmaya devam etmişti. Kendi arzusuyla eyaletimize tayin edilmiş, 1940 ve 1942 arasında Cazorla sıradağlarındaki eşkıyalarla mücadele etmiş, 1942 yılında Fuensanta de Martos’a tayinini istemiş, Sierra Sur’da Cencerro’nun adını alan kötü niyetlinin, caninin şeytani anısının önderliğindeki haydutların kâbusu olmuştu. Yakın geçmişte teğmenliğe terfi ettirilmiş, ancak terfisi işleme konamadan geçen salı günü şafak vakti dağdaki canilerin kurduğu bir pusu neticesinde korkunç şekilde katledilmişti. Aynı çatışmada “El Pirulete” takma adıyla bilinen tehlikeli nişancı Juan Sánchez López de ölü ele geçirilmişti. Huzur içinde uyu Don Miguel Sanchís Rodríguez, tüm Jaénlilerin duaları ve şükranları seninledir.

“Duydun mu?” Okula dönmek için askeri lojmanın kapısında buluştuğumuzda Paquito haber nediyle heyecan içindeydi.

“Evet,” yanıtını verdim, “ablam anlattı.”

“Curro’nun onu huzura kavuşturacak tetiği çekmesi gerekmiş. Babam anlattı. Sanchís çok kötü yaralanmış, karnına iki kurşun saplanmış ve vaktinin geldiğini biliyormuş. Bu nedenle Curro’dan başına ateş etmesini istemiş, daha fazla acı çekmek istemediğini söylemiş, o da yapmak zorunda kalmış elbette, babam çocuk gibi ağladığını söyledi. Ne korkunç değil mi?” Birden durdu, kolumu tuttu, gözlerini fal taşı gibi açarak bana baktı. “Hayal edebiliyor musun, ya büyüyünce bizim başımıza da böyle bir şey gelirse?”

“Hayır,” yanıtını verdim bir iki saniye sonra, “hayal edemiyorum.”

Okula varınca Don Eusebio bize başsağlığı diledi ve rahat bıraktı, tüm öğleden sonra ne soru sordu ne de tahtaya kaldırdı. Eve döndüğümde annem dul elbisesini giymiş, tülünü takmış çıkmaya hazırdı. Sabah olanları bana o anlattı, Michelin öfkeden kuduruyormuş, korktuğu kadar vardı doğrusu çünkü amirinin onu aşağılamasından çok Sanchís’in intiharının öncesinde ve sonrasında yaptığı büyük kavrayış hatalarının terfisine, karısının yıllardır hayalini kurduğu, hevesle beklenen başkente taşınmaya mal olmasından çekiniyordu.

“Yatağına temiz giysi bıraktım.” Bana bakmak zorunda kalmamak için parmağıyla yatak odamı gösterdi. “Baban ölünün başında olmanı istiyor. Dulce gitti bile.”

“Bunu yapamazlar anne,” dedim gereğinden fazla korkutmamak için fısıldayarak. “Hakları yok.”

“Elbette yapabilirler oğlum, elbette yapabilirler.” Bana doğru gelerek birinin bizi duymasından

korktuğunda hep yaptığı gibi sımsıkı sarıldı. “Bak Nino, onlar canlarının her istediğini yapabilirler, anlıyor musun? Ne istiyorlarsa, canları nasıl istiyorsa, bunu elimizden gelen en iyi şekilde atlatacağız. Lütfen, sana rica ediyorum. Sanchís bunu arandı, onun suçu, risklerini çok iyi biliyor olmalıydı ... ve ... sen hiçbir şey söyleme oğlum, dün gecedен kimseye söz etme sakın, Pastora’yı öp, orada biraz oyalan, gelip ödevlerini yapman gerektiğini söyle, yarın yeni bir gün olacak. Anlaştık mı?”

“Ama bu iyi değil,” diye ısrar ettim, beni daha da sıktı. “Bu doğru değil anne.”

“Nino, Tanrı aşkına, ne kadar istiyorsan da, senden rica ediyorum, ne kadar istiyorsan da bunu yapma... Adalet sadece canlıların işine yarar oğlum. Ölüler için fark eden bir şey yoktur.”

“Tamam, kaygılanma.” Ölüleri değil canlıları düşünerek konuştuğumu anlatmak istemedim. “Kaygılanma çok iyi davranacağım. Sana söz veririm.”

Sözümü tuttum. Çok iyi davrandım, çünkü ne başka bir şey yapabilir ne de söyleyebilirdim. Bayrak odasına girince etkileyici bir sahneyle karşılaştım, tabut bir platformun üzerine yerleştirilmiş yüksekte duruyordu ve Don Bartolomé’nin şapelinden getirmekte bir an bile tereddüt etmediği parlak metalden süslü, çok kollu uzun şamdanlarla çevrelenmişti. Her iki taraftaki üçer yanık mum Miguel Sanchís’in cesedinin üzerine düşsel bir ışık yansıtıyordu, Sanchís’e üniforması giydirilmiş, belinden yukarısı bayrakla örtülmüş, üç madalyası kalbinin üzerine yerleştirilmiş, kavuşturulmuş ellerinin arasına bir tesbih konmuştu. Üç köşeli şapkasının altında intihar kurşununun gerçek ro-

tasını gizlemek istermiş gibi alnının yansını kaplayan, büyük beceriyle yapılmış sargı görünüyordu, ama her şeye rağmen yüzünde huzurlu, sakin bir ifade vardı, çenesini kasan, o muhteşem öfke gösterilerinde dudaklarını geren sertlikten eser yoktu. Miguel Sanchís çok gergin canlılarla çevrili sakin bir ölüydü; çünkü teğmen, babam, meslektaşları sarsılmış, çok solgun, çok korkmuş bir haldeydiler, konuşmadan, kımıldamadan, bakışmadan bir dizi kurşun asker gibi dimdik yerlerinde dikiliyorlardı, bu halleri insanların bir ölünün başında nöbet tutarken her zaman yaptıkları gibi konuşan, kalkan, dışarı çıkan, sigara içen, yeniden içeri giren, gülümseyen, hatta ellerinde tuttukları şarap kadehleriyle arada bir fıkra anlatan Don Justino'nun, Don Carlos'un, Bayan Felisa'nın, eczacının, belediye başkanının ve birkaç sivilin daha doğallıklarıyla tezat oluşturunuyordu.

Pastora yalnızdı, tabutun başının arkasında oturuyordu ve o da gördüğüm diğer dullara benzemiyordu; çünkü çığlıklar atmıyor, hıçkırmıyor, kocasının katillerine lanet okumuyor, tabuta yapışmıyor, kendini oradan oraya atarak elleriyle başını dövmüyordu. O da sakin görünüyordu, gözlerinden çok yavaş, onu rahatsız etmeden, hareketsizliğini bozmadan akan yaşlar olmasa ölmüş gibi huzurluydu, ayaklarını bitştirmiş, ellerini kucağına bırakmış, kayıp bakışlarını yer karolarından birine dikmişti ve başı o kadar hareketsizdi ki, ona doğru yürümeye başladığımda bile kaldırmadı.

"Pastora..." dedim, o zaman bana baktı, göz kapakları düştü, tekrar kaldırdı, belli belirsiz başını eğdi. "Üzgünüm."

Annem ölünün tabutunun başında farklı bir şey söylemek gerektiğini öğretmişti, daha kibar, duygularını paylaşıyorum, ama söyleyemedim çünkü Pastora'ya yakından bakınca gözlerinin dupduru, içini görebileceğim kadar şeffaf olduklarını gördüm ve nasıl acı çektiğini, daha ne kadar çok acı çekeceğini anladım, bu varlığı kadar uzun ıstırapı ancak ölümü sonlandırabilirdi ve o bunu biliyordu, bilmesi gerekiyordu, her şeyiyle biliyordu, tek bilmediği kocasının Curro'dan karısına onu hayatından daha çok sevdiğini söylemesini istediğiydi, onu ardında bırakmadan önce bunu düşündüğüydü.

Pastora bunu anlardı, bu söylenmişti ve Pastora bunu anlayacaktı, o zaman bu anlamsızlığı, bir intiharın aşk dolu kaygısını anlayacaktı, biri ona gerçeği anlatırsa huzur bulabilirdi. Ama kimse bunu yapmayacaktı, çünkü savaş sırasında, belki de savaştan önce adı henüz Ciudad Real olan kentte tanınmış olması gereken, onu hiçbir zaman bir randevuevinden çıkarmamış olan jandarmadan, o tabuttan, o madalyalı üniformadan, Miguel Sanchís'in parmaklarının arasındaki tesbihten başka bir gerçek kalmayacaktı. Pastora orospu değil kızıldı, Sanchís kadar kızıldı, bu nedenle durmadan karakollara girip çıkmıştı, bu nedenle askeri garnizonda yaşaması onu görünce tanıyan at yetiştiricisini o kadar çok şaşırtmıştı.

Ve hepsi bunun içinmiş, diye okudum duru, neredeyse şeffaf gözlerinde, hepsi Tanrı ve İspanya için ölmek, düşmanın bayrağına sarılı gömülmek, gerçekten ağlayamamak, ölümünü hızlandıran haini yüksek sesle lanetleyememek, bir kahramanın dulu olmanın gururlu tesellisine bile sığınamamak içinmiş. Pastora olanların hiçbirini bilmiyordu, ko-

casının nasıl ya da neden öldüğünü bilmiyordu. Artık kimse ayak tırnaklarını kırmızıya boyamayacaktı, kimse deforme ayağının ayasını, işkence içindeki raşitik parmaklarını öpmeyecekti, kimse içmesi için konyak kadehini uzatmayacaktı, bir dans gecesı elektrik ampullerinin ışığında ağzının derinliklerini keşfetmeyecekti, tüm bunları nerede, ne zaman ve nasıl kaybettiğini de bilmeyecekti, Sanchís kimsenin neler yaptıklarını hayal edemediğı bir yatağı götürmek için konuşmadan onu bir daha kolundan tutamayacak ve bunun suçlusunun kim olduğunu dahi bilmeyecekti. Onu orada çökmüş, aşağılanmış, yalnız ve kandırılmış, canlıdan çok ölü bir halde, yaşamı boyunca asla yanıtını alamayacağı bir soruya mahkûm olmuş gördüğümde tüm bunları düşündüm.

“Çok üzgünüm Pastora.” Elini tutup sıktığımda, onu bir daha okşamayacak olan o ellerden daha sıcak olmadığını hissettiğimde gerçekten büyük üzüntü duydum, yüreğimi ısırap ve öfke kapladı. “Gerçekten çok üzgünüm.”

Ona doğru eğildim ve öptüm, kuru dudaklarını belli belirsiz oynatarak öpüşüme karşılık verdi. Yetime dönerken buna haklarının olmadığını, bunun doğru olmadığını, yapmakta olduklarını yapamayacaklarını, ölmeden önce içlerinden birinin yaşamını bağışlamış olan bir adamın son arzusuna bu şekilde ihanet edemeyeceklerini düşünüyordum. Bu bir bando getirmekten de kötüydü, paso doble çalmaktan, bir ölünün çevresinde dans etmekten, ritme uyarak bir cesedin üzerine çıkmaktan da kötüydü. Kötüydü, ama önünden geçtiğimde babam bana bakmadı bile.

“Amma sıkıcı değil mi?” Bir süredir yanında oturduğum Paquito kulağıma fısıldadı. “Bu çok tuhaf bir cenaze nöbeti, katıldıklarımın en tuhafı.”

Bu kez o hiçbir şey bilmiyor ve ben her şeyi biliyordum ve Romero’nun oğlu haklıydı kesinlikle. Çok tuhaf bir cenazedeydik, bir göletinki gibi bula-nık ve zehirli havanın solunduğu ortam korkunçtu çünkü bu sadece Pastora için değil, geri kalanlar için de zordu, düşmanı onurlandırmak zorunda kalmaları inanılmazdı ve bu, görevi yerine getiren son derece hareketsiz, askeri, resmi, üniformalı adamlar için de zordu, kusursuz düzenleri duygu-larının, anılarının, kuşku-larının karmaşasıyla çarpışıyordu.

Belki bu tören onlar açısından Pastora için olduğu kadar aşağılayıcı değildi, ama zor katlandıklarını ve neler düşündüklerini tahmin etmek için bakmak yeterliydi. Sanchís’in efsanesi, on beşinci birliğin kahramanı, şansının çok yaver gittiği ölüm mahkûmiyeti, mucizevi biçimde tam vaktinde gerçekleşen kurtuluşu, birini öldürmek için ne kadar az zaman gerektiğini bilmiyorlarmış gibi, Kızılların zamanları kalmadığı için onu öldüremedikleri zırvalığı, göğsünde taşıdığı madalyalar, devriye arkadaşları Martínez’in ölümü; her zaman birlikte devriye gezmişlerdi ve Martínez her zaman falanjistti, askeri garnizonun tek falanjisti. Belki onu Sanchís değil de Cencerro’nun adamları öldürmüştü, ama Sanchís’in Cencerro’nun adamları adına öldürmüş olması daha muhtemeldi. İşte bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceklerdi, düşmanın ne kadar zamandır içeride olduğunu, Miguel Sanchís’in savaşın sonundan önce ve sonra kaç kişiyi öldürdüğünü ve onun

kurtarmayı başardığı yaşamlar nedeniyle kendi canlarından ne kadar bedel ödediklerini hiç bilemeyeceklerdi. Şimdilik orada yeşillerini giymişler, cilalı botları, parlak düğmeleri, başlarına güzelce oturttukları üç köşeli şapkalarıyla görevlerini yerine getiriyorlardı; çünkü bu şaşırtıcı ölümün gerçeği hakkında konuşmaları, kendi aralarında yorum yapmaları bile yasaklanmıştı. Yarbayın stratejisi, bir hain, bir yalancı, bir komünist için ıstırap çeker ve hayranlık duyar gibi yapmalarını gerektiren kesin emir o gece ve ertesi gün, bir sonraki gün ve sonrasında, daima ve daima her şeyden ve herkes-ten kuşkulananarak belli belirsiz rahatlayacak olan kaygılarını ve boğucu belirsizliği artırmaktan başka işe yaramamıştı. Miguel Sanchís en azından bunu yapabilmişti ve hiçbir şey bilmeyen Paquito bile kendi tarzında bir biçimde farkındaydı.

“Gidelim,” dedim. “Annem yarım saat kalmamızın yeterli olacağını söyledi, burada daha fazla zaman geçirmemize gerek yok.”

“Alfredo’ya da haber vereyim mi?”

“Evet, ama dikkat çekmemek için teker teker çıkalım dışarıya.”

Ertesi gün cenazeye aynı ailenin üyeleriymişiz gibi hep birlikte gittik elbette. Bu da emirdi. Tüm jandarmaların karıları, çocuklarıyla birlikte avlunun ortasında, evinden değil de ofisten çıkan Pastora’nın gelmesini bekliyorlardı. Teğmen önceki gün onu sorgulamış, sabah erken saatlerde bir kez daha sorgulamıştı, babamın ve Romero’nun kollarında dışarı çıktığını görünce onu tutukladıklarını sandım, ama öyle değilmiş. Tek başına gitmemesi için mezarlığa kadar eşlik etmeleri içinmiş, bu da

bir emirdi; birkaç kez yere düşmesine engel oldular, çünkü sağlıklı ayağını ve sakat ayağını nereye bastığına bakmadan yürüyordu, ne yere bakıyordu ne de göğe, yola, kaldırımlara, binalara da bakmıyordu, aslında bacaklarını oynatmaya niyeti yokmuş gibiydi, bir kadın değil de oyuncak bir bebektir sanki, kurulduğu için yürüyen bir robota benziyordu, gözleri açıktı; çünkü kimse kapatmak için gerekli olan mekanizmayı çalıştırmamıştı ve kırık, bozuk, ayarsızdı, bu nedenle öyle yürüyor, topallığını saklamıyor, sağ ayağını çekmiyor, aynı seviyede olmayan kalçalarının hizasızlığını bedeninin geri kalanıyla dengelemeye çalışmıyordu. O sabah ayakkabılarını giyerken de yanılmıştı. Topuklu ayakkabılarıyla kullandığı tabanı giymişti, ama sol ayağında gündelik bir ayakkabı vardı. Bunu daha önce hiç yapmamıştı, gözyaşıyla ıslanmamış yüzündeki tükenmiş ifade kadar bu kendini bırakmışlığı da dokundu bana, kimin ona baktığına aldırdığı yoktu; çünkü bu dünyada ona bakacak kimse kalmamıştı.

Köyün yollarında Pastora'nın ritmiyle çok yavaş, sessizlik içinde yürüyorduk, sokaklarda kimsecikler yoktu, tüm çocuklar eve kapatılmış, avluya bile çıkmaları yasaklanmıştı, Pirulete'ye ağlamak için kimi balkonlara asılmış siyah çamaşırlar vardı; çünkü Cuelloduro'nun meyhanesinde Jaén'deki askeri komutanlığın bir odasında uydurulmuş gerçekten başkası bilinmiyordu. Carmela la Pesatilla her zamanki gibi kapısının eşiğinde pervaza yaslanmış, geçişimizi izliyordu, babamla Curro'nun onu görmek zorunda kalmamak için aynı anda başlarını çevirdiklerinin farkına varmadı. Ben ona bak-

tım ve yeniden müthiş bir öfke, onun için, kendim için, yaşadığımız boktan hayat için büyük üzüntü duydum.

Don Bartolomé'nin Sanchís'i ebedi uykusuna göndermeden önce yönettiği cenaze töreninde kilise neredeyse boştu. Köydeki her canlı cenazeye katılmamaya karar vermişti belli ki, ölü başı nöbeti yetip de artmıştı, sadece jandarmanın gammazları ve ispiyoncuları oradaydı. Portekizli Pepe son sırada tek başınaydı. Yüzü o kadar kötüydü ki yanından geçerken korktum, duadan sonra teğmene başsağlığı diledi ve mezarlığa gidemeyeceğini bildirerek durumu açıklığa kavuşturdu.

Babama "Sanırım grip oldum," dedi onu zavallı bir adam gibi göstererek kısıp, titrek bir sesle. "Çok fenayım. Kafamın içi su dolu sanki, bacaklarım ağrıyor."

"Belli oluyor," diye onayladı Izquierdo'nun karısı alnına dokunarak, "bence ateşin de var."

"Evine dönüp yatağına gir Pepe," diye hükmünü bildirdi kocası, Pastora'nın elini sıkıp uzaklaşırken de kendi kendine, "Şunun haline bak..." diye mırıldandı.

Saat on bire geliyordu, ama bu da bir emir olduğu için cenazeden sonra biz çocuklar okula gittik. Üç saat sonra eve döndüğümüzde, Valdepeñas'ın tek taksisi, çünkü benim köyümde taksi yoktu, garnizonun kapısına park etmişti ve sahibi beş altı bohçayı bagajla arabanın üstüne sığdırmaya çalışıyordu. Annem de diğer kadınlarla birlikte avludaydı, ama daha ona ne olduğunu soramadan evinin ardına kadar açık kapısından Pastora'yı gördüm, başı şapkasızdı ama pardesüsünü giymişti, şişe ka-

paklarından yapılma o çok hoşlandığım rengarenk perde ortalarda yoktu. Giysileri, eş olmayan ayak-kabıları, dikiş kutusu ve birkaç öteberinin yanı sıra sadece onu almıştı yanına çünkü birkaç gün içinde bir kamyon gelip eşyalarını götürecekti.

“Hemen gidiyor mu?” diye fısıldadım annemin kulağına, başıyla onayladı, “Bu kadar çabuk mu?”

Annem aynı baş hareketini tekrarlayamadı, çünkü o sırada Sanchís’in dul karısı gözlerini yumdu, kapının eşiğine yaklaştı, çok yavaşça başını ahşap pervaza doğru eğdi ve onu öptü, o evde yaşadığı zamanı, o ödünç verilmiş odalardaki mutluluğunu, belki de sadece kocasının yüzünü, kokusunu, izlerini, birlikte soludukları havayı öpmek için dudaklarını bir, belki iki saniye pervazın üzerinde tuttu. Ahşabın takdir edemeyeceği bir aşkla dolu o çok üzücü, işe yaramaz öpücük hepimizi acıya boğdu, ama yorumlayacak zamanımız bile olmadı; çünkü Pastora aniden başı dönmüş gibi bir an sol eliyle duvara tutundu, gözlerini açtı ve onlarda göreceğimiz son yaşları akıttı, şapkasını taktı, bize veda etmek için elini havada belli belirsiz oynattı, eskiden yaptığı gibi iki bacağının asimetric, eşitsiz ritmini zorlayarak hızla çıkıp gitti, gitmek yerine kaçtığını gizlemeye gerek görmedi. Avluda kalan bizler arabanın kapısının kapandığını, motorunun çalıştığını, parke taşı kaplı zeminde kayan tekerleklerin cayırtısını duyduk, hareketsiz, suskun ne diyeceğimizi, ne yapacağımızı bilemeden, Pastora’nın kaçışı bizi öngörmediğimiz bir lanetle bağlamış gibi bakiştık.

“Neyse,” dedi sonunda Carmona’nın karısı. “Bu kadar.”

“Evet,” diye ona hak verdi annem Pepa’nın elini tutarak. “Bu da bitti.”

“Öyle.” Paquito’nun annesi de yürümeye başladı. “Herkes evine, yemek vakti geldi.”

Hem haklıydılar hem de değil. Sanchís ölmüş ve gömülmüştü, Pastora onun ardından kaybolmuştu, ama o ölümün sonuçları, gerçeğinin ve yalanlarının etkileri çok daha uzun sürecek, yaklaşan sona kadar ayakta kalacaklardı.

Miguel Sanchís’in arkadaşları onu asla unutmayacaklardı. En has kayıplarının yüzleri, onların dullarının adları, vatan için büyük acı çekenlere, kızıl bölgede Franco’nun savaşı içeriden kazanmasına katkı sağlayanlara, madalya sahibi askerlerin dul eşlerine hak görülen ayrıcalıktan faydalanarak Pastora’ya bağlanan aylıktan daha azını alan Martínez’in karısının anısı belleklerinde solduktan sonra bile onu hatırlamaya devam edeceklerdi. Askeri lojmanın küçük dünyasının sakinleri böyle olduğunu sanıyorlardı; çünkü yukarıdan gelen emirler kesindi, adaleti ya da adaletsizliği, kuşkuları ve varsayımları, kimsenin duygularını ya da kinlerini hesaba katmıyorlardı. Sierra Sur’da fazlasıyla Kızıl kahraman vardı ve bir taneye daha gerek yoktu. İktidar Miguel Sanchís’in kahramanca ölümü hakkındaki gerçeği gömmek için her türlü bedeli ödemeye hazırды.

Yıllar sonra, anneme hele de babama asla açıklayamayacağım yollardan gerçeğin hiç de böyle olmadığını öğrendim. Pastora Madrid’e varmış, kız kardeşinin evine yerleşmiş ve üç aydan biraz fazla bir süre rahat bırakılmıştı, ta ki Jandarma Genel Komutanlığı’ndan o zamana kadar hak kazandığı

maaş ve ayrıcalıkların rutin olarak soruşturulduğunu bildiren bir mektup alana kadar. Bu soruşturma da Şanlı Ulusal Ayaklanma öncesindeki davranışları nedeniyle hem maaşına hem de ayrıcalıklara hakkı olmadığı belirlenmekle kalmamış, Jandarma Kuvvetlerinde çalıştığı tüm yılların tüm aylarında Socoros Mutuos¹ adına kocasının maaşından kesilerek elde ettiği birikimin tamamını da geri ödemesi gerektiği belirlenmişti. Sanchis'in dul karısı yan ödemeleri ve yıkıcı faiziyle bu borçtan kurtulmak için neyi var neyi yoksa satmış, ama ötekini ödemeyi asla bitirememişti. Yargılanmadan tüm sivil haklarından men edilmişti, çalışamaz, mülk sahibi olamaz, hiçbir bankada hesap açtıramazdı, her gün Lavapiés'teki polis karakoluna gitmek ve sürekli aynı evde yaşamak zorundaydı, pazar günü kırdan yemek yemek için bile Madrid dışına çıkamazdı. Pastora Buenavista sokağındaki on altı numara da hapisti ve Fuensanta'daki jandarma karılarının gıpta ettiğinden çok farklı bir hayat yaşıyordu, ama hiçbirine yazıp da bir şey anlatmamıştı. Geceleri uyuması bile lütfuna kalmış olan komiser bu tür bir iletişim girişiminin bedelini çok ağır ödeyeceğini açıkça belirtmişti ve Pastora'nın artık ödeyecek hiçbir şeyi kalmamıştı, asla ihanet etmeyeceği bir gerçek dışında.

Michelin onu cenazeden önce sorgulamış, ama açık konuşmaktan çekinmiş, ne bildiğini soramamış ve Pastora da her şeye hayır demekle yetinmişti. Miguel'in alışılmadık bir şeye karıştığından haberi yoktu, bir hesaplaşma nedeniyle öleceğini

¹ Bir tür Emekli Sandığı -çn.

aklına bile getirmemişti, kocasının savaş sırasındaki etkinlikleri hakkında askeri belgelerde yer alandan fazlasını bilmiyordu. İkisinin de 1937 yılından beri komünist parti üyesi oldukları dosyadaydı elbette, çünkü bu “kadınların meleştiği” için olmazsa olmaz bir gizlenme biçimi, Ciudad Real ile Madrid arasında işinin gerektirdiği şekilde hareket edebilmesi, son derece riskli planları sonuçlandırabilmesi, olanaksız kaçışları düzenlemesi, güvenilmez, tehditkâr, yalıtılmış ve kimsenin dağılma-larına şaşırmadığı grupların arasında bağlantılar kurabilmesi için gerekli bir mazeretti. Bu o kadar değerliydi ki Sanchís bu sayede o kadar kişiyi, yüksek rütbeli ayaklanma yanlısı askerlerin korunmasız kanlarını ve dullarını kurtarabilmiş, öbür tarafa geçirebilmiş ya da bir konsoloslukta saklayabilmiş, böylece kocalarının silah arkadaşlarının sonsuz şükranlarını kazanmıştı; bu arada silahlı gruplar, falanjistler, keskin nişancılar, Halk Ordusu içinde gizlenen Ayaklanma yanlısı askerler ve ağlarına destek veren, gizleyen siviller birer birer ortaya çıkartılarak acımasızca kurşuna diziliyorlardı.

“Pastora ne açıklayacaktı ki?” dedi babam karısına o gece yatakta, benim duvarın öte tarafından onları dinlediğimden kuşkulanmıyorlardı. “Diye-lim ki her şeyi biliyordu, kocasının işbirlikçisini tanıyordu, grubunun üyelerini biliyordu, diyelim ki onun kadar komünist... Ne diyebilirdi? Hayırdan başka ne? Bu kadar açık.”

“Ama böyle olamaz Antonino, bu böyle bitemez.”

“Böyle bitecek Mercedes. Onlar için tek önemli olan gerçeğin bilinmemesi. Zavallı Sempere’yi ha-

tırılıyor musun, kimsenin öldüğünü öğrenmemesi için öylece gömüverdiler; çünkü şehit haberi vermek işlerine gelmiyordu. Aynı şey.”

Aynı şey olmadı; çünkü ne Jandarma Genel Komutanlığı, ne Yarbay Marzal, ne Jaén'deki komutanlıkta emrinde çalışan subaylar beni hesaba katmışlardı. Hiçbiri o gece annemle babamın konuşmalarını dinlerken Bayan Elena'nın on bir yaşımı doldurduğumda bana verdiği *Define Adası*'nın çoktan yırtılmış olduğunu bilmiyordu. Hâlâ hatırladığım bir adı ve bir adresi yazmak için çok büyük bir dikkatle arka kapağın içinden bir parça ayırdığımı bilemezlerdi.

Yemek saatinde babam kimsenin gerçeği öğrenmeyeceğinin kesin kanıtı olarak o notu getirdiğinde, annem kırklı yıllarda Fuensanta de Martos'taki görevleri sırasında kocalarını kaybeden jandarma kanlarının adlarının ve adreslerinin yazılı olduğu benzer notların durduğu kutuya koydu. Okuldan döndüğümde annem terasta çamaşır asıyor, Pepa da boya kalemleriyle boya yapıyordu ve bana ne yaptığımı sormadı bile. Dışarı çıkmak için izin istemeye gerek görmedim; çünkü annemin avluya bile çıkamayacağımı söyleyeceğini biliyordum, o boş çamaşır selesiyle dönene kadar kardeşimin boya kalemlerinden birini ve mutfak makasını aldım, bir parçasının eksik olduğunu evimdeki kimsenin keşfedemeyeceği biricik kâğıdın bir parçasını büyük bir dikkatle kestim. Kitaba zarar vermek umurunda değildi, Jim Hawkins'in cesur bir çocuk olduğunu ve beni anlayacağını biliyordum. İçeriğini kopyaladıktan sonra notu yerine bıraktım, kardeşime kalemimi geri verdim, makası çekmeceye koy-

dum, yatağıma uzanıp bir kez daha korsan Flint'in ve gizli definesinin öyküsünü okumaya döndüm; haftada üç kez eski kulübeye çıkmayı bıraktığımdan beri çok fazla özlediğim Elena'yı ve haksız olduğunu düşündüm. Ninesinin evinde başbaşa kalarak serüven romanlarından konuştuğumuz öğle sonralarından birinde bunu ona söylemiştim zaten. Kızlar, öpüşmeler ve sonunda bir düğün olmasa bile tüm kitaplar aşktan söz ediyorlardı. Aşk hayranlıktan, iyi ve cesur bir çocuğun bir uğurlu ördek ayağına ve omzunun üstünde bir papağana sahip cesur ve açgözlü bir korsana zor sadakatin-den başka bir şey olmasa da, tüm kitaplar aşktan söz ediyorlardı.

Ertesi gün Portekizli Pepe'yi ziyaret etmem aneme bile iyi bir fikir gibi göründü ve tüm armağanlarının karşılığı olarak ona götürmem için bana dört limon verdi. Suyunu sıkmasını söyle dedi, iyi gelecektir. Bayırı çıkmaya başladığımda o öğleden sonra Elena'yı çiftlikte bulabileceğimi düşündüm, bu peşpeşe iki cenazenin sarhoşluğu onu da etkilemiş olmalıydı, ama içimden yolumu değiştirmek bile gelmedi; çünkü başka bir aşka hizmet etmeye karar vermiştim, o anda bunun daha güçlü olduğunu anladım. Portekizli evindeydi, kanapenin ortasından fırlamış yayın solunda oturuyordu, suratı berbat, belki bir gün öncesinden de kötü görünüyordu.

"Annem bana birkaç limon verdi..." diye haber verdim cebimden limonları çıkartarak, "suyunu sıkman için."

"Çok iyi." Ama ses tonu bu sahte neşeyi yalanlıyordu. "Mutfağa götür, sonra..."

“Hayır,” limonları masaya bıraktım ve kanapeye, yayın öteki tarafına oturdum. “Bunun için gelmedim. Ben...”

Birden sustum, ama korktuğumdan, söze başlamak zor geldiğinden, şimdiden bu kadar çabaya, öfkeye, ıstıraba neden olan bir sırmı açığa çıkartacak sözcükleri bulamadığımdan değil; tam tersine bu kadar sakin olmam, dilimin damağımın kuruması, yüreğimin ağzıma gelmemesi, yapacağımdan, kesinlikle bunu yapmak zorunda olduğumdan hiç kuşku olmaması beni şaşırttığı için.

“Juan el Pirulete bir haindi.” Geriye doğru kaykılmış ve sanki görülecek bir şey varmış gibi bakışlarını duvara dikmiş Pepe bana doğru dönmek için aniden doğruldu, gözleri fal taşı gibi kocaman, ağzı açıktı. “Salı günü sabaha karşı üçte, Sanchís ve Curro buralarda devriye gezerlerken yollarına çıkıp bir anlaşma önermiş. Dağdakilerin Fransa’ya gideceklerini, İspanya’da kalabilmesi ve peşine düşülmemesi sağlanırsa her şeyi anlatacağını söylemiş, ama Sanchís konuşmasına izin vermemiş. İki kaşının arasına kurşunu saplamış, Curro’ya aşağıda yalnız olduğunu, ama yukarıda çok fazla insan olduğunu söylemiş. Yaşasın Komünist Parti ve yaşasın Cumhuriyet diye bağırıdıktan sonra da intihar etmiş.”

Tüm bunları bir solukta, bakışlarımı Portekizli’ye dikerek anlattım, artık bana bakmıyordu. Öne doğru eğilmişti, dirseklerini dizlerine dayamıştı, elleri yüzündeydi, konuşmuyormuşum, beni duymuyormuş, orada olduğumu, yanıbaşında konuştuğumu unutmuş gibiydi, ne suskunluğuma ne de ardından gelen sözcüklere karıştı ve sonuna kadar devam etmeme izin verdi. Sadece o zaman, yalan-

lardan ve resmi suskunluklardan oluşan zirvesiyle tüm hikâyeyi öğrendiğinde çok yavaşça ellerini yüzünden çekti, sırtını dikleştirmek için zorlaması gerekiyormuş gibi kendini tüm gücüyle geriye attı, başından beri beklediğim soruyu sormadan önce bana bulanık, gözkapaklarının çizdiği sınırı asla aşmayacak yaşlarla ıslanmış gözleriyle baktı.

“Neden bana bütün bunları anlatıyorsun?” Sesinden duygulanmış olduğunu anladım.

“Çünkü ben Pastora’ya yazamam.” Ben de onu görünce, sesini duyunca duygulanmıştım, ama bu yanıtı çok iyi hazırlamıştım. “Çünkü on bir yaşındayım, bir jandarmanın oğluyum, askeri lojmanda yaşıyorum ve ona bir mektup gönderemem, ama birinin bunu yapması gerek, birinin ona gerçeği anlatması gerek, anlamıyor musun?” Başıyla bir sürü kez onayladı, ama henüz başka bir şey söylemek istemiyordu. “Sanchís ölmeden önce Curro’dan karısına onu her şeyden çok, kendi yaşamından bile çok sevdiğini söylemesini istemiş. Curro’nun anlayamayacağını, ama Pastora’nın anlayacağını söylemiş ve kimse bunu ona anlatmadı. Pastora bunu bilmiyor, kocasının nasıl öldüğünü, neden öldüğünü bilmiyor ve onu cenazede gördüğüm zaman... Bence buna hakları yok, yapmış olduklarını yapmaya hakları yok! Bu iyi değil, hakkaniyetli değil, ama ben bunu söyleyemem. Sen evet, sen bunu yapabilirsin Pepe ve bu nedenle...” Hayatta sahip olduğum yegâne iki kitabın birinden sonsuza dek eksik olacak kâğıt parçasını gömleğimin cebinden çıkardım. “Bak bu adresi. Yaşamak için Madrid’e gitti, kız kardeşinin evine, adı Carmen Bueno Carbonero, Pastora’nın soyadı da aynı olmalı diyorum, Buenavista Sokağı, no: 16,

Madrid. Arranz orada yaşamış, Lavapiés'te olduğunu söyledi, ama sanırım bunu yazmaya gerek yok..."

Ona kâğıdı uzattım, dikkatle aldı, okudu, tekrar katladı, cebine koydu, yazmayı bilmiyorsa mektubu bir dakikada yazıvereceğimi söylemeye cesaret edemedim, ikimiz bu çizgiyi aşmıştık, ben sözlerimle, o da suskunluğuyla, ikimiz de aynı anda bunu fark ettik. Bu nedenle konuşmaya devam etmek zor olmadı.

"Yapamayacağınsa Pepe, Rubialarla konuşmak, Carmela'ya Sanchís'in Fernanda'yı tutukladığı gece Saltacharquitos'un evinde olduğunu bildiğini, tüm bunları söylemek, o zaman benim konuştuğumu anlarlar. Yani bir başka jandarmanın karısı da olabilir, ama yine de..."

"Kaygılanma," sözümü kesti, gülümseyince eskisi gibi, Fuensanta de Martos'taki değirmene, benim hayatıma geldiğinden beri olduğu gibi oldu. "Pastora'dan başka kimse bir şey öğrenmeyecek. Sana söz veriyorum."

Sonra yerinden kalktı, gerindi, yaşadığımız andan da kurtulabilirmiş gibi pantolonunu elleriyle silkeledi, bana baktığında tüm dişlerini göstererek gülümsüyordu, biri bıçak kıyısı gibi verevine kırıktı.

"Limonata yapacağız değil mi?"

"Elbette," ben de gülümsedim ve henüz bilmediği tek şeyi söylemek için peşinden mutfığa gittim. "Babam Sanchís'in yalnız çalışmadığına emin, yandaşlarıyla arasında bağlantı sağlayan bir işbirlikçisi olması gerektiğini düşünüyor."

Cam sıkacağa yerleştirdiği limonu iki yana çevirmeyi bırakarak hareketsiz kaldı, gözlerini meyvenin kesğine dikmişti.

“Ama burada yaşıyor olamayacağını söylüyor, bizim köyde bu çok tehlikeli olurmuş. Başka bir yerde, Martos’ta ya da Villares’te yaşadığına emin.”

Elleri artık tek bir damla suyu kalmamış yarım limonu çok yavaş sıkmaya başladı, yeniden başlamak için öteki limonu aldı, biraz daha hızlıydı.

“Belki de görüşmüyorlardı bile diyor, en kolay görüşmeden iletişim kuracakları bir sistemlerinin olmasıymış, ama ne olabileceği hakkında hiçbir fikri yok. Kimbilir nedir, dedi Curro’ya, kim bilebilir...” Son adımı atmadan önce durakladım. “Bence Pastora’nın ne kadar çok bal sevdiğini Curro dahi bilmiyordu.”

Portekizli yarım limon kabuklarını topladı, bir kule yapmak istermiş gibi iç içe geçirerek çöpe attı, meyve suyunu iki bardağa boşalttı, soğuk suyla tamamladı ve nihayet dönüp bana baktı.

“Şeker ister misin?” Gülümsedi.

“Evet, lütfen.” Ben de gülümsedim.

“Üç kaşık mı?” diye sordu bardağıma şeker koyarken.

“Ya da dört, çok tatlı seviyorum.”

“Dişler için çok kötü biliyor musun?” Ve ikimiz de gülmeye başladık.

Sonra hiçbir şey olmamış gibi verandaya çıktık ve güneşte limonatalarımızı içtik. Bana son zamanlarda Elena’yı görüp görmediğimi, ninesiyle nasıl anlaştığımızı sordu, Bayan Elena’nın endişelenmememi, dersleri yapmanın bir yolunu bulacağımızı, para almanın önemli olmadığını söylediğini anlattım, ama Filo’nun gidişiyle çiftlikteki işler de değişmişti. Şimdi Chico yumurta satıyor, Paula hasırla ilgilenmeye devam ediyordu, Manoli bostanın

işlerini üstlenmişti, Bayan Elena da kimin ihtiyacı varsa ona yardım etmek zorundaydı. İlkbaharın kötü bir zaman olduğunu söyledi, ama yazdan sonra konuşacağız.

“Arada bir biraz sohbet etmek ve kitap almak için onu ziyaret edebilirim, ama Jules Verne olmaz, çünkü hepsini bitirdim.” Bardağı geri verdim, kazağımı giydim, güneş kaçmaya başlamıştı. “Gitmem gerek Pepe. Limonata için teşekkürler.”

“Hayır,” bana yaklaştı ve iki eliyle sıkı sıkı tutarak kucakladı. “Ben sana teşekkür ederim Nino, her şey için çok teşekkürler.”

Başımla kabul ettim, ona baktım ve hiçbir şey söylemedim. Köye döndüğümde ortalık çok sakin-di, sokaklarda az insan vardı, meyhanelerin kapısında ya da askeri lojmanın avlusunda kimsecikler yoktu. Hepimizin dinlenmeye ihtiyacı vardı ve öyle yaptık. Portekizli Pepe biri hariç tüm sözlerini tuttu. Ertesi gün akşam üzeri eski kulübeye çıktığımda sırrımızı Paula’ya söylemiş olduğunu fark ettim, sürekli yanıımızdaydı ve bana farklı, neredeyse yumuşak bakışlarla baktı ve onun da asla bana ihanet etmeyeceğini anladım.

Bariş çok kısa sürdü elbette, bir haftayı bulmadı. Nisan ortalarında Michelin daha öncekileri iptal eden resmi bir yazışma aldı, söz verilen terfiler de durdurulmuştu. Belgede açıklama yapılmıyor, Fuensanta de Martos’taki emir komuta zincirinin yeniden kurulması için José Luis Mariñas adlı yeni bir çavuşun gelişi haber veriliyordu ve yeni bir emre kadar Michelin teğmen rütbesiyle garnizonun başında kalacaktı. Ne görevinin sıra dışı özelliğine, ne bu görevin geçici oluşuna, ne de Los Villares ve Val-

depeñas de Jaén garnizonlarının da ait olduğu bir bölgenin sorumluluğunu taşıdığına ilişkin bir ibare vardı. Üstleri ona ilk kez Kara Kuvvetlerinin geçici görevdeki bir subayı gibi değil de, jandarma teğmeni gibi hitap ediyorlardı.

Bu son derece öngörülebilir, ama bir o kadar da haksız bir misillemeydi. Miguel Sanchís'in bir savaş kahramanı olmasının, köye o dokunulmaz haley-le çevrili gelmesinin suçlusu Michelin değildi, ona madalya veren, onu kayıran ve şımartan, elindeki olanaklara kıyasla son derece önemsiz, mütevazı bir göreve gönüllü olmasından kuşkulanmayan, bu apaçık fedakârlığı cesaretinin ve vatanseverliğinin kusursuz göstergesi olarak yorumlayan Michelin değildi. Fuensanta garnizonunun komutanı Sanchís'in ihanetinden kariyerini mahveden adamlardan daha fazla sorumlu değildi, ama babamın dediği gibi işler böyleydi işte ve böyle olmaya da devam edecekti. Onbaşı olmayacağını öğrenen Carmona'yla çavuş olmayacağını öğrenen Izquierdo da böyle düşünmüşlerdi, ama ikisinin de evinde sabahtan akşama dek çılgın gibi yelpazelenen Bayan Concha yoktu, karıları onlara durmadan ezik demiyor, yaşamlarını cehenneme çevirmekle suçlamıyor, kanepede yatmak zorunda bırakmıyordu. Ama bunlar bile genelde sakin olan, karısının zorbalığına boyun eğen bu adamı ayırım gözetmeyen, vahşi şiddetin iplerini çözen bir canavara dönüştüren öfkeyi açıklamaya yeterli değildi. İlk Cencerro hayattayken bile o güne kadar Fuensanta de Martos'ta böylesi görülmemiştir.

O güne kadar hiç olmadığı şekilde dolup taşan nezarethaneleri doldurmak için payına düşe-

ni yaptıktan sonra akşam yemeğine gelen babam, “Çıldırıldı,” dedi. “Delirdi, başka açıklaması yok. Tuhaf bir kriz geçiriyor olmalı, geçiçi bir delilik belki. Ve bu hiçbir işe yaramayacak, hiç, her şeyi daha da kötüleştirecek, bir gece dağdan inip hepimizi öldürecekler...”

“Ay Antonino, böyle söyleme Tanrı aşkına!”

“Peki sana ne söyleyeyim Mercedes? Beni beklemek için uykundan olma.”

19 Nisanda, Çavuş Mariñas yeni görev yerine varmadan on iki gün önce, Salvador Michelin köyde erkek, kadın, yaşlı, genç, herhangi bir zamanda ve herhangi bir nedenle eski ya da yeni Cencerro’nun yandaşlarıyla ilişkisi olan kim var kim yoksa tutuklanmasını istedi. O sabah Los Villares garnizonunun komutanı ziyaretine gelmişti, teğmenin hâlâ amiri olup olmadığına pek emin olamasa da, kötü haberi şahsen vermeyi tercih etmişti.

Aniceto Gómez Gutiérrez Burropadre¹ diye bilinirdi; çünkü yaşamını ancılığın yanı sıra iki döl eşeğinden kazanırdı, tüm eyaletteki dişi eşek sahipleri eşeklerini çiftleştirmek ve yavru lamalarını sağlamak için ona getirirlerdi. Burropadre mart ortalarında doğal nedenlerle ölmüş, böylelikle gönüllü olarak garnizona gelen ve engellemeye niyetlendiği olayların zıvanadan çıkmasına neden olan ifadeyi veren Portekizli Pepe ile olan randevüsüne gelememişti. Pepe önce eve gelerek yeni kelebek ağımlı ödünç almak istedi. Irmağa mı gidiyoruz, diye sordum. Evet, yani, bakalım, önce teğmeni görmeye gitmem gerek yanıtını verdi. Yoksa bunu

¹ Eşek babası anlamına gelen takma ad –çn.

neden isteyeyim? Kelebek ağını havaya kaldırıp gösterdim ama bakmadı bile.

“Kovan işinden pek anlamam biliyor musunuz teğmenim, buralarda da arıcılık yapan kimse yok, çavuş bana şu adamla konuştuğunu söylemişti, adam değirmene gelip balını bana satacaktı, çünkü ... yani ... takma adına ve yaptığı işe bakın ha!.. Neyse, anlaşılan pek meşgul biri değildi, aslında arada bir eşekler kendi kendilerine çiftleşmeyince eliyle yardım ediyormuş ama....”

İçeri girince beni ofisin kapısında bırakmıştı, en salak yüz ifadesini takınmış, boğazını çatlatarak işine geldiği gibi çıkardığı yolunu kaybetmiş saka kuşu sesiyle çektiği soluksuz söylevin Michelin’in içini baydığı sahneyi hiçbir şeye karışmadan izlememi istiyordu sanki. Konuşmanın tam o anında da bana baktı ve sesini kıstı.

“Herifin ne işle uğraştığını biliyorsunuz değil mi? Ha? Ama çocuğun önünde bundan söz etmek...” Teğmen bana bakmadan başıyla onayladı. “Bal seven çavuşun karısıydı, ama o doğal olarak karısının bu adamla muhatap olmasını istemiyordu, haksız mı, ayrıca bana kötü biri, bir suçlu olduğunu söylemişti ve ahalinin onları bir arada görmesini istemiyordu... Ben de olur dedim, çünkü umurumda bile değildi, yani ... bekâr adamım, burada kimsecikler ailemi tanımaz...” Gerçek bahsini açmadan önce omuzlarını silkti. “Neyse, geçen ay evvelsi gün buluşmak için sözleşmiştik ama randevuya gelmedi. Bugün de gelmedi, Jandarma Carmona, Çavuş Sanchís ile ilgili her yeniliği ya da tuhaflığı bildirmemizi istediği ve çok önemli olduğunu söylediği için ... belki de o ... yani onu öldürdüğünü falan söylemeye

çalışmıyorum, Tanrı korusun, ama... Huzur içinde yatsın, zavallı çavuş adamın sevimsizin, üçkâğıtçının biri olduğunu söylemişti, saçmalıyorum herhalde, ama aklıma da takıldı işte... Tam saçmalık değil mi?" Tam bu anda büyük üzüntüyle yerinden kalktı ve bana doğru yürümeye başladı, ama yanına varmadan döndü. "Bağışlayın teğmen, yapmanız gereken bu kadar önemli işler varken gelip de sizi bununla rahatsız etmemem gerekirdi. Çok özür dilerim."

Michelin saçmalık olduğunda hemfikirdi, ama ne olur ne olmaz diyerek Los Villares'i aradı, adamı soruşturanların ona buldukları hakkında bir şey açıklamak istememelerine şaşırdı. Burro padre'nin on iki yıl önce başlamış olan ve iki yıl önce son kez hapisten çıkana kadar devam eden yasadışı etkinlikleri nedeniyle tutuklanmalarının ifadeleriyle dolu kabarık dosyası önüne gelince de astlarının çekinmesinin nedenini anladı. Bu dosyada, hain çavuşun Portekizli'nin bir tepside sunduğu işbirlikçisinin kimliğinin yanı sıra, geleceğinin, yüzbaşılığa terfisinin, tekrar orduya alınmasının, sakın bir garnizonda görevlendirilerek ödüllendirilmesinin, eyaletin güzel başkentlerinden birinde bir birliği yöneteceği iyi bir görevin sonsuza dek gömüldüğünü kabul etmeye razı olmadı. Ve bu çekingen, hiçbir zaman kendini gösterememiş neredeyse ruhsuz adam, bir sürü şeyin yanı sıra kariyerinde de öne çıkacağını bilen Sanchis'in ölümü seçişindeki huzura da sahip olmadığından olup bitenlere kendi sefil geleceğinin kafesine tıkılmış yaralı bir hayvan gibi vahşi ve evrensel bir öfkeyle tepki verdi. Jaén'e araştırmasının hayal kırıklığı yaratacak neticesini

iletmek yerine Burropadre'nin dosyasını bir çekmeceye attı ve Sanchís'in suç ortağını artık canlı teslim edemeyeceğine göre, yerine bir şey, bedeli ne olursa olsun başka bir şey vermeye kendi kendine yemin etti. Bu dosyayı El Pirulete'nin satmak istediği bilgiyle doldurmadan ortaya çıkartmayacağına bir daha yemin etti, Fuensanta de Martos'ta birileri haydutların kaçış planlarını biliyor olmalıydı. Fazla zamanı yoktu, çünkü Mariñas'ın birliğe katılması durumunu daha sonra değiştirmesi çok daha zor olacak biçimde zora sokacaktı, bu nedenle bir saniye bile kaybetmedi.

Paquito'nun ne kadar ödleğ bir adam olduğu hakkındaki düşüncelerini güdük bırakacak bir ustalıkla yalan söyleyişini dinlediğim ve rol yapışını izlediğim Portekizli Pepe, kanımı damarlarımda donduran soğukkanlılık gösterisiyle bu krize bir son vermek, Miguel Sanchís'in çifte ölümüne başka kurban verilmeden ve şiddet yaşanmadan bir son söz yazmak istemişti. Ama numarası sadece teğmenin haini unutmasını sağlamamakla kalmadı, tam tersine anısını dizginsizce canlandırdı ve işler iyileşeceğine daha da berbat oldu.

Olaylar bir hafta kadar sürdü, şüpheliler o kadar çoktu ki nezarethanelere sığmadıkları için sırayla tutuklanmaları gerekti. Birbirinin eşi beş gecenin tekdüze cehennemi sırasında, artık altı yaşını bitirmiş olan kız kardeşim Pepa sadece bir kez yatağıma geldi. Sanki yaz sonunda, altı ay içinde doğacak kardeşimize karşı üstleneceği role hazırlanmak istiyordu. Dayaklar, çığlıklar, hakaretler ve tehditler tükendiğinde Salvador Michelin kendisi olmaktan çıkmıştı. Çok kilo vermişti, gözleri büyümüş, boş

bakıyordu, elleri titriyor ve ateşi varmış gibi terliyordu. Tek elde edebildiği sonsuz bir nefret ve işine yarayabileceğinden çok daha fazla bilgiydi: Elde edilmelerini sağlayan dayakların sayısı ve sertliğiyle orantılı bir belirsizlikle birbirine dolanan yalanlarla gerçeklerin çelişkili tarihlerden oluşan örümcek ağı. İşkenceyle alınan bilgiye pek güvenilmemesi gerektiğini çok iyi bildiği halde, tüm söylenenleri sürekli yanında taşıdığı bir not defterine kaydetmişti ve adım başı bu deftere başvurarak köyü arşınıyor, bir ifadeyi doğrulama umuduyla ne kadar uyduruk da olsa her söyleneni ciddiye alıyordu.

Bir sürü şeyin, o zamana kadar bildiğimiz yaşamın, dünyanın, gerçekliğin de son haftası olacak 1949 Nisanının son haftası böyle başladı. Pazar öğleden sonra biri hariç son tutukluları da bıraktılar. Don Bartolomé on yıl kadar önce Patrocinio de la Inmaculada Concepción de la Santísima Virgen Maria adıyla istediği kadar vaftiz etmiş olsun, Cuelloduro'nun herkesin Vida¹ diye çağırmaya devam ettiği kızı kocasını sormaya gitmişti, evine dönmeyen bir tek o kalmıştı, genç kadına iyi olduğunu, kaygılanmamasını, yakında serbest bırakılacağını söylemişlerdi. Vida inanmamıştı ve doğru tahmin etmişti çünkü ona bunları söylemek için dışarı çıkan babam Joaquín Fingenegocios'un ertesi gün evine canlı dönebileceğinden emin değildi.

O gece, Michelin sonunda bir doktor çağırmalarına razı geldi, ilk buldukları gencecik bir delikanlıydı, tıp fakültesini henüz bitirmiş ve köye yeni gelmişti, kendisini neyin beklediği hakkında en

¹ Hayat -çn.

küçük fikri bile yoktu, ama hastayı tanıyacak kadar sakinleşmeyi başarabildiğinde birazcık daha iyimserdi. Joaquín yirmi dört yaşından fazla değil, dedi, çok güçlü. Şu ana kadar dayandıysa yaşaması umulabilir. Sonra tentürdiyot, alkol, sargı yapmak için bez istedi çünkü yanında getirdikleri yetmeyecekti, Fingenegocios ile yalnız kalınca sağ kolunun kırık olduğunu, alçıya almasına izin vermeyeceklerini, ama kemiklerini iyi yerleştireceğini, canının yanacağını, kımıldamamasını, evine döner dönmez birini göndereceğini, normal bir şekilde işlevini sürdürebilmesi için alçıya aldıracağını söyledi. Kaburga kırıklarının yataktan ve zamandan başka çaresi yoktu, başındaki ve dizindeki yaralar için de aynı şey geçerliydi, ama onları hemen dikecekti çünkü sardığı zaman teğmen dikilmiş olduklarını fark etmeyecekti. Daha ilk bakışta bir daha görme-yeceğini anlamış olsa da, o sırada sol gözü hakkında delikanlıya bir şey söylemek istemedi, çünkü sağ gözü şişmişse de sağlamdı. Ertesi sabah sargıları değiştirmek için garnizona geldi, delikanlıya biraz daha yatıştırıcı verdi, o öğleden sonra evine dönecek durumda olup olmayacağını sordu, ne kadar erken olursa o kadar iyi olacağı tanısında bulundu ve hastası evet yanıtını verdi.

O öğleden sonra, Alfredo ve Paquito'yla okuldan dönerken Vida'nın sokakta koştuğunu gördük ve bizler de arkasından koştuk, aynı anda hep birlikte olduğumuz yere çakılıp kalmak içinmiş; bizler kaldırımda, Vida yolun ortasında. Joaquín Fingenegocios garnizondan çıkmış çok ağır ilerliyordu.

Başında bir sargı vardı, gözlerinden biri kapalıydı, bir kolu askıdaydı, pantolonunun bir paçası

sargılı dizinin üzerinden kesilmişti, yüzü, boğazı, bir kulağı, iki eli, göğsü ve bacakları yara içindeydi. Tüm bedeni bir yaraydı, şişmiş teniyle, iç kanamalarının pıhtılaşmış kanıyla, giysilerine sıçramış daha canlı bir kırmızının damlalarıyla birbirlerine bağlı bir sürü küçük yaradan oluşan devasa bir yaraydı. Ben daha önce bu durumda birini görmemiştim, Paquito'nun böyle bir şeyle karşılaşmışlığı yoktu ve Alfredo daha önce böyle bir harabeye bakmamıştı, koşarak kaçtılar, ben kaçmadım çünkü Vida onları taklit etmeye yeltenince kocası onu kaybettiği azı dişlerinin, darbelerle şişmiş yanaklarının ve diş etlerinin kovuğundan duyulan metalik ve tuhaf, hırıltılı sesiyle durdurdu.

“Kaçma Vida.”

Böyle dedi. Ondan da genç olan, bir kız çocuğu gibi duran, kısa boylu, ufak tefek, yusyuvarlacık yüzlü, hâlâ saçını ören karısı anlamamış gibi baktı, ama delikanlının sözünü dinledi, insanların kulaklarını acıtan o sesi dinlemek için durdu.

“Ve ağlama, lütfen, Vida, ağlama. O orospu çocuklarına seni ağlarken görme zevkini tattırma.”

Ben kaldırımda, Joaquín'in gördüğümde çakılıp kaldığım aynı döşeme taşında duruyordum, uzaktan son tutuklusuna veda etmek için Izquierdo ile birlikte kapıya çıkmış olan Michelin'in silüetini fark ettim, onların beni gördüğü kadar net görünüyordular.

“Çok iyi.” Yeniden Fingenegocios'a baktığımda karısı gözyaşlarını elleriyle silmişti. “Şimdi başını kaldır, bana bak, yavaşça yürüyerek bana doğru gel, çok iyi ... soluma geç, omzuna sarılabileyim, belime sarıl, ama dikkatli ol, çünkü kaburgalarım

kırk, yok elini oraya koyma, biraz daha aşağıya koy, çok iyi. Şimdi bana bak ve gülümse.” Genç kadın yaşlarla dolu gözleriyle gülümsedi. “Bak ben sana nasıl gülümsüyorum, görüyor musun? Öp beni Vida, dikkatle yüzümü öp.” Ve Vida kocasını öptü, o da Vida’yı öptü. “Çok iyi gidiyor, şimdi yürümeye başlayacağız, ikimiz birlikte yavaşça yürüyeceğiz, ama sen gülümsemeye devam edeceksin, gülümse Vida ve bana bir şey anlat, ne olursa, dün ne yaptın, bu sabah neler yaptın, gülümse ve benimle konuş, çünkü sadece bu dayanabilmemi sağladı, sadece bu...” Vida kocasına bakar, gülümser, arada bir öperken bu kez Joaquín ağlamaya başladı. “Buraya kadar vardığımı düşündüm hep, tam böyle davranacaktık, şu anda davrandığımız gibi, gidecek olan gitmek zorunda olan, Fransa’ya varmak zorunda olan babamı, dayım Lorenzo’yu, kuzenlerimi düşündüm... Bin kere kaderime lanet ettim, ama her şeyden çok seni düşündüm Vida ve dayanabileceğimi biliyordum, işimi bitiremeyeceklerdi, bitiremediler Vida, bitiremediler...”

Joaquín Fingenegocios, babası savaşın ilk aylarında Córdoba cephesinde öldüğünde zaten öksüzdü. O andan kaçış yasasını uyguladıkları ana kadar dayısı ona oğullarından biriymiş gibi davrandı, on bir yaşından itibaren Lorenzo ve Enrique hem kuzenleri hem de ağabeyleri oldular. El Pirulete de Pesetilla’nın evinde büyümüştü, ama Elías’ı satmaya yeltendiğinde çocukluğu nedeniyle vicdan azabı duymamıştı. Çok yakınımaya geldiklerinde düşündüğüm buydu ve bu nedenle yerimden kımıldamadım, ona olan borcumu ödemeye hiç fırsatım olmamış gibi, Elena’yı çok sevdiği halka tatlılarını

yemeğe davet ettiğim o elli santimi hiç geri vermemişim gibi onu izlemeye devam ettim.

“Hoşça kal Joaquín,” dedim yanımdan geçerken, durdu, dönüp bana baktı ve gülümsedi.

“Hoşça kal Bücür.”

Artlarından bakmaya devam ettim, evine gitmek için sola sapmayı reddedişini, ilerlemek için ısrar edişini izledim, babanın meyhanesine gideceğiz Vida, böyle yapacağız, sözümü dinle, beni görmelelerini istiyorum, dayanabildiğimi görmelerini; ayrıca canım çok bira çekti... Vida karşı çıktı, onu çekmeye çalıştı, delirip delirmediğini sordu. Sağa sapan ikinci sokağa girdiklerinde onları gözden yitirdim, ama olanları öğrenmekte gecikmedim çünkü ertesi gün köyümde başka şey konuşulmuyordu.

Meyhaneye girince Joaquín bar tezgâhına yaslanmış ve kayınbabasından bira istemiş, Vida hayır demiş, vermemesini söylemiş, ama damadı Cuelloduro’nun gözlerine bakmış ve başıyla onaylamış, adam anlamış, bir bardak alıp doldurmuş ve önüne koymuş.

Antonio Cuelloduro o evliliği zerre kadar istememişti, ama hayatındaki en kutsal şey ilkeleriydi ve on dokuz yaşındaki biricik kızı bir komünistin oğluna âşık olup da evlenmeye karar verdiğinde bile ilkelerinden taviz vermemişti. Çocuklarına hiçbir şeyi yasaklamamakla övünürdü, ama Vida’nın evde kalması, erkek kardeşlerinin karıları gibi anarşist bir ailenin iyi oğullarından biriyle flört etmesi için her şeyini verirdi. Onlar yasaklasın demişti, onlar kural koymaktan, yönetmekten, her şeyi yasaklamaktan öyle hoşlanırlar ki, bu konuda faşistlerden farkları yok, al birini vur ötekine ...

ama Fingenegociosların evinde Joaquín'den başka komünist erkek kalmamıştı ve onun da kendi evliliğini yasaklamaya hiç niyeti yoktu.

Bu nedenle Cuelloduro'nun evliliği kabul etmekten başka çaresi kalmamıştı, ama o öğleden sonra damadı bardağı ağzına götürüp de bir yudum içtiğinde onunla gurur duydu, Vida'yla gurur duydu. Damadının sendelediğini sol dirseğini bar tezgâhına yaslamayı denediğini gördüğünde, bayılmadan bir saniye önce ne olduğunu anlamadığını, ama bacaklarının üzerinde duramadığını dile getirdiğini duyduğunda, onu kollarına alan, evine götüren, yatağına yatıran, koşarak doktor çağırmaya giden Cuelloduro'ydu. Onu o gün görenler sokaklarda ılık gözyaşları döktüğünü anlattılar ve Fuensanta de Martos'ta o güne kadar Antonio Cuelloduro'nun ağladığını gören yoktu. Belki de bu nedenle, o günden sonra oğullarından ayrı tutmadığı Joaquín kayınbabasıyla dalga geçmek için bunu hatırlatmaktan çok keyif alsada, ağladığını her zaman inkâr etti.

Ama o gün öğleden sonra, en sonunda askeri lojmana girdiğimde bu mutlu son henüz çok uzaktaydı ve annem çileden çıkmıştı, öfkeden ve korkudan kuduruyordu.

"Kendini ne sanıyorsun, bunu bize ödetmeyecekler mi? Bugünlerde babanı öldürecekler, olacakları görebiliyorum, o hayvanı, o bok kafalı sadisti değil de bir başkasını, babanı ya da önlerine kim çıkarsa onu!"

Teğmenden böyle söz ettiğini hiç duymamıştım, ama şaşırmadım. Korkmak için haklı nedenleri vardı, ama bu kez gerillaların misillemesi çok farklı olacaktı.

Fingenegocioslar Joaquín'i terk etmediler, uzun süre, gerektiği sürece ona parça parça küçük bir servet gönderdiler. Dişlerini yaptırabilmesi, burun kemiğinin yerine oturtulması, dizinin ameliyat edilmesi için gerekli paraydı bu. Ayrıca defalarca Valencia'ya da gidebildi ve kendileri kadar kıvırl bir cam göz uzmanı sağ gözüyle kusursuz bir uyum içinde çalışan, gerçeğı bilmeyenin aradaki farkı asla anlayamayacağı mükemmel cam gözünü yaptı.

Ancak böylelikle olanlara karşı çıkabilir, izlerini silebilir, jandarmanın Miguel Sanchís'in cenazesinde gösterdiği aynı azimle kendi iradelerini düşmanınkine dayatabilirlerdi.

Ama kimseyi öldürmediler çünkü buna bile zamanları yoktu.

Saat akşam üzeri beş buçuktu ve hava çok sıcaktı. Takvimlerin eylülün üçüncü haftasına girmiş olmalarına karşın vahşetinden bir damla bile eksiltmemiş olan ağustos sıcağına karşı sessiz ve yarrarsız bir karşı çıkış gibi sokaklar bomboş, kapılar kapalı, panjurlar inikti. Bu nedenle kimse girdiğimi görmedi. İçeride domino oynayan dört ihtiyar oyunlarına ara verip de bana bakmadılar. Her şey çok değişmişti, artık bakmaya, dinlemeye, casusluk yapmaya, gözlemeye, hesaplamaya, uyarmaya, korumaya ve korunmaya, her şeyi kontrol edebilmek için herkesi kontrol etmeye gerek yoktu. Bunun önemi kalmamıştı.

“Merhaba Bücür.” Cuelloduro bar tezgâhına yaslanmadan önce ellerini bir bezle temizledi. “Bir şey mi istedin?”

“Evet. Fotoğrafı görmek istiyorum.”

Bir şey söylemeden döndü, sıkıştırdığı aynanın çerçevesinden çıkarttı ve bana verdi.

Beni en çok etkileyen, annemin arada bir çıkartıp bakmak yerine gözlerini yummak için bir çekmece de sakladığı o eski fotoğrafla benzerliğiydi. Sonra aslında çok benzemediklerini fark ettim, çünkü o

açık havada çekilmişti, bu öyle değildi. Ötekinde annemin kollarında yeni doğmuş bir bebek vardı, yüzü görünmüyordu, battaniyelerin arasında bir bohça gibiydi, bu fotoğraftaki bebek annesinin kucağında gözleri açık yatıyordu, üç aylıktan büyük olamazdı. Komodindeki giysiler arasında uyuyan aile fotoğrafında babam öne doğru eğilmişti, yüzünü karısınıninkine yapıştırarak poz verebilmek için sol kolunu tek ayaklı küçük masaya dayamıştı; ellerimde tuttuğumdaysa adam bir iskemlenin koluna oturmuş, bedenini koruyucu bir yay gibi kadının ve bebeğin üzerine eğmişti. Ama zamanın ve tarihin ayırdığı bu iki çiftin, savaştan önce Granada'nın Valderrubio adlı köyünde Dulce'yle birlikteki annemle babamın ve Toulouse'daki evlerinde hiçbir rahibin vaftiz etmediği Tomás adındaki oğullarıyla Elías ve Filo'nun birkaç gün önceki gülüşleri aynıydı, huzur ifadeleri aynıydı.

Köyde hiçbir fotoğrafçının getirmediği bir zarfın içinde Rubiaların çiftliğine gelen bu fotoğrafın iki kopyası vardı, ama Carmela la Pesetilla kendininkini saklamış ve kimseye göstermemişti. Paula ise diğerini ertesi gün Cuelloduro'ya getirmiş, o da o uzun ve korkunç başarısızlığı taçlandıran küçük başarıyı herkesin görebilmesi için bar tezgâhının arkasındaki aynanın çerçevesine yerleştirmişti.

"Teşekkür ederim." Fotoğrafı geri verdim, o da tekrar yerine yerleştirdi.

Sonra bana "Bir şey değil," dedi.

Sokağa çıkınca Rodillaspelás'a rastladım, kaşlarının havaya kalkması, beni yasak bir yerden çıkarken görünce büyüyen gözlerinin şaşkınlığı karşısında hiç rahatsızlık belirtisi göstermeden selam

verdim, hoşça kalın, hoşça kalın. Artık yasak yerler de sadece efsaneden ibaretti, tıpkı dağ gibi, ama bir şey daha vardı. Babam bana bir şey demeyecekti. 1949 Nisanının son çarşambası şafak sökmeden önce birlikte yaşadıklarımızdan sonra, ne beni cezalandırabilir, ne azarlayabilir ne de bir şeyden yakınmaya yeltenebilirdi.

O gece, Joaquín Fingenegocios'un yediği dayağın ardından yatağına geçtiği ikinci gece birinin kapıyı çaldığını duyduğumda yeni yatmıştım. Annem her zamanki gibi kocasının dönüşünü uyanık beklemekte kararlıydı, mutfakta dikiş dikiyordu, bir elinde iğne ötekinde kumaş kalakaldı ve kapıyı açmak için yerinden kalkmadan önce geçmesi gereken mantıklı süreden bir an daha uzun bir süre tek kasını bile oynatmadı. Geçirdiği ani felçle ayaklarının yer karoları üzerindeki sinirli tıkırtısı arasındaki kesif sessizlik anlarında korkusunu, kaygısını, onları aklına getiren kara sezgiyi hissederek kapının arkasına saklanmak için ben de kalktım.

"Nino!" Ablam Dulce beni azarlamak için yatağında doğruldu, ama sesini yükseltmeye cesaret edemedi. "Nereye gittiğini sanıyorsun?"

"Sus!"

Ben de sesimi yükseltmeye cesaret edemedim ama bir parmağım dudaklarımda üzerinde ona doğru döndüm, başımı tekrar çevirdiğimde üniformasının içindeki Michelin'i gördüm, not defteri elinde, yüzbaşı olamayacağını öğrendiğinden beri baktığı deli bakış gözlerindeydi. O anda, onu o halde görünce ben de annemle aynı şeyi düşündüm: Fingenegocioslar öç almışlardı ve Jandarma Pérez yol kenarındaki bir cesetten, karısı bir diğer duldan, ben

de evimin tek erkeğinden başka bir şey değildik, ama teğmen aceleyle korkularımızı yatıştırdı.

“Antonino’nun başına bir şey gelmedi Mercedes, sana yemin ederim.” Annem yine de iki elini ağzına götürdü, ama teğmenin doğruyu söylediğini fark etmiş olmalıydı; çünkü çok daha uzakta olmama rağmen, ben bile fark etmiştim. “Bu nedenle gelmedim, sakın olabilirsin.”

Yine de annemin tepki verebilmek, çok hızlı kaybettiği sükûnetine kavuşabilmek, ellerini ağzından çekip karnına götürebilmek, sanki içindeki varlığın buna daha çok ihtiyacı varmış gibi yavaş, dairesel hareketlerle okşayabilmek için biraz zamana ihtiyacı oldu, nihayet gülümsedi, teğmene baktı, eliyle oturacak yer gösterdi, gözlerine bakamayan bir adamın karanlık ifadesini aklına kaydetmek ya da konuyu döndürüp dolaştırmadan ziyaretinin gerçek nedenini öğrenmek istemedi.

“Seni görmeye geldim çünkü ... Nino’nun bana bir iyilik yapmasına ihtiyacım var.”

“Ah, iyi!” Zavallı annem rahat bir soluk aldı. “Gidip çağırayım daha uyumamıştır.” Bana doğru gelirken geri döndü. “Bir şey ikram edemedim Salvador, sizi görünce öyle korktum ki, gerçekten. Bir şey alır mısınız? Kahve, bir kadeh içki ... evde yapılma çok güzel likörüm var, anasonlu üzüm.”

“Hayır, istemem, çok teşekkürler Mercedes, görevdeyim.”

Annemin gecikmiş kibarlığı bana yatağıma dönecek bol bol zaman verdi, ama ne ışığı söndürdüm ne de uyurmuş gibi yaptım, yeşil perdenin arkasından görüldüğünde ayaklarım yerde yatağın kenarında oturuyordum.

“Nino, teğmen dışarıda, seninle konuşmak istiyor, ama ayağına bir şey giy oğlum, sonunda zatürre olacaksın.”

Terliklerimi giyerken ben de onun kadar sakin dim, hatamı, özellikle de anneminkini anlamak için Michelin’in yüzüne bakmam yetti kuşkusuz.

“İyi, yani...” Michelin gözlerini tek bir nesneye sabitleme becerisini yitirmiş gibi önce bana, sonra anneme, sonra tekrar bana baktı. “Bu gece bir haber aldım, şöyle...” saatine baktı, anneme baktı, bana baktı, anneme baktı, “bu akşam üzeri demek daha doğru, saat daha ona gelmemiştii ve... Gerçek şu ki garnizonda sadece ben varım. Adamım yok, çünkü eşkıyaların harekete geçmek üzere olduklarından kuşkuluyoruz, yani kaçacaklar, tamam mı? Bunu zaten biliyorsunuz, çünkü bize Jaén Komutanlığından bir cip gönderdiler falan... Ama bu kadar erken olacağını bilmiyorduk, bu gece yola çıkacaklarını, tüm adamlarım devriye görevindeler...” Tekrar sırayla bize baktı, bakış süresi kısalıyor gözleri çılgın gibi annemle benim aramda gidip geliyordu. “Yola çıktıklarını öğrendim, üçerli, dörderli gruplar halinde yarımşar saat arayla gidiyorlarmış, aldığım bilgiye göre yanıldığımızı fark ettim, şey bağlantısını kuramadık...”

Not defterine sığınabilmek için durakladı, dikkatini notlarına verdi, son dan başa, baştan sona aynı sayfaları karıştırıp duruyordu, sanki orada bilmediği bir şeyi, ne kadar ihtiyacı olsa da bir türlü gelmeyen ilhamı bulacaktı. Sonra soluk soluğa kaldı, birkaç kez gürültüyle nefes aldı ve konuşmaya devam etti:

“Neticede Izquierdo ve Carmona dağdalar, Pajaritos tepesinde, eşkıya kılığına girdiler, Curro ve

Arranz da öyle, ama farklı bir noktada, bence Moreno'nun yukarılarından yola çıkacaklar, bundan eminim, bu nedenle Antonino'yu Romero'yla birlikte jiple garnizona en yakın kesişme noktası olan kavşağa yolladım... ben düşündüm ki..." Ne düşündüğünü hatırlamak istemezmiş gibi başını birkaç kez hayır der gibi salladı. "Aralarında haberleşebilmeleri için her devriye çiftinde bir telsiz var. Izquierdo ile Carmona bir şey görürlerse, ne kadar küçük olursa olsun herhangi bir hareket, hemen haber verme emri aldılar. Böylece Curro ve Arranz konumlanabilecekler, jip de telsiziyle garnizona dönecek ki destek güç isteyebileyim ve mümkün kaçış yolları konusunda komutanlığa bilgi aktarabileyim. İyi bir plandı, iyi bir plan, Valdepeñas'a haber verilmişti, Los Villares'e de, Jaén birlikleri hazır tutuyordu, tek risk ... tek risk ... çünkü her şeyi öngörmüştüm, her şeyi çalışmış, incelemiştim ve iyi bir plandı ... iyi bir plan, ama tek bir riski vardı, bir tane, olmayacak şey oluyor işte, kimin aklına gelir ki..."

Sonunda not defterini kapattı, anneme bakmak için masaya koydu, ama hemen bana doğru dönerek notlarına yaptığı gibi müthiş bir kaygıyla, kendini vererek incelemeye başladı.

"Telsizim yok. Adamlarımla iletişim kuramıyorum. Sadece üç telsizimiz var, hepsi üzerlerinde, hepsi yanlış yerde bekliyor, bir şey göremeyecekleri yerlerde, hiçbir şeyden haberlerinin olmayacağı yerlerde; çünkü görünüşe göre orospu çocuğu Cencerro bir numara yaparak yola çıkacak, ilerleyeceklerine gerilemelerini emretmiş, yolunu Bizca çiftliğine doğru değiştirmiş, oradan gölete varacak ve sağa saparak bölgeyi Torredonjimeno'nun eski

yolundan aşabilmek için Mona bayırından aşağı inecek. Böyle yapmak istiyor ve işleri yaver giderse gün doğmadan Jaén'e varabilir ve Jaén'e varmayı başarabilirse, adamlarının birer birer ya da çiftler çiftler farklı yerlere doğru yola çıkabilmeleri için birkaç gün orada saklanabilir... Onları hayatta bulamayız. En azından biz bulamayız..."

Konuşmasını bitirmek için bize baktı, annem kaşlarını kaldırdı ve omuzlarını silkti, sorunun nerede olduğunu, teğmeni o saatte ve o koşullarda evimize getiren aciliyeti anlamamış gibi dudaklarını büzdü.

Annem berrak, sakın, henüz her türlü tehlike sezgisinden uzak, dizginlerinden boşanmış at sürüsünün sırtında şaklayan sağduyu kırbacı gibi duyulan bir sesle, "Jaén'i arayın o zaman," dedi.

"Ne?" Michelin gözlerinde boş bakışlarıyla anlamamış gibi anneme döndü.

Annem "Jaén'deki komutanlığı arayın, öyle değil mi?" diye tekrar etti gözlerinde bir soru işaretiyle dönüp de bana bakmadan önce. Hemen başımla onayladım çünkü önerisi basit, kesin ve de herkesin anlayabileceği kadar açıktı. "Bölgeye birlikler yollasınlar, eski Torredonjimeno yolunun oralara ve onları beklesinler."

Teğmen bakışlarını kaçırdı, gözlerini yumdu ve başıyla reddetti.

"Bunu yapamam."

"Neden?"

"Yapamam da ondan Mercedes. Yeterince bilgim yok, bu ihbarın ne kadarına güvenilebileceğimi bilmiyorum, bana bilgi vermeye gelen kişi Asun'un erkek kardeşi Machilloların Jesús'e söylerken duy-

muş, bilirsin... Cabezalarga'nın karısı ve güvenmiyorum. Yukarıda neler olduğundan emin olmadan böyle bir operasyon düzenleyip de o kadar birliği dahil edemem. Bu bir tuzaksa..." Terlemeye başladı ve sonunda tüm kafası nemden parlamaya başlarken kadar iki eliyle yüzünü, boynunu ve ensesini ovuşturdu. "Sanchís olayından sonra bu da bir tuzaksa ... yapamam."

O anda dönüp anneme baktım ve onun da bana baktığını, ikimizin de aynı şeyi düşündüğümüzü keşfettim, Michelin ne Cencerro'nun, ne kendi adamlarının, ne gerillanın, ne de komünizmin kendi terfisinin peşinde olduğu kadar peşindeydi. Onun için en önemli şey buydu, eyaletlerden birinin sakin bir başkentinin banliyösünde bahçeli bir villaya uzanan o son derece kınlgan ipte hâlâ kopmamış bir iplikçik olduğu hayalini korumak, kendisi için Fuensanta de Martos garnizonunun askeri lojmanının duvarlarının dışında hâlâ bir gelecek olduğu fantezisini beslemek, bunu düşünüyordu, sadece bunu.

Nezarethaneleri insanla doldurmasının, Joaquín'i yarı ölü hale getirmesinin, Cencerro'nun zamanlamasının uygunluğu nedeniyle doğal olarak bir tuzaktan başka bir şey olamayacak bir ihbarla ona ulaştırdığı bilgiyi yutmasının nedeni buydu. Dağı benim bildiğimin yarısı kadar bile bilmeyen teğmen, ki ben de on yıldır orada yaşayanlarla kıyaslanmayacak kadar az biliyordum, bunun farkına varmıştı, ama kabul etmek istemiyordu. Cencerro'nun ilerlemek yerine gerilemeyi emretmiş olması akla yatkındı. Onu en az bekledikleri yerden dolaşarak yola çıkması da öyle. Ama yüz ka-

dar adamını, belki de daha fazlasını küçük, ikişerli üçerli gruplar halinde bir yolun en çok kullanılan noktalarından birinden geçecek şekilde yönlendirecek, bu hepsinin oraya aynı yoldan, Bizca çiftliğinden, göletten ve Mona bayırından varacaklarını düşünmek kadar inanılmazdı. Michelin o yerlere hiç gitmemişti, özelliklerini, patikaları, patikaları ayıran mesafeleri bilmiyordu ve ne dediğinin farkında bile değildi. İhbardan sonra öncesinden de az bildiği, onu geleceğinin yaldızlı hayaline bağlayan yapayalnız, kırılgan iplikçiğin de kopmaya başladığı dışında hiçbir şey bilmiyordu.

“Peki...” son akıl yürütmesiyle içine kapanmıştı ve onu oradan çıkarmak isteyen annem “...ne yapacaksınız?” diye sordu.

“Bir telsize ihtiyacım var. Adamlarımla bağlantı kurmaya ve onları durumdan haberdar etmeye ihtiyacım var. Konumlandıkları noktaları bırakarak daha uygun yerlere yerleşmeleri gerek, yeni aldığım ihbarı doğrulayacak ya da çürütecek noktalara. Bir telsize ve jipe ihtiyacım var.” Bana bakmak için sözlerine ara verdi. “Kavşağa gidip babana haber vermene ihtiyacım var Nino.”

“Hayır!” Annem yerinden kalktı, masaya doğru eğildi, başını teğmeninkine yaklaştırdı ve avaz avaz bağırmaya başladı. “Hayır, hayır ve hayır! Beni duyuyor musunuz? Buna izin vermeyeceğim, benim oğlum bu gece evden çıkıp hiçbir yere gitmeyecek!..”

“Yapması gerek Mercedes.” Teğmen sesini yükseltmemişti. “Bu tek...”

“Hayır!” Annem yumruklarını masaya indirdi, hiç görmediğim kadar öfkeliydi, gözlerindeki öfke-

nin ardına karanlık, ürkütücü bir gölge yerleşmişti. “Siz gidin! Jipiniz için, telsiziniz için siz gidin...”

“Bunu yapamam. Emirler...”

“Emirlerinizin canı cehenneme!” Ve o gölge büyüdü, daha kara, daha kesif oldu. “Emirler on bir yaşında bir çocuğun hayatıyla oynayamaz!”

“Ben de haykırmayı biliyorum, tamam mı Mercedes.” Michelin o kadar aniden kalktı ki masa sarsıldı, not defteriyle bir yüksük yere düştü, tüm odada bir çanın atıl neşesiyle tıngırdayarak yuvarlandıktan sonra duvarlardan birine çarparak durdu. “Ben de haykırmayı bilirim burada emirleri ben veririm!”

“Benim oğluma değil!” Annem duruşunu ödün vermeden koruyordu.

“Senin oğluna da, çünkü babasının amiriyim. Bunun ne anlama geldiğini sana açıklamama gerek olduğunu sanmıyorum.”

“Umurumda bile değil!”

“Ah, öyle mi, o zaman...”

Teğmen yüksek sesle dile getirebileceği bir tehdit bulmaya çalışırken sonunda konuşmaya dahil oldum.

“Bırak gideyim anne,” anneme sokuldum, elini tuttum, başımı şiş karnına yasladım. “Bana bir şey olmaz.”

“Sözü bile edilemez!” Bana gözlerinden kıvılcımlar saçarak baktı, çok sakın olduğumu görünce kaşlarını çatı. “Sen hiçbir yere gitmeyeceksin!”

“Kimse bana bir şey yapmayacak anne,” diye ısrar ettim elini elimle sıkarak, “Bana dokunmazlar anne.”

“Oğlunu duydun değil mi?” Michelin sesinin tonunu daha inandırıcı olacak kadar yumuşatmak

için araya girmemi fırsat bildi. “Hayatını dağda geçiriyor zaten, iki günde bir eski değirmende, kimse inip çıkmazken bile o kavşağın çok daha yukarılarına kadar tek başına çıkarak Portekizli’ye yardım ediyor. Nino neredeyse buradan çok orada... Kim onun her zaman gittiği yoldan köyden çıktığını görünce kuşkulandır ki?”

“Her zaman mı? Benim oğlum asla bu saatte evinden çıkmaz!”

“Ne olmuş? O kadar geç değil ki, sokak lambaları hâlâ yanık, ayrıca çok kısa bir yol, yirmi dakika.”

“O zaman siz gidin. Don Justino’yu, Don Miguel’i ya da arabası olan başka birini çağırın. Gelip sizi alınsınlar ve kavşağa bıraksınlar. Ya da onlar gitsinler, mademki o kadar kısa, eminim ki...”

“Bunu bir sivilden isteyemem Mercedes.”

“Benim oğlum da sivil!”

“Evet, ama farklı. Nino burada yaşıyor, bizden biri, hep söylediğimiz gibi...” Annemin son cümlelerini kaplayan sesinin tonu hâlâ kendisi gibi hiç dengeli olmayan o, o aldatıcı yumuşaklıktan izler taşıyordu. “Sana garnizondan ayrılamayacağımı söyledim.”

“Elbette ayrılamazsınız!” Annem teğmenden önce patladı ve yenilenmiş, daha da saf bir şiddetle Michelin’e yüklenmek için beni bedeninden ayırdı. “Çünkü siz bir korkaksınız, bu nedenle dışarı çıkamazsınız, cesaret edemezsiniz, orada tek başınıza beş dakika bile dayanamayacağınızı biliyorsunuz!” Teğmenin yüzüne bir adım mesafede bas bas bağırıyordu, adam annemin nefesini yüzünde hissediyor olmalıydı, henüz kimsenin ona söylemeye cesaret edemediklerini haykıran o köşeye sı-

kışmış, silahsız ve narin kadının öfkesini. “Çünkü gece vakti korumasız çıkarsanız komşulardan biri sizi sırtınızdan vuracak, Fingenegociosların küçüğüne yaptıklarınızdan sonra hak ettiğiniz de bu! Bu nedenle siz gidemiyorsunuz bayım!” Annem beni korkutuyordu, onu görmek, dinlemek, söylediklerini anlamak beni korkutuyordu. “Ve bu nedenle on bir yaşındaki çocuğu göndermek istiyorsunuz, ama iş bir canlıyı dayaktan öldürmeye gelince çok cesursunuz, öyle değil mi? Ona gelince cesursunuz, ama böyle bir gecede dışarı çıkmaya gelince değilsiniz, benim oğlumun gitmesi daha iyi. Peki ya oğlumu öldürürlerse, ne olacak! Bana maaş mı bağlayacaklar, bana madalya mı verecekler, bana?..”

“Beni kimse öldürmeyecek anne,” tek istediğim susması, konuşmaya devam etmemesiydi, ama bana aldırmadı.

Olması gerekenler olmadan bir an önce bana “Kes sesini!” diye bağırdı.

“Hayır, sen sesini kes Mercedes!” Michelin’in yüzü kartona benziyordu, kül rengine dönmüş, bir ölününki gibi solgundu, not defterini yerden aldı, doğruldu, üniformasını düzeltti, eliyle saçını tardı. “Söylediklerinin farkında değilsin, neyle oynadığını bilmiyorsun. Bu çocuğun başına bir şey gelmeyecek, ama tek kelime daha edersen karnındakini bir köprünün altında doğuracaksın!” Sağ elinin işaret parmağı ve baş parmağıyla haç çıkartarak öptü. “Bu konuda sana yemin ederim. Sanchís olayından sonra üst kademenin ne kadar gergin olduğunu bilemezsin. Savaşla ilgili herhangi bir konuda onlara bilgi vermemiz için bize nasıl baskı yaptıkları konusunda hiçbir fikrin yok. Ve çok ünlü bir yasa var

1940'ın 12'si, biliyorsun değil mi? Bu yasa silahlı kuvvetlerin ve jandarma kuvvetlerinin tüm üyelerinin geçmişlerinin araştırılmasını emrediyor, kendisinin ya da ailesinin Ayaklanma'dan önceki yıllarda kuşkulu bulunan davranışları hakkında işlem yapılmasını öngörüyor. Sayesinde son zamanlarda nezarethaneleri nasıl doldurdular bilemezsin. Franco silahlı kuvvetlerde kuşkulu şahıslar istemiyor ve ... daha fazlasını söylemiyorum."

Annem yeniden oturdu. Kendini yavaşça iskemleye bıraktı, omuzları çöktü, bedeninin iki yanında sarkıttığı kolları, elleri hareketsizdi ve hiçbir şey söylemedi, teğmene bakmadı, bana bakmadı. Ocağın yanına astığı takvimin üzerindeki rakamları okumak istermiş gibi mutfağa doğru bakıyordu. Bunu yapamazdı ve yine de o dikdörtgen kâğıt bir pencereymiş gibi takvime bakıyordu, sanki ötesini görmenin bir yolunu biliyordu, bir başka evi, bir başka manzarayı, belki de aydınlık ya da zalim bir başka zamanı. Bun'u bilmiyordum, ama sanki içini görebilirmişim gibi anneme bakıyordum ve köyünü görüyordum, beyaz evleri, yetim kuzenlerimi, yas tutan annelerini, babam olmadığına sevinen o adamı ve dedemi, Manuel el Carajita'yı görüyordum. O akordeon çalarken beyaz gömleğinin üzerindeki başta bir çiçek gibi güzel görünen kan lekesi büyüyordu ve bir an sonra her şey kızıla boyanıyordu, giysisi, tuşlar, yüzü, hayalim ve bilincim, tüm bunları görebiliyordum, kızıl bir kan lekesi, devasa, dumanı tüten tüfekler, şafakların soğuğu, mezarlıklara doğru koşan kadınların topuklarının acelecilik tıktırtısı, tüm bunları annemin içinde görüyordum, genellikle bana çok yaşlı gelmesine rağmen o sıra-

da otuz altı yaşında olan anneme bakıyordum, çok daha gençti sanki, kaybolmuş, yolunu şaşırmış, yapayalnız bir kız çocuğu gibiydi, ağlamak için bir bahaneye, somut bir nedene ihtiyacı yokmuş ya da o kadar çok nedeni varmış ki hangisinden başlayacağını bilemiyormuş gibiydi, ta ki bakışlarını takvimden ayırana, bana bakana, tekrar hıçkırana ve teğmene bakana kadar.

“Ben de onunla gideyim.” Kardeşim Pepa’nın sesiyle, kaçamayacağı bir tuzağa yakalanmış korkmuş kız çocuğu sesiyle konuşuyordu.

“Hayır,” Michelin’in sesi bir kez daha yumuşaktı ve anlayışlı tonu iğrendiriyordu. “Fazla dikkat çekersiniz. Sizi gören olursa sizin için daha kötü, çok daha tehlikeli olur. Sözüme kulak ver Mercedes, ne dediğimi biliyorum.”

Ve sonra elini annemin omzuna koymak için kolunu uzatma cüretini gösterdi.

“Bana dokunmayın.”

Annem silkelendi, ayağa kalktı, bana sarıldı ve kendine bastırdı.

“Gidelim Nino, giyinmen gerek.”

Ağır ağır odama doğru yürümeye başladık, teğmen bize doğru birkaç adım attı, ama ilerlemeye cesaret edemedi çünkü kapının eşiğinde ablam Dulce duruyordu, hiçbir zaman anlaşılmamasak da gözleri yaşlarla doluydu. Yanından geçerken elini tuttum, sıktı, ama bu bile yatağa oturmuş tesellisizce ağlayan Pepa’yı görmek kadar bana dokunmadı.

“Peki sen neden ağlıyorsun?” Ona doğru gittim, yanına oturdum, kucakladım.

“Bilmiyorum,” dedi burnu sümük dolu, her zamanki gibi.

“Bilmiyorsan ağlama Pepica.” Onu kollarıma aldım, sıkı sıkı sarıldım, gıdıklamak için durmadan öptüm ve sonunda güldü. “Uyu, şapşal.”

Sonra her birine gülümsedim, giysilerimi topladım, giyinmeye başladım ve bunu çabuk yapmam gerektiğini, gerekenden bir saniye fazla oyalanırsam ağlamaya başlayacağımı hissettim, korkudan değildi, ıstıraplandı, karanlık, annemin gözlerini kaplayan kara ışık kadar ürkütücüydü, ağlayamazdım çünkü benim ağlamam bir işe yaramayacaktı, benim gözyaşlarımanın bunca şiddeti engelleyecek gücü yoktu, gözyaşları bizi bu aşağılanmadan, darbelerden daha çok acıtan işkenceden, çıplak duvarlı o odadaki hüzünden, bir dolabın içinde saklı daktilo ve steno diplomamdan, kız kardeşim Pepa’nın adı olmayan kaygısından, hiçbirimizin kaçamadığı o boktan hayattan kurtaramazdı.

Bizim kaçamadığımız ama onların kaçabileceği, diye düşündüm ve kapının dışından beni izleyen teğmene baktım. O gece babamın Pesetilla’yı nasıl arkadan vurabildiğini sonunda anlamadıysam, garnizonda ve köyde, benim evimde ve başkalarının evlerinde hepimizin boyun eğdiği şiddetin, aşağılanmanın ve hüznün gerçek boyutunu kavramadıysam, sadece bir yoldan kaçabilecek zehirli bir virüs gibi baştan aşağı yayılarak her şeye, her eyleme ve düşünceye bulaşan korkunun kökenini tanımlayamadıysam, nedeni sanırım üniformasının ceketı göbeğının üstünde gerilen, düğmeleri patlayacak gibi duran seyrek saçları dağınık, ter içindeki adamın beni neredeyse üzmüş olmasıydı, korkak oldukları için zalim, korkak oldukları için beceriksiz, korkak oldukları için dar kafalı insanla-

rın boş bakışlarıyla bakıyordu ve her zamankinden daha çok Michelin'di.

Böyle yaşanamaz diyordu annem, ama böyle yaşıyorduk, o böyle yaşıyordu, ben böyle yaşıyordum; babam ve kız kardeşlerim, dağın yolunu tutturmaya cesaret edemeyen herkes böyle yaşıyordu, evet onların hayatta kalma koşulları hayvanlarınkı gibiydi, ama kendi insani kuralları vardı. Bizler kaçamazdık çünkü bu boktan hayatı kabul etmiştik, boynumuzu o sonsuz şiddete sunmak için başımızı öne eğmiştik, gün be gün bu aşağılanmaya ve onca hüzne katlanmaya alışmıştık, ama onların bir seçeneği vardı. Joaquín Fingenegocios'u hatırladım, gidecekleri için, gitmeleri gerektiği için, bin kez kadere lanet ettim ve onun düşmanıya benimkinin, annemi ağlatan adamın aynı adam olduğunun farkına vardım. Joaquín dayanmıştı, kendi başını dik tuttuktan sonra Vida'dan da başını kaldırmasını istemiş, acıya, ıstıraba karşı kendi yolunu seçmişti ve işini bitirememişlerdi, bana gelince, beni dövmeyeceklerdi bile. Ben kaçamazdım ama onlar kaçabilirlerdi. Böylelikle sakinleşmeyi şiddet üzerindeki şiddeti, aşağılanma üzerindeki aşağılanmayı, hüznün üzerindeki hüznü bastırabilmeyi ve ağlamayı başardım.

"Gidiyorum," dedim, teğmen başıyla onayladı. "Sakin gecikme."

Annem dönüp bana baktı ve fısıldayabilmek için yanıma sokuldu.

"Hiçbir yere gitme Nino, duydun mu? Köyden çıkma, biraz sokakta yürü, saklanabileceğin bir yer bul, yarın saat bekle ve dön. Odanın penceresini açık bırakacağım, böylece..."

“Hayır anne,” giyinirken onun bedeninin ardına saklanmış fısıldıyordum. “Gidip onları aramam gerek. Köyde kalmam daha kötü ve çok daha tehlikeli olur. İşte o zaman başıma bir şey gelebilir, ama kaygılanma. Her şeyi yoluna koyacağım anne, hepsini düşündüm.”

“Sen düşünme...” bileklerimi yakaladı ve kuvvetle sıktı. “düşünme. Nino, sakın bir şey yapma sen...”

“Hayır. Yapmam gerekeni biliyorum. Bak...” Komodinde duran *Define Adası*’nı aldım ve anneme verdim. “Bunu oku anne, bu kitabı oku. Böylece başıma bir şey gelmeyeceğini anlayacaksın. Çünkü ben Uzun Silver’ın arkadaşayım. Uzun John Silver benim arkadaşım anne, bunu herkes biliyor.”

“Neler diyorsun Nino?” Annem ellerinin arasına sıkıştırdığım kitabı yok sayarak delirmişim gibi bana baktı.

“Okumadığın için anlamıyorsun. Oku. Sözüme kulak ver. Fuensanta’da da bir John Silver var, ama kimse bilmiyor. Herkes ona güveniyor ama o ötekilerden, korsanlardan yana anne, ama bu kötü değil. O iyi biri ve beni kolluyor. Kimsenin bana zarar vermemesini sağlayacak, dağdakiler bana dokunmayacak anne...”

“Saçmalama oğlum ben...”

“Hazır mısın Nino?” Michelin’in sesi fısıltılarımızı bastırdı.

“Evet,” yanıtını verdim, annemi küçükken yaptığım gibi dudaklarından öptüm. “Geliyorum.”

Arkama bakmadan çıkmak niyetindeydim, ama daha kapıya varmadan gürültülü bir ağlamanın yankısını, bir yatağa oturmuş, mavi kapaklı bir ki-

tabı göğsüne bastırmış hamile kadının kontrolsüz, utanmasız hıçkırıklarını duydum ve başımı çevirmeme engel olamadım.

Yanından geçerken ablama “Yanına git, kaygılanmamasını söyle,” dedim. Annemin sadece benim için değil her şey için, biraz önce benim de gözyaşlarımı akıtacak olan şey için ağladığını biliyordum. “Başıma bir şey gelmeyecek Dulce. Sana yemin ederim.”

Teğmen bir elini omzuma koymaya yeltendi, ama ondan tam zamanında kaçtım, önümden çıktığını görene kadar evimin kapısını açık tuttum. Sonra bir şey söylemeden yürüdüm gittim.

Jim Hawkins kimsenin yardımını olmadan Hispaniola’yı kurtarmıştı diye hatırladım garnizon görüş alanımdan çıkınca. Tek başına gemiye çıkmış, hain tayfalara meydan okumuş, onları yenmiş ve ıskunaya güvenli bir yere varana kadar kaptanlık yapmıştı. Saat on biri geçmişti ve köyümün sokaklarında kimsecikler yoktu, gelen giden olursa diye meyhaneler açıldı, hepsinden uzak durdum. Jim Hawkins de vahşi, katil, tepeden tırnağa silahlı korsanlarla dolu bir adada aynısını yapmıştı, ben daha son evleri arkamda bırakmadan sokak lambalarının hepsi aynı anda söndü. Ve o bunları tek başına yapmıştı, benim aklıma bir fener almak bile gelmemişti, ama ay vardı. Ben mi kavşağa varamayacaktım? O yolu o kadar iyi biliyordum ki, gözlerimi bağlasalar bile gidebilirdim!

Bayan Elena’nın Jules Verne’in tüm eserlerine değil de sadece on beş kitabına sahip olmasının bir şans olduğunu, yoksa Stevenson’ı tam zamanında okuyamayacağımı, yaşadıklarımın bir kitapta değil

de gerçekte, 1949 yılı Nisan ayının bir gecesinde, İspanya'da, Endülüs'te, Jaén eyaletinde, Fuensanta de Martos adlı bir köyde, gerillanın ve adamlarının hareket halinde, silahlı, çevreye dağılmış, ikişerli üçerli gruplar halinde kendilerinin de pek tanımadığı bir yolda gizlice ilerledikleri sıradağlarda geçtiğini fark ettim. İşte o zaman anladım ve farkına vardım ki ben başka bir kitapta yaşıyorum, 19 Mart ve 2 Mayıs,¹ ne bulurlarsa onunla silahlanmış sivillerin ve atlı Memluklerin kirli savaşındaydım, daha başka bir şey düşünmeden koşmaya başladım, koştum, koştum, koşmaya devam ettim, o kadar hızlı koştum ki, altı yedi dakika sonra bayırın tepesindeki jipin silüetini ve yanında da yanık bir sigaranın korunun zayıf ve kaygılı parlaklığını görebiliyordum.

Yolun kenarında durdum, iki büküm olarak nefesime çeki düzen verdim, arkama baktığımda yalnızken, hiçbir tanık yokken de utançtan alev alev yanılacağını keşfettim. Geceydi, fenerim yoktu. Ama her taşı, her çalığı, her ağacı tanıyordum ve sanki gündüzmüş de, Portekizli Pepe bir kütüğe oturmuş beni bekliyormuş gibi güvenle betimleyebilirdim. Tehlikeli hiçbir şey görmediğim, tehditkâr hiçbir ses duymadığım, tanıdık tanımadık hiç kimseyle karşılaşmadığım halde neden öyle çılgın gibi koştuğumu anlamıyordum, anlamasam da korkudan öldüğüm için, öyle koşarak tırmandığımı biliyordum. Kuramsal olarak korkacağımı hesaba katmıştım, ama gerçeğin tüm hesaplarımı böyle altüst

¹ Benito Pérez Galdós'un Cádizli Gabriel de Araceli'nin serüvenlerini anlattığı üçlemenin ilk dizisinin üçüncü romanı –çn.

edeceğini asla hayal edemezdim. Utancım yerini kendimi toplamama bıraktı, neticede sadece bir çocuktum, sadece on bir yaşındaydım, akıllı ve uyanıktım ama gecenin, sessizliğin, yalnızlığın, dağın on bir yaşındaki çocukları ne kadar çok korkutacağını, nasıl gereceğini, bildiklerini unutup kuşkuya kapılacaklarını, her şeyi karıştırıp yanılacaklarını yeni anlamıştım.

Annem düşünmememi istemişti, ama Michelin'in aslında emir olan ricasından beri düşünüyordum. İlk düşüncem annemin bana fısıldadığı talimatlarıyla örtüşüyordu, biraz gezin, saklan, kimseye görünmeden eve dön, ama bunun iyi bir fikir olmadığını hemen fark etmiştim. Böyle bir gecede dağdakilerle herhangi bir ilişkisi olan tüm köy ahalisi evlerine kapanmış, ellerini kavuşturmuş şafağın sökmesini bekliyor olacaktı, ama geri kalanlar, hiçbir şeyden haberi olmayanlar normal yaşamlarına devam edeceklerdi. Zinacıların, sarhoşların, bekleyeni olmayanlarla gizli kapaklı bir şeyler çevirmek zorunda kalanların içindeki herhangi biri beni görebilir ve ertesi gün anlatabilirdi. Köyüm küçüktü. Saklanmak için aklıma ilk gelen yerler dağın eteklerindeydi ve kavşaktan daha az tehlikeli değillerdi. Ayrıca o gece babamı görmezsem, en akla yatkın olan garnizona geri döndüğünde teğmenin bunu babamın kendisinden öğrenecek olmasıydı, işte o zaman bedelini hepimiz, babam, annem, kız kardeşlerim ve ben ödeyecektik. 1940'ın 12'si yasasını ben de biliyordum, bir garnizonda yaşayan birinin bilmemesine olanak yoktu. Ayrıca Paquito'nun sağda solda korkak olduğumu anlatması düşüncesi de hoşuma gitmiyordu, ama hep-

sinden önemlisi, köyde kalırsam teğmenin planlarını boşa çıkartmaktan ötesini yapmış olmazdım.

Çok daha fazlasını yapabilirdim, bunu annem düşünmememi istedikten önce düşünmüştüm, Jim Hawkins'in tek başına yaptıklarını hatırlamadan önce, kendimi yalnız, karanlıkta, son evin de uzağında bulmadan önce, bacaklarım Portekizli Pepe'nin kuramsal korumasına pek güvenmemeye karar verip de bana danışmadan koşmaya başlamadan önce. Ben de dağı tanıyordum ve Cencerro'nun nereden yola çıkmak istediğini bilmesem de, nereden asla yola çıkmayacağını, hepimizi eşit derecede tehdit eden, bizler için olduğu kadar onlar için de geçerli olan tehlikeden nasıl kaçınılacağını çok iyi biliyordum, gerillalar jandarmalarla hiç karşılaşmadan kaçmayı başarırlarsa annemin bir bayrak, emeklilik maaşı ve madalya alması için neden kalmayacaktı.

"Baba!" Kimse de bir şey söyleyemeyecekti, çünkü on bir yaşındaki oğlanlar gerilirler, korkarlar ve yanılırlar. "Baba, kaygılanma, benim!"

"Nino?" Sigaranın koruna bağlı şeklin kımıldadığını gördüm.

"Evet, benim Nino! Oraya geliyorum."

"Bir şey mi oldu?" Bir fener yandı.

"Hayır. Yani evde sorun yok, şimdi anlatırım..."

Ben yürümeye başlayınca o da inmeye başladı ve yolun yarısında, benim hesapladığımdan önce buluştuk.

"Peki ama burada ne anyorsun?" Üzerime tuttuğu sağ elindeki fenerin ışığıyla aydınlanıyordum, parlaklığı hemen hemen benim o gece korktuğum kadar korkan bir adam keşfetmem için yeterliydi.

“Beni teğmen gönderdi.”

“Teğmen mi?” Çabucak bana sarıldı, daha önce yapmayı unutmuş gibi yanağımdan öptü ve hemen bıraktı. “Neden?”

“Yani, anladığım kadarıyla...” durakladım, “çok da iyi anlamadım, çünkü annem çok sinirlendi, hayır, hayır, hiçbir yere gidemez diye adama avaz avaz bağırmaya başladı...” Babam bir elini omuzuma koydu ve bayırı tırmanmaya başladık, bizi kendi feneriyle aydınlatan Romero’yu gördüm. “Feci bir şamata koptu anladın mı, ama teğmen beni gelmeye zorladı çünkü sanırım biri garnizona gidip ihbarda bulunmuş, Cencerro’nun bu gece yola çıkmak istediğini söylemiş. Telsizi olmadığı için size haber verememiş. İşte ben de...”

“Sakın seni bizi aramaya göndermeye karar verdiğini söyleme!” Romero cümlemi benim için tamamladı, ben de başımla onayladım. “Orospu çocuğu!”

Bu tepkiyi beklemiyordum, ama babamın beni arkadaşına doğru yönlendirirkenki sessizliğine, odaklanmış ve içine kapanmış haline, beni oğlu değilmişim de bir yük, hissiz, mesafeli bir bohçaymışım gibi götürüşüne daha da fazla şaşırdım.

“İnanılır gibi değil,” Romero yanına vardığımızda hâlâ şaşkınlığını yüksek sesle dile getiriyordu. “On bir yaşında bir oğlanı gönderip kendi garnizonunda mı kaldı, bu kadar yüz­süz ha... Ne diyorsun Antonino?”

Babam dişlerini sıktı ve yanıt vermedi. Paquito’nun babası tepkisini göstermeye başladıktan çok sonraya kadar tarafsız ve anlaşılmaz bir ifadeyle boşluğa bakmaya devam etti.

“Peki sana ne dedi?”

“Bicha bayırından inceklermiş,” hiç zorlanmadan yalan söyledim çünkü Bizca ile Bicha arasında sadece iki harf fark vardı, ama çiftlikler ve bayırlar sürüyleydi. “Eski Torredonjimeno yolundan çıkmayı deneyeceklermiş.”

“Ne?” Romero kulaklarına inanamıyordu, buna hiç şaşırmamıştım çünkü uydurduğum güzergâh zırvalıktı, Michelin’in yuttuğundan bile deli saçmasıydı. “Oradan nasıl geçeceklermiş peki? Niyetleri neymiş, sıradağları zirveden zirveye mi aşmış?”

“Ne bileyim? Böyle söyledi.”

“Hem de eski Torredonjimeno yolundan ... nereye varmayı düşünüyorlarmış?”

“Jaén’e.”

“Jaén’e mi? Oraya mı?” Birden gülmeye başladı. “Bu herif Cencerro’nun da kendisi gibi salak olduğunu sanıyor. Duydun mu Antonino?”

Duyduğunu belli eden bir hareket yapmasını bekleyerek babama baktım, son kez yanılacaktım. Michelin’in telsizle diğerlerini de uyarmalarını, bir araya gelerek hep birlikte Jaén’e giden herhangi bir yolun tam ters yönünde ve epeyce uzakta olan Bicha bayırına gitmelerini, orada takviye kuvvetlerin gelmesini beklemelerini istediğini söylemeyi düşünmüştüm. Ertesi gün kafamın karıştığını, korkudan telsiz konusunu unuttuğumu, sadece teğmenin söylediği yolu hatırladığımı, çiftlikle bayırı, Bizca’yla Bicha’yı karıştırdığımı, çünkü korkudan ölmek üzere olduğumu söyleyecektim. Böyle demeyi düşünüyordum, ama gerek kalmadı, çünkü babam asla Romero’nun sorusunu onaylamadı.

“Hayır,” yanıtı bu oldu. “Duymadım ve başka bir şey de duymayacağım.”

Durakladı, bir sigara yaktı ve sakın, neredeyse huzurlu, onu dinlerken duyduğumuz kaygıya ve beklentilere kayıtsız bir sesle konuşmaya devam etti.

“Söyle bakalım Paco. Kaç çocuğun var?”

Şaşkınlıkla, neredeyse korkuyla dönüp babama baktım çünkü bu sorunun hiç anlamı yoktu. Romero’nun kaç çocuğu olduğunu ismi gibi biliyordu, doğduklarını, konuşmaya, yürümeye başladıklarını izlemişti, onları gün be gün her sabah, her öğle, her akşam görüyordu. Devriye arkadaşı babamın sorunun yanıtını bildiğinden kesinlikle emin olmalıydı, yine de ona yanıt vermeden önce başıyla nasıl onayladığını gördüm.

“Sempere’ninkiler kadar.” Bu imayı da anlamadım. “Üç.”

“Benim göz açıp kapayana kadar dört olacak.” Jandarma Pérez sakın görünüyordu, aklı başında, bildiğinden, düşündüğünden, söylediğinden emin bir adamdı.

“Aynen,” Romero gülümsedi. “Bir hiç uğruna!” Babam ona yaklaştı, dudaklarının arasındaki sigarasını yaktı, ben orada değilmişim gibi konuşmaya devam etti.

“Bir hiç uğruna ... arkamızda iki dul ve yedi yetim mi bırakacağız, üstelik de tek istedikleri çekip gitmekken?”

“Bana kalırsa hayır.” Bunu duyunca başıyla onay veren babam oldu. “Bence gitsinler, şansları yaver gitsin, çok uzaklara varsınlar ve bir daha hiç dönmessinler.”

“Ve böylece belki de günün birinde yeniden insan gibi yaşamaya başlarız.”

“Hepimiz.”

“Evet. Onlar da, bizler de.”

Bu beklenmedik ve tuhaf konuşmaya tanık olduktan sonra bir araya gelebileceğimizi asla düşünmediğim bir noktada aralarına katıldım, babam meslektaşının omzuna bir şaplak indirdi ve sonunda bana döndü.

“Buraya geldin ama bizi görmedin, tamam mı?”

Birden bana sarıldı, ama bana daha önce sarıldığı gibi değil, bana her zaman sarıldığı gibi değil, annemin yaptığı gibi tüm bedenimi kollarının arasına alarak, elleriyle bastırarak ve dudakları saçlarımla arasında konuşarak sarıldı.

“Böyle söylemen gerekiyor, buraya vardın, kimseyi bulamadın, sadece jip vardı, kapısı açıktı, hava soğuk olduğu için içine girdin, biz gelmeyince bir battaniyeye sarındın ve uyuyakaldın. Anladın mı?” Benden ayrıldı, başımı ellerinin arasına aldı ve bana baktı.

“Evet, baba.”

“Çok iyi.” Huzurlu, tastamam, yorgunluğa çok benzeyen bir duygu içimi kaplamaya başlamışken başımı öptü “Hadi uykuya!”

Jipe kadar benimle geldi, arka koltuğa yerleşmeme yardım etti, Curro’ya dağda silah sesi duyup duymadıklarını sormak için telsizi açmadan önce bir battaniyeyle üzerimi örttü, iyi geceler diledi. Yalnız kaldığımda dizlerimin hâlâ titrediğini hatırlıyorum, sonra hareket eden jip sarsıldığında uyanmıştım. Romero jipi garnizonun avlusuna park edince babama saatin kaç olduğunu sordum.

“Beşı çeyrek geçiyor,” gülümsedi, “Hadi yatağa, gidelim.”

Annem evin dışında geçirdiğim altı saat boyunca bir yolunu bulup da ona haber vermediği için babamı asla affetmeyeceğini söyledi, ama babam yine gülümsedi, bunu gören annem bana sarılmayı, başka bir şey yapamayan bozuk bir makine gibi beni öpmeyi bırakarak yanına gitti, onu öptü, sımsıkı sarıldı, bağışla Antonino, sana bunu söylememeliydim, gerçekten üzgünüm, affet beni, o kadar korktum ki, öylesine, öylesine korktum ki... Babam Romero’yla birlikte teğmeni görmek için bizi yalnız bıraktığında artık bana farklı bir şekilde sarılıyordu, kaygıyla kaşlarını çatmıştı, ama ilk soran olmasına fırsat vermedim.

“Peki ya kitap?” Eve döndüğümde ilk aklıma gelen bu olmuştu. “Dün gece sana verdiğim kitabı okudun mu?”

“Neler oldu Nino?”

“Kitabı okudun mu anne?” diye ısrar ettim, çünkü korkunun ve öfkenin ötesinde Portekizli’nin kaderi için kendi kaygım bir yürek gibi atıyordu.

“Hayır,” yanıtını verdi sonunda ve rahatlayarak gülümsedim. “Başıma gelenlerden sonra nasıl oturup da okuyacaktım be oğlum?..”

O sırada babamla Romero saat on birden az önce Moreno tepesinin oralardan gelen silah sesleri duyduklarını ve telsizle Curro ve Arranz ile haberleştiklerini anlatıyorlardı, onlar bir şey duymamışlardı ama rüzgârın konumlandıkları yere ters yönde estiği konusunda uyarmışlardı. Babamla Romero ben kavşağa varmadan önce meslektaşlarına tepye çıkıp durumu araştıracaklarını söylemişlerdi,

jipi açık bırakmışlardı çünkü ikisinin de aklına ötekinin kilitlemediği gelmemiştir. Çok yukarılara tırmanmışlar ve tuhaf bir şey görmemişlerdi, tam inişe geçtiklerinde Romero sağında bir gölge seçer gibi olmuştu, araziye derinlemesine araştırmaya başlamışlar ama sonuç alamamışlardı, dönmekte bu kadar gecikmelerinin nedeni tütünleri bitene kadar benim jipte uyuduğumu fark etmemiş olmalarıydı, beni uyandırdıklarında tek söyleyebildiğim teğmenin beni onları aramaya göndermiş olduğuydu.

Michelin kudurmuş, telsizden uzaklaşmamak konusunda kesin emir aldıklarında ısrar etmişti, savaş durumunda olduklarını, bunu halkı tedirgin etmemek için herkese açıklamadığını söylemiş, astlarını savaş halinde görev yerlerini terk ettikleri için disiplin soruşturması açmakla tehdit etmişti, babamlar da büyük bir sükûnetle kabul etmişlerdi. Çok iyi demiştir babam, Izquierdo dönünce ifademizi alsın. Izquierdo da almış, Fuensanta de Martos garnizonunun komutanı kırk dokuz yaşındaki teğmen Don Salvador Rodríguez Blanco'nun, annesi ve vasisinin arzusuna karşı gelerek on bir yaşındaki bir oğlan çocuğunu, sivil Antonino Pérez Ríos'u, ifade veren jandarmaları bulmak gibi tehlikeli bir göreve gönderdiğini ve kendisinin garnizonda kalmaya karar verdiğini büyük bir dikkatle kaydetmişti. Babamla Romero imzalamışlardı, Michelin imzalamamış, ifadeyi Burropadre'nin suçlarının tarihçesinin yazılı olduğu ve Elías'la Filo'nun oğullarıyla birlikte poz vermelerinden çok sonraya kadar uyumaya devam edeceği soruşturmayla aynı çekmecede saklamıştı.

Fotoğraflarını gördüğüm gün, o gecenin üzerinden beş ay bile geçmemişti, ama her şey Fuensanta

de Martos benim köyüm değilmiş, biz sakinleri aynı insanlar değilmişiz gibi değişmişti. Asla bitmeyecek olan savaş bitmişti, kendisiyle birlikte o kadar çok şeyi götürmüştü ki, zor kabullenebiliyorduk. Şimdilik tutuklamalar bitmiş, şafak vakti kırlardaki dolanmalar ve sokakta duydukları her adımla uyananların hafif uykusu bitmişti. Hepimizin kutlaması gerekiyordu, hepimizin kutladığına içimden emindim, Cuelloduro'nun meyhanesindeki iki sesli konserler ve meyhanenin hesabına herkese ismarlanan içkiler de bitmişti. Herkes kendi içkisini ödüyor, Carmela geçişimizi izlemek için evinin kapısının pervazına yaslanmıyor ve kimse avluya bile çıkmalarına izin vermeden çocuklarını evlerine kapatmıyordu. Barış, Don Eusebio'nun on yıldır boşu boşuna belli tarihler vererek kutladığı barış sonunda bize kadar ulaşmıştı. Hepimizin memnun olması gerekiyordu ve memnunduk kesinlikle, ama şimdi Fransa'da bir oğlu, kardeşi, babası, arkadaşı olanların önceden bir umudu, narin, küçük, işe yaramaz ve zayıf bir ışığı, ama bir umudu vardı, onu kaybetmişlerdi.

Yaz boyunca yavaş yavaş baharda kaçanlara ilişkin iki tür haber gelmeye devam etti, iyi ve kötü, çünkü yolda yitenler çoktu, ama diğerleri Toulouse'a varmıştı. Varanlar köyü mektuplara, fotoğraflara ve gazete kesiklerine boğmuşlardı. Bu gazeteleri bilmiyorduk ama İspanyollar için İspanyolca basılmışlardı. Temiz, güler yüzlü, iyi giyimli adamların faşizmin katil pençelerinden kaçmayı başarmış Endülüslü cesur gerillalar olarak tanımlandıkları başlıkların altında poz verdikleri grup ya da aile resimleri yer alıyordu. Her şeye rağmen her

iki taraftan da bu gerçeği kabul etmek istemeyenler vardı.

“Bu adamlar buradan çıkmadılar oğlum.” Paquito en ısrarcılardan biriydi. “İspanya’dalar ve bugünlerde onları yakalayacaklar, görürsün! Carmona’nın Julián Cabezalarga’ya verdiği fotoğrafa dikkat etmedin mi? Görmedin mi?”

Elbette görmüştüm, görmemem olanaksızdı çünkü dört raptiyeyle ofisin duvarına tutturulmuştu. Köylü kıyafetleri içinde on beş kadar adamın grup fotoğrafıydı, aralarında kâkülüyle Elías’ı, ailesinin takma adına esin veren gepgeniş alnıyla Celestino’yu, iki Fingenegocios’u ve birkaç kişiyi daha çok iyi tanıyordum, yanlarında üç dört kadın vardı, aşçı kıyafetine benzer beyaz üniformasının içindeki Fernanda la Pesetilla, kocası Nicolás Saltacharquitos’un koluna girmişti. Bu fotoğraftaki iki kişiyi tanımıyorduk yalnızca, biri çok uzun boylu ve kıvrıcık saçlıydı, gözlüğü aşırı kirli olmalıydı, çünkü güneş gözlüğü değildi, ama gözleri seçilmiyordu. Öteki bir seksen boylarında, sarışın, gözleri bal renkli Sanchís kadar olmadığını düşünsem de, çok çok yakışıklı bir adamdı. Hep birlikte kaldırımında, bir bar ya da lokanta kapısının önünde duruyorlardı, tabelasında hiçbirimizin tek kerede okuyamadığı bir isim yazılıydı “Casa Inés, Bosost¹ Aşçısı.” Bundan başka bir şey görünmüyordu, arabalar, başkaları, sokak adı yazılı levhalar, bu fotoğrafın yurtdışında çekildiğini kanıtlayan hiçbir işaret yoktu. Bu nedenle, fotoğraftaki her şey başka bir şeyle karıştırılamayacak kadar İspanyol olduğu için, kimse Bosost ka-

¹ Endülüslüler “s” harfini telaffuz etmeden konuştukları için “Bosost” sözcüğünü zor buluyorlar –çn.

dar tuhaf bir sözcüğün tüm bunların arasında ne anlama geldiğini bilmese de, Paquito gerillaların kaçmayı başardığına ikna olmayan tek Fuensanta de Martos sakini değildi.

“Bir yemek adı olmalı değil mi?” dedi annem işini karnına bastırarak, torrijas¹ gibi bir şey olmalı, mekânın özel yemeği...”

“Eminim,” Romero’nun karısı başıyla onayladı, “sonra da fasulye çorbası ya da öyle sıradan bir şey çıkar inanmazsın.”

“Sanmıyorum,” diye terslendi Carmona’nın karısı. “Bana kalırsa bu kadar ‘s’ harfiyle tatlı adı olmalı öyle değil mi? Pasta ya da tatlı gibi bir şey.”

“Olabilir,” diye kabul etti öbür ikisi, bir yandan da gölgede iş işliyorlardı, “ekler gibi...”

Hiçbir şey söylemeden onları dinliyordum, ama kimsenin bizi duyamayacağı anlarda Paquito’ya karşı çıkmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordum.

“Bu adın geçen yılın sonlarında intihar eden gerillanın üzerinden çıkan kâğıtta da yazılı olduğunu hatırlamıyor musun? Adres de Fransa’da bir sokaktı, hatırlasana...”

Arkadaşım “Evet ama orada hiçbir yerde bosostlardan söz edilmiyordu,” yanıtını verdi. “Sanki dünyada başka Casa Inésler yok! Bir sürü var, ayrıca ... kahretsin Nino! Gören de kaçmalarından memnun olduğunu söyler!”

“Hayır, öyle değil,” diye geri çekildim. “Nasıl sevinirim? Sadece hoşuma gitse de gitmese de, haklı olmadığını düşünüyorum...”

¹ Genellikle kutsal haftada yenen, süte ya da şaraba banılar olarak yumurtaya bulanıp zeytinyağında kızartılan baharatlı ekmek dilimleri –çn.

Sonunda ansiklopedide “bosost”un anlamına bakmak için Bayan Elena’yı ziyaret ettim, ama gülümseyerek zahmet etmemi engelledi.

Ben daha sayfaları karıştırırken, “Arkadaşın Paquito hayvanına de ki Bosost Arán vadisindeki bir köyün adıdır, o bilmesede Katalunya’dadır, Lérida eyaletinde.”

Bunu ne ona ne de başkasına söylemek içimden geldi, önlem almak niyetiyle değil de, bu veri Regalito’nun her an koşa koşa Fuensanta de Martos’a döneceği konusundaki umutlarını ya da korkularını doğrulamaya yarayacaktı. Ancak ağustos sonlarında elden ele patlamaya başlayan bomba en inatçıların son kuşklarını bile dağıttı.

Joaquín Fingenegocios ve Vida Cuelloduro’nun evine gelen bir gazete kesiği değil, tam bir gazete sayfasıydı, İspanyolca *Nuestra Bandera*¹ yazılı künyesiyle sadece gören yetişkinlerin çoğunun iyi tanıdığı bir yayın olmakla kalmıyordu, altında yanılığa yer bırakmayan apaçık bir tarih vardı, Paris, 2 Ağustos 1949. Ama bu bile içeriği kadar ikna edici değildi, Bir Film Hikâyesi başlığı altında tüm sayfayı işgal eden söyleşi.

“Doğrusu ya her zaman ondan hoşlanmıştım, gerçek bu, ta çocukluğumuzdan beri, sadece uzaktan bakışabilirdik çünkü benim ailemin ilişkimizi asla kabul etmeyeceğini ikimiz de biliyorduk. O gece köpekler havlayınca arkalarından çıktım, bir çalının arkasındaydı, ayağı kanıyordu, öylesine zayıftı ki ... silahını bana doğrultmuş olmasına hiç aldırmadım, çünkü bir an bile onu teslim et-

¹ Bayrağımız –çn.

meyi düşünmedim, sadece onunla birlikte olmanın sevincini duyuyordum. Hadi sok onu kılıfına, istemeden beni vuracaksın hem de tam da şimdi öldüreceksin, kimsenin haberi olmadan birlikte olabilecekken öyle mi? Ve bana gülümsedi, silahı ortadan kaldırdı... İşte böyle.”

Böylesi bir özgüvenle konuşan ve Bayan Felisa'nın Noel'den sonraya kadar sokağa çıkmasını engelleyen hayali ateşlere tutulmasına neden olan Isabel Mariamandil'den başkası değildi, daha doğru ifade etmek gerekirse, Enrique Fingenegocios'un züccaciye dükkânına dalan fil gibi yaşamına girdiğinden haberimiz olmadan, tanıdığımızı sandığımız o mistik ve renksiz genç kızın dönüştüğü hayat dolu, yeni ve pırl pırl; tanımadığımız bir kadındı.

Enrique “Nereye gitmem gerektiğini biliyordum,” diye belirtmişti aynı söyleşide, “O akşam beni yaraladıklarında daha yakında güvendiğimiz bir çiftlik vardı, ama Isabel'in ninesine varabilmek için sürünerek ilerledim. Orada olduğunu biliyordum çünkü yukarıdan onu gözetlemekten, ona dürbünle bakmaktan hoşlanıyordum.” Kız onu eve götürmüş, mutfak masasına çıkarmış, yarasını yıkamış, bir kaşığın sapıyla kurşunu çıkarmış, hatta yaralının talimatlarına uyarak yarasını dikmişti. “Yaşamımın en kötü anıydı, en kötü, önce yarasını deşmek, sonra yarayı dikmek... Hatırlamak bile istemiyorum, enfeksiyon kapmasından öyle korktum ki! Ama çok özen gösterdim ve her şey iyi gitti. Tavan arasına bir şilte çıkardım, ona yatak yaptım ve orada sakladım... Bilmiyorum, bir aydan fazla sanırım... Tümüyle iyileşene kadar.”

O tavan arasında neler yaşandığını anlamak için söyleşiyi süsleyen fotoğrafa bakmak yeterliydi, yakınlarının moralini bir an için olsun düzeltecek neşeyi hissetmiş gibi, Enrique Fingenegocios bir kolunu Isabel Mariamandil'in omuzlarının üzerine atmış, sağ elini gerekenden çok daha aşağıya, hiç utanmadan, dar, dekolteli elbisesiyle, açık bıraktığı kıvrıkcık saçlarıyla, boyalı dudaklarında ona eşlik eden mutlu adaminkine çok benzeyen gülümsemesinin canlılığıyla, tanıyamadığımız o çiçek açmış kadının memelerinden birinin üzerine yerleşmişti.

“Onca yıl bu kadar yakınımda olduğunu düşündükçe...” diye yakındı Portekizli, bir öğle sonrasında birlikte Rubiaların çiftliğinden aşağı iniyorduk. Bir tanıdığının lokantası için zeytinyağı satın almak istediği Frailes erkeklerinden Manolo el Sereno'yu görmeye birlikte gitmemizi önermişti. “Burnumuzun dibinde ha! Hiçbir şeyin farkına varmadım, gel de kahrolma!.. Ne hatun ama, öyle değil mi? Nasıl kurnaz, nasıl cesur, ne kadar güzelleşmiş, ne güzel iki meme öyle, daha önce hiçbir yerde görünmediklerine göre nereden çıktılar? Ne adammış şu Fingenegocios, keratanın amma işe yarar gözleri varmış, öyle hoşuma giderdi ki benim...”

“Neymiş o?” Sevgilisine tütününü kalmadığını söylemeyi unutan, bu nedenle koşarak arkamızdan inen Paula, Portekizli'nin kafasına bir şaplak indirerek sohbetimizi böldü. “Neymiş o pek hoşuna gidecek olan Pepito?”

“Kahretsin Paula, ödümü koparttın!” Portekizli başta elini başının tepesine götürmekle yetindi. “Ayrıca canımı da yaktın.”

“Canını mı yaktım? O kafanı patlatmam gere-kirdi, bir kere de yanıt ver, neymiş o pek hoşuna gidecek olan?”

“Peki senin?” Portekizli Pepe döndü, sevgilisinin kollarını hareketsiz bırakmak için onu iki koluyla sardı, dengesizce havaya kaldırdı, başını ona doğru eğdi, “Senin hoşuna giden nedir Paulita?”

“Aklına bile getirme Pepe,” Paula kurtulmayı denedi, bacaklarını havada, kollarını sevgilisinin kol-larının baskısı nedeniyle küçülmüş alanda oynattı, bir tekme, sonra bir tekme daha attı, sonunda Por-tekezli bacaklarını çaprazladı ve Paula kendininki-leri oynatamaz oldu, “çocuğun önünde...”

“Yaa! İş canımı sıkmaya gelince çocuğun önün-de olması umurunda bile değil, ama şimdi seni böyle hapsedince...” kavga ettiklerini zannettim, kavga ediyor gibi görünüyorlardı, ama tam o anda Paula daha önce hiç o kadar eğlenmemiş gibi gül-meye başladı. “Kolay kurtulamayacaksın, anladın mı? Hiçbir şey yapamasam da burnunu emerim.”

“Hayır, hayır, hayır hayır...” Paula gülmeye devam ediyordu, başını geriye atıyor, kendini yap-a-bildiğince ondan uzak tutuyor, gülmesine engel olamıyordu. “Burnumu emme, lütfen, lütfen, uc-u-nu bile, çok tiksiniyorum.”

“Demek seni tiksindiriyorum ha?” Pepe de Pau-la kadar gülüyordu, o zamana kadar öğrenemediy-sem bile, genç kadına bakışı bu dağ geçisinden kız kardeşi Filo’dan, Jaén’deki yavrudan, Isabel Mari-amandil’in herhangi bir fotoğrafından her zaman daha fazla hoşlandığını herkese göstermeye yeti-yordu. “Kahretsın Rubia, amma çıtkınlıdımsın ne var bu kadar tiksinecek? O zaman bir gözünü eme-yim, ne yapalım...”

“Hayır! Sakın gözümü emme...” Pepe dilini çıkardığında gülmekten neredeyse söylediklerini telaffuz edemiyordu. “Lütfen, rica ediyorum, buna dayanamıyorum...”

“O zaman anlaşalım,” sevgilisini dudaklarından öptü, ayaklarının yeniden yere basmasına izin verseyse de serbest bırakmadı. “Bakalım, peki neyle değiş tokuş edeceksin?”

“Şeyle...”

Paula başını yukarı çevirdi, kendi dili dişlerinin ucunda gökyüzüne bakakaldı. Düşünüyordu, o bir şey sunmadan önce Pepe bana doğru döndü:

“Sen git Nino, çok küçüksün.”

Bu sahnedeki rolümü uzatabilmek için “Peki ya zeytinyağı?” diye sordum.

“Hangi zeytinyağı?”

O anda Paula yüzünü Pepe’nin boynuna gömdü ve kulağına duyamadığım bir şey söyledi, sonra omuzundan çenesine kadar tenini bir alay küçük, art arda gelen, yavaş ve nemli öpücüğe boğarken ağzından kaçan kıkırdamalara bakılırsa Pepe bu söylediğine bayıldı.

“Beğendin mi?” diye sordu sonra, farklı, hem vahşi hem uslu bir sesle.

“Evet,” yanıtını verdi Pepe, birden boğuklaşan sesiyle, “çok beğendim.”

“Frailes’ten alacağımız zeytinyağı,” diye ısrar ettim can sıkıcı olmayı göze alarak, “şu lokantası olan arkadaşın için...”

“Ama bana borçlanacaksın.” Paula bakınca Pepe gülmeye başladı, sanki ikisi de beni duymamışlardı, “biliyorsun, değil mi?”

“Nasıl borçlanacağım, kahretsin, amma kur-

nazsın Paulita. Nasıl hesap yaptığını anlamıyorum ama sonunda borçlanan hep ben oluyorum...”

“Gördün mü?” ve yeniden gülmeye başladı.

“Peki zeytinyağı ne olacak?..” diye ısrar ettim, ikisinin de bana yanıt vermesini beklemiyordum ama yanılmışım.”

“Yaylansana Nino.” Pepe bir kolunu öpücükleri birer birer geri vermek için sevgilisinin beline sarmış, ötekinin işaret parmağını köye inen yolu göstermek için ileri uzatmıştı, “Hadi bakalım...”

Rubia’nın boynundan bana bakmak için kaldırdığı başıyla tehdit anlamına gelen bir işaret yaptı, ama aynı zamanda da kızınkiler kadar saçma, zincirinden boşanmış bir gülüş armağan etti. Duyduğum sözlerin anlamını anlamamıştım, ama yaşananı anlamıştım kuşkusuz; çünkü bu sahne beni hayatımda görmeyi başarmış olduğum iki ağızdan öpüşmeden daha çok heyecanlandırmıştı: Sanchís ve Pastora, Filo ve Elías. Bu nedenle direnmedim ve epey keyifli bir ruh haliyle köye doğru yürümeye başladım, içimde fiziksel, batıcı, hem haz hem de acı veren bir sevinç vardı ve anlamaya uğraşmadım, ben bir kez daha fırsatı kaçırmıştım Pepe’yse kazançlı çıkmıştı. Aritmetikte kazanmayı başardığı gizemli avantajlara rağmen Paula o akşam Isabel’in sözünü etmeyecekti, bundan günün birinde öleceğimden emin olduğum kadar emindim, ilk sapağa geldiğimde ona kadar saydım, gürültü yapmadan geriye doğru birkaç adım attım ve sonunda onları da görebildim, yolun ortasında dudak dudağa öpüşüyorlardı.

Fuentsanta ahalisinden hiç kimse bu zayıflığını böyle kurnazca kullandığını bilemeyecek olsa

da, Pepe 1949 yazının son haftalarında Isabel Mariamandil'i belirli bir biçimde düşünen tek erkek değildi. Ama bu film hikâyesinin çok daha önemli bir sonucu oldu, çünkü hangi taraftan olursa olsun Fuensantalıların en azılı kuşkucuları bile, gizli basılsın basılmasın bir İspanyol gazetesinin bu kadar utanmaz bir söyleşi yayımlayacağını, o kadar edepsiz bir fotoğrafı basacağını hayal edemezdi, dolayısıyla gazete Fransız olmalıydı. Böylece sonu iyi ya da kötü, Cencerro efsanesi Isabel'in göğüs yarığından çaresizce süzüldü gitti ve bir başka yenilgiden, ilkinden daha küçük, ama sonuncu ve kesin olduğu için daha zalim bir başarısızlıktan başka bir şey olmayan bir barışla yetinmek zorunda kalanların sönük gülümsemelerine kısacık bir müstehcenlik katabilen bir zafer haline dönüştü. Ertesi gün Portekizli'yle Frailes'e gittik ve Madrid'den gelen bir taşıma şirketinin teslim alacağı doksan litre sızma zeytinyağını nihayet Sereno'dan alabildik, akşam yemeği için eve döndüğümde *Nuestra Bandera*'nın sayfası garnizonda da dolaşmış, erkekler rahat bir nefes almaya, kadınlar da kendi sonuçlarını çıkarmaya başlamışlardı.

"Anlaşıldı," oldu anneminki, "zavallı Bayan Angustias, Isabelita gittiğinden beri iyi uyuyamadığını söylüyordu. Adamla yukarıdayken basıyormuş uyku ilacını belli ki, al işte!"

Bu epizodun sonuçları bu kadarla kalmadı ve askeri garnizonda bunu hak eden bir başka kadını da mutlu etti.

Curro, Cuelloduro'nun meyhanesinde Süt İneği'nin sonu geldiği için her gece Isabel'e olan talihsiz aşkına dörtlükler düzerek teselli bulduğunu

üçünün arasında bilen yokmuş gibi, sevgilisinin hamile kaldığı varsayımını önceleyerek annemle babama "Acelelerimiz olduğu için ya da bir başka nedenle değil, kötü düşünmeyin," dedi, dikkatleri kuyruk açısından başka yere çekmeyi deniyordu, "Don Bartolomé resmi başvurularını yapar yapmaz evleneceğiz."

"Ne iyi!" yanıtını verdiler koro halinde. "Tebrikler!"

"Evet, Marisol'ünkü gibi bir düğün olmayacak, burada köyde kutlayacağız, basit bir törenle, ama önemli olan evlenmek, öyle değil mi?"

"Elbette," diye onayladı annem, onun kapıdan çıktığını görür görmez kocasına ilk kahkahalarını zor tutan acıma dolu bir ifadeyle baktı. "Ne acı, zalıllık..."

Babam ses çıkarmadan gülmeye çalışarak "Evet," diye onayladı, "ama sanırım durum daha da kötüleşecek... Dörtlükler demek istiyorum, bazıların ne kadar komik olduğunu duysan..."

Kehaneti doğru çıktı, Cuelloduro, Curro'nun duygusal yaşamı pahasına kafiyeler düzmekten vazgeçeceğine üretimini artırdı, ama Sonsoles'in aldıracağı yoktu. Düğün günü hava kötü ve kapalıydı, yağdı yağacak gibiydi, ama o çok hoşlandığı romanların kahramanlarının yaptığı tüm saçmalıkları yaptı, Curro'yu garnizondan iki saat erken çıkmaya mecbur etti, ninesinin yemenisini, annesinin küpelerini, yeni bir şey, eski bir şey, mavi bir şey, ödünç alınmış bir şey taktı, bekâr odasını terk ederken birkaç damla gözyaşı döktü, Fransızca adlarına rağmen kır çiçeği gibi ve ucuz görünen, ama ona kalırsa bir geline en yakışan çiçekler olan be-

yaz çiçeklerden yapılma bir buket taşıdı, kiliseye on beş dakika geç gitti. Kiliseden nihayet evli bir kadın olarak çıkarken güneş de çıkmış, o güne kadar Fuentesa de Martos'ta evlenmiş olan en romantik ve kafasız gelinin yaşamının en güzel gününü mahvetmek istemezmiş gibi parlamaya başlamıştı.

O yılın tüm aşk hikâyeleri mutlu sonlanmadı elbette. Eylül sonlarında Elena bana yazarak ninesini ikna ettiğini, teyzesiyle Oviedo'da yaşayacağını anlattı. Seni çok özleyeceğim Nino diyordu son satırda, lütfen yaz bana, öpüyorum. Ona hiç yazmadım, haziranda gitmeden önce böyle bir şey olacağını tahmin ettiğimi söylemek dışında ne anlatabileceğimi bilmiyordum. Bu nedenle birlikte geçirdiğimiz son akşam bir daha birbirimizi göremezsek diye beni öpmesini istedim. Dudaklarını yanağıma yapıştırdınca daha fazlasını istemeye cesaret ettim. Hayır böyle değil, beni dudaklarımdan öp, hadi. Ay Nino, canımı sıkma yanıtını verdi ve dönüp de bana bakmadan koşa koşa yokuşu tırmandı. Mektubuna yanıt vermedim ve başkasını da yollamadı, ama o kadar önemli değildi. Bana dağı ve bir çiftlikte yaşamayı sevmediğini, çok sıkıcı bulduğunu yinelemişti, sonunda Oviedolu bir avukat ya da doktorla evleneceğine emindim. Bense Portekizli Pepe gibi olmak istediğime karar vermiştim, yalnızken ve gizlice Bayan Angustias'ın evinin tavan arasıyla ilgili fantezilere dalıyordum, ama kurdeleri, yünlü çorapları ve nazlı tavırlarıyla Elenita gibi bir kızıdan ne kadar hoşlansam da, yaşamak istediğim yaşantıya pek uymuyordu. Burnunun ucunu emmeme karşılığında sadece kulağa söylenebilecek anlaşmalar önermesi için bir patikanın ortasında

elini kolunu bağlamam gereken bir dağ keçisi daha iyiydi.

“Onsuz yaşamayı nasıl becereceğimi bilmiyorum,” dedi Bayan Elena ekim başında Asturias’tan yalnız döndüğünde, “Tek sahip olduğum oydu, şimdi...”

O zaman onun da önünde sonunda gideceğini düşündüm, ama yanılmışım. Tek kalan Bayan Elena oldu, o korkunç ve yoğun yıllardan tek koruyabildiğim oydu. Giden ben olduğumda, benim için artık sadece ondan, annemlerin evinden ve tüm tatillerin sıkıcı zorunluluğundan ibaret olan köye her dönüşümde o hâlâ aynı yerde, lokma yemeye ve renkli kesme kristalden aynı minik kadehlerde Málaga şarabı içmeye davet ettiği, kendisine çok benzeyen o küçük ve temiz, güzel ve lekesiz evdeydi.

Portekizli Pepe de gitti, iki bacağı da yerli yerindeydi ve omzunda bir papağan yoktu. Havanın incelendiği, tertemiz olduğu ve ardından çıkan rüzgârla sonbaharın kışa döndüğü o akşamlardan birinde şahsen bildirdi. Henüz ekim bitmemişti, ama o yıl don da takvimlerle dalga geçmesini bilecekti.

“Bırakalım, öyle değil mi?” Irmakta balık tutuyorduk. “Hava soğuk.”

“Evet.” Kalktım ve ceketimi ilikledim. “Bence bu yılın iyi zamanları bitti.”

“İyi zamanları bitti, evet,” diye tekrarladı gizemli derecede ciddi bir sesle ve çok yavaş araç gereçlerini toplamaya koyuldu. “Gidiyorum, Nino.”

Bunu duyunca soğuğa ve iliklerimize işleyen neme karşın tekrar yanına oturdum.

“Nereye?”

“Sanırım Sevilla’ya.” Bana baktı ve söylediğine kendisi bile inanmıyormuşçasına gülmeye başladı. “Paula’yı da götüreceğim, onunla evleneceğim, çocuklarımız olacak, bir fabrikada çalışacağım ve farklı şekilde yaşayacağım, işçi mahallesinde bir apartman dairesinde... Sevilla’nın burası kadar hoşuma gitmeyeceğini biliyorum, ama ne yapalım? Hayat böyle.”

Sustum, ona bakıyordum, bana bakmasını bekledim, ama bunu yapmadı, misinayı sarmasını, bobini emniyete almasını, olta ve yem kutularını toplayışını izlerken suçu Paula’ya atmaya niyetlendim, onu benden ayıracak olan o saçma yaşantının sadece bir proje, geçici bir fikir, hiçbir zamanı ve kesinliği olmayan bir niyet olduğuna kendimi ikna etmeye çalıştım ama başaramadım.

Portekizli Pepe gidiyordu ve beni yalnız bırakıyordu; analı babalı yetim, ırmağın, dağın, tembel öğle sonralarının ve göletlerde yüzmenin, unutulmaz ikinci kahvaltılarının, samimi, saçma ya da önemli sohbetlerin yetimi. Gidiyordu ve benim hayatımdaki en önemli insandı, aşktan daha güçlü bir aşktı, ama gidiyordu, yine de bende kalacaktı kuşkusuz, çünkü denizi görmekten, sahilde futbol oynamak için çıkardığı ayakkabılarını kuzenlerinin çalmasından daha önemli bir deneyimi olmamış dokuz yaşında bir bücürken onu tanımamış olsaydım başka bir çocuk, başka Nino olacaktım. Beni farklı birine dönüştürmüştü, daha iyi birine, nasıl bir insan olmak istediğimi öğretmişti, kime benzetmek istediğimi göstermişti. O anda onsuz yaşam bana öylesine imkânsız göründü ki bir gün kendimin de gideceğimi, Fuensanta de Martos’tan ayrıl-

cağımı, Portekizli'nin bana öğrettiği yalnız yaşayan adam hilelerini ırmağın, çıplak, boş, kısır kalan dağın uzağında uygulayacağımı anladım. Çünkü Pepe gidiyordu, doğruydu bu, neden gittiğini biliyordum ve düşünmek bile istemesem de, aylardır gitmesini bekliyordum.

“Artık burada yapacağın bir şey kalmadı,” barışın benim için de böylesine acı olabileceğini asla tahmin edemezdim, “Öyle değil mi?”

“Doğru,” sonunda bana baktı, ağzında kararsız, melankolik bir gülümseme biçimlendi, “öyle.”

Çünkü ilk Cencerro'yu çıkarmaya gelmiştin, diye gözlerimle konuşmaya devam ettim, dudaklarım kapalıydı, Sanchís'le irtibat kurmaya, iyi gitmeyen o kaçıışı ayarlamaya gelmiştin, yukarıda kalanlara yardım etmek için kaldın, Comerrelojes ve Pílatos'un ölmelerini sağladın, matbaanın çalışmasını üstlendin, çok iyi sakladığın o kitaplara danışarak metinleri yazdın, ikinci Cencerro'nun birincisinin ancak başlayabildiğini tamamlamayı başarabilmesi için buradaydın. Bunun için geldin ve bunun için gidiyorsun, çünkü işin bitti, çünkü dağ boşaldı ve sana burada ihtiyaç kalmadı.

Beni anlaması için konuşmama gerek yoktu, onun da bana hak vermek için sözcüklere ihtiyacı yoktu. İkimiz de ayağa kalktık, ilk kim ötekine sarıldı bilmiyorum, ama aynı şekilde kuvvetle sarıldık, ben ağlıyordum, o ağlamıyordu.

“Benden daha uzun boylu olacaksın Bücür.”

“Seni çok özleyeceğim Pepe.”

“Ben de seni yoldaş,” bu sözcükte sesi çatallandı, “ben de seni...”

IV

Bu Bir Savaş ve Asla Bitmeyecek

Biri bana yeniden yoldaş diye hitap edene kadar aradan on bir yıl geçti.

Randevu öğleden sonra beş buçukta, Pedro Antonio de Alarcón ile Recoridas'ın köşesindeydi. On dakika erken gittim çünkü sadece birkaç aydır Granada'da yaşıyordum ve kent merkezini iyi bilmiyordum. Köşeyi belirledikten sonra önümdeki bara girdim, bir kahve ısmarladım ve gazeteyi açtım. O neredeyse on beş dakika geç geldi, dikkatli davranmak için nedeni varmış havasında değildi ve özür dilemedi.

“Neden bize katılmak istiyorsun?” diye sordu bir solukta, kendini Nieves diye tanıttıktan sonra, eliyle öne doğru belli belirsiz bir hareket yaparak yürümek istediğini belirtti.

“Tam olarak öyle değil,” dedim ve yanıtlımın onu korkuttuğunu görünce gülümsedim. “Demek istediğim size katılmama gerek yok, çünkü her zaman içinizdeydim.”

Bana bakmak için kaşlarını çok yukarılara kaldırdı, bense Portekizli Pepe'nin sesini duyuyordum, nasıl bir insan olacaksın Nino? Kime benzemek istiyorsun? O akşam ırmak kıyısında bana diktiği gözlerini görüyordum.

“Beni köyümdeki bir adam on yaşımdayken aranıza kattı.” Bu açıklama onu etkilemedi.

“Bak yoldaş, saçmalamak için burada değiliz,” bunu göstermek için üstten bakan bir tavırla hafifçe gülümsedi.

“Saçmalık mı? Saçmalamıyorum. Benim köyüm Jaén’de, Sierra Sur’da gerilladan, silahlı direnişten, Cencerro gibi adamlardan söz ediyorum. Bir şey ifade ediyor mu?”

“Hayır,” dedi gülüşü kadar üstten bakan bir tonda, anında sinirlendiğinde takındığı bu yeterlilik havasına sığındığını keşfettim. “Gerilla hakkında tek bildiğim önemli bir stratejik hata olduğudur.”

“Önemli bir stratejik hata...” diye yineledim ona bakarken.

Benden daha gençti, ki 1960’ta ben de çok gençtim, çok daha kısaydı, ama artık kızların boyunun çenemden yukarı erişmemesine alışmıştım. Gözleri masmaviydi, kestane renkli saçları kıvrıkcıktı, ilginç bir yüzü vardı, gözlükleri olmasa alışıldık türden güzel bir kızdı, geçmişe ait bir havası vardı, ağzı porselen bebeklerinki gibi küçücüktü, ama tüm bunlar ona güç, ciddiyet ve bakışlarına meydan okuyan bir tutarlılık katıyordu. Ne yazık dedim, konuşacak başka şeyimiz kalmadığını düşünüyordum, ama tam o anda kolumu tuttu ve sesinin tonunu değiştirdi.

“Özür dilerim,” aynı zamanda da akıllı bir kızdı. “Gücendirmek istemedim.”

“Ama gücendim,” bir anda tüm çocukluğum gözlerimin önünden geçti, “çok gücendim.”

“Özür dilerim,” diye tekrarladı, bir yandan alt dudağını ısırırken sıkıca gözlerini yumdu. “Yürümeye devam edelim mi?”

Başımla onayladım ve sessizce birkaç adım attım, kızla arama çok sayıda insan sığdığını hissediyordum, tek gözlü, tüm kemikleri kırık, başı yukarıda Joaquín, damadının baygın bedeni kollarının arasında sokaklarda ağlayan Cuelloduro, önden vurmaları için haykıran Laureano, sırtında kareli koyu renk gömleğiyle düşlerimi kaplayan babasının arkadan vuruluşu, şakağında tabancasıyla Sanchís, Tanrı ve İspanya adına şehidin yasını tutan Pastora, omzundan yaralı Saltacharquitos, ne yaparlarsa yapmaları, ama karnına vurmamaları için yalvaran karısı, oğlu Paco'nun ve onunla birlikte ölen üç Galiçyalı gerillanın resmi ölüm haberini henüz almış Catalina la Rubia, geçişimizi görmek için kapısının pervazına yaslanan Carmela la Pesetilla, evinin balkonunda kurnmaya asılmış siyah çamaşırlar, Chapineslerin balkonundakiler, Fingenegociosların balkonundakiler, cebinden Fransa'daki bir lokantanın adresi çıkan kimsenin kimliğini belirleyemediği anonim savaşçı, tüm korku filmlerinin ablam Dulce bana şarkı söylerken dinlediğim fon müziği, sonra sıranın kardeşim Pepa'ya şarkı söylemek için bana gelmesi; hem canlıyken hem de ölüyken kendi efanesinin tam merkezinde, öncesinde, süresince ve sonrasında Tomás Villén Roldán ve Jose Crispín Pérez; çok insan, çok acı, çok kahramanlık, çok kan, çok cesaret, dört sözcük, "önemli bir stratejik hata" için fazlasıyla ıstırap.

"Psikoloji okuyorsun değil mi?" Kız anlayamazdı. "Bizi çok ilgilendiriyor çünkü o fakülte küçük ve pek insanımız yok. Bitiriyor olman kötü, öyle değil mi?"

"Hayır. Birinci sınıftayım."

“Birinci mi? Ama...” Bana baktı, ağzını açtı, kapattı, hâlâ bir şey anlamıyordu. “Bana büyük göründün. Kaç yaşındasın?”

“Yirmi üç. Yani hâlâ yirmi iki yaşındayım, ocakta yirmi üçe basacağım, bir buçuk ay içinde.” Beyaz, yumuşak, ince parmaklı narin ellerine baktım, küçük hanım parmakları, sadece bir nasır, yazmaktan, sağ elinin orta parmağında. “Birinci sınıftayım, çünkü ailemin eğitimimi karşılayacak parası yoktu, şu zamana kadar ben de ödeyemedim. Tüm lise eğitimimi dışarıdan bitirdim, köyümdeki bir öğretmenle hazırlandım, rejimin hışmına uğramış, asla yeniden görev vermedikleri bir Cumhuriyetçi. Benden para almıyordu, ama ben yapabildiğimce ödemeye çalışıyordum, zeytin toplayarak, saz toplayarak, hasır yaygı yaparak... Hasır yaygının ne olduğundan haberin yok tabii.” Sormak istemedi ama kıpkırmızı oldu. Kızaran kızlardan hoşlanmaya devam ediyordum. “Hazıranda Jaén’e gidip enstitüdeki sınavlara giriyordum, on yedi yaşında liseyi bitirene kadar böyleydi. On sekiz yaşında gönüllü olarak askere gittim ve paraşütçü birliğine katıldım ki biraz daha fazla para kazanayım ve iki yıl Alcala de Henares’te kaldım. Sonra köyüme dönmem ve nerede iş bulabilirsem orada çalışmam gerekti, pek de iş yoktu, sonunda Jaén’deki bir motor atölyesinde iş buldum ve orada gece dersleri verilen bir akademide geçtiğimiz yıl nihayet üniversite hazırlık sınıfını okuyabildim. İyi bir teknisyenim, patronum buradaki bir arkadaşının atölyesi için beni tavsiye etti, Sierra yolunda, ama adam beni nisana kadar işe almadı. Bu nedenle birinci sınıftayım.”

Ona çok şey anlatabilirdim. Örneğin babamın jandarma olduğunu. Ne zaman köye dönsem Paquito'nun iki adım ötedeki Castillo de Locubín garnizonunda keyif sürdüğünü, benden çok daha iyi bir maaş aldığını hatırladığımı. Alfredo'nun sözü bile edilemezdi; çünkü şansı yaver gitmiş ve Ceuta'ya gönderilmişti, daha bile fazla kazanıyordu, bir servet, üstelik de açık liman olduğu için her şey daha ucuzdu. Onun için, annem için nadir bir başarısızlık türü olduğumu anlatabilirdim, ikisi de seçtiğim kariyerin adını doğru dürüst telaffuz edemiyorlardı, ne hangi işe yaradığını, ne de Sierra Sur'un herhangi bir köyünde zeytin yeşillerimi giyip sadece bana ait üç odada rahat rahat yaşamak dururken neden maaşımın yarısını Zaidín'de başkasıyla paylaştığım minicik bir daireye verdiğimi anlıyorlardı.

Kıza tüm bunları anlatabilirdim ama işime gelmedi, ayrıca kızarmasının, kulaklarına, boğazına yerleşen ve oradan göğsüne yayılmaya başlayan bulanık, sıcak gelgitin tadını çıkartıyordum, sonunda konuşmaya cesaret etti:

“Pek iyi gitmedi, öyle değil mi?”

“Hayır.” Ona baktım, gülümsedim, onu azarlamak için yumuşak, barışçıl bir ses tonu seçtim. “Berbat ettin.”

“Ya...” Tekrar sımsıkı gözlerini yumdu, alt dudaklarını ısırды, daha önce söylemek istediği her şeyi silmek istermiş gibi birçok kez başını salladı, “özür dilerim.”

“Bunu demiştin.”

“Evet,” sonunda o da gülümsedi, “biliyorum, ama...”

“Bak şöyle yapalım. Bir bara girelim, sakın sakın oturalım, bir kadeh bir şey içelim ve yeniden baştan başlayalım, anlaştık mı? Ben davet ediyorum. Sekize kadar dersim yok.”

Ateşli politik sorumlum yönünü kaybetmiş bir kuzucuk gibi onu bir piyano-barın loşluğuna yönlendirmeme izin verdi, orada her şey daha iyi gitti.

“Yeni bir isme ihtiyacın olacak,” dedi sonunda, “seni nasıl çağırmamızı istersin?”

“Carajita,” yanıtını verdim ve gülmeye başladı.

“Carajita? Bu olamaz... Normal bir isim gerekli sana Juan, Pedro, Miguel...”

“Hayır,” Yeniden ciddi konuştuğumu anlaması için biraz durakladım. “Bak, Parti için ilk kez çalışmıyorum. Her zaman beni böyle çağırdılar ve hiç sorun yaşamadım, Jaén’de bile, orada herkes onu başka adla tanıyor, ama Carajita dedemin takma adı, babam kendisini kurşuna dizilmiş biriyle ilişkilendirmemeleri için hiç kullanmadı.”

“Peki,” savaştan sonra ailesinden hiç kimseyi kurşuna dizmemeleri onun suçuymuş gibi yeniden kızardı, “ısrarcıysan Carajita... ama gerçek şu ki...”

Gülmeye başladı ve aniden sustu.

“Gerçek neymiş?” dedim, ne söyleyeceğini çok iyi biliyordum ve duymak hoşuma gidecekti.

“Hayır, yok, yok bir şey... seninle başımı yeterince belaya soktum.”

“Tam da bu nedenle,” gülmeye başladım, “Söyle hadi! Bir fazla bir eksik ne fark eder!”

“Yani diyecektim ki ... bilmem, bu ad hem tuhaf hem de ... küçültme eki sana hiç de uygun değil aslında.”

“Öyle mi?” Hesabı ödemek için ayağa kalktım o da bara kadar peşimden geldi. “Köyümde insanlar böyledir, biliyor musun? Bana hâlâ Bücür diyorlar,” ona tepeden baktım, “çünkü küçükken çok kısa boyluydum. Denemek istersen ... söylemen yeter.”

Beni sevmesi ve adının Maribel olduğunu söylemesi uzun sürmedi. Babamın jandarma olduğunu keşfetmesi de uzun sürmedi, ama beni sevmeye devam etti. Ben de onu seviyor ve istiyordum. 1964 yılında evlendik. On yıl sonra hapisteyken ilk kez Camilo’dan söz edildiğini duydum.

Küçük, talihsiz bir hesap hatası nedeniyle hapse düştüğümde üniversitede öğretemdim, Paquito’dan daha fazla para kazanıyordum. Maribel beni başka bir kadınla yakalamış ve evi terk etmişti, bir milyon kere hayır, hayır doğru değil demiş, geri dönmesini başarana kadar kendimi kukla gibi onun ellerine teslim etmiştim, ona evlendiğimiz gün olduğumdan çok daha fazla âşıktım ve bir oğlumuz vardı. Parti’nin Granada yönetiminde biraz kendime özgü tuhaf prestijim nedeniyle, biraz da Organizasyon’un daha önceki tüm sekreterleri birbiri ardına sinek gibi yakalandıkları için önemli bir görevim vardı. 1973 Noeli’ne çok az zaman kalmıştı ve on üç yılı aşkındır hiç tökezlemeden gizlice çalışıyordum. Birçok kez beni yakalamamanın eşiğine gelmişlerdi, ama altıncı hissim sayesinde ve kırklı yılların ikinci yarısında Fuensanta de Martos gibi bir köyde büyümemiş olanların anlayamadıkları bir sezgiyle paçayı kurtarmıştım.

Ben dağı terk etmiştim, ama dağ beni asla terk etmemişti. Anısı zihnimde ve karnımda yaşıyor,

beni kolluyor, sezgilerimi, reflekslerimi biliyor, kanımı damarlarımda donduruyor ve hep tam zamanında hainlerin sayısını ve adlarını, yüzlerini ve yaptıklarını hatırlatıyordu. Bir randevu yerine varmadan elli metre önce ayakkabımı bağlamak için eğilmemi sağlayan dağdı, solda duran mavi parkalı, sakallı, solcu görünümlü öğrencinin fazla sık saatine baktığını ve polisten başkası olamayacağına beni ikna eden dağdı, arkamı dönmeyi aklıma bile getirmememi, önüme çıkan ilk dükkâna girerek herhangi bir şeyin fiyatını sormamı, ucuz bir şey alıp yavaşça, elimdeki torbayı göstererek çıkmamı ve koşmamamı fısıldayan dağdı.

Sonra her zamankinden üç dört saat sonra eve döndüğümde, Maribel, askeri lojmanın mutfağında defalarca annemi gördüğüm kadar uyanık, gergin ve ağlamak üzere, işbirlikçimi tutukladıklarını, beş altı kişinin daha yakalandığını, beni yakalamamış olmalarının mucize olduğunu anlatırdı. Nasıl yapıyorsun, diye sorardı, beni aceleci, kaygılı parmaklarla soyarken ve ben de onu aynı kaygıyla soyar, konuşmayı bırakıp da Sosyopolitik Tugayın polis etkinliklerinin bize sunduğu bir başka unutulmaz, çılgın gibi sevişmeye kendimizi bırakmadan önce bilmediğimi söylerdim.

1973 Aralığı'nda o akşam da dağ beni uyardı. Daha önce o toplantıyla kıyaslanabilecek bir tuzakla karşılaşmamıştım, caddeyi geçip de birkaç metre yürüdükten sonra döndüm, bir fare tuzağı olan o kapıdan içeri girdim, yukarı kadar çıktım; çünkü hâlâ toplantıyı iptal edecek zaman var sanıyordum. Santi benim öğrencilerimden biriydi, onu Partiyeye ben sokmuştum ve aylardır takıntılı bir şekilde

başının etini yediğim güvenlik normlarından bir tanesini bile uygulamadığı halde onu yalnız bırakmak istemiyordum. Bundan başka bir şey yapmaya niyetim yoktu, yukarı çıkmak, zili çalmak, vazgeçmelerini, teker teker aşağı inerek farklı yönlerle dağlımalarını söylemek, ama buna zamanım bile olmadı. Polis aramıza birini sokmuştu, bana kelepçe takan da o oldu, “Demek Carajita sensin, hadi yürü, yüzünü görmesek de olur” dedi... Sonra bana yavaş yavaş hazırlanmam uyarısında bulundu, ama bunu söylemese de olurdu. Öncelikle yıllardır hazırlıklıydım ve o tutuklanma bir noktaya kadar benim için bir rahatlamaydı neredeyse. Ayrıca amirleri babamın jandarma onbaşı olduğu öğrendiklerinde bana yaptıklarımdan utanıp utanmadığımı sormakla yetinecekler, hayır dediğimi duyduklarında bile saçımın kılına dokunmayacaklardı.

Hapse girdiğimde yoldaşlarım içimizdeki yöneticilerin bile çoğunun tanımadığı, benden birkaç ay önce yakalanan efsanevi militan, gizli kahraman Camilo'nun tutuklanması nedeniyle hâlâ heyecan içindeydiler. Carabanchel'de¹ adamın yakalanmaktan neredeyse memnun olduğunu anlattılar, o kadar yıldır sürekli paçayı kurtarmış olmaktan rahatsızmış, hain, köstebek ya da öyle bir şey olmasını düşünmelerinden çekiniyormuş. Düşüncemi söylemesem de bunu çok iyi anlıyordum. Bu adamla aramda ortak bir şey olduğundan emindim; çünkü bir yoldaşın bana 1974 yılının baharında avluda verdiği haberin kaynağını asla öğrenemedim.

“Nino, sen Jaén'in bir köyündensin değil mi?” Başımınla onayladım. “O zaman sen olmalısın, eğer...”

¹ Carabanchel hapishanesi –çn.

“Ben mi?” Anlamamıştım, “Ben ne?”

“Hiçbir şey, bu sabah avukatımı gördüm, sana geçen hafta Toribio adında bir adamın evinden yüz kilometre uzaktaki bir zeytinlikte ölü bulunduğunu iletmemi istedi, nedenini bilmiyorum. Sanırım asılmış, ama emin değilim... Bu haber sana bir şey ifade etti mi?”

“Evet,” diye başımla onaylayarak gülümsedim; çünkü kimse bir hain için ağlamaz. “Carambita derlerdi, benim için anlamı büyük.”

Yargılandığımda yirmi yıl verdiler, ama Franco'nun ölümünü bir hücrede kutlamak zorunda kalsam da iki buçuk yıldan fazla yatmadım, 1976'da politik suçlulara uygulanan kısmi aftan yararlandım. O sıralarda Camilo aklımdan çıkmıştı, 1977 Nisanında bir gece, akşam yemeğinden sonra Maribel'le televizyonun karşısına geçtiğimizde, ikinci kanaldaki bir söyleşi programında Carabanchel'den son çıkanları yayınlayacaklarını haber verdiler ve gözlerime inanamadım.

Paula la Rubia'yı ayakta bekleyen gergin ve dikkatli kadınların arasında görünce önce tanımakta güçlük çektim. Ciddi, heyecanlı ifadeleri onlara hapisane kapısına kadar eşlik eden genç militanların sevincinden, çığlıklarından çok farklıydı. Kamera bu kez art arda ve daha kısa sahnelerle tekrar kadınlara odaklandı. Aralarında en uzun boylu olan Paula'ydı, iki Paula vardı çünkü yanındaki genç kız, kızı olmalıydı, ikizi gibiydi, annesini tanıdığım yaşıydı.

“Olamaz,” dedim, hiç görmediğim genç kızın hatlarında öbür tarafın izlerini de seçerek. Tam o anda Maribel bağırmaya başladı.

“Bak Simon...” Simon’du, ama karıma evet bile diyemedim. “Simon! Öteki de Lobato olmalı öyle değil mi? Nino!”

Bana dirsek attı, ama yanıt veremedim, hiçbir şekilde tepki veremiyordum. Ona bakmıyordum, ona bakamıyordum, konuşamıyor, kımıldayamıyor, güç bela soluk alıyordum çünkü orada, kameranın karşısında o duruyordu, Portekizli Pepe, onu otuz yıl sonra, evimin siyah-beyaz televizyonunda ilk planda görüyordum ve dünyanın tüm renkleri oraya sığıyordu, bembeyaz dişleri, bir bıçak ağzı gibi verevine kırık ön dişi, önceleri güneşin sarıya boyadığı kır saç, solgun, kırıksık teni, herkesin görebilmesi için havaya kaldırdığı sağ kolu ve ucunda sıkılı yumruğu. Tüm bunları ve Fuensanta de Martos’u, eski değirmeni, zeytinlikleri, ırmağı, yengeçleri, alabalıkları, Jules Verne’in kitaplarını, aşktan daha güçlü bir aşkı, o zamanlar ne tür bir adamın adını ve soyadlarını taşıyacağını bilemesem de sonunda bana dönüşen oğlan çocuğunu görüyordum. Spikerin kişiliksiz sesi Camilo’dan ve özgürlük uğruna mücadele ederek geldiği uzun yoldan söz ederken tüm bunları görebildim, hissedebildim.

“Nino, neyin var?” Artık ekranda araba, elektrikli ev aletleri, deterjan, parfüm reklamlarından başka bir şey yoktu, ama ben gözümü ayıramıyordum. “Neden ağlıyorsun Nino? Konuş benimle, bir şey söyle lütfen...”

O gece hayatımda ilk kez Pepe’yle telefonla konuştum. Madrid ağındakiler bana dinlendiğini söylediler, telefonunu verme yetkileri yoktu, bu imkânsızdı, onlara kendi numaramı ve adımları bıraktım: Nino. Beni hemen geri aradı.

“Seninle çok gurur duyuyorum Carajita,” dedi. Yeniden ağlamak üzereydim, çünkü her şeyi biliyordu ve onca yıl sonra her şeyi bilmeye devam ediyordu.

O gece heyecandan uyku tutmadı. Maribel’e saatlerce o adamın benim için neler ifade ettiğini anlatmaya çalıştım ve başaramadığım hissine kapıldım, ama Pepe’yle tanışmak için benimle birlikte Madrid’e gitmek istediğini söyledi ve daha sonra, bizim dirilerden ve ölülerden konuşmamızı dinlediğinde sanırım her şeyi daha iyi anladı.

İlk demokratik seçimlerde, José Moya Aguilera, namı diğer Portekizli Pepe, namı diğer Francisco Rojas, namı diğer Juan Sánchez, namı diğer Miguel Montero, namı diğer Jorge Martínez, namı diğer Camilo, İspanya Komünist Partisi’nin Jaén eyaleti için sunduğu aday listesinde ilk sıradaydı, benim adım son sırada yer alıyordu.

Yaşayanları onurlandırmanın ve ölmüşleri anmanın bir yoluydu, dağ ve ovaya uzatılan sembolik defne tacıydı, gidenlerin ve en çok da kalanların hak ettiği kesin mutlu sondu.

Aynı zamanda da önemli bir stratejik hata olmaydı, çünkü ikimiz de asla milletvekili seçilemedik.

NİNO'NUN HİKÂYESİ

Yazarın Notu

2004 ilkbaharında, *El Corazón Helado*'yu (Donmuş Kalp) yazmaya başlamadan birkaç ay önce, Fas'ın kuzeyine (eskiden İspanya hamiliğindeki bölge) eşim Luis García Montero'yla birlikte bir araba yolculuğu yaptım, eski ve yakın dostu, benim de yakın arkadaşım Cristino Pérez Meléndez bize eşlik etti.

Granada Üniversitesinde psikoloji profesörü ve bu bölgenin âşığı olan Cristino, bir zamanlar İspanyol bir Kuzey Afrika kenti olan ve kişisel tarihimde önemli bir yeri bulunan Asilah ya da evimde söylendiği şekliyle Arcila'yı tanımaktan başka bir beklentim olmayan bu unutulmaz birkaç günde rehberimiz ve sürücümüz olacaktı.

Anneannem Francisca Asilah'da yetişmişti, oraya büyükanneannem Isabel García, Málaga'nın bir köyü olan Alhaurín el Grande'den küçük bir kız çocuğuyken götürmüştü, ama ne kadar uğraştıysam da büyükdedem Rafael Martín'in yokluğunda neden gittiklerini ortaya çıkartamadım. Büyükdedemin sadece adını biliyordum, sisler arasındaki yokluğuna kuşkulu ve yarım cümlelerle fısıldanan bir efsane eşlik ediyordu, yaşamını kaçakçılıktan kazandığı söylenirdi. Uzun yıllar sonra, bu kez baskıcı

iç savaş nedeniyle annem Benita, Moni Hernández de Asilah da büyümüştü. Doğduğu kent olan Madrid'i yaya terk etmişlerdi; altı kardeşi, annesi ve artık bu tür yolculukların uzmanı olan anneannesi Isabel'le birlikte ancak yıllar sonra dönebilmişler ve bir daha da kentten ayrılmamışlardı. Babaannem Paca, muhteşem ve etkileyici karakteriyle, yazar bir torun çocuğu için tam bir hazine olan kayınvalidesi büyükbabaannem Benita Alonso de la Iglesia'nın Kazablanka'daki evinde yaşamak niyetiyle kocasını İspanya'da tutuklu bırakmıştı. Bu ihtimal ortadan kalkınca –bunun nedenlerini de tam olarak öğrenemedim, yine de bir gün yazacağım bir romanda bir miktar anlatabilirim– Francisca yedi çocuğunu ve annesini alarak Kazablanka'dan Asilah'a kadar Fas'ın yarısını kat etmiş, bir çocukluk arkadaşının evine sığınmıştı.

Bu kente yaklaşırken açıklayamayacağım, ama çok da açıklama gerektirmeyen bir nedenle ağlamaya başladım ve evlerinden o kadar uzakta, yanlarında bir sürü çocukla kalakalan o iki yalnız kadını, büyük anneannemi ve anneannemi düşünerek uzun bir süre ağladım; kızlarını, iki İspanyol kızını, anneannemi ve annemi o muhteşem olduğu kadar da tuhaf güzelliğin içinde düşününce gözüme hiç olmadıkları kadar küçük, kayıp, dokunaklı göründüler. Belki de böyle ağlamam mahremiyete uygun bir hava yarattığı için Cristino konaklayacağımız Tanca'ya dönüş yolunda bana çocukluğuna ait bir hikâyeye anlatınca, yüzümdekilerin gördüğünden çok daha uzak mesafeden, çok daha kesin bir şekilde ve çok daha fazlasını gören o gözlerle hemen bu hikâyede bir roman gördüm.

İşte bu roman *Jules Verne Okuru*'dur; o gece bana Cencerro'dan, cesaretinden, küstahlığından, imzaladığı banknotlardan, kahramanca ölümünden söz eden Cristino'nun romanıdır. Ayrıca bana bir jandarmanın oğlunun Fuensanta de Martos askeri lojmanı gibi bir yerdeki yaşamının nasıl olduğunu da anlattı, duvarlar sır saklamayı bilmiyorlardı, boyu çok kısa olduğu ve büyüdüğünde jandarma kuvvetlerine giremeyeceği için babasının duyduğu kaygı gibi, tutukluların çılgınları da çocukların yataklarına kadar geliyordu; bu nedenle babası yazı alıştırmalarından fazlasını bilmeyen bir öğretmenden daktilo öğrenmeye mecbur etmişti.

Ciddi olarak bu romanı yazmayı düşünmeye başlayınca kitaplarda Cencerro'yu aradım ve şaşkınlıkla Cristino doğmadan iki yıl önce ölmüş olduğunu keşfettim. Bir anlık bir bocalamadan sonra, çünkü duygu ve samimiyet yüklü sesini dinleyen biri bizzat yaşadığı bir hikâyeyi anlattığından kuşku duyamazdı, tam da bu yüzden bu hikâyeyi anlatmam gerektiğini fark ettim. Çünkü 17 Temmuz 1947'de Valdepeñas de Jaén'de ölen Tomás Villén Roldán aslında ölmemiştir, henüz ölmemiştir çünkü 1949'da doğan bir Fuensantalı aradan elli yıl geçtikten sonra sanki onu tanımış gibi sözünü edebiliyordu.

Bu teyit bana yeterli göründüyse de, 2009 Temmuzunda, 2008 Ocağıyla Kasımı arasında yazdığım *Jules Verne Okuru*'nun ilk taslağını bitirdikten aylar sonra, Juan Carlos Abril'in arabası ve anlayışı sayesinde Sierra Sur köylerini gezdim. Los Villares'te doğan Juan sıradağları avucunun içi gibi tanıyordu; Valdepeñas de Jaén Meydanı'nda sabah vakti güneşlenen yaşlı hanımlara Cencerro'yu öldürdükleri

evin hangisi olduğunu sormak için yaklaştığında, aralarından biri atılıp “Cencerro’yu kimse öldürmedi, Cencerro intihar etti,” diye açıklayarak Valdepeñas’ta hâlâ on yaşındaki çocukların dahi bildiği bir yere nasıl gidileceğini tarif etti.

Sierra Sur’un en ünlü gerillasının yaşamının sona erip efsanesinin başladığı evin yanındaki evde heyecandan adını sormayı unuttuğum için burada yazamayacağım çok hoş bir bey beni davet etti; ırmağı ve 1947 yılında evlerin arka cephelelerinin nereye kadar vardığını gösterdi, Valdepeñas ahalisinin her zaman bir hain olarak bildiği adamın takma adını söyledi: Pilatos. Bir daha köye ayak basmamış, en sonunda Jaén’de araba kâhyalığı yapmıştı. Sonra da bana hiçbir kitapta bulamayacağım ayrıntıları anlattı. Cencerro ile Crispín’in uzaktan gördükleri değirmencilerin kılık değiştirmiş jandarmalar olduklarını. Annesinin dağa çıkan Cencerro’dan her zaman çok özel, son derece yakışıklı, çok uzun boylu ve çok sarışın bir adam olarak söz ettiğini anlattı, oysa 1940’da dağa çıkan gerilla otuz yedi yaşındaydı ve az sayıdaki fotoğrafa göre yakışıklı bir adamdı, ama bir sinema yıldızı da değildi. Bir amcası gerillaların işbirlikçileri oldukları için güpegündüz öldürüp sokak ortasında bıraktıkları köylülerinin cesetlerini görmüş ve bu görüntünün izlerini hiçbir zaman silememişti. Yetkililer gerillaların cesetlerini köy meydanına getirerek yüzlerini hortumla yıkamışlar, oracıkta onay veren gülümsemeleriyle bir komşuları Cencerro’nun kimliğini doğrulamış, saatini bulmuş ve cebine atmıştı.

Fuensanta de Martos elbette ki Jaén'de bir Sierra Sur köyü. Ama okurun bu sayfalarda tanıdığı Fuensanta de Martos benim kurgum. Coğrafi özelliklerine, kimi yer adlarına ve birkaç şeye daha sadık kaldım. Adını tutmamın nedeni arkadaşım Cristino'nun o arabada, Fas'ta, bana verdiği armağana bir takdir niteliğindeydi; çünkü kitapta gerçek köyünün gerçek adıyla yer almasından hoşlanacağını biliyordum ve öyle de yaptım. Yaşamının Nino'yu kurgularken kullandığım biyografik verileri bir yana, bu kurguda yer alan çoğu hikâye kesinlikle doğrudur, gerçeklikten ödünç aldığım kişileri, tarihleri ve durumları yansıtır.

İlk olarak, Cencerro ve Crispín'in efsanevi yaşamları ve kahramanca ölümlerinde, Castillo de Locubín'de, ilkinin cesedinin üzerinde dans edilerek gerçekleştirilen kutlamayı Martos'a, ikincinin cesedine taşımakla yetindim. Geri kalanların hepsi, imzalı banknotlardan barlarda Cencerro'nun sağlığına kaldırılan kadehlere kadar gerçektir, sadece sağ kolu Hojarasquilla'nın –kimî kaynaklara göre Hojarasquín– Frailes'in bir randevuevindeki romanlara yaraşır ölümünü pas geçtim. Cencerro ve Crispín'in son gecelerinde küçük parçalara yırtıkları yüz elli bin peseta da –Ricardo Piglia *Plata quemada*'yı (Yanmış Para) yazmadan uzun yıllar önce– son kurşunlarıyla intihar etmeden önce kucaklaşmaları da gerçektir.

Bu olayların anlatımına benim tek kişisel katkım –Francisco Moreno Gómez'in *La resistencia armada contra Franco. Tragedia del maquis y la guerilla* (Franco'ya Karşı Silahlı Mücadele. Direnişin ve Gerillanın Trajedisi) adlı eserinde enine boyuna

hevesle anlattığı gibi- müziğin susmasını emreden silahlı kuvvetlerin yüzbaşısıdır. Gerçekte kimse, birisi Cencerro'nun, öteki Crispín'in doğduğu köyde, ahalinin cesetlerin çevresinde dans etmesi için paso doble çalan bandolara karışmaya cesaret edememiştir. Ancak ordunun kimi subayları benzeri, hatta daha nazik durumlarda hâkimiyeti alarak jandarmalara karşı çıkmışlardır. Burada şu olayı hatırlatmak isterim: 1944 Ekiminde, piyade taburunun bir teğmeni, cesaretinden etkilendiği on sekiz yaşındaki Carlos Guijarro Feijoo adlı gerillanın kulağına, onu tutuklayan jandarma onbaşısı biraz uzaklaşması için ne kadar ısrar ederse etsin kendisinden bir santimetre bile ayrılmamasını fısıldamıştır, çünkü yapmak istedikleri onu arkadan vurup o dönemin meşum argosuyla "kaçış yasasını uygulamaktır."

Miguel Sanchís konusunda da benzer bir durum söz konusudur, benim kurguladığım bir karakterdir, ama Frankist propaganda aygıtının özenle gömdüğü, çok farklı, bazen intihar gibi çok dramatik, bazen de Ramiro Pinilla'nın muhteşem kitabı *Antonio B, el Ruso*'da (Rus Antonio B) anlattığı gibi çok daha sevimli durumlarda ortaya çıkan bir gerçeği yansıtır: Jandarma sandviçini paylaştığı Antonio Bayo'ya, "Ne zaman yakalanırsan para için değil, karnını doyurmak için çaldığını söyle, çünkü inanılmaz, ama jandarmaların arasında bile komünistler var," der.

José Luis Cervero'nun kitabı *Los rojos de la Guardia Civil* (Jandarmanın Kızılları), kendi kurduğu kurumun üyelerine meşru olarak kurulan iktidarlara karşı ayaklanmayı yasaklayan Ahumada

Dükü'nün¹ kurallarını harfiyen uygulamaya devam eden birlik komutanlarının ve askerlerinin yolunu ayrıntılarıyla inceler. 1936 darbesi sadece jandarmanın isyanı desteklediği eyaletlerde başarılı oldu. Jandarma komutanlarının isyanı desteklemedikleri ve kendi görevlerine sadık kaldıkları yerlerde savaştan sonra ağır bir baskı uygulandı, bu baskı kısaca 1940'ın 12'si olarak bilinen, 12 Temmuz 1940 tarihli Jefatura del Estado (Devlet'in Liderliği) yasasının çıkarılmasının ardından yasal bir dayanağa da kavuştu.

Francisco Franco'nun açık emirleriyle yürürlüğe konan bu sözde yasa, 1936 ayaklanmasından önce Cumhuriyetçi kurumlara ya da partilere en küçük bir yakınlık, hatta tarafsızlık göstermiş tüm silahlı kuvvetler üyelerinin, sonradan isyancıların yanında çarpışmış olsalar bile ayıklanmalarını öngörüyordu. Başta Politik Sorumluluklar yasası olmak üzere, dönemin tüm yasaları gibi 1940'ın 12'sinin de ordudan ihraç edilmekten, hapis yattıktan sonra kurşuna dizilmeye kadar varan ve sadece cezai değil, ekonomik sonuçları da vardı. Bu yasayla hapse atılan ya da kurşuna dizilen jandarmaların dul eşleri ve yetim çocukları da dışlanıyor, Socorros Mutuos adına maaşlarından yapılan tüm kesintilere karşın, aile reisi Birlik'ten ayrılınca bağlanması gereken emekli aylığı bağlanmıyordu. Jandarmaların doğal nedenlerle ya da Halk Ordusuyla çarpışır-

¹ Ahumada Dükü 15 Nisan 1844'te kamu güvenliğini sağlamak amaçlı ilk jandarma birliğini kurmuştur. Disiplin, cesaret, emirlere harfi harfine uyma, meşru iktidara kesin bağlılık gibi normlarla kurulmuş bir birliktir –çn.

ken öldükleri pek çok durumda da eşi ya da çocukları “uygunsuz davranışları” nedeniyle hakları olan parayı almaktan mahrum ediliyorlardı.

O zamandan sonra jandarma kuvvetlerine katılabilmek için kayıtsız şartsız gerekli olan tek şey Franco’ya körlemesine ve koşulsuz sadakatti. Kuruluşundan beri var olan tüm kurallara karşın Ahumada’nın 1844 yılında Benemérita’yı kurduğunda aralarına almamak konusunda son derece özen gösterdiği cahillerden sabıkalılara kadar artık her türde insan Birlik’e girebiliyordu, yeter ki faşist ideolojiye arka çıksın. Jandarma Kuvvetlerini daha önce hiç olmadığı kadar sivil halkın sopasına, işkencecisine ve celladına dönüştüren onlardı. Başlarında ne yazık ki Albay Luis Marzal Albarrán kadar gerçek ve son derece acımasız komutanlar vardı. Gerilla tarihçilerinin “Korkunun Üç Yılı” adıyla vaftiz ettikleri 1947-1949 yılları arasında, sadece Jaén eyaletinde yüzden fazla insana kaçış yasası uygulanmıştı.

Hemen hepsi dağlık olan diğer İspanyol eyaletlerinde de aynı yıllarda aynı derecede korkunç bir baskı uygulandı. León da aralarındaydı ve León’da güzelim adı kulağa neredeyse uydurma gelen küçük bir kasaba vardı: Corporales. Orada, 16 Ocak 1951’de, gerillalarla işbirliği yapan yirmi altı yaşındaki Mariano, Manuela Liébana Arias’ın oğlu, kendisine kaçış yasasını uygulamalarına razı gelmedi. Bunu başarabilmek için yüzünü döndü, yumruğunu havaya kaldırdı ve şöyle bağırdı: “İhanettense ölüm!” Katilleri göğsüne ateş etmek zorunda kalana kadar Yaşasın Cumhuriyet ve Komünist Parti diye haykırdı. Benim Santiago Macías’ın *El monte o la muerte. La vida legendaria del guerillero antifranqu-*

ista Manuel Girón (Dağ ya da Ölüm. Antifrankist Gerilla Manuel Girón'un Efsanevi Yaşamı) adlı kitabından öğrendiğim ölümü beni öylesine etkiledi ki, onu Pesetilla'nın oğlu Laureano için ödünç aldım.

Yalan gibi görünseler de; ve bu romanda şu anda yalan gibi görünen çok şey var, XX. yüzyılın kırklı yılları için doğruydular. Hasır yaygı örmek için dağda saz toplayan kadınların, Jaén sıradağlarındaki çiftliklerden aldıkları yumurtaları satarak geçimini sağlayanların peşine düşüldüğü kesinlikle gerçektir. Savaşın ya da gerillaların dulları, dağdaki ya da hapisteki erkeklerin kanları çocuklarının ve torunlarının karnını doyurmayı başarmış, vahşice ve sistematik olarak taciz edildikleri, bugünün hiçbir refah ölçütüyle anlaşılması mümkün olmayan koşullarda onları yetiştirip ortaya çıkarmışlardı, bu tek başına kalmış kadınların başlarına gelenler, her gün gerçekleştirdikleri ve hiçbir zaman takdir görmemiş kahramanlıkları kadar gerçektir.

Benim gibi iç savaş ve iç savaş sonrasına duygusal, hatta neredeyse hastalıklı bir takıntısı olanlar için, Sonsoles Mediamujer'in Nino'ya garnizonun ofisinde özetlediği aşk romanının Cristina Guzmán, profesora de idiomas (Dil Öğretmeni Cristina Guzmán) olduğunu açıklamak isterim. Yazarı falanjist Carmen de Icaza'dır, roman son derece popüler olmuş ve isyankâr ordunun siperlerinde dağıtılmıştır. Bu arada karşı tarafın siperlerinde, İspanyol Cumhuriyeti Halk Ordusunun siperlerinde askerler Benito Pérez Galdós'un Episodios Nacionales (Ulusal Epizodlar) adlı cep kitabını paylaşmaktaydılar.

Elías el Regalito kurgu bir karakterdir, ancak gerçekte de Tomás Villén Roldán'ın prestiji kimi

adamlarını onu farklı durumlarda canlandırmaya yöneltmiştir. 1947 Aralığında, kendini Cencerro olarak tanıtan Zoilo takma adlı Adriano Collado Cortés'in bir çiftliğin sahibini "Cumhuriyet'in Gerilla Ordusu" adına alıkoyarak başrolünü oynadığı olay en dikkati çekenidir. Esiri bunun yalan olduğunu, çünkü Cencerro'yu beş ay önce öldürdüklerini söylediğinde gülmüş ve şu soruyu sormuştur: "Siz jandarmanın her söylediğine inanıyor musunuz?" Bu söz aracının ona üç yüz bin peseta ödemesine yetmiştir, bu Jaén eyaletinde o güne dek bir kaçırma olayına ödenen en yüksek fidyedir. Ancak hiç kuşku yok ki okurun bu kitapta okuduğu gibi Sierra Sur'a ikinci bir Cencerro gelmedi.

Benim özel Uzun John Silver'ım Portekizli Pepe'yle de aynı şey söz konusudur. O da hiç var olmadı, ama İspanya'nın çağdaş tarihinde yaşamlarının bazı yıllarında ya da tüm yaşamları boyunca yolları bir ya da daha fazla noktada onunkıyla kesişen yüzlerce, hatta binlerce kadın ve erkek yaşadı. Bu nedenle bir roman yazmanın ne anlama geldiğini çok iyi bilen Armando López Salinas ilk demokratik seçimlerde İspanya Komünist Partisinin aday listesinin ilk sırasına onu yerleştirmeme kızmaya-caktır, bu yer kendisine aitti ve o da hiçbir zaman milletvekili olamadı.

Valdepeñas de Jaénli sosyalist ve kemancı, yaşam boyu belediye başkanı Pelegrín Martos Peinado ise hem yaşadı hem de Rotalı en eski arkadaşlarımdan biri olan Carmen Rodríguez Martos'un dedesiydi. Bana Pelegrín'in dayanılmaz hikâyesini o anlattı, kimsenin açıklayamadığı bir nedenle eyaletin başka herhangi bir yerinden çok daha fazla

müziyenin yaşadığı bir köyde çalışıyordu kemanını, sözcük uyduranların sayısı da az değildi belli ki, çünkü *remanecer*¹ yüklemi gibi başka hiçbir yerde kullanılmayan sözcükleri kullanıyorlardı. Carmen dedesini hiç tanımamış. Yaşam boyu belediye başkanı müebbet hapis cezasıyla 1952 yılına kadar Jaén hapisanesinde yattı ve hastalığı son evresine geldi. Bu aşamada evinde ölmesi için serbest bırakılmasına karar verildi ve özgürlüğüne kavuşmasından birkaç gün sonra da öldü.

Cencerro'nun arkadaşı ve 16 Temmuz 1947'de, Valdepeñas de Jaén'de Crispín'le sığınıp da sağ çıkamadığı evin sahibi olan Gregorio, Gregorete Lendínez'in kardeşinin torunu Antonio Negrillos'a özellikle teşekkür etmek istiyorum. Gregorio Lendínez 1939 kışında Pireneleri yürüyerek aştıktan sonra yakalanmış, bir Fransız kampına gönderilmiş, sonra Vichy hükümeti tarafından Mathausen toplama kampına yollanmış, oradan Fransa'ya sağ dönebilmeyi başarmıştır. Romanda anlatılan dönemde Valdepeñas'ta değildi elbette, ama kız kardeşi Beni dağda olduğu yıllar boyunca Tomás Villén'i barındırmış ve korumuş, bu sadakatının sonucu olarak sonraki otuz yıl boyunca ona ve ailesine rahat vermemişlerdir. Yeğeni Antonio onun tüm hikâyesini bana Frail'de yediğimiz çok uzun ve unutulmaz bir akşam yemeğinde anlattı, orada ayrıca Manolo olarak bilinen ve seksenini aştığı halde hâlâ geleneksel tekniklerle, elde sıkarak kendi leziz zeytinyağını üreten Manuel Ruiz López'in hafızasından

¹ Beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmak, peydahlanmak anlamında -çn.

da yararlandım. Manolo Cencerro'yu o dönemde yaşadığı tüm olayları hatırladığı gibi son derece net hatırlıyordu, bu nedenle göz ucuyla da olsa bu kitapta yer alma hakkını kazandı.

Teşekkürlerimin aslan payı biricik ve asıl Cencerro Tomás Villén Roldán'ın büyük kızı Rafaela'nın kızı Esther Estremera Villén'den başkasına olamaz; çok şanslıydım, çünkü okurlarımdan biri olması sayesinde onu 2011 kışında tanıdım. Esther bu dizinin açılış kitabı olan ve 2010 Eylülünde yayınlanan *Ines y la alegría*'da da (Ines ve Sevinç) bulunan "Bitmeyen bir savaşın epizodları" listesinde tesadüfen dedesinin adına rastlamış. Bu kitabın Rivas Vaciamadrid'deki tanıtımından hemen önce, eski dostum ve Rivas belediye başkanı Pepe Masa'nın da arkadaşı olan meclis başkanı Juan Manuel Llorca beni arayarak Cencerro'nun büyük torununun karşısında olduğunu söyledi, çünkü onunla aynı ofiste, karşı masada çalışıyordu. Uzun yıllardır Rivas'ta yaşayan annesi benimle konuşmak istiyordu.

Esther bana bir sürü şey anlattı, bir sürü şeyi de annesine ve teyzesi Virtudes'e sorarak araştırdı. Dedesinin nasıl gömüldüğünü, sadece gerçeği, kocasının çocuğunu taşıdığını söylediği için tam dokuz buçuk yılı Jaén ve Málaga arasında hapiste geçiren Carmen Rosa'nın inanılmaz hikâyesini ona borçluyum. Onun ve ailesinin anıları Villénlerin katlanmak zorunda kaldıkları baskının anısından olduğu kadar gururlarından ve en kötü anlarında bile asla Tomás'ı anmaktan vazgeçmemelerinden beslenen bu romanın tuzu biberi oldu.

Ayrıca Esther'e çok yararlandığım bir kitabı bana armağan ettiği için de teşekkür borçluyum, Jaénli tarihçi Luis Miguel Sánchez Tostado'nun 2010 Haziranında yayınladığı dedesinin biyografisi: *Cencerro. Un guerrillero legendario* (Cencerro. Efsanevi Bir Gerilla). Sayfalarında bilmediğim anekdotlara rastladım, örneğin Sierra Sur'da Süt İneği adlı şarkıyı söylemenin, ıslıkla çalmanın ya da mırıldanmanın akla mantığa sığmayan yasaklanışı. Esther'in anlattığına göre dedesinin cesedini sergilemeye gelen falanjistler Castillo de Locubín'e nakaratı söyleyerek girmişler. Bu yasağın kökeninin bir gerilla grubunun kışkırtmasına bağlanması ilginçtir. 25 Aralık 1946'da, Alcaudete'de jandarmalarla giriştikleri vahşi çarpışma sırasında, bir yandan tüfeklerini ateşlerken bir yandan da şarkıyı söylemeyi elden bırakmamışlar.

Sánchez Tostado Cencerro'yu satan hain için başka bir kimlik önermiştir. Benim Valdepeñas'taki konuksever ev sahibim, Pilatos'u suçlamak için komşularının belleğine güveniyorsa da kurbanın biyografi yazarı Castillo de Locubín ahalisinin anılarına güvenerek hainin jandarmayla en yüksek seviyede pazarlık halinde olan Carambita takma adlı Toribio Baeza Palomino olduğu sonucuna varmıştır. Yazar Carambita'nın Román soyadlı, Tórtolo takma adıyla bilinen Castillolu bir jandarma arkadaşı sayesinde bir yüzbaşıyla konuştuğu ve onun aracılığıyla da Marzal'la iletişime geçtiği konusunda güvence verir. İspanya'nın antifranksist gerilla mücadelesinin verildiği tüm bölgelerinde birçok erkeğin hayatına mal olan, kadınların aracılık ettiği korkunç rastlantıları temsil eden çoklu bir ihanet halinde bu iki anlatıyı birleştirmeyi seçtim.

Carambita'nın sonsözde yer alan gecikmiş ölümünün de doğası aynıdır. Onun ya da Pilatos'un ne zaman ve nerede öldüklerini bilmiyorum, ancak Sánchez Tostado'nun anlattığına göre, 1973 yılı Kasım ayında, yanında belgeleri bulunmayan yetmiş üç yaşında bir adam, evinin bulunduğu Torrequebradilla de Jaén'in yüz kilometre kadar uzağında, Córdoba'nın Almodóvar del Río mezarlığında bir ağaca asılı bulunmuştur. Adı Antonio Cano Aceituno olan ve Enriqueto takma adıyla bilinen bu adamın 1947 yılında, Cencerro'nun bir grup adamının saklandığı Noalejo'daki bir çiftliği jandarmalara ihbar ettiği ve yirmi altı yıl boyunca Sierra Sur'un uzağında yarı saklanarak yaşadığı bilinmektedir. En azından yedi kişinin ölümünün sorumlusudur: Gerillalarla işbirliği yapan bir çoban, dört gerilla, ev sahibi ve oğlu. Oğlanın ölümü özellikle zalimlik, çünkü jandarmalar çocuğu tutuklamak istemezler, ama babasını götürdüklerini görünce onunla birlikte gitmekte ısrar eder. Oğlanı korumak yerine, çarpışma bittikten saatler sonra dağın ortasında aynı anda ikisine de kaçış yasası uygulanır. Enriqueto saklanmakta haklıydı, ama biri onu buldu ve İspanya Komünist Partisi yönetimi için gerilla hareketi yirmi yıldan fazladır önemli bir stratejik hatadan başka bir şey değilken hesaplaştı.

Son olarak da Jaén'deki arkadaşlarıma teşekkür etmek istiyorum, bir sürü arkadaşım olduğu için çok talihliyim, bu romanı üzerine oturttuğum gerçek takma adların ve takma soyadların yapısını örmede büyük bir heyecan ve cömertlikle benimle birlikte çalıştılar. Regalito, Pocarropa, Pleitista,

Salsipuedes, Saltacharquitos gibi çok az istisnaya bölgedeki gerillaların özgün takma adlarını sözünü ettiğim kitaplarda buldum. Burada gördüğünüz takma adlar Jaén'in farklı köylerine aittir (Villacarriillo, Los Villares, Ubeda, Campillo del Río, Alcala Real). Burropadre, Fingenegocios ya da Putisanto'da olduğu gibi son derece edebi ve sofistike görünseler de, ortaya çıkmalarına neden olan anektodlar kadar özgündürler.

Gerçek Fuensanta de Martos ahalisiyle romanımın geçtiği kurgu Fuensanta ahalisi arasında yanlış özdeşleştirmelerden ya da istenmeyen kuşku-lardan kaçınmak için Cristino Pérez Meléndez'i en başından beri bu sürecin dışında tuttum, Cándido Méndez, Alfonso Martínez Foronda, Juan Carlos Abril, Joaquín Sabina ve Angeles Moya, arkadaşım Angeles Aguilera'nın annesi birkaç gün içinde kullanabileceğimden çok fazla sayıda takma adı benim için bir araya getirdiler.

Tüm bu adlar olmasaydı da romanımda aynı şeyi anlatacaktım, ama çok daha kötü, en azından çok daha az inandırıcı olacaktı.

Herkese ve en çok ve bir kez daha Cristino ile Maribel'e; yardımlarınızdan çok bana arkadaşınız olma ayrıcalığını tanıdığınız için minnettarım.

Almudena Grandes
Madrid, Aralık 2011

Almudena Grandes

JULES VERNE OKURU

Ispanya'daki kanlı iç savaşı General Franco'nun kazanmasının üstünden sekiz yıl geçmişti. Çeşitli baskılar ve yoksulluk ülkenin geri kalmış bölgelerinde hâlâ sürmekteydi. Tüm bunların ortasında, Sierra Sur de Jaén'de yoksul bir dağ köyünde yaşayan ve bir jandarmanın oğlu olan dokuz yaşındaki Nino 1947 yazında yaşananları asla unutamayacaktı. Yeni tanışıp etkilendiği ve model aldığı Portekizli Pepe bu küçük çocuğun hayatını baştan aşağı etkileyecekti. Köyün biraz uzağındaki terk edilmiş değirmene yerleşen bu gizemli adam ile Nino güçlü bir dostluk kurar. Babası gibi jandarma olmak istemeyen Nino'nun önünde bambaşka bir dünya açılır: Kendisini çağıran maceralarla dolu bu dünyanın ilk temsilcisi de Jules Verne kitapları olur.

Küçük bir çocuğun gözünden gerilla Cencerro'nun hayatı ve korku dolu üç yıl...

ALFA EDEBİYAT

@alfakitap

alfakitap

f

alfakitap

www.alfakitap.com

ISBN 978-605-171-493-6

